E. T. A. HOFMANAS

Aukso puodas ir kitos istorijos

E. T. A. Hofmanas (dailininkas Dž. Houesteris)

Ernstas Teodoras Amadėjus

HOFMANAS

AUKSO PUODAS IR KITOS ISTORIJOS

Iš vokiečių kalbos vertė
ADELĖ LAIGONAITĖ

Iliustravo
STASYS EIDRIGEVIČIUS

VILNIUS „Vyturys“ 1985

E. T. A. Hoffman MÄRCHEN UND ERZÄHLUNGEN
Aufbau-Verlag Berlin und Weimar

H $\frac{4803020000-042}{M856(08)-85}$ U—85

AUKSO PUODAS

Naujųjų laikų pasaka

PIRMOJI VIGILIJA[1]

Studento Anzelmo nesėkmės.— Konrektoriaus Paulmano gaivingasis tabakas ir žalsvaauksės gyvačiukės.

Per sekmines, apie trečią valandą po pietų, vienas jaunikaitis Drezdene taip sparčiai įžengė pro Juoduosius vartus, kad nė pats nepajuto, kaip koja atsidūrė krepšyje, pilname obuolių ir pyragaičių, kuriais prekiavo kažkokia bjauri senė. Kas iš tų gėrybių liko nesutrypta, pabiro ant žemės gatvės berniūkščių džiaugsmui, ir jie puolė rankioti grobį, per skubėjimą pažertą to neapdairaus vaikino. Senė paleido gerklę. Išgirdusios aimanas, nuo savo prekystalių su pyragaičiais ir degtine supuolė kūmutės, apstojo vaikiną ir ėmė taip koneveikti, kad vargšas, suglumęs iš pykčio ir gėdos, tik atkišo savo mažą ir ne taip jau labai prikimštą piniginę. Senė godžiai ją pagriebė ir tuoj paslėpė. Turgininkių ratas bemat prasiskleidė, jaunikaitis šoko lauk iš apsupties ir — į kojas, o senė jam įkandin suriko: „Bėk, bėk sau, pasiutėli, tiesiai į butelį, į butelį!“ Šaižus, gergždžiantis bobos balsas nuskambėjo taip kraupiai, kad praeiviai nustebę sustojo ir beprasiveržiąs juokas iš karto nuščiuvo. Studentas Anzelmas (jis ir buvo tas jaunikaitis), nors ir visai nesuprato tų keistų senės žodžių, krūptelėjo lyg botagu perlietas ir leidosi dar spartesniu žingsniu, kad tik greičiau paspruktų nuo smalsių minios žvilgsnių. Sprausdamasis pro išsipuošusius žmones, iš visų pusių girdėjo murmant: „Vargšas vaikinas! Tai prakeikta boba!“ Paslaptingi senės žodžiai tam juokingam nuotykiui suteikė tam tikro tragiškumo, ir dabar visi su užuojauta žvelgė į žmogų, į kurį prieš tai visai nekreipė dėmesio. Dėl jaunikaičio aukšto ūgio ir inteligentiško veido, kurį tramdomas pyktis darė dar raiškesnį, moteriškaitės atleido jam už negrabumą ir nesišaipė iš jau visai iš mados išėjusio apdaro. Mat jo pilkas lydžio spalvos švarkas buvo taip sukirptas, tartum siuvėjas tik iš nuogirdų būtų žinojęs apie šių dienų fasonus, o dar nenudėvėtos juodo aksomo kelnės teikė visai aprangai magistrišką stilių, su kuriuo nė kiek nesiderino vaikino eisena ir laikysena.

---

[1] Vigilija (*lot.*) — nakties budėjimas (*vert. past.*).

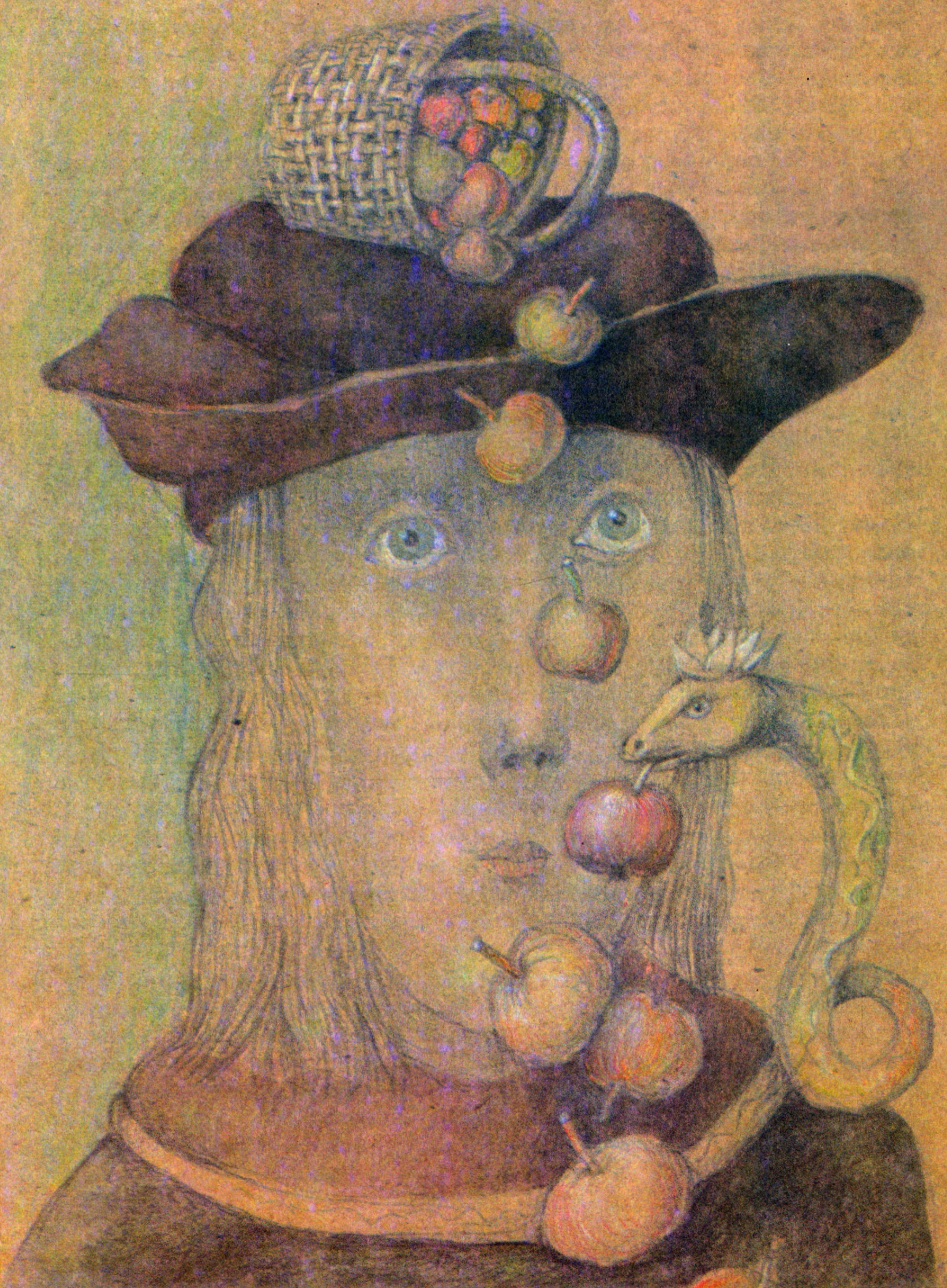
Nuskuodęs alėja, vedančia Linkes Bado[1] kryptimi, kone iki galo, studentas ėmė trūkti kvapo ir norom nenorom sulėtino žingsnį, bet vis dar nelabai drįso pakelti akių, nes jose tebemirgėjo aplinkui riedantys obuoliai ir pyragaičiai, tad ir kiekvienas palankus čia vienos, čia kitos merginos žvilgsnis jam reiškė tik to piktdžiugiško kvatojimo prie Juodųjų vartų atgarsį. Taip jis atsidūrė prie Linkes Bado įėjimo. Šventiškai išsipustę žmonės gužėjo vidun. Iš ten aidėjo pučiamųjų muzika, vis garsesnis linksmai nusiteikusių parko lankytojų klegesys. Maža trūko, kad vargšui studentui akys būtų paplūdusios ašarom. Mat per sekmines, kurias laikė ypatinga šeimos švente, ir jis manė dalyvauti Linkes Bado rojaus linksmybėse ir šį kartą buvo užsimojęs nepagailėti sau pusės puoduko kavos su romu ir butelio stipraus alaus, o kad galėtų šitaip paulioti, buvo pasiėmęs daugiau pinigų, negu dera ir įprasta. Ir štai dabar visa tai per tą nelemtą obuolių pintinę nuėjo šuniui ant uodegos. Apie kavą, stiprų alų, muziką, išsidabinusių merginų žvilgsnius, žodžiu — apie visus taip svajotus malonumus nebebuvo ko nė galvoti. Iš lėto tyliai prakiūtino vaikinas pro šalį ir pagaliau pasuko lyg tyčia tuščiu keliu palei Elbę. Susiradęs po šeivamedžiu, išaugusiu iš suirusio mūro, jaukią vejelę, atsisėdo ir prisikimšo pypkę gaivinamojo tabako, gauto dovanų iš savo bičiulio konrektoriaus[2] Paulmano.

Priešais prie pat kojų teliuškavosi gražiosios Elbės auksinės bangos, kitoj pusėj dunksojo nuostabusis Drezdenas, drąsiai, išdidžiai keliantis savo baltus bokštus į žydrą dangaus skliautą, už miesto besileidžiantį į gėlėtas lankas ir pavasariškai žaliuojančius miškus, už kurių iš tamsiai melsvos prieblandos kyšojo dantyti kalnai — tolimosios Bohemijos šaukliai. Tačiau studentas Anzelmas, įbedęs į tolį niūrų žvilgsnį, pūtė į orą dūmų kamuolius, ir jo apmaudas pagaliau prasiveržė tokiais žodžiais: „Iš tiesų, mano gyvenimas — vien kančios ir nesėkmės! Kad niekada nesu tapęs pupų karaliumi, kad niekad neatspėdavau lygu — nelygu, kad mano sumuštinis visada krisdavo sviestu į žemę,— apie tai nė nešneku. Bet argi ne prakeikimas, kad aš, per tokius vargus pagaliau tapęs studentu, ir toliau negaliu išvengti kerėplos likimo? Argi pasitaikė nors kartą, kad, užsivilkęs naują drabužį, būčiau tuojau pat nesubjaurojęs jo riebalų dėmėmis arba neužkliudęs kokios nelemtos, ne vietoj įkaltos vinies ir jo neperplėšęs? Gal nusilenkiau kada ponui tarėjui ar damai taip, kad nenulėktų nuo galvos skrybėlė arba kad lygiausioje vietoje nepaslysčiau ir gėdingai nešleptelėčiau ant žemės? Gal nemokėdavau jau Halėje kas turgadienį po tris keturis grašius baudos už sudaužytus puodus vien dėl to, kad nelabasis pakusydavo mane

---

[1] Poilsio parkas Drezdeno užmiestyje (*vert. past.*).

[2] Konrektorius — rektoriaus pavaduotojas ano meto vokiečių aukštojoje mokykloje.

nešdintis tiesiai per juos lyg kokiai lauko pelei? Ar nors kartą atėjau laiku į universitetą arba kokią kitą vietą? Kas iš to, kad išeinu iš namų pusvalandį anksčiau, laiku atsiduriu prie durų ir jau imu už skambučio rankenos, jei tuo metu koks pasiutėlis kliūsteli man ant galvos dubenį pamazgų arba atsitrenkiu į kokį išeinantį poną, prisigyvenu aibes nemalonumų ir per juos vis tiek pavėluoju. Ak, kurgi jūs, džiugiosios mano būsimos laimės svajonės, kad iškilsiu net iki slaptojo sekretoriaus! Nelemtoji likimo žvaigždė nustatė prieš mane net geriausius mano globėjus. Žinau, kad slaptasis tarėjas, kuriam buvau rekomenduotas, negali pakęsti pakirptų plaukų; vargais negalais kirpėjas man prisega kaselę prie pakaušio, bet vos tik pirmą kartą nusilenkiu, nutrūksta nelaimingas pasaitėlis, ir vikrus mopsiukas, ką tik mane uostinėjęs, su džiaugsmu jau neša mano kasytę slaptajam tarėjui. Persigandęs puolu paskui šunelį ir atsitrenkiu į stalą, prie kurio tarėjas pusryčiaudamas dirbo; puodukai, lėkštės, rašalinė, smėlinė nudžeržgia žemėn, šokolado gėrimas su rašalu šliūkšteli ant ką tik parašyto pranešimo. „Ar velnias jus apsėdo, ponaiti!" — suurzgia įpykęs slaptasis tarėjas ir išstumia mane pro duris. Kas iš to, kad konrektorius Paulmanas pažadėjo raštininko vietą: argi nelemtoji likimo žvaigždė liausis kada mane persekiojusi?! Na kad ir šiandien! Ketinau tas mielas sekmines kaip reikiant atšvęsti, leisti sau daugiau negu paprastai. Juk būčiau galėjęs, kaip ir bet kuris kitas Linkes Bado lankytojas, išdidžiai sušukti pardavėjui: „Dragauži, man butelį stipraus, ir ne bet kokio!" Būčiau lig vėlumos pasisėdėjęs išsidabinusių gražių mergaičiukių draugijoje. Neabejoju, kad ir drąsos būčiau įgavęs, tapęs visai kitu žmogumi, nuėjęs, tarkim, net ligi to — viena kuri jų paklausia: „Kažin kiek dabar laiko?" arba „Ką jie čia dabar griežia?", aš tuojau pašoku — lengvai, neišversdamas nė stiklo, nesuklupdamas ant suolo,— ir mandagiai, kiek pasidavęs į priekį, žengiu artyn ir sakau: „Labai mielai, panelyt, jums pasitarnausiu — tai uvertiūra iš „Dunojaus mergelės" arba „Tuoj muš šešias".— Ar galėtų nors vienas žmogus pasaulyje man ką nors bloga dėl to pasakyti? Anaiptol! Mergaitės šypsodamos būtų šelmiškai susižvegusios, kaip kad paprastai būna, kai tik ryžtuosi parodyti, kad ir man nesvetimas aukštuomenės tonas, jog ir aš moku su damomis elgtis. Ir velnias mane nešė į tą prakeiktą obuolių krepšį! Sėdžiu štai dabar vienas kaip pirštas ir papsiu pypkę."

Čia studento Anzelmo pašnekesį su pačiu savim nutraukė keistas šlamesys, šiugždėjimas, pasigirdęs prie pat kojų žolėje; netrukus jis tartum šliaužte peršliaužė į šeivamedžio šakas ir lapus viršum vaikino galvos. Rodės — čia vakaro vėjas šuršena lapus, čia guviai purpčioja paukščiukai nuo šakos ant šakos, sparneliais jas užgaudami. Staiga kažkas sušnibždo, sukuždo, tartum žiedai lyg sukabinėti skambaliukai sužvango. Anzelmas dar labiau sukluso; kuždesys — nežinia nė kaip — pavirto tyliais, vėjyje vos vos girdi-

mais žodžiais:

— Va šen, va ten, tarp šakų, tarp žiedų supamės, raitomės, grąžomės... Švytuok, sesele, sau iš lėto... aukštyn — žemyn... Saulė vakarė spindulius žeria, ir vėjas šiugždena lapeliais, spindi raselė, dainuoja žiedai žiedeliai nuo mūsų liežuvių glamonių... Dainuokim kartu su jais. Suspindės greit žvaigždelės... mums bus laikas, seselės, žemyn... Va šen, va ten... Šokim, švytuokim, sesės, greičiau...

Ir taip be perstojo, tiesiog galvą susuko. Studentas Anzelmas pagalvojo: „Tai, žinoma, vakaro vėjas, tik kad šiandien jis šneka per daug suprantamais žodžiais.“ Bet tą pačią akimirką viršum jo galvos lyg trys krištoliniai varpeliai suskambo; jis pažvelgė aukštyn ir pamatė tris žalsvaaukses gyvačiukes, apsivijusias apie šakas ir tiesiančias savo galveles į saulę. Ir vėl pasigirdo tas pats kuždesys, tie patys tylūs žodžiais, gyvačiukės vijosi švytravo aukštyn žemyn tarp lapų ir šakų, ir joms taip mikliai šmėžčiojant, atrodė, kad šeivamedžio keras žarsto tūkstančius žėrinčių smaragdų tarp savo tamsių lapų. „Tai besileidžianti saulė žaidžia šeivamedžio kere“,— pagalvojo studentas Anzelmas, bet čia vėl suskambo varpeliai, ir Anzelmas pamatė, kad viena gyvačiukė atsuko savo galvutę į jį. Tartum elektros srovė perėjo per visus sąnarius ir sukrėtė ligi širdies gelmių; nustėręs įsistebeilijo aukštyn — iš ten jį godžiai rijo pora nuostabių tamsiai mėlynų akelių, žvelgė su tokiu neapsakomu ilgesiu, kad dar niekad nepatirta palaima ir begalinis skausmas suspaudė jam krūtinę. Ir kai jis, apimtas karšto troškimo, vis tebežiūrėjo į tas žavesio pilnas akeles, krištolo varpelis suskambo garsiau ir dar mieliau, o žaižaruojantys smaragdai birte pabiro ant jo ir, žerdami aplinkui tūkstančius žiburėlių, tartum apipynė viską blizgančiais aukso siūlais. Šeivamedis sujudėjo ir prašneko:

— Gulėjai mano pavėsy, liūliuojamas mano kvapo, bet manęs nesupratai. Kvapas — tai mano žodžiai, įžiebti meilės.

Skriedamas pro šalį, vakaro vėjas sukuždėjo:

— Glosčiau tau galvą, bet nesupratai manęs. Dvelksmas — tai mano žodžiai, įžiebti meilės.

Saulės spinduliai prasiskverbė pro debesis ir tartum suliepsnojo žodžiais:

— Apipyliau tave žaižaruojančiu auksu, bet tu manęs nesupratai. Skaistis — tai mano žodžiai, įžiebti meilės.

Ir kuo giliau vaikinas skendo tų kerinčių akių žvilgsnyje, tuo didesnis darėsi ilgesys, liepsningesnis geismas. Ir sukruto sujudo visa, tartum džiaugsmingam gyvenimui nubudę. Pakvipo aplinkui gėlės, žiedai, jų aromatas veikė lyg nuostabūs tūkstančių fleitų balsai, o jų dainos aidą plaukiantys pro šalį auksiniai vakaro debesys nešė į tolimas šalis. Bet kai paskutinis saulės spindulys staiga dingo už kalnų ir sutemų skraistė apsiautė viską aplinkui, lyg iš labai toli atidundėjo kraupus balsas:

— Ei, ei, kas ten per liežuviai, kas per šauksmas? Ei, ei, kas ten ieško spindulio už kalnų! Prisišildėt, prisidainavot! Ei, ei, šen, pro krūmus, pro žoles, per pievą, per upę! Ei, ei, žemyn, žemyn!

Ir balsas nuščiuvo lyg tolimo griausmo aidas, krištolo varpeliai baigė skambėti staigiu disonansu. Viskas nutilo, ir Anzelmas pamatė, kaip trys gyvačiukės, žvilgėdamos švytruodamos per žolę, nušlamėjo nušiugždėjo prie Elbės, šmurkštelėjo į vandenį, ir viršum bangų, po kuriomis jos išnyko, čirškėdamas iškilo žalias žiburėlis, pasuko miesto link ir toldamas išblėso.

ANTROJI VIGILIJA

Kaip studentas Anzelmas buvo palaikytas pablūdusiu ir girtu.— Kėlimasis per Elbę.— Kapelmeistro Grauno bravūrinė arija.— Vidurių likeris pas Konradį ir bronzinė senė su obuoliais.

— Tam ponui tikriausiai ne visi namie,— tarė ori miestietė, grįžtanti su šeima namo iš pasivaikščiojimo; ji sustojo, susinėrė rankas ant krūtinės ir įsižiūrėjo į paikas studento Anzelmo išdaigas. Mat šis, apkabinęs šeivamedžio kamieną ir užvertęs galvą, lyg užsuktas maldavo:

— Dar nors kartą sužvilgėkit, sušvytėkit, mielosios auksinės gyvačiukės, dar nors sykį leiskite išgirsti jūsų krištolinius balselius! Dar nors kartą žvilgtelėkit į mane savo kerinčiomis mėlynomis akutėmis, dar nors vieną sykį — antraip ilgesys ir sielvartas negyvai mane užkamuos! — Ir tai kartodamas, jis iš gilumos širdies vaitojo, gailiai gailiai dejavo, iš nenumaldomo geismo ir nekantravimo purtė šeivamedį, bet šis, užuot atsakęs, vien dusliai ir nesuprantamai šlamėjo savo lapais ir tartum šaipėsi iš studento Anzelmo skausmo.

— Tam ponui iš tikrųjų ne visi namie,— pakartojo miestietė, ir Anzelmas pasijuto taip, lyg jį kas giliai įmigusį būtų purtęs ar šaltu vandeniu liejęs, kad greičiau atsibustų. Tik dabar jis vėl aiškiai pamatė, kur besėdįs, suvokė, kad kažkoks keistas vaiduoklis bus iš jo pasišaipęs ir net ligi to privedęs, jog pats vienas pratrūko balsu kalbėti. Sutrikęs vaikinukas žvilgtelėjo į moteriškę, griebė pagaliau skrybėlę, nukritusią žemėn, ir jau buvo besinešdinąs šalin, bet į tą laiką priėjo ir tos šeimos tėvas; jis pasodino ant žolės mažylį, kurį nešė ant rankų, pasirėmė ant lazdos, nustebęs sužiuro į studentą ir pasiklausė, ką tas vapa. Paskui pakėlė pypkę ir tabokinę, numestas ant žemės, ir atkišęs jas studentui prašneko:

— Neaimanuokit, ponaiti, taip baisiai patamsyje ir negąsdinkit žmonių, nes tik tiek tos jūsų nelaimės, kad per daug užsižiūrėta į stiklelį; eitumėt sau

ramiai namo ir gultumėtės.

Studentas Anzelmas taip labai susigėdo, kad net aiktelėjo lyg įžnybtas.

— Na na,— dėstė toliau miestietis,— ne tokia jau čia didelė bėda, kiekvienam pasitaiko, o per sekmines iš džiaugsmo ir ne nuodėmė stiklelį kitą išmesti. Kartais kažkas panašaus juk nutinka ir dievo tarnams — juk jūs, ponaiti, teologijos kandidatas... Jeigu leistumėt, aš prisikimščiau pypkę jūsų tabako, nes manasis visai pasibaigęs.

Studentas Anzelmas buvo jau besikišąs pypkę su tabokine kišenėn, tačiau miestietis ėmė iš lėto ir atsargiai kratyti savo pypkę, paskui lygiai taip pat neskubėdamas įniko ją kimšti. Tuo metu priėjo kelios mergaitės; žvilgčiodamos į Anzelmą, jos slapta kuždėjosi su oriąja miestiete ir kikeno. O šis jautėsi lyg ant dyglių ir įkaitintų adatų bestovįs. Vos tik atgavęs pypkę su tabokine, šoko bėgti šalin, tarsi pentinais bakstelėtas. Visi stebuklai, kuriuos ką tik buvo matęs, beregint dingo iš atminties, liko tik aišku, kad po tuo šeivamedžiu garsiai prisapaliojo visokiausių niekų, o viešpatie, juk širdyje jis bjaurisi žmonėmis, kurie kalbasi patys su savimi. „Šėtonas kalba jų lūpomis",— sakydavo rektorius, ir Anzelmas tikėjo, jog iš tiesų taip ir yra. Tiesiog nežinojo, kur dėtis nuo minties, kad žmonėms dabar jis atrodo pasigėręs *candidatus theologiae*[1]. Jau suks Tuopų alėja ties Kozelio sodu, tik staiga išgirdo balsą, šaukiantį jį vardu:

— Ponas Anzelmai, ponas Anzelmai! Dėl dievo, kur jūs taip galvotrūkčiais bėgat?

Studentas sustojo lyg įbestas, nes buvo įsitikinęs, kad dabar jį būtinai ištiks kokia nauja nelaimė. Balsas vėl pasigirdo:

— Ponas Anzelmai, grįžkit atgal. Mes laukiam jūsų čia, prie upės!

Tik dabar studentas suvokė, kad šaukia jo bičiulis konrektorius Paulmanas. Anzelmas sugrįžo prie kranto ir pamatė konrektorių su abiem savo dukterimis ir registratoriumi Herbrandu, besėdančius į valtį. Konrektorius Paulmanas pakvietė studentą plaukti kartu su jais per Elbę, o paskui praleisti visą vakarą jo bute, Pirnos priemiestyje. Studentas Anzelmas mielai sutiko, tikėdamasis šitaip pasprukti nuo piktos lemties, kuri šiandien jį persekiojo. Atsitiko taip, kad jiems beplaukiant kitame upės krante, prie Antono sodo, kažkas leido fejerverkus. Šnypšdamos lėkė raketa po raketos aukštyn, ir švytinčios žvaigždės sproginėjo ore, žerdamos aplinkui tūkstančius spragsinčių spindulių, žiburėlių. Studentas Anzelmas sėdėjo greta irkluotojo paskendęs savo mintyse ir, kai pamatė vandenyje atsispindinčias kibirkštis bei liepsneles, kurios mirguliavo padangėj, jam pasirodė, kad po vandeniu vinguriuoja anos auksinės gyvačiukės. Visos keistenybės, kurias jis po tuo šeivamedžiu buvo matęs, atgijo vaizduotėje ir jausmuose, ir jį

[1] Teologijos kandidatas (*lot., vert. past.*).

vėl apėmė neapsakomas ilgesys, nenumaldomas troškimas, taip baisiai draskę tenai jam krūtinę.

— Ak, kad tai būtumėt vėl jūs, auksinės gyvačiukės! Dainuokit gi, dainuokit! Suskambus jūsų balseliams, vėl pasirodys tos mielos malonios mėlynos akutės. Ak, kad čia, po vandeniu, būtumėt jūs! — sušuko studentas Anzelmas ir staigiai grįžtelėjo, tartum ketindamas tuojau pat šokti iš valties į upę.

— Nelabasis apsėdo jus, ponaiti, ar ką? — suriko irkluotojas ir stvėrė studentą už skverno.

Mergaitės, sėdėjusios greta, suriko iš baimės ir puolė į kitą laivelio galą. Registratorius Herbrandas pašnibždėjo kažką konrektoriui Paulmanui į ausį. Iš to, ką šis atsakė, studentas Anzelmas nugirdo tik žodžius: „Tokių priepuolių dar nepastebėta." Tuoj po to konrektorius Paulmanas atsikėlė iš vietos, persėdo prie studento Anzelmo ir, paėmęs jį už rankos, rimta globėjiška veido išraiška paklausė:

— Kaip jaučiatės, ponas Anzelmai?

Studentas Anzelmas vos neapalpo, nes jo sieloje kilo pašėlusi sumaištis, kurią veltui bandė sutramdyti. Jis, žinoma, dabar aiškiai matė, kad tai, ką palaikė auksinių gyvačiukių švytėjimu, buvo vien fejerverko ties Antono sodu atspindys, ir vis dėlto kažkoks dar niekad nepatirtas jausmas — nė pats nežinojo, palaima tai buvo ar sielvartas,— gniaužte gniaužė krūtinę; ir kai tik irkluotojas griebdavo irklais vandenį, o tas lyg supykęs šokdavo verpetuoti, suteliuškuodavo, sukliuksėdavo, tame triukšme studentui pasigirsdavo kuždesys: „Anzelmai, Anzelmai, argi nematai, kaip mes priešais tave vis plaukiam ir plaukiam? Seselė vėl žvelgia į tave — tikėk, tikėk mumis!" Ir jis tarėsi atspindyje matąs tris žaliai švytinčias juosteles. Bet kai paskui su skausmu vėl įsižiūrėjo į vandenį, ar nepažvelgs iš ten palaimingosios akutės, įsitikino, kad tą švytėjimą kelia tiktai apšviesti artėjančių namų langai. Sėdėjo vaikinas tylutėlis, stengdamasis susitvardyti, bet konrektorius Paulmanas dar įsakmiau paklausė:

— Kaip jaučiatės, ponas Anzelmai?

Studentas labai baugščiai atsakė:

— Ak, brangusis pone konrektoriau, jeigu jūs žinotumėt, kokie keisti dalykai man ką tik po šeivamedžiu prie Linkes Bado parko sienos visai nemiegančiam prisisapnavo, tai nekaltintumėt, kad aš toks lyg nesavas, pasimetęs.

— Na na, ponas Anzelmai,— neleido toliau teisintis konrektorius Paulmanas,— aš visada jus laikiau solidžiu jaunikaičiu, bet nemiegant taip apsisapnuoti, kad staiga užeitų noras į vandenį šokti,— gali, atsiprašant, tik pablūdę arba kvailiai!

Dėl tokių griežtų savo draugo žodžių studentas Anzelmas visai susi-

krimto; čia jį užstojo vyresnioji Paulmano duktė Veronika, labai graži, žydėte žydinti šešiolikmetė:

— Bet, mielas tėveli, ponui Anzelmui tikriausiai bus nutikę kas nors nepaprasta, ir jis turbūt tik mano, kad nebuvo užmigęs, o iš tiesų po tuo šeivamedžiu užsnūdo ir prisapnavo visokiausių paikybių, kurios dar lig šiol ne visai iš galvos išgaravo.

— Be to, brangioji panele, gerbiamas konrektoriau,— įsiterpė į kalbą registratorius Herbrandas,— argi taip jau neįmanoma nemiegant nugrimzti į tokią būseną? Vieną popietę, geriant kavą, man pačiam kažkas panašu nutiko: apėmė toks snaudulys — ta kūniškam ir dvasiškam virškinimui būdinga būsena,— kad aš, lyg kieno įkvėptas, aiškiai pamačiau, kur guli vienas pamestas dokumentas; arba dar tik vakar pasitaikė akimirka, kai man akyse stovėte stovėjo vienas puikus lotyniškas fragmentas.

— Na, gerbiamas registratoriau,— atsakė konrektorius Paulmanas,— jūs visada buvote šiek tiek linkęs į poeziją, o tokiems lengva nugrimzti į fantazijos ir romantikos vandenis.

Bet studentui Anzelmui buvo malonu, kad jį užtarė tokiomis apverktinomis aplinkybėmis, gresiant būti palaikytam girtu arba pakvaišusiu; ir nors jau buvo gerokai pritemę, vaikinas tarėsi pirmą kartą pastebėjęs, kad Veronikos tokios gražios tamsiai mėlynos akys, bet jos visai jam nepriminė tų nuostabių akučių, kurias buvo matęs šeivamedžio lajoje. Apskritai studentui Anzelmui tas nuotykis po šeivamedžiu staiga vėl išgaravo iš galvos; žmogui pasidarė lengva ir linksma, jog jis taip įsidrąsino, kad lipant iš laivelio padavė ranką savo užtarėjai Veronikai ir, šiai savosios neatitraukus, taip šauniai ir laimingai vedė ją iki pat namų, kad tik kartą paslydo, nes tik viena šlapia vieta pakeliui pasitaikė, ir tik šiek tiek aptaškė baltą Veronikos suknelę. Laimingas studento Anzelmo nuotaikos pasikeitimas neliko konrektoriaus Paulmano nepastebėtas, ir jis paprašė, kad vaikinas nepyktų už tuos šiurkščius žodžius, kurie jam prieš tai buvo išsprūdę.

— Taip taip,— pridūrė jis,— neretai pasitaiko, kad žmogų apninka įkyrūs vaizdiniai ir jį gerokai trikdo, kankina; bet tai tik kūno negalavimai, ir nuo jų labai padeda dėlės, kurias, kaip įrodė vienas garsus jau miręs mokslininkas, reikia dėti, atsiprašant, ant užpakalio.

Studentas Anzelmas jau ir pats nežinojo, kas jam buvo atsitikę — buvo girtas, pablūdęs ar kitaip susirgęs. Kad ir kaip ten būtų, bet dėlės jam atrodė visiškai nereikalingos, nes ką tik rodęsi vaiduokliai visiškai išnyko ir jis jautėsi tuo laimingesnis, kuo daugiau jam sekėsi visokiais komplimentais įsiteikti gražiajai Veronikai. Kaip ir paprastai, po kuklios vakarienės imta muzikuoti; studentas Anzelmas buvo paprašytas sėsti prie fortepijono, ir Veronika savo aiškiu skambiu balseliu uždainavo.

— Brangioji panele,— tarė registratorius Herbrandas,— jūsų balsas skamba kaip krištolo varpelis.

— Na jau ne! — staiga nei iš šio, nei iš to išsprūdo studentui Anzelmui — jis nė pats nesumojo kodėl,— ir visi sužiuro į jį nustebę ir sumišę.— Krištolo varpeliai šeivamedžiuose skamba nuostabiai gražiai, nuostabiai! — pusbalsiu toliau murmėjo studentas Anzelmas.

Veronika uždėjo ranką jam ant peties ir paklausė:

— Apie ką jūs čia, ponas Anzelmai?

Studentas tuoj vėl pralinksmėjo ir ėmė skambinti. Konrektorius Paulmanas niūriai pasižiūrėjo į jį, bet registratorius Herbrandas uždėjo natų lapą ant piupitro ir žaviai padainavo kapelmeisterio Grauno bravūrinę ariją. Studentas Anzelmas akompanavo dar keletą kartų, o kai jis su Veronika atliko duetu fugą, sukomponuotą paties konrektoriaus Paulmano, visus apėmė labai pakili nuotaika. Buvo jau gana vėlu, ir registratorius Herbrandas čiupo savo skrybėlę ir lazdą, bet tuo metu priėjo konrektorius Paulmanas ir paslaptingai jam tarė:

— Ar nemalonėtumėt dabar, gerbiamas registratoriau, pats pasakyti mielajam ponui Anzelmui — na, apie ką prieš tai kalbėjome...

— Labai mielai,— atsakė registratorius Herbrandas ir, susėdus visiems ratu, ėmė be niekur nieko aiškinti: — Gyvena čia, mūsų mieste, toks senas nuostabus keistuolis; sako, jis užsiiminėja visokiais paslaptingais mokslais; kadangi tokių, tiesą sakant, nėra, aš laikau jį senienas tyrinėjančiu antikvaru, be to, dar ir eksperimentuojančiu chemiku. Turiu galvoje ne ką kitą, o mūsiškį slaptąjį archyvarą Lindhorstą. Jis gyvena, kaip žinot, vienas savo nuošaliuose senuose namuose, ir laisvu nuo tarnybos metu jį galima rasti jo paties bibliotekoje arba chemijos laboratorijoje, į kurią, beje, nieko neįsileidžia. Be daugybės retų knygų, jis turi nemaža rankraščių, rašytų arabų, koptų ir net tokiais keistais rašmenimis, kurie nepriklauso nė vienai žinomai kalbai. Jis norėtų, kad pastarieji būtų labai tiksliai nukopijuoti. Tam reikia žmogaus, kuris moka piešti plunksna, kad galėtų su didžiausiu tikslumu visus tuos ženklus perkelti į pergamentą, ir būtent tušu. Liepia dirbti atskirame savo namų kambaryje ir pats prižiūri, moka, neskaitant valgio darbo laiku, po speciestalerį už dieną ir žada duoti dar didelę dovaną, kai nurašinėjimas bus sėkmingai baigtas. Darbo laikas — kasdien nuo dvylikos iki šešių. Nuo trečios iki ketvirtos valandos ilsimasi ir valgoma. Kadangi jau keli jaunikaičiai bandė nukopijuoti tuos rankraščius, bet nesugebėjo, tai kreipėsi į mane, prašydamas rekomenduoti nagingą piešėją. Aš iš karto pagalvojau apie jus, brangus pone Anzelmai, nes žinau, kad jūs ne tik labai švariai rašot, bet ir dailiai, gražiai piešiat plunksna. Tad jeigu norite šiais sunkiais laikais iki būsimo paskyrimo kasdien uždirbti po speciestalerį ir dar dovaną priedo gauti, tai pasistenkit rytoj lygiai dvyliktą

valandą prisistatyti ponui archyvarui, jo adresą nesunkiai sužinosite. Bet saugokitės, kad neužtėkštumėte kur nereikia rašalo: jeigu sutepsite juo nuorašą, turėsite be jokių atsikalbinėjimų pradėti iš naujo: jeigu aptėkšite originalą, ponas archyvaras gali jus pro langą išmesti, nes tai ūmus ir piktas žmogus.

Studentas Anzelmas labai apsidžiaugė registratoriaus Herbrando pasiūlymu. Mat jis ne tik švariai rašė ir plunksna piešė, bet ir aistringai mėgo nurašinėti sunkius kaligrafiškus dalykus. Tad kuo nuoširdžiausiai padėkojo savo geradariams ir pažadėjo rytoj nepražiopsoti skirtos vidudienio valandos. Naktį per sapną tik ir matė blizgančius speciestalerius, tik ir girdėjo mielą jų skambesį. Ir kas galėtų smerkti už tai vargšą, kuris, daug kartų piktos lemties apviltas, turėjo taupyti kiekvieną helerį ir atsisakyti malonumų, kurių taip reikia jaunatvei.

Jau iš pat ryto jis susiieškojo savo pieštukus, plunksnas ir kiniškąjį tušą — geresnių reikmenų, galvojo sau, neturės nė archyvaras. Pirmiausia apžiūrėjo ir sutvarkė savo geriausius kaligrafinius darbus ir piešinius, kad galėtų jais įrodyti archyvarui, jog sugebės padaryti, ko iš jo reikalaujama. Viskas ėjo kaip iš pypkės, tartum jo darbus laiminga žvaigždė būtų ėmusi rikiuoti: kaklaraištį pavyko iš pirmo karto kaip reikia pasirišti, netrūko nė viena siūlė, nenubėgo nė viena juodų šilkinių kojinių akis, nenukrito šį kartą žemėn ir ką tik nuvalyta skrybėlė,— žodžiu, lygiai pusė dvylikos studentas Anzelmas su lydekos spalvos švarku ir juodomis atlaso kelnėmis, ryšuliuku kaligrafinių darbų ir piešinių kišenėje jau buvo Pilies gatvelėje ir gėrė pas Konradį jau antrą stiklelį geriausios rūšies vidurių likerio, nes čia, galvojo sau, plekšteldamas per vis dar tuščią kišenę, netrukus skambės speciestaleriai. Nors kelias iki tos nuošalios gatvės, prie kurios stovėjo seni seni archyvaro Lindhorsto namai, buvo tolimas, studentas Anzelmas prieš baigiantis dvyliktai valandai vis dėlto jau buvo prie namų durų. Sustojo vaikinas ir įsižiūrėjo į didelį ir gražų bronzinį durų plaktuką, pritaisytą prie statulėlės. Bet vos tik jis, nuaidėjus paskutiniam galingam Kryžiaus bažnyčios bokšto laikrodžio dūžiui, buvo bestveriąs plaktuką, metalinis statulėlės veidas, žaižaruodamas mėlynais blyksniais, staiga bjauriai išsišiepė. Ak, tai buvo senė, ta, kur pardavinėjo obuolius prie Juodųjų vartų! Pro aštrių dantų kalenimą iš suglebusių nasrų sklido murmesys: „Kurna riogla, kurna riogla ir nukurna, iš kur atkurnėjęs!“ Iš išgąsčio studentas Anzelmas šoko atatupstas, buvo bestveriąs už durų staktos, bet jo ranka sučiupo skambučio virvelę ir patraukė, kažkas suskambo, šaižūs disonansai vis stiprėjo ir per visus tuščius namus aidėjo pikta pašaipa: „Nešdinkis, nešdinkis, velnio vaike, taip tau ir reikia!“

Studentą Anzelmą apėmė siaubas, pagaugai nuėjo per visą kūną. Skambučio virvelė nukaro žemyn, virto balta permatoma didžiule gyvate, ši

apsivijo ir ėmė smaugti jį, vis stipriau ir stipriau verždama savo kilpas, kol pagaliau ėmė treškėti kaulai, o iš gyslų čiurkšle pasipylė kraujas, sunkėsi į permatomą gyvatės kūną, kuris nuo jo darėsi vis raudonesnis. „Pasmauk, pasmauk mane!" — mėgino vargšas sušukti iš baimės, bet tik dusliai sugargaliavo. Gyvatė pakėlė galvą ir pridėjo savo ilgą smailų žaižaruojančios geležies liežuvį prie Anzelmo krūtinės, aštrus skausmas lyg peilis nutraukė jo gyvybės pulsą, ir vaikinas neteko sąmonės. Kai vėl atsipeikėjo, pasijuto gulįs savo vargingoje lovelėje, o priešais stovėjo konrektorius Paulmanas ir stebėjosi:

— Kokius niekus, dėl dievo meilės, jūs čia išdarinėjat, mielas pone Anzelmai!

TREČIOJI VIGILIJA

Žinios apie archyvaro Lindhorsto šeimą.— Veronikos mėlynos akys.— Registratorius Herbrandas.

— Dvasia pažvelgė į vandenį, ir štai jis suvilnijo sušniokštė putojančiomis bangomis ir ėmė griausmingai garmėti į bedugnę, godžiai atvėrusią juodus nasrus. Lyg puikaujantys nugalėtojai kėlė granito uolos savo galvas dantytais vainikais, saugodamos klonį, kol saulė jį paėmė į savo motinišką glėbį ir, apkabinusi spinduliais lyg karštomis rankomis, sušildė ir ėmė liūliuoti. Pabudo iš gilaus miego tūkstančiai užuomazgų, tūnojusių dykumos smiltyse, išskleidė žalius lapelius ir ėmė stiebtis aukštyn į motinos veidą, tarytum šypsantys kūdikiai žaliuose lopšiuose glūdėjo savo taurelėse žiedeliai, kol ir jie, motinos pažadinti, atbudo ir išsipuošė švytinčiais drabužėliais, kuriuos motina jų džiaugsmui išdabino tūkstančiais spalvų. Bet vidur slėnio stūksojo juoda kalva, kuri kilnojosi lyg žmogaus krūtinė, deginama karšto ilgesio. Iš bedugnės veržėsi garai, telkėsi ir didžiuliais tumulais grėsmingai stengėsi užstoti motinos veidą. Bet ji pasišaukė viesulą; šis puolė ir ėmė blaškyti juos, ir kai grynas spindulys vėl nuplieskė juodą kalvą, nesitverdama džiaugsmu išaugo nuostabi raudona lelija, kuri išskleidė savo lapelius lyg žavias lūpas, atkištas saldiems motinos pabučiavimams. Tada klonį užliejo blizgi pašvaistė: tai pasirodė jaunuolis Fosforas. Pamatė jį raudonoji lelija ir, apimta karštos, ilgesingos meilės, pradėjo maldauti: „Būk mano amžinai, gražusis jaunikaiti, nes aš tave myliu ir turiu žūti, jeigu mane paliksi!" Jaunasis Fosforas atsakė: „Aš noriu būti tavo, gražioji gėlele, bet tada tu kaip koks netikęs vaikas paliksi tėvą ir motiną, pamirši drauges, įsigeisi tapti didesnė

ir galingesnė už visus tuos, kurie dabar lygiomis su tavimi džiaugiasi. Ilgesys, kuris dabar palaimingai šildo visą tavo esmę, suskils į tūkstančius spindulių ir ims tave skaudinti, kankinti, nes jausmas kels jausmą ir aukščiausias džiaugsmas, kurį įžiebs mano tau mesta kibirkštis, virs beviltišku sielvartu, nuo kurio tu žūsi, kad vėl atgimtum kitu pavidalu. Ta kibirkštis — tai mintis!“ — „Ak,— sudejavo lelija,— argi negaliu būti tavo su ta aistra, kuri dabar manyje liepsnoja? Negi galėsiu mylėti tave labiau negu dabar ir matyti tave kaip dabar, kai tu mane sunaikinsi?“ — Jaunasis Fosforas pabučiavo leliją, ir tartum persmelkta šviesos ji skaisčiai suliepsnojo; iš tos ugnies prasiveržė kita būtybė, kuri bematant išlėkė iš klonio ir leidosi į begalines erdves, visiškai nesirūpindama nei savo jaunystės draugėmis, nei pamiltuoju jaunikaičiu. O šis ėmė raudoti dingusios mylimosios, nes į tą vienišą slėnį buvo atviliojusi tik begalinė meilė gražiajai lelijai, ir granito uolos nulenkė savo galvas, užjausdamos sielvarto ištiktą jaunikaitį. Bet viena uola atvėrė savo glėbį, iš jo su triukšmu išlėkė juodas sparnuotas slibinas ir tarė: „Mano broliai metalai miega ten viduje, bet aš visada budžiu ir noriu tau padėti.“

Pašvytravęs aukštyn žemyn, slibinas netrukus sučiupo būtybę, pagimdytą raudonosios lelijos, atnešė ją ant kalvos ir apsiautė savo sparnais; tada būtybė vėl tapo lelija, bet neatsikratoma mintis draskė jai širdį, ir meilė jaunajam Fosforui virto aštriu skausmu, nuo kurio visos gėlelės, prieš tai taip džiuginusios jos žvilgsnį, nubluko ir nuvyto nuo nuodingų garų. Jaunasis Fosforas užsitempė blizgius šarvus, žėruojančius nesuskaičiuojamų spalvų spinduliais, ir stojo į kovą su slibinu; šis juodais savo sparnais taip daužė šarvus, kad šie garsiai aidėjo; ir nuo to galingo skambesio gėlelės vėl atgijo ir it margi paukščiukai ėmė plasnoti apie slibiną, kurio jėgos vis seko; pagaliau nugalėtas, jis prasmego skradžiai žemę. Lelija buvo išlaisvinta; jaunasis Fosforas apkabino ją, liepsnodamas dangiškos meilės aistra, ir gėlės, paukščiai, net ir aukštosios granito uolos, ėmė šlovinti džiaugsmo himnu leliją kaip klonio karalienę.

— Atleiskit, bet juk tai tik rytietiška prašmatnybė, gerbiamas pone archyvarai! — pastebėjo registratorius Herbrandas,— o mes juk prašėm papasakoti, kaip kad jūs kartkartėmis teikiatės, ką nors iš savo nepaprasto gyvenimo, kokį nors nutikimą iš nuostabių savo kelionių,— žodžiu, ką nors tikra.

— Kaip žiūrėsi,— atsakė archyvaras Lindhorstas.— Tai, ką aš dabar pasakojau, yra pati tikriausia teisybė, kokią tik galiu jums pateikti, gerieji žmonės, ir tam tikru būdu susijusi su mano gyvenimu. Aš esu kilęs iš to slėnio, o raudonoji lelija, tapusi galiausiai karaliene, yra mano proprамotė, tad aš, tiesą sakant, irgi esu karalaitis.

Visi prapliupo kvatotis.

— Juokitės, juokitės sau į sveikatą,— toliau kalbėjo archyvaras Lindhorstas.— Tai, ką aš čia, žinoma, tik labai paviršutiniškai nušviečiau, jums gali atrodyti beprasmiška ir neprotinga, vis dėlto tai anaiptol nėra nesąmonė, net ir ne alegorija, o gryniausia tiesa. Bet jeigu būčiau žinojęs, jog ta nuostabi meilės istorija, kurios dėka gyvenu, taip menkai jums patiks, mielai būčiau papasakojęs jums šiokių tokių naujienų, išgirstų iš vakar atsilankiusio brolio.

— Kaip tai? Argi jūs turite brolį, ponas archyvarai? Kurgi jis? Kur gyvena? Irgi karaliui tarnauja ar gal koks privatus mokslininkas? — iš visų pusių pasipylė klausimai.

— Ne,— atsakė archyvaras, šaltai, ramiai uostydamas tabaką.— Jis pasuko blogu keliu ir nuėjo pas slibinus.

— Kaip jūs malonėjot pasakyti, gerbiamas archyvarai,— įsiterpė registratorius Herbrandas,— pas slibinus?

— Pas slibinus? — lyg aidas pakartojo balsiai aplinkui.

— Taip, pas slibinus,— patvirtino archyvaras Lindhorstas.— Taip jis pasielgė, tiesą sakant, iš nevilties. Žinote, ponai, kad mano tėvas pasimirė visai neseniai, vos prieš tris šimtus aštuoniasdešimt penkerius metus, todėl aš tebenešioju gedulą. Jis paliko man, savo numylėtiniui, labai gražų oniksą[1], kurio baisiai norėjo mano brolis. Mudu dėl jo ir susikivirčijome prie tėvo palaikų ir visai nepadoriai ginčijomės tol, kol pagaliau velionis, nebetekęs kantrybės, pašoko iš karsto ir nutrenkė piktąjį mano brolį laiptais žemyn. Šis dar labiau įniršo ir tučtuojau nuėjo pas slibinus. Dabar jis laikosi kiparisų girioje, visai netoli Tuniso, saugo garsų mistinį karbunkulą[2] nuo vieno nelabo nekromanto[3], gyvenančio vasarnamyje, Laplandijoje, ir gali pasišalinti nebent kokiam ketvirčiui valandos, kaip tik tada, kai nekromantas triūsia sode, rūpinasi savo salamandrų lysvėmis,— tada brolis ir atskuba greitosiomis papasakoti, kas nauja prie Nilo ištakų.

Ir vėl pokalbio dalyviai prapliupo juokais, bet studentas Anzelmas pajuto širdyje kažką negera, o kai tik pasižiūrėdavo archyvarui Lindhorstui į akis, tokias rimtas ir nemirksinčias, tai visą jį nukrėsdavo nesuprantamas drebulys. Ypač veikė šaižus archyvaro Lindhorsto balsas, skambantis tartum metalas, jis paslaptingai persmelkdavo vaikiną ir sukrėsdavo ligi kaulų smegenų. Tikslas, dėl kurio registratorius Herbrandas atsivedė jį į kavinę, šiandien jam atrodė nepasiekiamas. Mat po ano atsitikimo prie archyvaro

---

[1] Oniksas — mineralas, agato atmaina su besikaitaliojančiais juodais ir baltais sluoksniai (*vert. past.*).

[2] Karbunkulas — brangakmenis, raudonasis granatas (*vert. past.*).

[3] Nekromantas — senovėje burtininkas, galėjęs iššaukti mirusiųjų vėles ir šiaip visokiausias dvasias.

Lindhorsto namų studentas Anzelmas niekaip nebesiryžo ten dar sykį eiti, nes, giliu jo įsitikinimu, anuokart tik laimingas sutapimas išgelbėjo jį tegu ne nuo mirties, tai bent jau nuo pavojaus išsikraustyti iš proto. Mat konrektorius Paulmanas lyg tyčia tuo metu ėjo ta gatve, kai Anzelmas visai be dvasios tysojo prie namų durų, o kažkokia senė, pasistačiusi šalimais krepšį su pyragaičiais ir obuoliais, triūsė prie jo. Konrektorius Paulmanas tuojau pat pašaukė nešikus su portšezu ir nugabeno jį namo.

— Tegu mano apie mane ką tik nori,— tarė studentas Anzelmas,— tegu laiko mane kvailiu — vis tiek: iš to durų plaktuko man šiepėsi ragana nuo Juodųjų vartų. Kas paskui atsitiko, aš geriau nekalbėsiu; bet jeigu aš, atsipeikėjęs iš apalpimo, būčiau pamatęs tą prakeiktą bobą (juk ne kas kitas, o ji tada apie mane tupinėjo), būčiau nuo širdies smūgio galą gavęs arba iš proto išsikraustęs.

Nei įtikinėjimai, nei išmintingos konrektoriaus Paulmano ir registratoriaus Herbrando kalbos nieko nepadėjo; net ir mėlynakė Veronika nepajėgė ištraukti jo iš susimąstymo, į kurį buvo nugrimzdęs. Dabar visi iš tiesų manė, kad jis pamišęs, ir ėmė galvoti, kaip būtų galima išblaškyti. Registratoriaus Herbrando nuomone, geriausiai tam reikalui tiko darbas pas archyvarą Lindhorstą, būtent tas rankraščių nurašinėjimas. Svarbu buvo rasti tik gerą būdą supažindinti su archyvaru Lindhorstu, o registratorius Herbrandas žinojo, jog tas kone kas vakarą užsuka į vieną kavinę, tai ir pasiūlė studentui Anzelmui vakarais ateidinėti į tą kavinę išgerti už jo, registratoriaus, pinigus stiklo alaus ir išrūkyti pypkės tol, kol vienaip ar kitaip susipažins su archyvaru ir susitars dėl rankraščių kopijavimo; studentas Anzelmas dėkinga širdimi tą pasiūlymą priėmė.

— Jūs nusipelnysit dievo atpildo, mielas registratoriau, jeigu atvesite tą vaikiną į protą! — pasakė konrektorius Paulmanas.

— Dievo atpildo! — pakartojo Veronika, pamaldžiai keldama akis į dangų ir galvodama, koks malonus vaikinas tas studentas Anzelmas ir dabar, net ne viso proto!

Tad kai archyvaras Lindhorstas, pasiėmęs skrybėlę ir lazdą, buvo beišeinąs iš kavinės, registratorius Herbrandas stvėrė studentą Anzelmą už rankos, pastojo su juo archyvarui kelią ir tarė:

— Didžiai gerbiamas pone slaptasis archyvarai, štai čia studentas Anzelmas, kuris sugeba labai gražiai, kaligrafiškai rašyti ir piešti ir norėtų kopijuoti jūsų rankraščius.

— Man tai labai patinka,— greitosiomis tarė archyvaras Lindhorstas, užsivožė trikampę kareivišką skrybėlę ant galvos ir, pastūmęs registratorių Herbrandą ir studentą Anzelmą į šalį, taip greitai nubildėjo laiptais žemyn, kad šiedu be žado įsistebeilijo į duris, kurias archyvaras jiems po nosim užtrenkė, net vyriai sužvango.

— Tai keistuolis tas senis,— pagaliau pratarė registratorius Herbrandas.

— Keistas senis,— sumurmėjo studentas Anzelmas, jausdamasis taip, lyg ledo srovė būtų perbėgusi jo gyslomis ir pavertusi jį kone pastira statula. Bet visi kiti kavinės svečiai ėmė juoktis ir paaiškino:

— Archyvaras šiandien vėl buvo savotiškai nusiteikęs; rytoj tikriausiai bus tykutėlis, kuklus, netars nė žodžio, spoksos į savo pypkės dūmų ringes arba naršys laikraščius; nereikia kreipti dėmesio.

„Gerai žmonės sako,— pagalvojo studentas Anzelmas,— buvę ko čia rūpintis! Argi archyvaras nesakė, jog jam labai labai malonu, kad aš noriu kopijuoti jo rankraščius? Antra vertus, ir ko tas registratorius Herbrandas pastojo žmogui kelią lyg tyčia tuo metu, kai tas pasinešė namo? Ne ne, iš esmės jis mielas žmogus, tas ponas slaptasis archyvaras Lindhorstas, ir netgi nuostabiai atlaidus — neįprasta, keistoka tik jo kalbėsena. Bet kas man darbo dėl to! Rytoj pat lygiai dvyliktą valandą nueisiu pas jį, nors skersai kelio stovėtų šimtai tų bronzinių bobų su obuoliais."

KETVIRTOJI VIGILIJA

Studento Anzelmo melancholija.— Smaragdinis veidrodis.— Kaip archyvaras Lindhorstas išlėkė, pasivertęs maitvanagiu, ir studentas Anzelmas nieko nesutiko.

Leiski, mielas skaitytojau, tave patį tiesiai paklausti, ar nepasitaikė tau gyvenime tokių valandų, dienų, net savaičių, kai visi įprasti tavo darbai ir reikalai buvo tau tiesiog koktūs ir kai visa, kas šiaip jau tavo protui ir jausmams atrodė svarbu ir šio to verta, nei iš šio, nei iš to virto beprasme banalybe? Nežinai tada ko nusitverti, nė kur dėtis; krūtinę užgula neaiški nuojauta, kad kažkur kažkada turi išsipildyti kažkoks didingas, bet kokį žemišką geismą pranokstantis troškimas, kurio širdis, tarsi kietai laikytas baugštus vaikas, nedrįsta išsakyti ir šitaip ilgėdamasi kažko nežinomo, kas visur, kur tik eitum ar stovėtum, plevena apie tave lyg kvapi svajonė permatomais, nuo atidesnio žvilgsnio ištirpstančiais pavidalais, tu pasidarai abejingas viskam, kas aplinkui iš tikrųjų dedasi. Paniuręs slankioji lyg beviltiškai įsimylėjęs vaikėzas, ir visa, dėl ko šiaip ar kitaip kasdien plūkiasi, rūpinasi žmonės, nežadina tau nei sielvarto, nei džiaugsmo, tartum nebepriklausytum šiam pasauliui. Jeigu tu, mielas skaitytojau, kada nors esi taip įsijautęs, tai iš savo patyrimo nutuoki tą būseną, kurioje buvo atsidūręs studentas

Anzelmas. Apskritai aš labai norėčiau, mielas skaitytojau, jau būti pasiekęs tiek, kad tu iš mano žodžių galėtum įsivaizduoti studentą Anzelmą kaip gyvą. Juk per tas naktis, kurias leidžiu be miego, užrašinėdamas tą tokią keistą jo istoriją, iš tikrųjų dar turėsiu papasakoti tiek daug neįprastų dalykų, lyg vaiduoklių pasirodymas nustumiančių paprastų žmonių gyvenimo kasdienybę kažkur į melsvą tolį, dar tiek daug, jog mane ima baimė, ar nepradėsi tu galiausiai netikėti nei studentu Anzelmu, nei archyvaru Lindhorstu, ar nepradės tau lįsti į galvą kokios nors nepagrįstos abejonės ir dėl konrektoriaus Paulmano su registratoriumi Herbrandu, nors šiuos gerbiamus vyrus dar ir šiandien gali sutikti Drezdene. Pamėgink, palankusis skaitytojau, toje pasakų karalystėje, pilnoje puikių stebuklų, galingais smūgiais įskeliančių tiek didžiausią palaimos liepsną, tiek baisiausią siaubo gaisrą, karalystėje, kurios griežta deivė tik tiek praskleidžia savo skraistę, kad mes tariamės matą jos veidą, dažnai nusišypsantį pro rimtumo šydą ir juokais erzinantį mus visokiausiais nesuprantamais burtais, lyg motina žaistų su savo mylimais vaikučiais,— toje karalystėje, kurią dvasia mums taip dažnai parodo — bent jau per sapną,— pabandyk sau, palankusis skaitytojau, įžiūrėti seniai tau pažįstamus siluetus, kurie visada kasdieniame, kaip kad paprastai sakoma, gyvenime aplink tave zuja, ir tu patikėsi, kad ji, ta nuostabioji karalystė, tau kur kas artimesnė, negu šiaip jau manai, o to aš kaip tik iš visos širdies tau ir linkiu ir kaip tik dėl to pasakoju ir tą keistą istoriją apie studentą Anzelmą.

Taigi, kaip sakyta, studentas Anzelmas po to vakaro, kada pamatė archyvarą Lindhorstą, taip užsisvajojo, įsigilino į save, kad pasidarė abejingas bet kokiems kasdieniams dalykams. Jis jautė, kaip širdies gelmėse plazda kažkas nežinoma ir kelia jam tą džiugų sielvartą, tą ilgesį, kuris žada žmogui kitą būtį. Geriausia jam būdavo, kada vienas klaidžiojo po pievas ir miškus ir, tarsi atitrūkęs nuo viso to, kas jį siejo su šiuo skurdžiu gyvenimu, lyg vėl įžiūrėdavo save vaizduose, kurie kilo iš jo paties vidaus. O kartą atsitiko taip, kad grįždamas iš tolimo pasivaikščiojimo ėjo pro tą jam stebuklingą šeivamedį, po kuriuo kadaise, lyg kokių kerų apduotas, matė tiek daug keistenybių; vaikinas pajuto, kad jį traukte traukia tas žalias jaukus vejos lopinėlis; bet vos tik ten atsisėdo, beregint visa, ką čia tada lyg dangiškoje palaimoje matė ir ką paskui tartum kokia priešiška galia iš jo sielos išstūmė, dabar vėl iškilo prieš akis taip ryškiai, spalvingai, lyg iš tikrųjų antrą sykį matytų. Net dar aiškiau negu tada jam rodėsi, kad tos palaima žibančios mėlynos akutės priklauso žalsvaauksei gyvačiukei, besiraitančiai šeivamedžio lajoje, ir kad jos liekno kūno vingiai va ims ir suskambės visais tais nuostabiais krištolo varpeliais, kurių garsai sklidinai pripildo jo širdį neapsakomo džiugesio. Kaip ir tada, per sekmines, jis apglėbė šeivamedį ir ėmė užvertęs galvą šaukti:

— Ak, dar nors kartelį švystelk, pasiraityk, pasisūpuok tarp šakų, mieloji žalioji gyvatėle, kad aš tave pamatyčiau... Dar nors kartelį pažvelk į mane savo kerinčiomis akutėmis! Ak, aš myliu tave ir žūsiu iš sielvarto ir skausmo, jeigu tu nesugrįši!

Bet aplinkui buvo gūdu ir tyku, tik kaip ir tada vos girdimai šlamėjo šeivamedžio šakos ir lapai. Studentui Anzelmui vis dėlto rodėsi, kad dabar jis žino, kas jo viduje taip spurda juda, kas jo širdį skausmais ir begaliniu ilgesiu plėšte plėšo.

— Juk tai tiesiog reiškia,— tarė jis,— kad aš tave, nuostabioji auksine gyvačiuke, be galo, visa širdim, pražūtingai myliu, nebegaliu be tavęs gyventi ir žūsiu iš nevilties, jeigu nebepamatysiu tavęs, savo numylėtinės... Bet aš žinau — tu tapsi mano, ir tada išsipildys visos dangiškos kito, aukštesnio pasaulio svajonės.

Ir nuo to laiko studentas Anzelmas kas vakaras, kai saulė jau vien medžių viršūnes žėrinčiu auksu teapžeria, ateidavo po tuo šeivamedžiu ir iš gilumos širdies šaukdavosi skausmingu balsu pakėlęs akis į šakas ir lapus brangios mylimosios, žalsvaauksės gyvačiukės. Kartą, jam vėl taip, kaip visada, aimanuojant, staiga pasirodė aukštas liesas vyras, įsisupęs į platų ilgą šviesiai pilką apsiaustą, ir žaibuodamas į vaikiną savo didelėm liepsningom akim sušuko:

— Ei, ei! Kas gi čia taip gailiai inkščia? Aa, tai ponas Anzelmas, kuris nori perrašinėti mano rankraščius.

Studentas Anzelmas gerokai išsigando to galingo balso: juk tai buvo tas pats balsas, kuris tada, per sekmines, suriko: „Ei, ei, kas ten per liežuviai, kas ten per šušenimas?“ Iš nuostabos ir išgąsčio vaikinas negalėjo nė žodžio pratarti.

— Tad kas gi jums, ponas Anzelmai? — toliau kalbėjo archyvaras Lindhorstas (jis ir buvo tas žmogus šviesiai pilku apsiaustu),— ko jūs iš to šeivamedžio norit ir kodėl neatėjot pas mane pradėti sutarto darbo?

Studentas Anzelmas iš tikrųjų ligi tol vis dar negalėjo prisiversti dar kartą nueiti pas archyvarą Lindhorstą, nors ir buvo aną vakarą kavinėje tvirtai pasiryžęs. Bet šią akimirką, kada gražias jo svajones taip sujaukė ir sutrikdė tas pats priešiškas balsas, kuris jau tada pagrobė jam mylimąją, vaikiną apėmė neviltis, ir jis niršiai prapliupo:

— Laikykit mane kad ir bepročiu, ponas archyvarai, man tai visiškai vis tiek, bet čia, šitame medyje, per sekmines aš pamačiau tą, kurią amžiams pamilo mano širdis,— žalsvaauksę gyvatę, ir ji prašneko į mane nuostabiu krištolo skambesiu, bet jūs, ponas archyvarai, taip baisiai sugriaudėjote tąsyk iš už upės...

— Nejaugi, brangusis? — nutraukė jo žodžių srautą archyvaras Lindhorstas, su keistu šypsniu šniaukšdamas tabaką.

Studentas Anzelmas pajuto, kad širdyje jam tuoj palengvėjo, kai tik pavyko pradėti kalbą apie tą stebuklingą nuotykį, ir jam rodės, kad visiškai teisingai kaltina archyvarą iš tolo tą vakarą sugriaudėjus. Vaikinas susitvardė ir tarė:

— Na tai aš papasakosiu jums viską, kas lemtinga man sekminių vakarą nutiko, o tada galėsit sakyti ir daryti ir apskritai manyti apie mane, kas patinka.— Ir jis iš tiesų papasakojo keistus savo nuotykius nuo nelaimingo žingsnio į obuolių krepšį iki trijų žalsvaauksių gyvačių pabėgimo per vandenį ir kaip paskui žmonės tarė jį esant girtą arba pamišusį.

— Visa tai,— užbaigė studentas Anzelmas,— aš iš tikrųjų mačiau, ir giliai širdyje man dar aidi tie skambūs mieli balsai, kurie tada į mane kreipėsi; tai anaiptol nebuvo sapnas, ir jeigu nenoriu numirti iš meilės ir ilgesio, turiu tomis žalsvaauksėmis gyvatėmis tikėti, nors iš jūsų, gerbiamas pone archyvarai, pajuokiančio šypsnio ir suprantu, kad laikote tas gyvates tik mano per daug įaudrintos vaizduotės padarais.

— Nė kiek,— atsakė archyvaras labai ramiai ir šaltakraujiškai.— Tos žalsvaauksės gyvatės, kurias jūs, ponas Anzelmai, matėte šeivamedžio kere, yra trys mano dukterys, ir man visai aišku, kad jums smarkiai įkrito į širdį mano jaunėlės, vardu Serpentinos, mėlynos akys. Beje, man tai buvo aišku jau per sekmines, o kad besėdint namie prie stalo įkyrėjo tie jų tauškalai žvangalai, tai ir šūktelėjau joms, išdykėlėms, kad laikas grįžti namo, nes saulė jau buvo nusileidusi, o jos pakankamai prisidainavusios ir spindulių lig sočiai prisigėrusios.

Studentas Anzelmas pasijuto taip, tartum jam kas būtų tik aiškiais žodžiais pasakęs tai, ką jis jau seniai nujautė, ir nors jam tuojau pat pasirodė, kad šeivamedžio keras, mūras, veja ir visi kiti daiktai aplinkui pradėjo iš lėto suktis, vis dėlto susikaupė ir jau buvo kažką besakąs, bet archyvaras neleido jam prasižioti, greitai nusimovė pirštinę nuo kairės rankos ir, prikišęs studentui Anzelmui po akių žiedą su brangiuoju akmeniu, žerte žeriančiu nuostabias kibirkštis bei liepsneles, pasakė:

— Žiūrėkite čionai, gerbiamasis pone Anzelmai. Tai, ką pamatysit, gali jus pradžiuginti.

Studentas Anzelmas įsižiūrėjo ir — o stebukle! — iš brangiojo akmens lyg iš degančio židinio sklido spinduliai, liejosi į blizgantį krištolo veidrodį, kuriame, visaip vinguriuodamos, čia atitoldamos viena nuo kitos, čia vėl suspindėdamos, šoko, kraipėsi trys žalsvaauksės gyvatukės. O kai jų liekni kūnai, žėrintys tūkstančiais kibirkščių, susiliesdavo, krištolo varpeliukai nuostabiai gražiai suskambėdavo, ir vidurinė gyvatukė lyg su aistringu ilgesiu tiesdavo į jį savo galvelę, o tamsiai mėlynos

akutės sakyte sakė: „Ar tu pažįsti mane? Ar tiki manimi, Anzelmai? Be tikėjimo nėra meilės. Ar moki mylėti?“

— O, Serpentina, Serpentina! — sušuko studentas Anzelmas, patrakęs iš džiaugsmo, bet archyvaras Lindhorstas greitai pūstelėjo į žiedą, spinduliai beregint elektriškai traškėdami subėgo atgal į židinį, ir ant rankos vėl sužėrėjo vien mažytis smaragdas, ant kurio archyvaras vėl užmovė pirštinę.

— Ar matėte auksines gyvatukes, ponas Anzelmai? — paklausė archyvaras Lindhorstas.

— Dievulėliau mano, mačiau,— atsakė studentas,— ir brangiąją, mieląją Serpentiną.

— Tyliau,— pristabdė jį archyvaras Lindhorstas.— Šiai dienai užteks. Beje, jeigu jūs ryšitės pas mane dirbti, turėsit progos gana dažnai matyti mano dukteris, arba, tiksliau sakant, aš suteiksiu jums tą iš tiesų didelį malonumą, jeigu tikrai gerai dirbsite, tai yra, kuo tiksliausiai ir švariausiai kopijuosite kiekvieną ženklą. Bet jūs nė neateinat pas mane, nors registratorius Herbrandas ir užtikrino, kad būtinai tuojau prisistatysit, ir dėlto aš kelias dienas jūsų veltui laukiau.

Kai tik archyvaras Lindhorstas ištarė Herbrando vardą, studentas Anzelmas vėl suvokė, kad jis iš tikrųjų studentas Anzelmas, o priešais jį stovintis žmogus — archyvaras Lindhorstas. Pastarojo ką tik pasakyti abejingi žodžiai padarė baisų įspūdį, nes niekaip nesiderino su tais stebuklingais reiškiniais, kuriuos tas lyg tikras nekromantas sukeldavo; tą įspūdį dar pastiprino ugningas duriantis žvilgsnis, einantis iš pastirų, nemirksinčių akių, tartum įtvertų giliose lieso raukšlėto veido akiduobėse, ir studentą plūste užplūdo tas pats kraupus jausmas, kuris jau sykį kavinėje buvo užvaldęs, kai archyvaras pripasakojo tiek daug neįtikėtinų dalykų. Tik vargais negalais vaikinas atitoko, ir kai archyvaras dar kartą paklausė: „Na tai kodėl gi jūs neatėjot pas mane?“ — prisivertė papasakoti, kas jam nutiko prie durų.

— Mielas pone Anzelmai,— tarė archyvaras, baigus studentui pasakoti,— mielas pone Anzelmai, aš gerai pažįstu tą bobą su obuoliais, apie kurią jūs čia teikėtės papasakoti; toji nelemta bjaurybė krečia man visokiausias šunybes, o kad ji pavirto bronzine, norėdama durų plaktuku atbaidyti man malonius lankytojus, tai iš tiesų labai blogas dalykas, ir jo negalima pakęsti. Ar nesiteiktumėt, brangus pone Anzelmai, kai ateisite rytoj dvyliktą valandą pas mane, jei vėl pastebėsite kažką panašaus į šaipų dantų rodymą ar išgirsite kokį karkesį arba griežimą, ar nesiteiktumėte, sakau, užtėkšti jai ant nosies keletą lašų štai šito skysčio, ir tada viskas klosis kaip reikiant. O dabar *adieu*[1], brangus pone Anzel-

[1] Sudiev (*pranc.*).

mai. Aš einu greitokai, todėl nedrįstu jūsų įkalbinėti grįžti miestan kartu su manimi. *Adieu*! Iki pasimatymo rytoj dvyliktą valandą.

Archyvaras padavė studentui Anzelmui mažytį buteliuką su aukso spalvos skysčiu ir nužingsniavo taip greitai, kad tuo tarpu užėjusioje sutemoje atrodė, jog jis greičiau sklendžia, negu eina žemyn į klonį. Archyvaras jau buvo netoli Kozelio sodo, kai staiga pakilęs vėjas išskleidė jo apsiaustą, skvernai supleveno ore lyg du didžiuliai sparnai, ir studentui Anzelmui, kuris su nuostaba sekė archyvarą akimis, pasivaideno, tartum koks didelis paukštis tiestų sparnus greitam skrydžiui. Studentui bespoksant į tamsą, netikėtai su kranksmu iškilo padangėn žilas maitvanagis, ir studentas dabar aiškiai pamatė, kad tas didelis plevenantis siluetas, kurį jis vis dar manė esant nužingsniuojantį archyvarą, bus ne kas kita kaip maitvanagis, nors ir niekaip negalėjo suprasti, kur taip staigiai dingo archyvaras. „Bet gal jis, tas ponas archyvaras Lindhorstas, ir nuskrido šitaip, pasivertęs maitvanagiu,— pats sau tarė studentas Anzelmas,— nes aš dabar gerai matau ir jaučiu, kad visi tie keisti tolimo nuostabaus pasaulio padarai, su kuriais šiaip jau susidurdavau tik per ypatingą, nepaprastą sapną, įžengė į kasdienį blaivų mano gyvenimą ir žaidžia su manimi. Bet tebūnie kaip nori! Tu gyveni ir degi mano krūtinėje, nuostabioji, mieloji Serpentina! Tik tu gali numalšinti tą begalinį mano ilgesį, draskantį man širdį. Ak, kada aš pamatysiu žavingas tavo akutes, mano brangioji Serpentina!“ — Šitaip visu balsu šaukė studentas Anzelmas.

— Koks šlykštus, nekrikščioniškas vardas,— bosu šalia jo sumurmėjo kažkoks iš pasivaikščiojimo grįžtantis ponas.

Studentas Anzelmas, laiku prisiminęs, kur esąs, pasileido sparčiu žingsniu namo ir pakeliui galvojo: „Tai būtų nelaimė, jeigu dabar sutikčiau konrektorių Paulmaną arba registratorių Herbrandą.“ Bet nė vieno nesutiko.

PENKTOJI VIGILIJA

Ponia rūmų tarėja Anzelm.— Cicerono „De oficiis“ — Šunbeždžionės ir kitokia bjauratis.— Senė Liza.— Rudens lygiadienis.

— Iš Anzelmo nieko doro,— tarė konrektorius Paulmanas.— Visi mano geri pamokymai, visi įtikinėjimai eina vėjais; jis nieko nenori

imtis, nors ir puikiausiai pasikaustęs moksle, kuris vis dėlto yra visko pagrindas.

Tačiau registratorius Herbrandas jam nepritarė ir, gudriai bei paslaptingai šypsodamas, atsakė:

— Palikit jūs tą Anzelmą ramybėj, gerbiamas konrektoriau! Jis keistas subjektas, bet ne iš kelmo spirtas, iš jo daug kas gali išeiti, sakydamas „daug kas", turiu galvoje kolegijos sekretorių, o gal net ir rūmų tarėją.

— Rūmų...— labai nustebęs buvo bepradedąs konrektorius, bet žodis įstrigo jam gerklėje.

— Tyliau, tyliau,— toliau kalbėjo registratorius Herbrandas,— ką žinau, tai žinau! Jau dvi dienos, kai jis sėdi pas archyvarą Lindhorstą ir nurašinėja, ir archyvaras vakar vakare kavinėje man sakė: „Rekomendavot man tikrai šaunų vyrą, gerbiamasis! Iš jo šis tas išeis." Ir jeigu prisiminsite, kokios plačios archyvaro pažintys... bet geriau dabar patylėkim, pasikalbėsim po kokių metų.— Sulig tais žodžiais registratorius su ta pačia gudria šypsena išėjo pro duris, palikęs iš nuostabos ir smalsumo netekusį žado konrektorių sėdintį lyg sukaustytą savo kėdėje.

O Veronikai tas pašnekesys padarė ypatingą įspūdį. „Argi aš ne visada maniau,— galvojo sau,— kad ponas Anzelmas yra tikrai šaunus ir mielas jaunikaitis, iš kurio kada nors išeis didelis žmogus? Kad tik žinočiau, ar iš tiesų jis man palankus? Bet argi jis aną vakarą, kai plaukėm per Elbę, nespustelėjo man pora kartų rankos? Ir argi per duetą nešaudė į mane tokiu žvilgsniu, kuris persmelkia ligi pat širdies gelmių? Taip, taip, aš iš tikrųjų patinku jam, ir aš..." Veronika paskendo visa, kaip kad jaunos mergaitės esti pratusios, saldžiose šviesios ateities svajonėse. Štai ji ponia rūmų tarėja, gyvena puikiame bute Pilies skersgatvyje, kur nors Noimarkte arba Morico gatvėje, dėvi naujausios mados skrybėlaitę, prie kurios labai tinka turkiškas šalis; štai ji, apsivilkusi elegantišką palaidinį, pusryčiauja prie lango ir duoda nurodymus virėjai, ką ta šiandien turi patiekti: „Tik žiūrėk, nesugadink man — tai mėgstamas pono rūmų tarėjo valgis!" Pro šalį einantys puošeivos vogčiomis žvilgčioja į viršų, ir ji aiškių aiškiausiai girdi: „Tiesiog dieviška toji ponia rūmų tarėja; kaip jai tinka tas mažytis dailus gaubčiukas!" Slaptoji tarėja Ygrek atsiunčia tarną paklausti, ar nesiteiks ponia rūmų tarėja šiandien važiuoti į Linkes Badą? — „Perduokit labų dienų! Labai apgailestauju, jau esu pakviesta arbatėlės pas prezidentienę Tc." Tuo tarpu sugrįžta rūmų tarėjas Anzelmas, su reikalais išėjęs nuo pat ankstyvo ryto; apsirengęs jis pagal paskutinę madą. „Žiūrėk, jau ir dešimt,— sušunka jis, užsukdamas auksinį laikrodį su muzika ir bučiuodamas žmoną.— Kaip jautiesi, brangioji? Žinai, ką aš tau parnešiau?" — meilikau-

jamai kalba jis, traukdamas iš liemenės kišenės porą nuostabių naujausio fasono auskarų, kuriuos čia pat ir įsega jai vietoj ligi šiol nešiotų.

— Tai gražumėlis tų auskarų! — visai garsiai sušunka Veronika ir, metusi darbą šalin, pašoka nuo kėdės, norėdama iš tikrųjų apžiūrėti veidrodyje tuos auskarus.

— Kas gi čia dabar,— taip nustebo konrektorius Paulmanas, įsiskaitęs į Cicerono „*De oficiis*“, kad vos neišmetė knygos.— Jau ir tau priepuoliai kaip Anzelmui?

Bet šią akimirką į kambarį žengė pats studentas Anzelmas, kuris jau keletą dienų nesirodė, nors šiaip buvo įpratęs kasdien lankytis. Persigandusi, nustebusi Veronika iš karto pastebėjo, kad jis kažkoks nebe toks. Su visai nebūdingu sau tvirtumu ėmė kalbėti apie pasikeitusią savo gyvenimo kryptį, apie puikias perspektyvas, kurių daugelis negalį įžiūrėti. Tie žodžiai, susišaukdami su paslaptinga registratoriaus Herbrando kalba, taip paveikė konrektorių Paulmaną, kad jis negalėjo nė prasižioti, kai studentas Anzelmas, mestelėjęs dar keletą žodžių apie skubų savo darbą pas archyvarą Lindhorstą ir mitriai, elegantiškai pabučiavęs Veronikai ranką, pasileido laiptais žemyn ir beregint dingo iš akių. „Tai jau rūmų tarėjas,— sumurmėjo pati sau Veronika,— ir ranką pabučiavo nepaslydęs, ir kojos man nenumynė, kaip kad paprastai būdavo! Ir kaip meiliai į mane pasižiūrėjo! Aš tikrai jam patinku.“ Veronika vėl pasinėrė į svajones, tačiau dabar atrodė, tartum tarp būsimo ponios rūmų tarėjos namų gyvenimo vaizdinių be atvangos painiotųsi kažkokia priešiška būtybė, kuri piktai šaipytųsi ir sakytų: „Visa tai tik kvaili paistalai, kuriuose nėra nė krislo tiesos,— Anzelmas niekada nebus nei rūmų tarėjas, nei tavo vyras; juk jis tavęs nemyli, nors tavo akys ir mėlynos, nors esi liekna, gražiai nuaugusi ir turi švelnias rankas.“ Šalta srovė užliejo Veronikos krūtinę, siaubas šluote nušlavė visą tą jaukumą, su kuriuo ji ką tik įsivaizdavo save, pasipuošusią nėrinių gaubčiuku ir dailiais auskarais. Ji vos nepravirko ir pratarė balsu:

— Deja, tai tiesa, jis manęs nemyli, ir aš niekada nebūsiu rūmų tarėja!

— Še tau ir romanai! Kliedesiai, daugiau nieko! — suriko konrektorius Paulmanas, pasiėmė skrybėlę, lazdą ir piktas kažkur išskubėjo.

„To dar trūko“,— atsiduso Veronika, ir jai pasidarė tikrai pikta ant dvylikametės sesers, kad ši sėdi prie savo spręstuvų ir toliau lyg niekur nieko siuvinėja. Tuo tarpu jau beveik baigėsi trečia valanda, buvo pats laikas tvarkyti kambarį ir ruošti kavą, nes panelės Oster buvo pažadėjusios aplankyti. Bet iš už kiekvienos spintelės, kurią tik Veronika atitraukė, iš gaidų sąsiuvinių, kuriuos ji kėlė nuo fortepijono, iš už kiek-

vieno puoduko, iš už kavinuko, kuriuos ėmė iš spintos,— iš visur iššokdavo ta nelemtoji figūra, lyg kokia ragana šaipiai kikeno, pliaukšėjo plonais lyg voro kojos pirštais ir rėkė: „Nebus jis tavo vyras! Nebus jis tavo vyras!“ O paskui, kai Veronika, viską metusi, atšoko į kambario vidurį, ta bjaurybė — jau didžiulė, su ilga nosim — iškišo galvą iš už krosnies ir gergždžiančiu balsu suurzgė: „Nebus jis tavo vyras!“

— Nejaugi tu nieko negirdi, nieko nematai, sese? — sušuko Veronika, iš baimės ir drebulio nebegalinti prie nieko prisiliesti.

Frencchen visai rimtai ir ramiai atsikėlė nuo savo siuvinėjimo ir tarė:

— Kas gi tau šiandien, sesele? Blaškai viską, kas po ranka pakliūva, kad net pokšti drioksi. Reikia tau padėti.

Bet tuo metu kvatodamos įžengė linksmos viešnios, ir Veronikai iš karto pasidarė aišku, kad ji krosnį palaikė žmogaus stotu, o blogai uždarytų jos durelių girgždesį — priešiškais žodžiais. Tačiau baimės iki pat širdies gelmių persmelkta, ji negalėjo atitokti taip greitai, kad draugės nepastebėtų neįprastos įtampos, kurią išdavė išblyškęs ir suglumęs jos veidas. Kai viešnios, greitai metusios į šalį visas tas linksmas naujienas, kurias buvo bepasakojančios, ėmė klausinėti draugę, kas gi jai, dėl dievo, atsitikę, Veronika turėjo prisipažinti: ką tik buvo taip keistai įsisvajojusi, kad ją staiga vidury dienos apniko vaiduoklių baimė, šiaip jau visiškai jai nebūdinga. Ir ji papasakojo, kaip iš visų kambario kampų ją erzino ir šaipėsi mažas pilkas žmogeliukas, ir nupasakojo taip gyvai, kad panelės Oster ėmė baugščiai dairytis aplinkui, ir netrukus joms pasidarė nejauku, net klaiku. Tuo metu į kambarį įėjo Frencchen su garuojančia kava, ir visos trys mergaitės, greitai atsipeikėjusios, pačios ėmė juoktis iš savo paikumo. Andželika — taip vadinosi vyresnioji Oster — buvo susižadėjusi su vienu karininku, tarnaujančiu kariuomenėje ir taip ilgai neduodančiu apie save jokios žinios, kad jau beveik neliko abejonių, jog jis miręs arba bent jau sunkiai sužeistas. Dėl to Andželika buvo puolusi į baisią neviltį. Bet šiandien ji atrodė be galo linksma; Veroniką tai gerokai stebino, ir ji atvirai apie tai pasakė.

— Mieloji širdele,— paaiškino Andželika,— nejau manai, kad aš savo Viktoro nebenešioju širdyje ir mintyse? Kaip tik dėl to man taip smagu ir aš tokia laiminga, taip visa širdimi džiaugiuosi! Juk mano Viktoras gyvas ir sveikas, ir aš netrukus pamatysiu jį jau rotmistrą, pasipuošusį ordinu, kurį nusipelnė beribiu savo narsumu. Didelė, bet visai nepavojinga dešiniosios rankos žaizda, atsivėrusi nuo priešo kardo kirčio, kliudo jam rašyti, ir nuolatinis stovėjimo vietos keitimasis — mat Viktoras nenori skirtis su pulku — vis dar neleidžia duoti man apie save žinią, bet šiandien vakare jis gauna atostogų, kad galutinai išsigydytų. Rytoj

jis iškeliaus čionai ir, sėsdamas į vežimą, sužinos apie savo pakėlimą į rotmistrus.

— Bet, brangioji Andželika,— įsiterpė Veronika,— iš kur tu jau dabar viską žinai?

— Nesijuok iš manęs, mieloji drauguže,— kalbėjo toliau Andželika.— Bet tu ir nesijuoki, kad už bausmę tuoj pat nežvilgtelėtų iš ten, iš už veidrodžio, tas pilkas žmogeliukas, ar ne? Šiaip ar taip, aš niekaip negaliu nusikratyti tikėjimo kai kuriais paslaptingais dalykais, nes jie gana dažnai, galima sakyti, matomai ir apčiuopiamai įsikišdavo į mano gyvenimą. Ypač man neatrodo taip jau stebuklinga ir neįtikima, kaip kad atrodo daugeliui kitų, tai, kad gali būti žmonių, pasižyminčių ypatinga aiškiaregyste, kurią jie sugeba savyje pažadinti jiems žinomais patikimais būdais. Čia, mūsų mieste, gyvena viena sena moteriškė, turinti labai ryškų tokį sugebėjimą. Ji neburia, kaip kad kitos aiškiaregės, kortomis, nespėlioja iš lydyto švino ar kavos tirščių, o po tam tikrų pasirengimų, kuriuose dalyvauja ir klausiantis asmuo, dailiai nusvidintame metaliniame veidrodyje ima matyti visokiausias figūras ir siluetus, kuriuos senė aiškina ir iš jų sužino atsakymą į klausimą. Aš buvau vakar pas ją ir gavau žinių apie savo Viktorą, kurių tikrumu nė kiek neabejoju.

Andželikos pasakojimas įskėlė Veronikos širdyje kibirkštį, kuri greitai įžiebė mintį ir jai paklausti tą senę apie Anzelmą ir apie savo viltį. Ji sužinojo, kad senė vadinasi ponia Rauerin, gyvena nuošalioje gatvelėje prie Ežero vartų, priima tik antradieniais, trečiadieniais ir penktadieniais nuo septintos valandos vakaro per visą naktį ligi saulės tekėjimo ir mėgsta, kad interesantai ateitų vieni, be liudytojų. Buvo kaip tik trečiadienis, ir Veronika nutarė, prisidengdama tuo, kad palydės viešnias Oster namo, nueiti pas tą senę. Taip ir padarė. Vos atsisveikinusi su draugėmis, kurios gyveno Naujamiestyje, prie Elbės tilto, ji greitu žingsniu nuskubėjo Ežero vartų link, netrukus susirado minėtą nuošalią siaurutę gatvę, o jos gale pamatė mažą raudoną namuką, kuriame, pagal nupasakojimą, turėjo gyventi ponia Rauerin. Veronika niekaip negalėjo nusikratyti nejaukaus jausmo, nemalonaus vidinio virpulio, kai atsidūrė prie to namelio durų. Pagaliau susiėmė ir, nepaisydama širdies balso, patraukė už skambučio; durys tuoj atsidarė, ir ji apčiuopomis tamsiame prieangyje priėjo laiptus, vedančius į viršutinį aukštą, kaip Andželikos nupasakota.

— Ar negyvena čia ponia Rauerin? — šūktelėjo Veronika tamsioje tuštumoje, nes niekas nesirodė.

Vietoj atsako pasigirdo ilgas plonas miauktelėjimas, ir didelis juodas katinas, aukštai išrietęs nugarą ir bangomis raitydamas į šalis uodegą, atsirado priešais ją ir oriai nužingsniavo iki kambario durų, miauktelėjo

dar sykį, ir durys atsidarė.

— Ak, žiūrėk tu man, dukrele, tu jau čia! Prašom vidun, prašom! — sušuko tarpduryje žmogysta, kurią pamačiusi, Veronika tartum prišalo prie žemės. Ilga, iškugždėjusi, juodais skudurais apsimuturiojusi boba! Kalbant jai drebėjo priekin išsišovęs smailas smakras, šiepėsi bedantė burna, temdoma kaulėtos vanago nosies šešėlio, pro nedidelius akinių stiklus kibirkščiavo lyg katės akys. Iš po margos skarelės, kuria buvo apgobta galva, styrojo it šeriai juodi plaukai, o ir taip blyškų veidą dar labiau bjaurojo įdagas, nutįsęs per visą kairįjį skruostą ligi pat nosies. Veronikai net kvapą užėmė, ir riksmas, jau beprasiveržiąs iš sugniaužtos krūtinės, virto giliu atodūsiu, kai kaulėta raganos ranka griebė ją ir įtraukė į kambarį. Jame viskas judėjo krutėjo, neleido atitokti ištisa trikdančių garsų maišatis — vienas per kitą kažkas tik knykė, miauksėjo, krankė, karksojo, pypsėjo. Senė trenkė kumščiu į stalą ir suriko:

— Nutilkit, pašlemėkai!

Ir šunbeždžionės inkšdamos užlėkė ant aukšto lovos baldakimo, jūrų kiaulytės sulindo po krosnimi, varnos užskrido ant apskrito veidrodžio; tik juodas katinas, visai abejingas keiksmui, tartum šis jo visai neliestų, liko ramiai tupėti ant didelės minkštos kėdės, ant kurios buvo užšokęs, vos įėjęs vidun.

Kai tik viskas nutilo, Veronika atkuto, įsidrąsino; jai jau nebebuvo taip klaiku, kaip ten, priemenėje, net ir pati boba nebeatrodė tokia šlykšti. Tik dabar mergaitė ėmė dairytis po kambarį. O dieve! Nuo lubų karo šlykščios kažkokių gyvių iškamšos, ant grindų riogso be jokios tvarkos nematyti indai, o židinyje rusena melsva nedidelė ugnelė, retkarčiais spragsinti geltonomis kibirkštimis; kai tik liepsna žybteli, viršuje kažkas sušlama, ir bjaurūs šikšnosparniai tartum su pašaipos iškreiptais žmogiškais veidais ima švysčioti šen bei ten; kartais liepsna šokteli aukštyn, palaižo aprūkusią sieną, ir tada pasigirsta širdį veriantys gailūs stūgavimai. Nuo jų Veroniką vėl apėmė siaubas.

— Jums leidus, panelyt,— tarė su šypsniu senė, čiupo didelę šlaistyklę ir, pavilgiusi ją vario katile, apšlakstė židinį. Ugnis kaipmat užgeso, ir lyg tiršto garo pilname kambaryje pasidarė tamsu, nors į akį durk. Bet netrukus senė, trumpam dingusi kažkokiame užkaboryje, sugrįžo nešina uždegta žvake, ir Veronika pamatė, kad neliko nei gyvių, nei indų, matė vien paprastą, skurdžiai apstatytą kambarį. Senė priėjo prie jos arčiau ir šnabždančiu balsu tarė:

— Aš jau žinau, dukrele, ko tu iš manęs nori; ką gi, sužinosi, ar ištekėsi už Anzelmo, kai jis taps rūmų tarėju.— Veronika neteko žado iš nuostabos ir išgąsčio, bet senė šnekėjo toliau: — Juk tu man jau viską išpasakojai namie, pas tėvelį, kai priešais tave stovėjo kavinukas; aš ir

buvau tas kavinukas, argi tu manęs neatpažinai! Mesk iš galvos, mesk tą Anzelmą. Tai bjaurus žmogus, jis trypė mano vaikelius, mano mylimuosius sūnelius, tiesiog į veidelius spardė juos, tuos raudonskruosčius obuoliukus, kurie, kai žmonės juos nuperka, iš jų maišelių vėl surieda atgal į mano krepšį. Jis susiuostė su tuo seniu; užvakar taip šliūkštelėjo man į veidą to auripigmento, kad aš ko neapakau nuo jo; žiūrėk, dukrele, kokia dėmė liko! Mesk jį iš galvos, mesk! Jis nemyli tavęs, nes ligi ausų įsimylėjęs žalsvaauksę gyvatę; jis niekad netaps rūmų tarėju, nes parsidavė tarnauti salamandrams ir nori vesti žaliąją gyvatę. Mesk tu jį, mesk!

Veronika, kuri iš tikrųjų buvo tvirto, pastovaus būdo ir sugebėjo greitai įveikti savo mergišką išgąstį, žingtelėjo atgal ir rimtai, ryžtingai pasakė:

— Senoji moteriške, aš girdėjau apie jūsų sugebėjimą įžvelgti ateitį ir todėl norėjau — gal kiek per smalsiai ir per anksti — iš jūsų sužinoti, ar Anzelmas, kurį aš myliu ir gerbiu, taps kada nors mano vyru. O jeigu norit, užuot išpildžiusi mano pageidavimą, erzinti mane savo beprasmiškais tauškalais, tai elgiatės neteisingai, nes aš norėjau tik to, ką, kaip žinau, iš jūsų gavo kiti. Kadangi, kaip atrodo, žinote slapčiausias mano mintis, tai jums, manau, nebūtų buvę sunku atskleisti man, kas dabar mane kankina ir baugina, tačiau iš tų paikų šmeižtų, kuriais stengiatės suniekinti gerąjį Anzelmą, matau, kad man iš jūsų nėra ko daugiau tikėtis. Labanakt!

Veronika buvo beišeinanti, bet senė puolė priešais ją ant kelių, įsikibo į suknelę ir verkšlendama, pro ašaras sušuko:

— Veronika, vaikuti, nejau tu nebepažįsti senosios Lizos, kuri taip dažnai nešiojo tave ant rankų, lepino, glamonėjo?

Veronika vargais negalais patikėjo savo akimis, nes iš tikrųjų atpažino savo buvusią, tiesa, jau labai nuo senatvės ir ypač nuo nudegimo žymių pasikeitusią auklę, kuri prieš daugelį metų dingo iš konrektoriaus Paulmano namų. Senė dabar ir atrodė visiškai kitaip: vietoj šlykščios dėmėtos skepetos ant galvos — pagarbos vertas gaubčiukas, o vietoj juodų skarmalų — gėlėtas švarkelis, kokiu kadaise buvo pratusi vilkėti. Ji atsikėlė nuo grindų ir, apkabindama Veroniką, kalbėjo toliau:

— Visa tai, ką tau sakiau, iš tikrųjų galėjo tau pasirodyti nesąmonė, bet, deja, tai tiesa. Anzelmas pridarė man daugybę eibių, bet prieš savo valią; jis pateko į nagus archyvarui Lindhorstui, ir šis nori apvesdinti jį su savo dukterimi. Archyvaras yra didžiausias mano priešas, ir aš galėčiau papasakoti tau apie jį visokiausių dalykų, tačiau tu jų nesuprastum, o gal ir per daug pasibaisėtum. Jis žiniuonis, bet ir aš žiniuonė — štai ir viskas! Matau dabar, kad tu labai myli Anzelmą, ir kiek galėdama padėsiu, kad susituoktum su juo ir taptum tikrai laiminga, kokia ir trokšti būti.

— Bet sakyk, dėl dievo meilės, Liza! — neištvėrė Veronika.

— Tyliau, vaikuti, tyliau! — sustabdė ją senė.— Žinau, ką tu nori pasakyti; aš pasidariau tokia, kad turėjau pasidaryti, kitaip negalėjau. Tad štai: aš žinau vaistą, kuris išgydys Anzelmą nuo kvaišos meilės tai žaliajai gyvatei ir atves jį, kaip šaunų rūmų tarėją, į tavo glėbį; bet ir tu man turi padėti.

— Tu tik sakyk man tiesiai, Liza. Padarysiu viską, nes labai myliu Anzelmą,— vos girdimai sulemeno Veronika.

— Žinau,— aiškino toliau senė,— kad tu drąsus vaikas. Veltui aš tave gąsdindavau su visokiais au-au, kad užmigtum: vos išgirdusi, tu atsimerkdavai pasižiūrėti, kur tas au-au; eidavai be žvakės į užkampiausią kambarį ir dažnai, apsisiautusi tėvo pudermanteliu[1], gąsdindavai kaimynų vaikus. Na tad štai — jeigu tu tikrai nori mano gudrybių padedama nugalėti archyvarą Lindhorstą ir tą žaliąją gyvatę, jeigu tu iš tiesų geidi Anzelmą, tapusį rūmų tarėju, vadinti savo vyru, tai išsėlink artimiausio lygiadienio naktį dvyliktą valandą iš tėvo namų ir ateik pas mane; aš tada nueisiu su tavimi į kryžkelę, čia netoliese vidur lauko; mes paruošim ten, kas reikia; keistenybių, kurias ten galbūt pamatysi, gali nebijoti. O dabar, dukrele, labanakt, tėvelis jau laukia tavęs su vakariene.

Veronika išskubėjo namo, tvirtai pasiryžusi nepražiopsoti lygiadienio nakties, nes taip galvojo: „Liza teisybę sako, Anzelmas įsipainiojo į paslaptingas žabangas, bet aš išpainiosiu jį iš ten, ir jis taps mano visiems laikams, amžinai; jis yra ir liks mano, tas rūmų tarėjas Anzelmas.“

ŠEŠTOJI VIGILIJA

Archyvaro Lindhorsto sodas su paukščiais šaipokais.— Auksinis puodas.— Angliškasis kursyvas.— Nelemtosios kripės.— Dvasių kunigaikštis.

„Bet galimas daiktas ir tai,— tarė pats sau studentas Anzelmas,— kad tas labai puikus stiprus vidurių likeris, kuriuo aš kiek per godžiai smaguriavau pas mesjė Konradį, bus sukūręs visas tas beprotiškas pamėkles, kurios mane gąsdino prie archyvaro Lindhorsto durų. Todėl šiandien liksiu visiškai blaivas ir nepaisysiu jokių nemalonumų, su kuriais gal teks susidurti.“

Kaip ir tada, kai pirmą kartą rengėsi aplankyti archyvarą Lindhorstą, pasiėmė savo piešinius, kaligrafijos pavyzdžius, tušo plunksnakočius,

---

[1] Drabužis, kuriuo būdavo užsivelkama pudruojantis.

kruopščiai nusmailintas plunksnas ir jau buvo beišeinąs pro duris, bet netikėtai jo žvilgsnis užkliuvo už geltono skysčio buteliuko, gauto iš archyvaro Lindhorsto. Ir vėl sąmonėje lyg gyvi iškilo visi tie keisti nuotykiai, jo visai neseniai patirti, ir nenusakomo džiaugsmo bei ilgesio jausmas užliejo jam krūtinę. Vaikinas nejučiomis labai gailiu balsu sušuko: „Ak, ar neinu aš pas tą archyvarą tik tam, kad pamatyčiau tave, brangioji, mieloji Serpentina!"

Tą akimirką jam pasirodė, kad Serpentinos meilė galėtų būti atpildas už tą sunkų ir pavojingą darbą, kurio turįs imtis, ir kad tas darbas yra ne kas kita, kaip Lindhorsto rankraščių nurašinėjimas. Kad jau įeinant į namus arba netgi dar prieš tai jam gali atsitikti visokiausių stebuklų, kaip neseniai kad buvo, jis negalvojo. Metęs iš galvos tą Konradžio vidurių gėralą, greitai įsikišo geltonąjį skystį į liemenės kišenę, kad galėtų pasielgti, kaip archyvaras mokė, jeigu ta bronzinė obuolių pardavėja vėl pamėgintų prieš jį šieptis. Ir iš tikrųjų, ar nepakilo smaila nosis, ar nesužibo katiškos akys iš už durų plaktuko, kai tik, išmušus dvyliktą valandą, buvo beimąs belstis? Nieko negalvodamas, jis tykštelėjo atsineštojo skysčio į tą nelemtą veidą, ir šis iš karto išsilygino, virto blizgiu apskritu beldikliu. Durys atsidarė, per visus namus maloniai nuskambėjo varpeliai: dzindzin-dzilin-ženk pirmyn — dzindzin-dzilin — drąsiai tolyn. Jis guviai lipo gražiais plačiais laiptais aukštyn, gėrėdamasis maloniais retų smilkalų kvapais, pasklidusiais po visus namus. Priemenėje lyg pritrūkęs ryžto sustojo, nes nežinojo, į kurias iš daugelio gražių durų belstis, bet tuo metu išėjo archyvaras Lindhorstas, apsivilkęs plačiu damastiniu ryto palaidiniu, ir sušuko:

— Na, aš labai džiaugiuos, ponas Anzelmai, kad jūs pagaliau tesėjot žodį; prašom paskui mane, turiu jus tuoj pat nuvesti į laboratoriją.— Sulig tais žodžiais jis greitai nužingsniavo ilga priemene ir atidarė mažas šalines duris, vedančias į ilgą koridorių. Anzelmas ramiai ėjo paskui archyvarą; iš koridoriaus jie pateko į salę arba, tikriau, į puikią oranžeriją, nes iš abiejų pusių ligi pat lubų žaliavo visokiausios retos nuostabios gėlės ir net dideli medžiai su įmantrios formos lapais ir žiedais. Pasakiška akinanti šviesa tvieskė visur, bet negalėjai pastebėti, iš kur ji sklinda, nes nebuvo matyti nė vieno lango. Kai tik studentas Anzelmas atidžiau pažvelgdavo į tuos krūmus ir medžius, jam atrodydavo, kad tarp jų kažkur į tolį eina takai. Tamsioje tankių kiparisų ūksmėje balsvai dūlavo marmuro baseinai, iš jų kilo nuostabios statulos, trykštančios krištolo spinduliais, kurie pliukšėdami leidosi į švytinčias lelijų taureles; keistais balsais ošė šlamėjo tas nepaprastų augalų miškas, čia kilo, čia leidosi puikių kvapų srautai. Netikėtai archyvaras kažkur dingo, ir Anzelmas pamatė priešais save tik milžinišką tvieskiantį raudonųjų

lelijų kerą. Apdujęs nuo to fėjų sodo reginių, svaiginančių jo kvapų, Anzelmas lyg užburtas sustojo. Aplinkui kažkas ėmė kikent, juoktis, skambiais balseliais erzinti, šaipytis: „Ponas studente, ponas studente, iš kur jūs čia dabar atsiradot? Ko jūs toks išsipustęs, ponas Anzelmai? Bene užsimanėt ir su mumis paplepėti apie tai, kaip senelė kiaušinį pasturgaliu sutrynė, o junkeris savo išeiginę liemenę rašalu apsitėškė? Ar jau galite be gaidų padainuoti tą naująją ariją, kurios jus išmokė tėtušis strazdas, ponas Anzelmai? Tikrai juokingai jūs atrodot su tuo savo stikliniu peruku ir laiškinio popieriaus ilgaauliais!“ Taip šaukė, kikeno, erzino iš visų pakampių, visiškai prie pat studento, kuris tik dabar pastebėjo, kad aplinkui šmėžčioja visokiausi margi paukščiukai ir kvatodami šaiposi iš jo. Tą akimirką raudonųjų lelijų keras žingtelėjo jo link, ir vaikinas pamatė, kad tai archyvaras Lindhorstas, kurio blizgantis, geltonomis ir raudonomis gėlėmis išmargintas ryto palaidinis jį tik ką buvo apgavęs.

— Atleiskit, gerbiamasis pone Anzelmai,— tarė archyvaras,— kad palikau jus vieną, bet aš tik dirstelėjau į tą gražųjį savo kaktusą, kuris šiąnakt skleis žiedus. Na kaip jums patinka mano mažas žiemos sodas?

— Ak, dievulėliau, čia neišpasakytai gražu, didžiai gerbiamas pone archyvarai,— atsakė studentas,— bet tie maži paukščiukai tai jau be jokio saiko šaiposi iš mano menkystės!

— Kas čia per tauškalai? — piktai suriko archyvaras kažkam krūmuose.

Iš ten atplasnojo didelė pilka papūga, nutūpė greta archyvaro ant mirtos šakos ir, neįprastai rimtai ir oriai žiūrėdama į jį pro akinius, kybančius ant kuproto snapo, prašvokštė:

— Nesipiktinkit, ponas archyvarai, tie mano išdykėliai vaikėzai vėl įsisiautėjo, bet ponas studentas pats dėl to kaltas, nes...

— Tss, gana, gana! — nutraukė jos kalbą archyvaras.— Pažįstu tuos šelmius, bet jums, drauguži, reikėtų kiečiau juos laikyti! — Eime toliau, ponas Anzelmai.

Dar per keletą neįprastai išpuoštų kambarių perėjo archyvaras, ir studentas vos spėjo jam įkandin, probėgšmais žvilgčiodamas į blizgančius keistų formų baldus ir kitus jam nepažįstamus daiktus, kurių tuose kambariuose buvo galybė. Pagaliau jie įėjo į didelę menę, kurioje archyvaras, pakėlęs akis į viršų, sustojo, ir Anzelmas gavo laiko pasigėrėti puikia tos salės apdaila. Iš žydrų sienų išsišovę kilo į viršų auksaspalviai aukštų palmių stiebai ir savo milžiniškus, tartum žėrinčiais smaragdais blizgančius lapus skliautė palubėje; vidur kambario ant trijų iš tamsios bronzos nulietų egiptietiškų liūtų gulėjo porfyro

plokštelė, o ant jos stovėjo paprastas auksinis puodas,— vos jį pamatęs, Anzelmas nebegalėjo atitraukti akių. Atrodė, lyg iki žibėjimo nusvidintame aukso paviršiuje tūkstančiais atspindžių mirguliuotų visokie siluetai; tarp jų Anzelmas kartais pamatydavo save patį ilgesingai išskėstomis rankomis — ak, šalia šeivamedžio kero aukštyn žemyn švytravo raitėsi Serpentina, meiliai žvelgdama į jį savo nuostabiomis akutėmis. Anzelmas nebesitvėrė beprotišku džiaugsmu.

— Serpentina, Serpentina! — sušuko jis garsiai; archyvaras Lindhorstas greitai atsisuko ir tarė:

— Ką jūs pasakėt, gerbiamasis pone Anzelmai? Manding, mano dukterį teikėtės šaukti; ji visai kitoje namų pusėje, savo kambaryje, jai kaip tik dabar muzikos pamoka. Eime toliau.

Anzelmas beveik nesąmoningai nusekė paskui tolyn žingsniuojantį archyvarą; jis nieko daugiau negirdėjo ir nematė, kol archyvaras stipriai sučiupo jį už rankos ir prašneko:

— Na štai ir atėjome!

Anzelmas lyg iš miego nubudo ir pasijuto esąs dideliame kambaryje, aplinkui pristatytame knygų spintų, ir kad tas kambarys niekuo nesiskiria nuo paprastų bibliotekų ar kabinetų. Vidury stovėjo didelis rašomasis stalas, o priešais jį — minkštas krėslas.

— Štai tuo tarpu,— pasakė archyvaras Lindhorstas,— jūsų darbo kambarys; ar dirbsit kada vėliau ir kitoje, žydrojoje bibliotekos salėje, kurioje jūs taip staigiai sušukote mano dukters vardą, dar nežinau; bet pirmiausia norėčiau dabar įsitikinti, ar iš tikrųjų sugebate atlikti jums pavestą darbą taip, kaip aš noriu ir kaip man reikia.

Studentas Anzelmas dabar jau visiškai įsidrąsino ir su pasitenkinimu, įsitikinęs, kad archyvaras labai apsidžiaugs nepaprastu jo talentu, išsitraukė iš kišenės savo piešinius ir rašymo pavyzdžius. Bet archyvaras, vos žvilgtelėjęs į pirmą lapą, meistrišką angliško rašymo pavyzdį, keistai nusišypsojo ir papurtė galvą. Lygiai taip pat jis elgėsi ir pažiūrėjęs į kiekvieną kitą lapą; studentui Anzelmui kraujas siūbtelėjo į galvą, ir jis, kai pagaliau šypsena pasidarė tikrai niekinanti, nusiminęs ir įtūžęs tarė:

— Atrodo, kad ponas archyvaras mano menkais sugebėjimais ne visai patenkintas?

— Mielas pone Anzelmai,— paaiškino archyvaras Lindhorstas,— dailyraščiui jūs iš tikrųjų turite labai gerų duomenų, bet tuo tarpu — tai man visiškai aišku — turiu pasikliauti daugiau jūsų darbštumu, gera valia negu mokėjimu. Antra vertus, daug kas gal ir priklauso nuo blogos medžiagos, pavartotos jūsų pavyzdžiams.

Tada studentas Anzelmas ėmė plačiai šnekėti apie savo visų pripa-

žintą meistriškumą, apie kinų tušą, apie labai geras varno plunksnas. Archyvaras Lindhorstas atkišo jam angliškąjį lapą ir pasakė:

— Spręskite patys!

Anzelmą lyg perkūnas trenkė — toks apgailėtinas pasirodė jam tas raštas. Kokie prasti perėjimai, labai daug kur paspausta ne ten, kur reikia, neišlaikytas didžiųjų ir mažųjų raidžių dydžio santykis, net prakeiktų mokiniškų kripių daug kur buvo šiaip jau, atrodytų, gana nusisekusiose eilutėse.

— Be to,— aiškino toliau archyvaras Lindhorstas,— ir jūsų rašalas nepatvarus.— Jis pavilgė pirštą vandens stiklinėje ir, kai tik juo šiek tiek palietė raides, šios be pėdsakų dingo.

Studentui Anzelmui tarsi kokia pabaisa gerklę užsmaugė — jis negalėjo nė žodžio pratarti. Taip ir stovėjo vargšas su tuo nelaimingu lakštu rankoje, bet archyvaras Lindhorstas garsiai nusijuokė ir pasakė:

— Nesikrimskit dėl to, brangus pone Anzelmai; ko lig šiol neįstengėt, gal čia, pas mane, įstengsit, gal čia jums geriau seksis; be to, ir reikmenis gausite geresnius, negu ligi šiol kad gaudavot. Tik imkit ir ramiai sau pradėkit!

Archyvaras Lindhorstas atnešė iš rakinamos spintos pirmiausia juodo skysčio, skleidžiančio savotišką kvapą, keistai dažytų aštriai nusmailintų plunksnų ir ypač baltą ir lygų lakštą, paskui arabišką rankraštį ir, sėdus Anzelmui prie darbo, išėjo iš kambario. Studentui Anzelmui jau ne kartą buvo tekę kopijuoti arabišką šriftą, tad šis pirmas uždavinys atrodė ne per daug sunkus.

— Kaip tos kripės mano gražiame angliškajame kursyve atsidūrė, tesižino dievas ir archyvaras Lindhorstas,— tarė jis sau,— bet tai ne mano rankos darbas, galvą guldau.

Su kiekvienu žodžiu, gerai išėjusiu pergamente, augo vaikino drąsa, o kartu ir mokėjimas. Tomis plunksnomis jam iš tikrųjų puikiai sekėsi rašyti, ir tas paslaptingas varno sparno spalvos rašalas klusniai liejosi ant akinamai balto pergamento. Taip stropiai ir atidžiai rašant Anzelmui, tame nuošaliame kambaryje darėsi vis jaukiau ir jaukiau, ir jis jau kaip reikiant buvo įsitraukęs į darbą, kurį tikėjosi laimingai pabaigti, kai, išmušus trečią valandą, archyvaras pakvietė jį į gretimą kambarį gerai paruoštų pietų. Prie stalo archyvaras Lindhorstas buvo itin linksmai nusiteikęs; jis klausinėjo apie studento Anzelmo draugus, konrektorių Paulmaną, registratorių Herbrandą, ir pats pasakojo, daugiausia apie pastarąjį, nemaža tikrai linksmų dalykų. Labai patiko studentui Anzelmui geras senas Reino vynas, kuris darė jį kalbesnį negu šiaip jau. Išmušus ketvirtą valandą, jis atsistojo, norėdamas grįžti

prie savo darbo, ir tas punktualumas archyvarui Lindhorstui, rodos, labai patiko. Tuos arabų rašmenis neblogai kopijavo ir prieš pietus, bet dabar darbas klojosi dar geriau, net pats stebėjosi, kaip sparčiai ir lengvai mėgdžioja svetimų rašmenų garbanas. Ir tuo pat metu lyg iš pačių sielos gelmių kažkoks balsas jam kuždėjo aiškiai: „Ak, argi galėtum tai padaryti, jeigu nesinešiotum širdyje ir galvoje jos, jeigu netikėtum ja, jos meile?“ Per kambarį atskriejo tartum koks tylus tylus krištolo skambesys: „Aš čia, prie tavęs, arti, arti, arti! Aš padedu tau, drąsos, nedvejok, mielas Anzelmai! Aš dirbu su tavimi, kad tu taptumei mano!“ Klausantis tų širdį nepaprastai džiuginančių garsų, tie nežinomi ženklai jam darėsi vis suprantamesni, beveik nereikėjo nė žvilgčioti į originalą, net atrodė, kad blyškūs rašmenys jau stovi pergamente ir jam reikia tik gražiai juos pajuodinti. Ir vaikinas triūsė toliau, tartum saldaus, švelnaus dvelksmo liūliuojamas mielų švelnių garsų, kol varpas išmušė šeštą valandą ir archyvaras Lindhorstas įėjo į kambarį. Keistai šypsodamas jis priėjo prie stalo; Anzelmas tylėdamas atsistojo; archyvaras vis dar žiūrėjo į jį lyg šaipydamasis, bet kai tik pažvelgė į nuorašą, pajuokianti šypsena kaipmat pavirto labai oria mina, kuri pakeitė visą jo veido išraišką. Atrodė, vargu ar tai tas pats žmogus. Akys, ligi tol žėrusios kibirkštis, dabar žvelgė į Anzelmą neapsakomai švelniai, lengvas raudonis buvo nudažęs blyškius skruostus, ir vietoj pašaipos, šiaip jau veržusios burną, lūpos dabar buvo maloniai sudėtos, rodės, tuoj prasivers išmintingai, sielą persmelkiančiai kalbai. Visas jis tapo aukštesnis, didingesnis; erdvus palaidinis lyg karališka mantija krito plačiomis klostėmis ant krūtinės ir pečių, o baltas garbanas, puošiančias aukštą atvirą kaktą, juosė siauras auksinis lankelis.

— Jaunikaiti,— iškilmingai prabilo archyvaras,— jaunikaiti, aš jau žinojau visus tuos slaptus ryšius, kurie sieja tave su tuo, kas man brangiausia, švenčiausia, kai tu dar nebuvai jų nė suvokęs! Serpentina myli tave, ir nepaprastas likimas, kurio lemtingą siūlą verpia priešiškos jėgos, išsipildys, kai ji taps tavo ir kai tu kaip būtiną kraitį gausi šį auksinį puodą — jos turtą. Tačiau tik per kovą turėsi laimę aukštesniame gyvenime. Tave puls priešiški gaivalai, ir tik vidinė jėga, kuria tu atremsi jų antpuolius, gali išgelbėti tave nuo gėdos ir pražūties. Čia dirbdamas tu įveiksi visus išbandymus; tikėjimas ir pažinimas atves tave į netolimą tikslą, jeigu tu tvirtai laikysiesi to, ko negalėjai nesiimti. Ištikimai nešiok savo širdyje tą, kuri tave myli, ir pamatysi nuostabų auksinio puodo stebuklą ir būsi amžinai laimingas. Būk sveikas! Archyvaras Lindhorstas laukia tavęs rytoj dvyliktą valandą tavo kabinete! Lik sveikas!

Archyvaras švelniai išlydėjo studentą Anzelmą pro duris, kurias

paskui užrakino, ir šis atsidūrė kambaryje, kuriame prieš tai valgė ir kurio vienintelės likusios durys vedė į lauką.

Visiškai apsvaigęs nuo visų tų keistų reiškinių, vaikinas sustojo prie namų durų. Staiga viršum jo galvos atsidarė langas, Anzelmas pažvelgė aukštyn — iš ten žiūrėjo archyvaras Lindhorstas, visiškai toks pat senis šviesiai pilku apsiaustu, kokį prieš tai matydavo. Archyvaras sušuko:

— Ei, brangus pone Anzelmai, ko jūs toks susimąstęs, gal tas arabiškas raštas neina iš galvos? Perduokit labų dienų ponui konrektoriui Paulmanui, jeigu kartais pas jį užsuksit, ir ateikit rytoj vėl lygiai dvyliktą valandą. Šios dienos honoraras jūsų liemenės dešinėje kišenėje.

Studentas Anzelmas iš tikrųjų rado blizgantį speciestalerį sakytoje vietoje, bet nė kiek neapsidžiaugė. „Kas iš viso to išeis, nežinau,— tarė pats sau.— Bet jeigu mane ir apsėdo beprotiška svajonė, jeigu aš ir apkerėtas, vis tiek visas mano gyvenimas — mylimoji Serpentina, ir aš geriau visiškai pražūsiu, negu nuo jos atsisakysiu, nes juk gerai žinau, kad mintis manyje amžina ir kad jokia priešiška jėga negali jos sunaikinti; o kas gi kita ta mintis, kad ne meilė Serpentinai?“

SEPTINTOJI VIGILIJA

Kaip konrektorius Paulmanas iškratė pypkę ir nuėjo miegoti.— Rembrantas ir Pragariškasis Breigelis.— Burtų veidrodis ir daktaro Ekšteino receptas nuo nežinomos ligos.

Pagaliau konrektorius Paulmanas iškratė pypkę sakydamas:

— O juk laikas jau eiti poilsio.

— Tikrai! — atsakė Veronika, sunerimusi, kad tėvas taip užsisėdėjo, nes jau seniai išmušė dešimtą valandą. Ir vos tik konrektorius išėjo į savo darbo kabinetą, kuriame ir miegodavo, vos iš pagilėjusio Frencchen kvėpavimo pasidarė aišku, kad ji jau kietai įmigusi, Veronika, dėl akių irgi atsigulusi į lovą, tylutėliai atsikėlė, apsirengė, užsimetė apsiaustą ir išslinko iš namų. Nuo tos minutės, kai Veronika išsiskyrė su senąja Liza, jai nuolat prieš akis stovėjo Anzelmas, ir ji pati nežinojo, koks svetimas vidinis balsas be atvangos ir be galo jai kartojo, kad Anzelmo spyriojimasis kyląs iš kažkokio jai priešiško asmens, kuris laikąs vaikiną sukaustęs pančiais; juos ji galinti sutrau-

kyti tik paslaptingomis magijos gudrybėmis. Ji kasdien vis labiau tikėjo senąja Liza, tas pirmasis nejaukus, net baisokas įspūdis taip išblėso, kad dabar visa, kuo jos santykiai su sene buvo keisti ir mįslingi, atrodė jau tik neįprasti, romantiški ir ją viliote viliojo. Todėl ji tvirtai laikėsi savo ketinimo neatsisakyti to masinančio žygio lygiadienio naktį, nors žinojo, jog gali būti pasigesta namie ir ištikta daugybės kitų nemalonumų. Pagaliau atėjo toji lemtinga lygiadienio naktis, kurią senoji Liza žadėjo jai suteikti pagalbą ir paguodą, ir Veronika, seniai susigyvenusi su mintimi apie nakties žygį, jautėsi visiškai guvi. Lyg strėlė lėkė ji ištuštėjusiomis gatvėmis, nepaisydama šėlstančios vėtros, kapojančios jai veidą dideliais lietaus lašais. Kryžiaus bokšto varpas slopiai gausdamas išmušė vienuoliktą valandą, kai Veronika visa permirkusi atsidūrė prie senės namų.

— Ai, meilute, meilute, tu jau čia! Na palauk, palauk! — pasigirdo iš viršaus, ir netrukus senė, nešina krepšiu ir lydima savo katino, pasirodė prie durų.— Štai ir eisim, ir padarysim visa, kas reikia ir kaip dera šią naktį, palankią tokiems darbams.

Sulig tais žodžiais senė sugriebė savo šalta ranka drebančią Veroniką, įdavė jai nešti sunkų krepšį, o pati pasiėmė katilą, trikojį ir kastuvą. Kai jos išėjo į lauką, jau nebelijo, bet vėtra dar labiau šėlo; oras staugte staugė tūkstančiais balsų. Baisus, širdį veriantis vaitojimas aidėjo iš juodų debesų, susiliejusių į greitą srautą ir viską apsiautusių neįžvelgiama tamsa. Bet senė skubriai žingsniavo pirmyn, šaižiu balsu šaukdama: „Šviesk, šviesk, sūneli!“ Ir priešais jas ėmė raitytis, kryžiuotis žydri žaibai; Veronika sumetė, kad tai katinas aplinkui jas šokinėja, švytėdamas traškiomis kibirkštimis, ir kad ji girdi klaikų, siaubingą jo riksmą, kai tik akimirką aptyla audra. Jai užėmė kvapą, atrodė, tarsi lediniai nagai sminga į širdį, bet ji sukaupė jėgas ir, tvirčiau įsikabindama į senę, prašneko:

— Reikia padaryti viską, kad ir kažin kas!

— Gerai sakai, dukrele! — atsakė senė.— Tik nesvyruok, ir aš padovanosiu tau kai ką gražaus ir dar Anzelmą priedo!

Pagaliau senė sustojo ir sako:

— Na štai ir atėjom!

Ji iškasė žemėje duobę, pripylė anglių ir užstatė viršum jų trikojį, o ant jo užkėlė katilą. Visa tai atliko, darydama keistus, nesuprantamus ženklus, o katinas bėgo apie ją ratu. Netrukus anglys sužaižaravo, ir pagaliau po trikoju prasimušė žydra liepsna. Veronika paliepta nusivilko apsiaustą, nusigobė skraistę ir pritūpė greta senės; ši suėmė jos rankas ir, žibančiomis akimis įsispitrijusi į mergaitę, ėmė stipriai jas spausti. Tie keisti daiktai, kuriuos senė prieš tai, išėmusi iš krepšio, sumetė į

katilą (ar tai buvo gėlės, metalai, žolės, ar kažkokie gyviai, to nebuvo galima įžiūrėti), pradėjo virti, šniokšti. Senė paleido Veroniką, čiupo geležinį šaukštą, įkišo į kunkuliuojantį viralą ir ėmė maišyti, o Veronika jos įsakymu turėjo įdėmiai žiūrėti į katilą ir galvoti vien apie Anzelmą. Senė vėl įmetė į katilą kažkokių blizgių metalinių daiktų, be to, dar kuokštą plaukų, Veronikos nusikirptų nuo viršugalvio, taip pat mažą, ilgai jos nešiotą žiedelį. Tai darydama, senė visą laiką šūkčiojo kažkokius nesuprantamus šaižius, nakties tamsoje kraupiai aidinčius žodžius, o katinas, be paliovos bėgdamas aplinkui, kniauksėjo ir inkštė...

Aš norėčiau, mielas skaitytojau, kad tu rugsėjo dvidešimt trečiąją būtum išsiruošęs į Drezdeną; kad, atėjus vakarui, veltui būtų mėginta sulaikyti tave paskutinėje stotyje, kad malonus jos šeimininkas nieko nebūtų pešęs savo įtikinėjimais, girdi, per daug šėlsta vėtra ir pila lyg iš kibiro ir kad apskritai nelabai išmintinga esą lygiadienio naktį leistis į tokį tamsį; tačiau tu viso to nebūtum paisęs, visiškai teisingai samprotaudamas: duosiu pašto vežikui visą talerį arbatpinigių ir vėlų vėliausiai pirmą valandą būsiu Drezdene, kur manęs „Auksinio angelo“, „Šalmo“, „Naumburgo“ arba dar kuriame kitame viešbutyje laukia paruošta vakarienė ir minkšta lova. Ir štai, važiuodamas sau patamsiais, staiga tolumoje pamatai keistą mirguliuojantį švytėjimą. Arčiau privažiavęs įžiūri ugnies ratą, o jo viduje prie katilo, iš kurio kyla tiršti garai, trykšta kibirkštys, pliūpčioja raudoni spinduliai,— dvi sėdinčias žmogystas. Kelias eina per pačią tą ugnį, bet arkliai prunkštauja, trypia vietoje ir stoja piestu; vežikas keikiasi, kalba poterius ir pliekia arklius, bet šie — nė iš vietos. Nejučiomis tu šoki iš vežimo ir pabėgėji keletą žingsnių į priekį. Dabar aiškiai pamatai liekną dailią mergaitę, vilkinčią plonais naktiniais marškiniais ir klūpančią prie katilo. Vėtra išardžiusi jai kasas, ir palaidi kaštoniniai plaukai laisvai plaikstosi ore. Į jos angeliškai gražų veidą plieskia akinanti liepsna, su plazdesiu besiveržianti aukštyn iš po trikojo, bet tas veidas sukaustytas baimės, išblyškęs lyg numirėlio, o iš pastirusio žvilgsnio, pakeltų antakių, iš burnos, veltui prasižiojusios mirtino išgąsčio riksmui, negalinčiam prasiveržti iš krūtinės, suspaustos neišpasakytos kančios, tu suvoki visą jos siaubą, pasibaisėjimą; ji mėšlungiškai spaudžia aukštai iškeltas ir sunertas mažas rankeles, tartum malda šauktųsi angelo sargo, kad užstotų ją nuo pragaro pabaisų, kurios, paklusdamos galingiems burtams, tuoj bus čia! Šitaip klūpo ji, sustingusi lyg marmuro statula. Priešais ją ant žemės tupi susikūprinusi ilga, liesa, išgeltusi boba su vanago nosim ir žibančiomis lyg katės akimis. Iš po juodo apsiausto, kurį ji užsimetusi, styro plikos kaulėtos rankos; maišydama kunkuliuojantį savo jovalą, ji krankia, rėkauja per vėtros šėlą.

Aš manau, mielas skaitytojau, kad ir tau, nors ir kažin koks bebai-

mis būtum, pamačius šitokį vaizdą, panašų į Rembranto ar Pragariškojo Breigelio[1] paveikslą, įsikūnijusį gyvenime, plaukai atsistotų piestu. Bet tu negalėtum atplėšti savo žvilgsnio nuo mergaitės, įtrauktos į tuos velnio pramanus, ir elektros smūgis, nukrėtęs visus tavo nervus ir gyslas, žaibo greitumu įskeltų drąsią mintį —pasipriešinti toms paslaptingoms ugnies rato jėgoms, ir joje nuskęstų tavo baimė, pati tą mintį sukėlusi. Tau atrodytų, kad pats esi vienas iš tų angelų sargų, kurio šaukiasi mirtinai įbauginta mergaitė, ir kad turi tuoj pat išsitraukti iš kišenės pistoletą ir be jokių kalbų tą senę nudėti! Tačiau paskubom svarstydamas tą žygį, garsiai sušuktum: „Ei!“ arba „Kas ten?!“ arba „Ką jūs ten darot?!“ Pašto vežikas staiga trankiai sutrimituotų ragu, senė kudulkšt stačia galva įvirstų į savo verdantį jovalą, ir viskas iš karto dingtų tirštuose garuose. Ar tu surastum mergaitę, nors ir karščiausiai jos ieškotum patamsyje, negaliu pasakyti, bet būtum niekais pavertęs tos senos bobos kerus ir pertraukęs užburtą ratą, kurio nelaisvėn buvo lengvabūdiškai patekusi Veronika.

Tačiau nei tu, malonus skaitytojau, nei kas nors kitas nevažiavo ir nėjo tuo keliu rugsėjo dvidešimt trečiosios audringą, raganų kerams palankią naktį, ir Veronika turėjo kentėti prie katilo mirtiną baimę, kol visa ta velniava pasibaigs. Ji girdėjo, kaip aplinkui staugia, ūžia, kaip visokiausi koktūs balsai vienas per kitą mykia, gaga, bet nepravėrė akių, nes jautė, kad pamačiusi tas šlykštynes ir siaubūnus, kurie aplinkui zuja, gali išeiti iš proto. Senė liovėsi maišyti katilą, garai vis retėjo, skystėjo, galiausiai tik maža lyg spiritinės lempos liepsnelė ruseno katilo dugne. Tada senė suriko:

— Veronika, mano mielas vaikeli, žiūrėk į dangų! Ką tu ten matai? Ką tu ten matai?

Bet Veronika negalėjo atsakyti, nors jai ir atrodė, kad katile maišosi vartosi visokie neaiškūs padarai; kuo toliau, tuo ryškesnės darėsi figūros, ir staiga iš katilo gelmės iškilo studentas Anzelmas, meiliai žiūrėdamas į ją ir tiesdamas jai ranką. Tada ji garsiai sušuko:

— Ak, Anzelmas, Anzelmas!

Senė greitai atsuko katilo čiaupą, ir žaižaruojantis metalas ėmė šnypšdamas, spragėdamas tekėti į mažą formą, senės po juo pastatytą. Bobšė pašoko iš vietos, ėmė blaškytis aplinkui ir, bjauriai, laukiniškai kraipydamasi, suklykė:

— Darbas baigtas! Ačiū tau, sūneli! Gerai ėjai sargybą... Jis ateina! Papjauk, papjauk jį!

---

[1] Piteris Breigelis jaunesnysis, Niderlandų tapytojas, pramintas Pragariškuoju dėl to, kad savo paveiksluose vaizdavo daugiausia pragarą.

Ore kažkas smarkiai suūžė, tartum būtų leidęsis didžiulis erelis, plasnodamas sparnais, ir kažkas siaubingu balsu suriko:

— Ei, ei, valkatos! Nebėr čia ko! Nebėr čia ko! Greičiau namo!

Senė staugdama parkrito, o Veronika apalpo. Kai atsipeikėjo, jau buvo diena, ji gulėjo savo lovoj, o Frencchen stovėjo greta su puoduku garuojančios arbatos ir kalbino:

— Na sakyk, sesute, kas gi tau? Va daugiau kaip valanda stoviu čia, o tu guli lyg per karštinę be sąmonės, taip dūsauji, vaitoji, kad mums net pagaugai eina. Tėvas šiandien dėl tavęs praleido paskaitą ir netrukus ateis čia su ponu daktaru!

Veronika tylėdama paėmė arbatą; ją geriant, baisūs šios nakties vaizdai vėl lyg gyvi iškilo prieš akis.

„Nejaugi visa tai buvo tik siaubingas sapnas, kuris taip mane prikankino? Bet juk aš vakar vakare iš tikrųjų ėjau pas senę, juk vakar kaip tik buvo rugsėjo dvidešimt trečioji? Tikriausiai jau vakar buvau susirgusi ir visa tai įsikalbėjusi, ir susirgau ne nuo ko nors kito, o nuo to amžino galvojimo apie Anzelmą ir apie tą keistą seną moteriškę, kuri apsišaukė Liza ir tik pasišaipė iš manęs."

Frencchen, prieš tai išėjusi iš kambario, vėl grįžo, nešina visiškai permirkusiu Veronikos apsiaustu.

— Tik tu pasižiūrėk, sesele,— sako ji,— kas nutiko tavo apsiaustui; matyt, audra naktį bus atplėšusi langą ir apvertusi kėdę, ant kurios jis gulėjo; pro langą turbūt ir į vidų bus priliję, nes apsiaustas visiškai šlapias.

Veronikai tai labai prislėgė širdį, nes dabar ji aiškiai suprato, kad ne sapnas ją kankino, o kad ji iš tikrųjų buvo pas senę. Mergaitę apėmė baisi baimė, ir siaubo drebulys perbėgo visu kūnu. Mėšlungiškai virpėdama ji užsitraukė ant galvos antklodę; bet čia pajuto, kad kažkoks kietas daiktas spaudžia jai krūtinę, o kai čiuptelėjo ranka, jai pasirodė, kad tai medalionas; Frencchen su apsiaustu išėjus, Veronika išsitraukė tą daiktą ir pamatė, kad tai mažas apskritas labai nusvidintas metalinis veidrodukas.

— Tai senės dovana,— guviai sušuko ji ir pasijuto taip, tartum ugningi spinduliai būtų siūbtelėję iš veidrodžio į krūtinę ir maloniai ją sušildę. Šaltą drebulį lyg ranka kas nuėmė, ir ją visą užliejo neapsakomas pasitenkinimo ir jaukumo jausmas. Ji negalėjo negalvoti apie Anzelmą, o kai stipriau sutelkė mintis, staiga iš veidrodžio jis ėmė jai meiliai šypsotis lyg koks gyvas miniatiūrinis portretas. Bet netrukus jai pasirodė, kad mato jau nebe atvaizdą, o patį studentą Anzelmą gyvą. Jis sėdi aukštame, keistai apstatytame kambaryje ir uoliai rašo. Veronika panoro prieiti prie jo, patapšnoti per petį ir užkalbinti: „Ponas Anzelmai,

apsidairyk, juk aš čia!“ Bet to padaryti niekaip nesisekė, nes jį tartum siautė kažkoks šviesus ugnies srautas, o kai Veronika gerai gerai įsižiūrėjo, tai pamatė apie jį tik dideles knygas paauksuotais kraštais. Pagaliau Veronikai pavyko pažvelgti Anzelmui į akis. Tada jis lyg ne iš karto ją prisiminė, bet galiausiai nusišypsojo ir sako: „Ak, tai jūs, mieloji panele Paulman? Bet kodėl jūs mėgstate kartais apsimesti gyvačiuke?“ Veronika nesusitvardė ir garsiai nusikvatojo dėl tų žodžių; tuoj po to ji lyg iš gilaus miego atsibudo ir greitai paslėpė veidroduką, kai tik virstelėjo durys ir į kambarį įžengė konrektorius Paulmanas su daktaru Ekšteinu. Daktaras Ekšteinas tuoj priėjo prie lovos, giliai susimąstęs ilgai čiuopė Veronikos pulsą, o paskui tarė: „Na, na!“ Po to parašė receptą, dar kartą patikrino pulsą, vėl pratarė „Na, na!“ ir atsitraukė nuo pacientės. Tačiau iš tų daktaro Ekšteino „Na, na“ konrektorius Paulmanas niekaip negalėjo suprasti, kas gi Veronikai iš tikrųjų yra.

AŠTUNTOJI VIGILIJA

Palmių biblioteka.— Vieno nelaimingo salamandro likimas.— Kaip juoda plunksna glamonėjo runkelį, o registratorius Herbrandas labai pasigėrė.

Studentas Anzelmas jau daug dienų dirbo pas archyvarą Lindhorstą; tos darbo valandos buvo pačios laimingiausios jo gyvenime, nes tuo metu, liūliuojamas malonių garsų, guodžiančių Serpentinos žodžių, dažnai net glamonėjamas tyliai praplaukiančių švelnių jos kvėpavimo gūsių, jis jautė dar niekada nepatirtą pasitenkinimą, neretai pakylantį ligi laimės viršūnės. Bet koks vargas, bet kokie smulkūs skurdžios jo būties rūpesčiai dingo iš galvos, ir naujame gyvenime, patekėjusiame jam tartum skaistus saulės spindulys, jis suprato visus aukštesnio gyvenimo stebuklus, šiaip jau kėlusius jam nuostabą ir net siaubą. Nurašinėti sekėsi labai greitai, ir jam vis labiau atrodė, jog perkelia į pergamentą tik seniai jau pažįstamus brėžinius ir beveik neprivalo žvilgčioti į originalą, kad viskas išeitų kuo tiksliausiai.

Išskyrus pietų metą, archyvaras Lindhorstas pasirodydavo tik retkarčiais, bet visada ateidavo tą akimirką, kai Anzelmas baigdavo brėžti paskutinius kopijuojamo rankraščio ženklus; tada archyvaras paduodavo jam kitą, pamaišydavo juoda lazdele rašalą, pakeisdavo vartotas plunksnas

naujomis, aštriau nusmailintomis, ir tuojau pat nieko nesakęs išeidavo. Vieną dieną, kai Anzelmas sulig dvyliktuoju varpo dūžiu jau buvo užlipęs laiptais prie durų, pro kurias paprastai įeidavo, rado jas užrakintas, ir archyvaras Lindhorstas su savo nuostabiu, lyg blizgančiomis gėlėmis nusėtu ryto palaidiniu pasirodė iš kitos pusės. Jis garsiai sušuko:

— Šiandien prašom vidun pro čia, gerbiamas Anzelmai, nes mums reikia eiti į tą kambarį, kur mūsų laukia Bhogovotgitos žinovai.

Jis žengė koridoriumi ir vedė Anzelmą per tuos pačius kambarius ir sales kaip ir pirmą sykį.

Studentas Anzelmas vėl stebėjosi pasakišku sodo gražumu, bet dabar jau aiškiai matė, kad kai kurie keisti žiedai, kabantys ant tamsių krūmų, iš tikrųjų yra puošnūs, įvairiomis spalvomis tviskantys vabzdžiai; jie plasnojo sparneliais ir, sumišai sukdamiesi, šokdami, tartum glamonėjo straubliukais vienas kitą. O rožiniai ir žydrieji paukščiai, atvirkščiai, dabar buvo kvapios gėlės, ir aromatas, kurį jos skleidė, kilo iš jų taurelių tyliais maloniais garsais, kurie maišėsi į paslaptingus labai gailaus ilgesio sąskambius su tolimų fontanų čiurlenimu, su aukštų krūmų ir medžių šlamesiu. Paukščiai šaipūnai, kurie jį aną kartą taip erzino, elgėsi taip pat, vėl ėmė purpčioti jam apie galvą ir be paliovos savo plonais balseliais rėkti: „Ponas studente, ponas studente, neskubėkite taip, nespoksokite taip į debesis, ko gero pargriūsit ir nosį persiskelsit! Cha-cha-cha! Ponas studente, apsisiauskit pudermanteliu — kūmas apuokas susuks jums tupe[1].“ Ir tas paikas vapėjimas trūko tol, kol Anzelmas išėjo iš sodo. Archyvaras Lindhorstas pagaliau įžengė į žydrąjį kambarį. Porfyro su auksiniu puodu nebebuvo; vietoj jų vidur kambario stovėjo violetiniu aksomu užtiestas stalas, ant jo — Anzelmui pažįstami darbo reikmenys, o priešais jį — tokiu pat aksomu aptrauktas krėslas.

— Mielas pone Anzelmai,— tarė archyvaras Lindhorstas,— jūs jau greitai ir visiškai tiksliai nukopijavote keletą rankraščių, ir aš tuo labai patenkintas; aš jumis visai pasitikiu; tačiau svarbiausias dalykas dar nepadarytas — reikia nurašyti arba, tikriau sakant, nupiešti dar keletą ypatingais ženklais parašytų kūrinių, kuriuos aš laikau šiame kambaryje ir kurie gali būti nurašinėjami tik vietoje. Todėl jūs toliau dirbsite čia, bet aš turiu jums pasakyti, kad tame darbe reikalingas kuo didžiausias atsargumas ir atidumas; netikslus brūkštelėjimas arba, gink dieve, rašalo dėmė, užtėkšta ant originalo, įstums jus į nelaimę.

Anzelmas pastebėjo, kad iš palmių auksinių kamienų kyšo maži smaragdiškai žali lapai; archyvaras paėmė vieną jų, ir Anzelmas pamatė, kad iš tiesų tai pergamento ritinys; jį archyvaras išvyniojo ir patiesė priešais

[1] Perukas su kuokštu plaukų ant viršugalvio (*pranc.*).

vaikiną ant stalo. Anzelmas ilgai negalėjo atsistebėti jo keistai susipynusiais ženklais ir, matydamas tokią daugybę taškų, brūkšnių, brūkšnelių, užraitų, kurie, rodos, vaizdavo čia augalus, čia gyvulius, čia dar ką, beveik suabejojo, ar galės juos tiksliai nukopijuoti.

Dėl to smarkiai susimąstė.

— Drąsiau, jaunikaiti! — sušuko archyvaras.— Jeigu tikrai tiki ir myli, Serpentina tau padės! — Jo balsas nuskambėjo lyg metalas, ir kai Anzelmas persigandęs pakėlė akis, archyvaras Lindhorstas stovėjo priešais toks pat karališkai didingas, kokį Anzelmas jį buvo matęs bibliotekos kabinete, atėjęs pirmą kartą. Anzelmas iš pagarbos buvo besiklaupiąs, bet archyvaras Lindhorstas staiga pakilo palmės stiebu aukštyn ir dingo tarp smaragdinių lapų. Studentas Anzelmas suprato, kad su juo kalbėjo dvasių kunigaikštis, kuris dabar pakilo į savo kabinetą, norėdamas galbūt pasitarti su planetų atsiųstais spinduliais, kas turėtų atsitikti jam ir brangiajai Serpentinai. „Bet galimas daiktas ir tai,— galvojo toliau vaikinas,— kad jo laukia naujienos nuo Nilo ištakų, o gal apsilankė koks magas iš Laplandijos... O man dabar geriausia uoliai imtis darbo.“ Sulig ta mintim jis pradėjo tyrinėti nepažįstamus ženklus pergamente. Iš sodo aidėjo nuostabi muzika, aplinkui dvelkė maloniais saldžiais kvapais; girdėjo jis ir tų šaipūnų kikenimą, bet nebesuprato jų žodžių ir tuo buvo labai patenkintas. Kartais tartum sušlamėdavo smaragdiniai palmių lapai, tada per kambarį tarsi nuaidėdavo malonūs krištolo varpelių garsai, kuriuos Anzelmas pirmą kartą išgirdo tą lemtingą sekminių dieną po šeivamedžiu. Studentas Anzelmas, nuostabiai sustiprintas tų garsų ir šviesų, vis stipriau ir stipriau telkė dėmesį į pergamento antraštę ir netrukus tarsi iš vidaus išgirdo, kad tie ženklai negali reikšti nieko kita, kaip tik žodžius: „Apie salamandro santuoką su žaliąja gyvate.“ Staiga nuaidėjo stiprus tribalsis skardžių krištolo varpelių akordas.

— Anzelmai, brangus Anzelmai! — nugirdo jis iš lapų, ir,— o stebukle! — palmės stiebu pamatė žemyn vinguriuojant žalią gyvatę.

— Serpentina! Miela Serpentina! — sušuko Anzelmas, lyg patrakęs iš neapsakomo džiaugsmo, nes geriau įsižiūrėjęs pamatė, kad tai nuostabiai daili miela mergaitė, nuo kamieno žvelgianti į jį tamsiai mėlynomis, jo širdyje visa laiką gyvomis akimis, pilnomis neapsakomo ilgesio. Atrodė, kad lapai leidžiasi žemyn, plečiasi, kur pažvelgsi — iš kamienų lenda dygliai, bet Serpentina taip mikliai raitosi, vinguriuoja tarp jų, kad jos įvairiomis spalvomis mirguliuojantis drabužis, dailiai prigludęs prie liekno kūno, niekur neužkliūva už palmės kamieno aštrumų ir dyglių. Ji atsisėdo šalia Anzelmo ant to paties krėslo, apkabino viena ranka ir taip priglaudė prie savęs, kad jis juto kvapą, dvelkiantį iš jos burnos, elektrinančią jos kūno šilumą.

— Brangus Anzelmai,— pradėjo Serpentina,— dabar tu greitai būsi visiškai mano, savo tikėjimu iškovosi mane, ir aš atnešiu tau auksinį puodą, kuris mus abu padarys amžinai laimingus.

— O mieloji Serpentina,— atsakė Anzelmas,— kai aš turėsiu tave, ar man rūpės kas nors kita? Jeigu tik tu būsi mano, aš pasirengęs galutinai pražūti tarp visų tų stebuklų ir keistenybių, kurių belaisvis esu nuo tos akimirkos, kai tave pamačiau.

— Žinau,— kalbėjo toliau Serpentina,— kad visi tie nesuprantami ir stebuklingi dalykai, kuriais mano tėvas, kartais tik dėl savo įnorių, laiko tave apsupęs, glumina, kelia tau siaubą; bet dabar, tikiuos, to nebus, nes aš šią akimirką esu čia tik tam, kad iš pačių širdies gelmių kuo smulkiausiai nupasakočiau tau, brangus Anzelmai, viską viską, ką tik tau reikia žinoti, kad galėtum iki galo perprasti mano tėvą ir apskritai kuo aiškiausiai suvoktum visa tai, kas bent kiek liečia jį ir mane.

Anzelmas pasijuto esąs taip visas apglėbtas tos jam tokios mielos ir brangios būtybės, kad tik drauge su ja galėjo kvėpuoti ir judėti: rodės, tik jos pulsas tvinksi jo gyslomis, tik jos nervais jaučia; atidžiai klausėsi kiekvieno jos žodžio, kuris smelkėsi ligi pat sielos gelmių ir lyg skaistus spindulys žiebė jame dangišką džiugesį. Anzelmas apkabino Serpentiną per liemenį, lieknesnį ir už liekną, bet tvaski jos drabužio medžiaga buvo tokia daili, tokia slidi, kad jam atrodė, jog Serpentina gali staigiu judesiu nesulaikomai išslysti iš jo rankų, ir vaikinas sudrebėjo nuo tos minties.

— Ak, nepalik manęs, brangioji Serpentina,— nejučiomis sušuko Anzelmas,— tik tu mano gyvenimas!

— Šiandien būsim drauge tol,— atsakė Serpentina,— kol papasakosiu tau visa, ką tavo meilė gali padėti suprasti. Tad žinok, brangusis, kad mano tėvas yra kilęs iš nuostabios salamandrų[1] giminės ir kad mano gyvenimui davė pradžią jo meilė žaliajai gyvatei. Seniai seniai stebuklų šalyje, vardu Atlantidoje, viešpatavo galingas dvasių kunigaikštis Fosforas, kuriam tarnavo gaivalų dvasios. Kartą tas salamandras, kurį jis labiausiai mylėjo (tai buvo mano tėvas), vaikštinėdamas po nuostabų sodą, kurį Fosforo motina buvo išdabinusi gražiausiomis savo dovanomis, išgirdo vieną aukštą leliją tyliai dainuojant: „Užmerk akeles, kietai miegok, kol mano mylimasis, ryto vėjas, tave pažadins.“ Jis priėjo; paliesta jo ugningo kvapo, lelija praskleidė žiedlapius, ir jis pamatė lelijos dukrą, žalią gyvačiukę, snaudžiančią taurelėje. Salamandras karštai pamilo gražiąją gyvatę, pagrobė iš lelijos, ir veltui jos aromatai neapsakomomis aimanomis šaukėsi po visą sodą mylimos dukrelės.

[1] Pagal viduramžių tikėjimus, salamandrai — ugnies dvasios.

Salamandras nusinešė ją į Fosforo pilį ir maldavo jį: „Sutuok mane su mylimąja, nes ji turi būti mano visiems laikams.“ — „Beproti, ko tu reikalauji! — tarė dvasių kunigaikštis.— Žinok, kad lelija kadaise buvo mano mylimoji ir su manimi viešpatavo, bet kibirkštis, kurią aš į ją mečiau, buvo ją besunaikinanti, ir tik man nugalėjus juodąjį slibiną, kurį dabar žemės dvasios laiko grandinėmis surakintą, ji buvo išgelbėta; jos žiedlapiai liko pakankamai stiprūs kibirkščiai nulaikyti ir saugoti. O kai tu apkabinsi žaliąją gyvatę, tavo karštis sunaikins jos kūną, ir nauja būtybė, iš jo gimusi, paliks tave ir išlėks.“ Salamndras nepaklausė dvasių kunigaikščio įspėjimo; degdamas geismu, apkabino žaliąją gyvatę, ji tuoj pavirto pelenais, ir sparnuota būtybė, gimusi iš tų pelenų, nuplasnojo nuūžė padangėn. Salamandras iš nevilties patrako, pasileido per sodą, svaidydamasis ugnimi ir liepsnomis, ir iš įniršio taip jį siaubė, niokojo, kad gražiosios gėlės ir žiedai nudegę smuko žemėn, ir jų vaitojimo buvo visur pilna lig pat dangaus. Labai supykęs dvasių kunigaikštis kietai čiupo salamandrą ir pasakė: „Išsišėlo tavo ugnis, užgeso tavo liepsnos, apako tavo spinduliai! Krisk sau pas žemės dvasias, tegul jos ten šaiposi iš tavęs, tegul erzina ir laiko nelaisvėje tol, kol vėl įsidegs tavo ugnis ir spinduliais prasiverš aukštyn iš žemės kartu su tavimi kaip su nauja būtybe.“ Vargšas salamandras nugarmėjo užgesęs žemėn, bet tuoj pasirodė sena niurzgli žemės dvasia, Fosforo sodininkė, ir sako: „Valdove, kas turėtų daugiau šiuo salamandru skųstis negu aš! Argi ne aš visas tas gražiąsias gėles, kurias jis sudegino, savo gražiausiais metalais išdabinau? Argi ne aš puoselėjau prižiūrėjau jų daigus ir išeikvojau jiems tokią daugybę gražių spalvų? Ir vis dėlto man gaila to vargšo salamandro: juk jį tik meilė, kurios galią ir tu pats, o valdove, ne sykį esi patyręs, įstūmė neviltin, dėl jos jis tą sodą nuniokojo... Atleisk jį nuo tos sunkios bausmės!“ — „Dabarčiai jo ugnis užgeso,— atsiliepė dvasių kunigaikštis,— bet kai ateis laikas, kada gamtos kalba išsigimusiai žmonių kartai taps nebesuprantama, kada gaivalų dvasių, uždarytų savo sferose, balsai tik iš tolo dusliais atgarsiais kalbės žmogui, kada jam, atitrūkusiam nuo harmonijos rato, tik begalinis ilgesys duos miglotą žinią apie tą nepaprastai gražią karalystę, kurioje jam buvo leista gyventi kadaise, kai tikėjimas ir meilė dar buvo nesvetimi jo sielai,— tuo nelaimingu laiku iš naujo įsižiebs šito salamandro ugnis, bet jis išaugs tik iki žmogaus ir, žengęs į jo skurdžią būtį, turės kęsti visus jos vargus. Vis dėlto jam išliks ne vien pirmapradės jo būties prisiminimas; atgims ir jo šventa harmonija su visa gamta, jis vėl supras jos stebuklus ir broliškų dvasių galia iš naujo paklus jo valiai. Lelijos kere jis vėl aptiks žaliąją gyvatę, ir jų santuokos vaisius bus trys dukterys, kurios rodysis žmonėms savo motinos pavidalu. Pavasariais jos keros tamsiame

šeivamedžio krūme ir skardens savo maloniais krištolo balseliais. Ir jeigu tada, tuo skurdžiu, vargingu dvasinio atbukimo ir užkietėjimo laiku, atsiras jaunikaitis, kuris išgirs jų giesmę, ir viena iš tų gyvačiukių pažvelgs savo kerinčiomis akutėmis, o tas žvilgsnis pažadins jį ilgėtis tolimo nuostabaus pasaulio, į kurį jis galės drąsiai pakilti, jeigu tik nusimes nedorybės naštą, jeigu pamildamas gyvatę, ims karštai tikėti gamtos stebuklais, taip pat ir savo gyvenimu tarp jų, tai ta gyvatė taps jo. Tačiau tik atsiradus trims tokiems jaunikaičiams ir susituokus su trimis dukterimis, salamandras galės nusimesti sunkią savo naštą ir grįžti pas savo brolius." — „Leiski man, valdove,— tarė žemės dvasia,— padovanoti toms trims dukterims po daiktą, kuris papuoš jų ir jų vyrų gyvenimą. Kiekviena gaus po puodą iš gražiausio, kokį tik aš turiu, metalo; aš jį nusvidinsiu spinduliais, paimtais iš deimanto; tegul jo blizgesyje akinamu gražumu atsispindi nuostabioji mūsų karalystė, tokia, kokia ji dabar — harmoninga su savo gamta, o sutuoktuvių akimirką iš jo vidaus tegu išauga raudonoji lelija, kurios amžinas žiedas savo nuostabiu kvapu glamonės ištikimąjį jaunikaitį. Netrukus tas vaikinas supras lelijos kalbą ir mūsų karalystės stebuklus ir pats su savo mylimąja gyvens Atlantidoje."

— Dabar tu jau žinai, mielas Anzelmai, kad mano tėvas ir yra tas salamandras, apie kurį aš tau pasakojau. Būdamas aukštesnės prigimties, jis vis dėlto turėjo paklusti smulkmeniškiems paprasto gyvenimo varžtams, o iš to ir kyla nereti piktdžiugiški jo įnoriai, kuriais jis kai ką erzina. Jis dažnai sakydavo man, kad tos dvasinės savybės, kurias tada dvasių kunigaikštis Fosforas iškėlė kaip sąlygą susituokti su manimi ir mano seserimis, dabar esančios apibūdinamos posakiu, kuriuo labai dažnai nevykusiai piktnaudžiaujama,— tos savybės esą vadinamos vaikiška poetine siela. Tokią sielą dažniausiai turį jaunikaičiai, kuriuos dėl per didelio jų būdo tiesumo ir dėl to, kad jiems labai trūksta vadinamojo pasaulietinio išprusimo, minia išjuokianti. Ak, brangus Anzelmai! Tu juk supratai po šeivamedžio krūmu mano giesmę, mano žvilgsnį, tu myli žaliąją gyvatę, tu tiki manimi ir nori būti mano amžinai! Gražioji lelija išaugs iš auksinio puodo ir išskleis savo žiedą, ir mudu susijungę laimingai gyvensim Atlantidoje! Bet aš negaliu nuo tavęs nuslėpti, kad žiaurioje kovoje su salamandrais ir žemės dvasiomis juodasis slibinas buvo ištrūkęs ir nušvilpęs oru. Tiesa, Fosforas jį vėl sukaustė, bet iš tų juodųjų plunksnų, kurios kovojant nudulkėjo žeme, išaugo nemaža piktųjų dvasių, kurios visur priešinasi salamandrams ir žemės dvasioms. Toji moteriškė, kuri taip tavęs, brangus Anzelmai, nekenčia ir kuri — o mano tėvas tai gerai žino — stengiasi užvaldyti auksinį puodą, atsirado pasaulyje dėl to, kad vienas toks plunksnigalis, iškritęs iš slibino sparno, pamilo kažkokią šunropę. Ji žino savo kilmę ir savo galią,

nes iš sukaustyto slibino vaitojimo ir traukulių jai išaiškėja kai kurios stebuklingų žvaigždžių konfigūracijų paslaptys, ir ji stengiasi visomis priemonėmis iš išorės veikti vidų, o mano tėvas kovoja su ja žaibais, blyksniais iš jo salamandriškojo vidaus. Ji renka visus priešiškus pradus, glūdinčius kenksmingose žolėse ir nuodinguose gyviuose, ir, maišydama juos esant palankioms žvaigždžių konfigūracijoms, sukelia nemaža piktų burtų, kurie siaubu ir baime sukausto protą ir pajungia žmogų tiems demonams, kurių priperėjo pralaimėdamas kovą slibinas. Saugokis tos senės, brangus Anzelmai, ji tavo priešas, nes paprastas ir tyras tavo vaikiškas būdas jau ne sykį sunaikino piktus jos burtus. Būk man ištikimas, būk ištikimas, greitai pasieksi tikslą!

— O manoji Serpentina! — sušuko studentas Anzelmas.— Kaip aš galėčiau tavęs atsižadėti! Kaip galėčiau tavęs amžinai nemylėti!

Lūpas nutvilkė bučinys, ir Anzelmas tartum iš gilaus miego pabudo; Serpentina buvo dingusi, laikrodis mušė šešias, ir vaikinui sudrebėjo širdis, kad jis visiškai nieko nenukopijavo; susirūpinęs, ką pasakys archyvaras, pasižiūrėjo į lakštą, ir — o stebukle! — paslaptingojo rankraščio nuorašas sėkmingai baigtas, ir Anzelmas, atidžiau įsižiūrėjęs į ženklus, patikėjo, kad nurašė Serpentinos pasakojimą apie jos tėvą, stebuklų šalies Atlantidos dvasių kunigaikščio Fosforo numylėtinį. Tuo metu įėjo archyvaras Lindhorstas, apsivilkęs šviesiai pilku apsiaustu, su skrybėle ant galvos, su lazda rankoje; jis pasižiūrėjo į Anzelmo prirašytą pergamentą, patraukė didelį šniūkį tabako ir šypsodamas tarė:

— Taip ir maniau! Na, štai jums speciestaleris, ponas Anzelmai, ir eime dabar į Linkes Badą! Neatsilikit!

Archyvaras sparčiai žengė per sodą, kuriame tvyrojo toks triukšmingas giedojimas, švilpavimas, čiauškėjimas, kad studentas Anzelmas net apdujo ir dėkojo dangui, kai pagaliau atsidūrė gatvėje. Vos nužengę keletą žingsnių, jiedu sutiko registratorių Herbrandą, kuris mielai prie jų prisijungė. Ties miesto vartais visi trys prisikimšo pypkes; registratorius Herbrandas pasiskundė nepasiėmęs skiltuvo, tada archyvaras Lindhorstas nepatenkintas sušuko:

— Kokio čia skiltuvo! Štai jums tos ugnies, kiek tik norit! — Jis ėmė pliaukšėti pirštais, ir iš jų pasipylė kibirkštys, nuo kurių kaipmat užsidegė pypkės.

— Žiūrėkit, koks cheminis fokusas,— stebėjosi registratorius Herbrandas, o studentas Anzelmas viduje virptelėjo pagalvojęs apie salamandrą.

Linkes Bade registratorius Herbrandas, šiaip jau geros širdies ir ramus žmogus, išgėrė tiek daug stipriojo alaus, kad net ėmė kvarkiančiu tenoru traukti studentiškas dainas ir kiekvieną karščiuodamasis klausinėti,

draugas jis jam ar ne, ir pagaliau studentas Anzelmas turėjo vesti jį namo; archyvaras Lindhorstas jau seniai buvo išėjęs.

DEVINTOJI VIGILIJA

Kaip studentas Anzelmas atėjo šiek tiek į protą.— Punšo kompanija.— Kaip studentas Anzelmas palaikė konrektorių Paulmaną apuoku, o šis dėl to supyko.— Rašalo dėmė ir jos pasekmės.

Visi tie keisti ir nuostabūs dalykai, su kuriais studentas Anzelmas kasdien susidurdavo, visiškai atplėšė jį nuo įprastinio gyvenimo. Nebesimatydavo nė su vienu savo draugu ir kas rytas nekantraudamas laukdavo dvyliktos valandos, kuri atverdavo jam rojų. Ir vis dėlto, nors visa siela buvo užsiėmęs mieląja Serpentina ir fėjų karalystės stebuklais pas archyvarą Lindhorstą, negalėjo kartkartėmis netyčia nepagalvoti apie Veroniką; kai kada jam pasirodydavo, kad ji ateina ir rausdama prisipažįsta, kaip nuoširdžiai jį myli ir trokšte trokšta išplėšti iš tų pamėklių, kurios tik erzina jį, šaiposi iš jo. Neretai jis pasijusdavo taip, tarsi kokia svetima, staiga užgriūnanti jėga neatsispiriamai trauktų prie pamirštos Veronikos, ir jis turėtų eiti paskui ją, kur tik ji nori, lyg būtų grandine prie tos mergaitės prirakintas. Kaip tik naktį po to, kai pirmą kartą pamatė Serpentiną nepaprastai dailios mergelės pavidalu ir kai jam paaiškėjo salamandro santuokos su žaliąja gyvate paslaptis, Veronika pasirodė jam akyse gyviau negu bet kada, taip gyvai, kad tik atsikėlęs suprato ją sapnavęs, o ligi tol nė kiek neabejojo, kad Veronika iš tikrųjų buvo pas jį ir gilaus skausmo pilnais žodžiais, smigte smingančiais į širdį, skundėsi, girdi, jis nuoširdžią jos meilę aukojąs fantastiškiems reiškiniams, kurie dar įstums jį nelaimėn ir pražūtin. Veronika buvo meilesnė negu bet kada, sunku buvo išmesti ją iš galvos; tokia būsena buvo jam tikra kankynė, jis vylėsi nuo jos išsigelbėsiąs rytiniu pasivaikščiojimu. Slapta magijos jėga jį nutempė prie Pirnos vartų, jau buvo besukąs į šalutinę gatvę, tik iš paskos atpūkšėjo konrektorius Paulmanas ir garsiai sušuko:

— Ei, ei! Gerbiamas pone Anzelmai! *Amice! Amice!*[1] Sakykit, dėl dievo, kurgi jūs dingot? Visai nebesirodot. Ar žinot, kad Veronika karštai trokšta dar sykį su jumis padainuoti? Na tad eime, juk pas mane ėjot!

---

[1] Drauge (*lot.*).

Studentas Anzelmas noromis nenoromis nuėjo su konrektoriumi. Žengiančius vidun juos pasitiko Veronika, taip švariai ir tvarkingai apsitaisiusi, kad konrektorius Paulmanas nustebęs paklausė:

— Ko tokia išsipusčiusi, negi svečių lauki? O aš lyg tyčia ir atvedu štai poną Anzelmą!

Pagarbiai ir meiliai bučiuodamas Veronikai ranką, Anzelmas pajuto lengvą spustelėjimą, kuris lyg ugnies banga nuvilnijo jo nervais.

Veronika buvo tokia linksma, tokia meili, ir kai tik Paulmanas išėjo į savo kabinetą, visokiais vylingais pokštais, išdykvimais Anzelmą taip išjudino, kad šis visiškai pamiršo drovumą ir galiausiai ėmė gaudytis po kambarį su dūkstančia mergaite. Bet negrabumo demonas vėl pakišo koją, jis atsitrenkė į stalą, ir daili Veronikos siuvamoji dėžutė nukrito žemėn. Anzelmas pakėlė ją; viršelis buvo atšokęs, ir iš jos vaikinui blykstelėjo į akis mažas apskritas metalinis veidrodėlis, į kurį jis ėmė su dideliu malonumu žiūrėti. Veronika tykiai prisėlino iš užpakalio, uždėjo ranką ant jo dilbio ir, stipriai glausdamasi, taip pat įsispoksojo jam per petį į tą veidroduką. Anzelmas pasijuto taip, lyg jo viduje būtų prasidėjusi kova: mintys, vaizdai čia rodėsi, čia vėl nyko — štai archyvaras Lindhorstas — Serpentina — žalioji gyvatė. Pagaliau ta maišatis aprimo, ir jis ėmė viską dorai suvokti. Anzelmui dabar pasidarė aišku, kad jis nuolat galvojo tik apie Veroniką, kad ir vaizdinys, kuris jam vakar žydrajame kambaryje stojo prieš akis, taip pat buvo ne kas kita kaip Veronika, ir kad fantastišką istoriją apie salamandro santuoką su žaliąja gyvate jis tik rašė, bet anaiptol ne kas nors jam ją pasakojo. Jis pats stebėjosi tokiu savo svaičiojimu ir tiesiog pateisino jį ta savo egzaltuota dvasine būkle, kurią sukėlė meilė Veronikai, taip pat darbu pas archyvarą Lindhorstą, kurio kambariuose dar taip keistai kvepia. Dabar jis nuoširdžiai juokėsi, kad taip paikai vaizdavosi esąs įsimylėjęs gyvačiukę, o slaptąjį archyvarą, tokios aukštos padėties žmogų, galėjęs palaikyti salamandru.

— Taip, taip, tai Veronika! — tarė jis garsiai ir pasukęs galvą tiesiai pažvelgė Veronikai į žydras akis, švytinčias meile ir geismu.

Gilus „ak“ išsprūdo iš jos lūpų, kurios tą pat akimirką karštai susiliejo su jo lūpomis.

— O, koks aš laimingas! — atsiduso susižavėjęs studentas.— Apie ką vakar tik svajojau, šiandien jau tampa tikrove.

— Ir tu iš tiesų vesi mane, kai tapsi rūmų tarėju? — paklausė Veronika.

— O kaipgi kitaip! — atsakė studentas Anzelmas.

Tuo metu girgžtelėjo durys ir įėjo konrektorius Paulmanas sakydamas:

— Na, brangus pone Anzelmai, šiandien aš jūsų taip be niekur nieko neišleisiu; malonėkit paragauti mūsų sriubos, o paskui Veronika paruoš

mums puikios kavos, kurią gersime drauge su registratoriumi Herbrandu,— jis žadėjo šiandien ateiti.

— Ak, gerasis konrektoriau,— atsakė studentas Anzelmas,— argi jūs nežinot, kad aš turiu eiti pas archyvarą Lindhorstą nurašinėti?

— Nagi žvilgtelėkit, *amice*! — tarė konrektorius Paulmanas, atkišęs jam savo kišeninį laikrodį, rodantį pusę pirmos.

Studentas Anzelmas dabar pamatė, kad eiti pas archyvarą Lindhorstą jau per vėlu, ir labai mielai pakluso konrektoriaus pageidavimui, nes tai jam leido tikėtis, jog kiaurą dieną matys Veroniką, vogčiomis sugaus ne vieną meilų jos žvilgsnį, patirs ne vieną švelnų rankos spustelėjimą ir ko gero dar bučinį laimės. Štai kokie dideli dabar pasidarė studento Anzelmo norai, ir jo nuotaika tuo labiau giedrėjo, kuo labiau tvirtėjo įsitikinimas, kad greitai išsilaisvins iš tų fantastiškų svaičiojimų, kurie iš tikrųjų galėtų ilgainiui paversti jį visišku pakvaišėliu. Registratorius Herbrandas tikrai atėjo po pietų; kai kava buvo paduota ir jau sutemo, jis, šypsodamas ir džiugiai trindamas rankas, leido suprasti šio to atsinešęs, kas, gražių Veronikos rankelių sumaišyta ir kaip reikiant suformuota, paskui tuoj sunumeruota ir surubrikuota, galį tokį šaltą spalio vakarą suteikti jiems visiems nemaža malonumo.

— Tad duokite greičiau šen tą paslaptingą daiktą, jeigu jau atnešėt, brangus registratoriau,— sušuko konrektorius Paulmanas.

Registratorius Herbrandas įkišo ranką į gilią savo ilgo švarko kišenę ir pirmiausia ištraukė butelį arako[1], kelias citrinas ir galiausiai cukraus. Nespėjo praeiti nė pusės valandos, ir ant Paulmano stalo jau garavo nuostabus punšas. Veronika pilstė gėrimą, o draugai apie šį bei tą šiltai ir linksmai šnekučiavosi. Bet kai tik studentui Anzelmui to papildomo gėrimo stiprumas mušė į galvą, vėl ėmė vaidentis visos tos keistenybės ir stebuklai, kuriuos neseniai buvo patyręs. Jis vėl matė archyvarą, vilkintį savo damastiniu ryto palaidiniu, kuris žėrėjo lyg fosforas; matė žydrąjį kambarį, auksinius palmių kamienus, jam vėl ėmė atrodyti, kad vis dėlto turįs tikėti Serpentina — viduje kažkas ūžė, bruzdėjo. Veronika padavė jam stiklą punšo, kurį imdamas jis truputėlį palietė jos ranką. „Serpentina! Veronika!“, atsiduso pats sau. Vaikinas vėl pasinėrė į savo mintis, bet registratorius Herbrandas garsiai sušuko:

— Keistas, niekam neįkandamas senis tas archyvaras Lindhorstas! — Na, į jo sveikatą! Susidaužkim, ponas Anzelmai!

Studentas Anzelmas staiga pabudo iš savo svajų ir, daužsaid damasis su registratoriumi Herbrandu, pasakė:

[1] Spiritinis ryžių arba palmių gėrimas.

— Taip yra dėl to, didžiai gerbiamas registratoriau, kad ponas archyvaras Lindhorstas iš tiesų yra salamandras, iš įniršio nuniokojęs dvasių kunigaikščio Fosforo sodą už tai, kad jį paliko žalioji gyvatė.

— Kaip kaip? — paklausė konrektorius Paulmanas.

— Taip taip,— nesiliovė studentas Anzelmas,— už tai jis dabar ir turi būti karaliaus archyvaru ir manytis čia, Drezdene, su trimis savo dukterimis, kurios, beje, irgi yra tik mažos žalsvaauksės gyvačiukės; dažnai jos šildosi prieš saulę šeivamedžio kere, vylingai dainuoja ir lyg sirenos vilioja jaunuolius.

— Ponas Anzelmai, ponas Anzelmai! — sušuko konrektorius Paulmanas.— Jums galvoje negerai, ar ką? Kokius niekus, dėl dievo, jūs čia tauškiate?

— Jis teisybę sako,— užsistojo registratorius Herbrandas,— tas nevidonas archyvaras yra prakeiktas salamandras; jis įskelia pirštais žiežirbas, kurios pradegina švarką lyg deganti pintis.— Taip taip, brolyti Anzelmai, tu tiesą sakai, ir kas tuo netiki, tas mano priešas! — Sulig tais žodžiais registratorius Herbrandas taip trenkė kumštimi į stalą, kad stiklai sužvangėjo.

— Registratoriau, ar pašėlot! — suriko įdūkęs konrektorius.— Ponas studijozai, ponas studijozai, ką jūs čia dabar vėl prasimanėt?

— Ak! — atsakė studentas,— juk ir jūs, ponas konrektoriau, esate tik paukštis — paprastas apuokas, kuris suka tupe.

— Ką? Aš paukštis, aš apuokas, kirpėjas? — šaukė įpykęs konrektorius.— Jums, ponaiti, galvoj pasimaišė, pasimaišė!

— Bet senė jam dar užsisės ant sprando,— sušuko registratorius Herbrandas.

— Taip taip, ta senė galinga,— pritarė studentas Anzelmas,— nors ir žemos kilmės, nes jos tėvelis tik iš sparno išdulkėjęs plunksnigalis, o mama — niekinga šunropė, o už savo galią ji daugiausia turi būti dėkinga visokiausiems piktiems gaivalams — niekingiems šunsnukiams, kurie būriuojasi apie ją.

— Tai šlykštus šmeižtas! — sušuko Veronika pykčiu žaibuojančiomis akimis.— Senoji Liza — išmintinga moteris, o juodasis katinas — tai ne koks piktas padaras, o išsilavinęs, puikiausių manierų jaunikaitis ir jos *cousin germain*[1].

— Ar gali tasai salamandras ėsti, neapsisvilindamas barzdos ir taip negarbingai galo nepasidarydamas? — paklausė registratorius Herbrandas.

— Ne, ne! — suriko studentas Anzelmas.— Nei dabar, nei kada nors

---

[1] Pusbrolis (*pranc.*).

jam taip neatsitiks; ir žalioji gyvatė myli mane todėl, kad esu vaikiškos sielos ir pažvelgiau Serpentinai į akis.

— Jas katinas išdraskys,— sušuko Veronika.

— Salamandras... tas salamandras visus jis priveiks, visus! — užbliovė konrektorius Paulmanas, nebesitverdamas pykčiu.— Bet ar aš ne beprotnamyje? Ar aš pats ne beprotis? Kokią nesąmonę čia dabar leptelėjau? Taip, ir man jau nebe visi namie, nebe visi.— Vos tai ištaręs, konrektorius Paulmanas pašoko iš vietos, nusiplėšė peruką nuo galvos ir taip sviedė į lubas, kad sumaigytos garbanos net suvaitojo ir išsileisdamos pridulkino kambarį pudros.

Tada studentas Anzelmas ir registratorius Herbrandas čiupo nuo stalo punšo dubenį, stiklus ir ėmė džiugiai šūkaudami svaidyti į lubas — šukės tik žiro džergždamos aplinkui.

— *Vivat*[1] salamandras, *pereat*[2], *pereat* senė! Sudaužykit tą metalinį veidrodį! Iškabinkit tam katinui akis! Paukšteliai, paukštužėliai, šen iš dangaus! Aū, aū, salamandrai!

Taip rėkė, šūkavo visi trys vienas per kitą lyg apsėsti. Frencchen išbėgo kūkčiodama, o Veronika iš širdies skausmo ėmė inkšti parkritus ant sofos. Bet štai atsidarė durys, viskas iš karto nutilo, ir vidun įėjo mažas žmogutis su pilku apsiaustu. Jo veidas buvo baisiai orus, o ypač krito į akis kumpa, turbūt dar niekur nematyta nosis, ant kurios kybojo dideli akiniai. Be to, jis ir peruką dėvėjo tokį keistą, kad šis atrodė greičiau panašus į plunksnų kepurę.

— Labas vakaras,— sušvogždė tas juokingas vyrukas.— Čia aš tikriausiai rasiu studentą poną Anzelmą? Leiskite perduoti jums pono archyvaro Lindhorsto pagarbą, taip pat apgailestavimą, kad veltui šiandien laukė pono Anzelmo, ir dar jo vardu gražiai paprašyti, kad rytoj nepraleistumėt įprastos valandos.— Sulig tais žodžiais žmogelis apsisuko ir išėjo pro duris, ir tada visi suprato, kad tas orusis vyrukas — tiesiog paprasčiausia pilkoji papūga.

Konrektorius Paulmanas ir registratorius Herbrandas prapliupo juokais, nuo kurių net kambarys drebėjo, tuo tarpu Veronika verkšleno ir vaitojo neapsakomo sielvarto draskoma, o studentą Anzelmą pagavo beprotiškas siaubas, ir jis, nė pats nebesižinodamas kaip, šoko pro duris lauk ir pasileido gatvėmis. Nežinia kaip atitiko savo buveinę, susirado savo kambarėlį. Netrukus prieš jį iškilo Veronika, taikiai ir draugiškai nusiteikusi ji paklausė, ko jis pasigėręs ją taip prigąsdino, ir patarė pasisaugoti, kad vėl neapniktų naujos fantazijos, kai dirbs pas archyvarą Lindhorstą. „Labanakt, labanakt, mielas drauguži“,— tyliai sušnibždėjo

[1] Tegyvuoja (*lot.*).
[2] Težūva (*lot.*).

Veronika ir vos juntamai pabučiavo į lūpas. Jis norėjo apkabinti ją, bet vaizdinys išnyko, ir Anzelmas pabudo linksmas ir sustiprėjęs. Dabar jis pats nuoširdžiai juokėsi iš punšo gėrimo padarinių, o kai pagalvojo apie Veroniką, visą jį užplūdo tikrai malonus jausmas. „Jai vienai,— tarė pats sau,— turiu būti dėkingas, kad atsikračiau tų paikų savo svaičiojimų. Iš tikrųjų, man klojosi ne ką geriau kaip tam, kuris tarėsi esąs stiklinis, arba tam, kuris nėjo iš kambario bijodamas, kad jo vištos nesulestų, nes buvo įsikalbėjęs esąs miežio grūdas. Kai tik tapsiu rūmų tarėju, nieko nelaukdamas vesiu madmuazelę Paulman ir būsiu laimingas.“ Ir paskui, vidurdienį, eidamas per archyvaro Lindhorsto sodą, vaikinas niekaip negalėjo atsistebėti, kaip jam galėjo visa tai anksčiau atrodyti taip keista ir paslaptinga. Dabar jis matė tik paprastus vazoninius augalus — visokius snapučius, mirtų kerus ir kitus panašius dalykus. Vietoj blizgančių margų paukščių, kurie anksčiau jį erzindavo, purpčiojo šen bei ten keletas žvirblių, kurie ėmė nesuprantamai ir nemaloniai čirškenti, kai tik pastebėjo Anzelmą. Žydrasis kambarys dabar atrodė taip pat visiškai kitoks, ir Anzelmas nesuprato, kaip akinantis žydrumas ir nenatūralūs auksiniai palmių stiebai su beformiais blizgančiais lapais nors akimirką jam galėjo patikti. Archyvaras pasižiūrėjo į jį su tąja jam taip būdinga ironiška šypsena ir paklausė:

— Na tad kaip vakar patiko tas punšas, brangus Anzelmai?

— Aa, tikriausiai jums ta papūga, — buvo beatsakąs visiškai susigėdęs studentas Anzelmas, bet užsikirto, nes vėl pagalvojo, kad ir papūgos pasirodymas, matyt, buvo tik suglumusių juslių apgavystė.

— Ė, aš ir pats buvau jūsų draugijoje,— paprieštaravo archyvaras Lindhorstas.— Argi jūs manęs nematėt? Bet nuo tų patrauklių išdaigų, kurias jūs krėtėt, aš vos vos nenukentėjau; mat dar tebesėdėjau dubenyje tą akimirką, kai registratorius Herbrandas čiupo jį, norėdamas tėkšti į lubas, ir aš turėjau greitai nešdintis į konrektoriaus pypkę. Na, *adieu,* ponas Anzelmai! Dirbkite stropiai, aš ir už praleistą vakarykštę dieną mokėsiu speciestalerį, nes jūs ligi šiol šauniai dirbot.

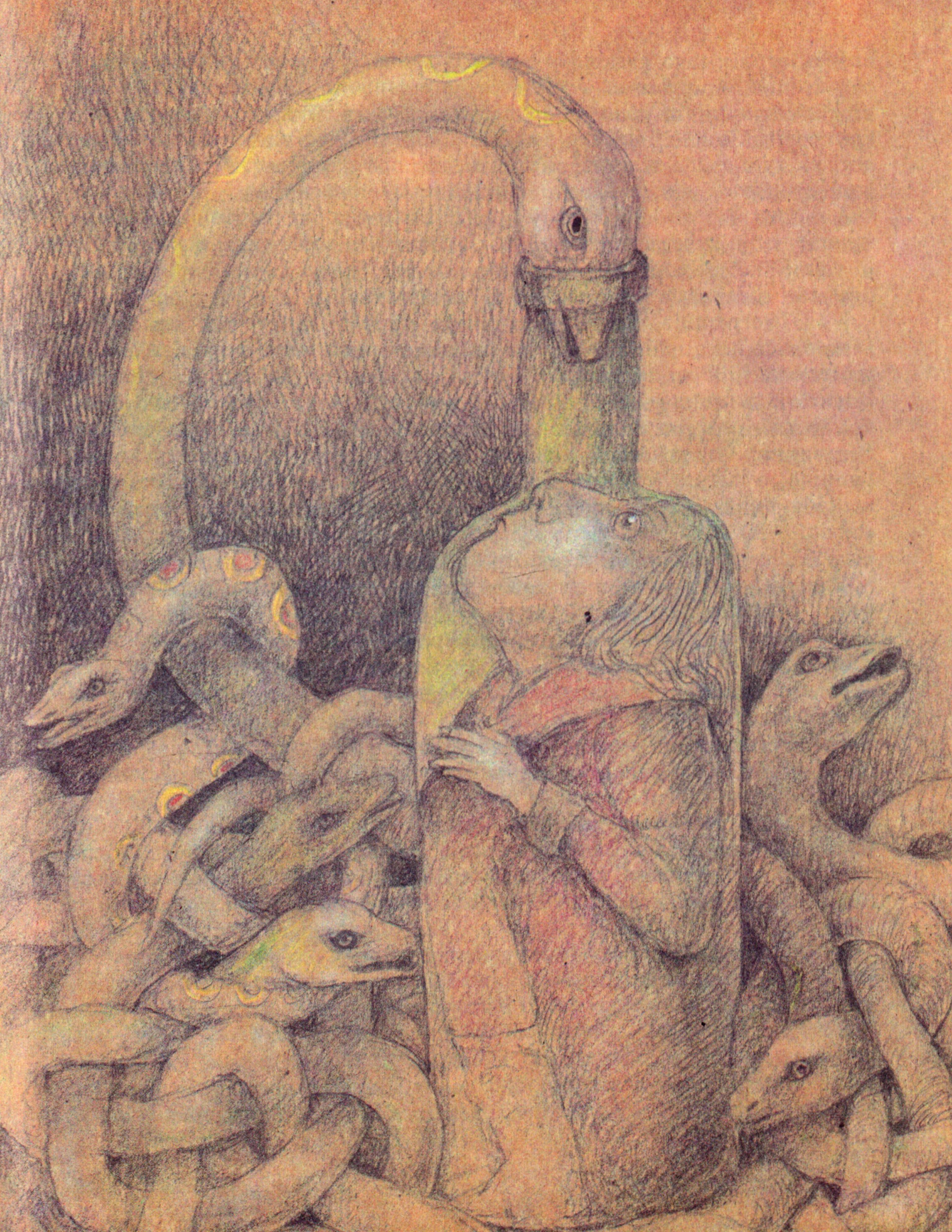
„Ir kaip archyvaras gali tauzyti tokias paikystes?“ — pagalvojo studentas Anzelmas, sėsdamas prie stalo kopijuoti rankraščio, kurį archyvaras, kaip paprastai, buvo paklojęs jam priešais. Bet ištiestame pergamente Anzelmas pamatė tokią gausybę keistų, ištisai susipynusių zigzagų, nuo kurių akys, nerasdamos jokio atramos taško, raibte raibo, ir jam pasirodė vargu ar įmanoma visa tai tiksliai nurašyti. Iš pirmo žvilgsnio visas pergamentas atrodė kaip tankiai gyslotas marmuras arba samanų išraizgytas akmuo. Vis dėlto jis norėjo pabandyti ir ramiai pasimirkė plunksną, bet rašalas niekaip nenorėjo nuo jos tekėti; iš nekantrumo jis krestelėjo plunksną ir — o dangau! — didelis rašalo lašas užtiško ant patiesto ori-

ginalo. Švilpdamas, šnypšdamas šovė žydras žaibas iš dėmės ir nusirangė su trenksmu per kambarį ligi pat lubų. Iš sienų pasruvo tiršti garai, lapai sušlamo lyg audros plakami, o iš jų ėmė kyščioti žemyn mirguliuojantys ugniniai driežai, jie padegė garus, ir liepsnos spragsėdamos pradėjo ristis kūliais aplink Anzelmą. Auksiniai palmių kamienai virto milžiniškomis gyvatėmis, kurios su šaižiu metaliniu trenksmu susidaužė šlykščiomis galvomis ir apvijo Anzelmą žvynuotais kūnais. „Beproti, atkentėk bausmę už tai, ką su tokiu akiplėšišku lengvabūdiškumu pridarei!" — baisiu balsu suriko vainikuotas salamandras, lyg akinantis spindulys pasirodęs liepsnose viršum gyvačių, iš kurių žiojinčių nasrų ant Anzelmo pasipylė ištisi ugnies kriokliai, ir jam rodėsi, kad tie degantys srautai apie jį tankėja, virsta kieta šalta kaip ledas mase. Anzelmo sąnariai vis labiau ir labiau traukdamiesi sustiro, ir jis neteko sąmonės. Kai atsipeikėjo, negalėjo ne tik paeiti, bet nė pakrutėti — iš visų pusių tartum supo kažkoks blizgus kietas švytėjimas, su kuriuo susidurdavo, kai tik mėgindavo pakelti ranką ar kaip kitaip sujudėti. Ak, jis gi tūno aklinai užkimštame stiklo butelyje, stovinčiame ant didžiulio stalo archyvaro Lindhorsto bibliotekoje.

DEŠIMTOJI VIGILIJA

Studento Anzelmo kančios stikliniame butelyje.— Laimingas mokinių ir praktikantų gyvenimas.— Mūšis archyvaro Lindhorsto bibliotekoje.— Salamandro pergalė ir studento Anzelmo išlaisvinimas.

Aš visai pagrįstai abejoju, kad tu, palankus skaitytojau, būtum kada nors buvęs užkimštas stikliniame butelyje, nebent koks gyvas kaprizingas sapnas būtų tau tokią išdaigą iškrėtęs. Jeigu taip yra buvę, tai tu iš tikrųjų nuoširdžiai užjausi vargšą studentą Anzelmą dėl tokio keblesio; bet jeigu nė sapnuoti nieko panašaus neteko, tai tegu, kad man ir Anzelmui būtų lengviau ant širdies, laki vaizduotė bent keletui akimirkų įvaro tave į butelį. Esi glaudžiai apsuptas akinančio blizgesio, visi daiktai aplinkui tartum tvyro ryškiuose vaivorykštės spalvų spinduliuose, viskas dreba, siūbuoja, dunda mirgančioje pašvaistėje, tu plūduriuoji vietoje, lyg sustingęs užšalusiame eteryje, kuris tave taip gniaužia, kad perniek visos tavo proto pastangos įsakinėti negyvam kūnui. Vis labiau ir labiau spaudžia krūtinę nepakeliamas sunkumas; su kiekvienu atodūsiu vis mažėja ir mažėja oro, kurio trupučiukas vis dar plūščioja menkutėliais

erdvės tarpais; tavo gyslos vis labiau tvinksta, ir kiekvienas nervas, bjaurios baimės smaugiamas, virpa, kovoja su mirtimi. Tad pagailėk, maloningas skaitytojau, studento Anzelmo, kurį ištiko tokia neapsakoma kankynė stiklo kalėjime; bet jis puikiai suprato, kad mirtis jo neišvaduos: argi jis, ryto saulei skaisčiai ir jaukiai įspindus į kambarį, nepabudo iš gilaus apalpimo, pasiglemžusio jį nuo nepakeliamos kančios, ir argi jo galavimasis neprasidėjo iš naujo? Anzelmas negalėjo pakrutinti nė vieno sąnario, o jo mintys trankėsi į stiklą, kurtindamos nemaloniais garsais, ir vietoj žodžių, kuriuos pirma sakydavo protas, girdėjo vien kurtų beprotybės gausmą. Ir vaikinas iš nevilties sušuko:

— O Serpentina, Serpentina, gelbėk mane iš tų pragaro kančių! — Ir tartum tylūs atodūsiai padvelkė aplinkui, aplipo butelį lyg žali skaidrūs šeivamedžio lapai, gausmas liovėsi, akinantis, trikdantis spindesys išnyko, ir Anzelmas laisviau atsikvėpė.— Argi ne aš pats vienas kaltas dėl to savo vargo, ak, argi ne aš nusidėjau tau, nuostabioji, mylimoji Serpentina! Ar nekilo man niekšiškų abejonių dėl tavęs? Argi nepraradau tikėjimo, o su juo ir visko, kas žadėjo man didelę laimę? Ak, dabar tu niekada nebūsi mano, sudie auksiniam puodui, niekada nesužinosiu jo stebuklų. Ak, kad nors vieną vienintelį sykį dar pamatyčiau tave, išgirsčiau mielą malonų tavo balselį, brangioji Serpentina!

Šitaip aimanavo studentas Anzelmas, kankinamas baisaus sielvarto, ir staiga visai greta kažkas pasakė:

— Nieko nesuprantu, ko jūs norit, ponas studijozai, ko taip be saiko skundžiatės?

Ir studentas Anzelmas pamatė, kad greta jo ant to paties stalo stovi dar penki buteliai, o juose lindi trys Kryžiaus mokyklos mokiniai ir du praktikantai.

— Ak, mielieji ponai, mano nelaimės bendrai,— atsakė Anzelmas,— kaip jūs galite būti tokie ramūs, net patenkinti, kaip iš jūsų giedrų veidų matau? Juk jūs taip pat užkimšti stikliniuose buteliuose kaip ir aš, sėdite ir negalite ne tik pavaikščioti, bet ir pakrutėti, net nieko išmintingo pagalvoti, nesukeldami kurtinančio triukšmo, skambesio, gaudesio, nuo kurio galva plyšta, treška, braška. Bet jūs, matyt, netikite salamandru ir žaliąja gyvate.

— Jūs niekus paisot, brangus pone studijozai,— atsakė vienas iš mokinių.— Mes niekada nesijautėme taip gerai kaip dabar, nes speciestaleriai, kuriuos esame gavę iš to patrakusio archyvaro už visokius beprasmiškus nurašinėjimus, mums čia labai praverčia; nereikia dabar kalti atmintinai itališkų chorų; kasdien einam pas Jozefą arba į kokią nors kitą smuklę, gurkšnojam sau stiprųjį alų, žvilgčiojam gražuolėm į akis, dainuojam kaip tikri studentai „*Gaudeamus igitur*“ ir jaučiamės lyg

devintame danguje.

— Tie ponai sako gryną teisybę,— įsiterpė vienas iš praktikantų.— Ir man netrūksta speciestalerių, kaip kad mano mielam šalimais stovinčiam kolegai, ir aš uoliai vaikštinėju po linksmybių vietas, užuot sėdėjęs tarp keturių sienų ir varginęsis tuo aktų nurašinėjimu.

— Bet, mieliausieji ponai,— tarė studentas Anzelmas,— negi nepastebit, kad jūs visi ligi vieno ir kiekvienas skyrium tūnote stikliniuose buteliuose ir negalite nė krustelėti, ne tik kad kur patinka nueiti?

Mokiniai ir praktikantai garsiai nusikvatojo ir sušuko:

— Tam studijozui ne visi namie, jis tariasi sėdįs stikliniame butelyje, o stovi ant Elbės tilto ir žiūri į vandenį. Eime sau!

— Ak,— sudejavo studentas,— jie niekada nematė nuostabiosios Serpentinos; jie nežino, kas yra laisvė ir gyvenimas tikint ir mylint, užtat ir nejaučia, koks sunkus tas kalėjimas, į kurį juos uždarė salamandras už kvailumą ir pasileidimą, o aš, nelaimingasis, taip ir žūsiu iš gėdos ir sielvarto, jeigu ji, kurią taip neišpasakytai myliu, manęs neišgelbės.

Ir štai padvelkė nušlamėjo per kambarį Serpentinos balsas:

— Anzelmai, tikėk, mylėk, vilties turėk!

Ir kiekvienas garsas skverbėsi į Anzelmo kalėjimą lyg spindulys, ir stiklas negalėjo atsispirti jo galiai, turėjo taip prasiplėsti, kad kalinio krūtinei būtų kur kilnotis. Skaudi Anzelmo būklė kaskart vis lengvėjo, ir jis aiškiai suprato, kad Serpentina jį tebemyli ir kad tik ji viena daro jo buvimą butelyje pakenčiamą. Jis liovėsi rūpinęsis legvabūdiškais savo nelaimės bendrais ir visais savo jausmais ir mintimis atsidavė vien mielajai Serpentinai.

Bet staiga iš kitos pusės pasigirdo duslus, bjaurus murmesys. Netrukus Anzelmas pastebėjo, kad burbuliuoja senas kavinukas su pusiau nuskeltu dangteliu, stovintis priešais jį ant mažos spintelės. Bet kuo atidžiau į jį žiūrėjo, tuo labiau jam ryškėjo šlykštūs seno raukšlėto bobos veido bruožai, ir netrukus prie stalo jau stovėjo ta obuolių pardavėja nuo Juodųjų vartų. Ji šaipiai išsiviepė ir šaižiu balsu suriko:

— Ei, ei, vaikėze, ar ilgai dar spyriosies? Na mat, kvaily, tu jau ir butely! Ar aš tau nesakiau, kad čia tau ir vieta?

— Juokis, šaipykis sau į sveikatą, prakeikta ragana,— atsakė studentas Anzelmas. — Tu kalta dėl visko, bet salamandras prigriebs dar tave, niekšingoji šunrope!

— Oho! Nebūk toks išdidus! — atšovė senė.— Tu spardei į veidus mano šūneliams, tu nosį man apdeginai, ir vis dėlto aš tau gera, šelmi, nes šiaip tu neblogas žmogus, ir mano dukrelė tau palanki. Bet iš butelio tai neišeisi, jeigu aš nepadėsiu; pati tavęs pasiekti negaliu, bet mano

kūma, žiurkė, kuri gyvena čia palėpėje, tiesiai viršum tavęs, pergrauš lentą, ant kurios tu stovi, tada tu šlumštelėsi žemyn, o aš pagausiu tave į savo sterblę, kad neprasiskeltum nosies ir išsaugotum sveiką veidelį, ir nuskraidinsiu tave tiesiai pas mamzelę Veroniką, kurią turi vesti, kai tapsi rūmų tarėju.

— Atstok nuo manęs, velnio išpera,— suriko studentas Anzelmas, nebesitverdamas pykčiu.— Tik per tavo pragariškus monus padariau nuodėmę, už kurią dabar turiu ir atkentėti. Bet aš kantriai ištversiu viską, nes vieta man tik čia, kur brangioji Serpentina remia mane savo meile ir paguoda! Klausyk, ką sakau, sene, ir mesk bet kokią viltį! Nepasiduosiu tavo galiai; myliu ir visada mylėsiu tik Serpentiną; niekada nebūsiu rūmų tarėju, niekuomet nežiūrėsiu į Veroniką, kuri mane per tave į pikta atviliojo! Jei žalioji gyvatė negali būti mano, geriau žūsiu iš ilgesio ir skausmo! Šalin, šalin, šlykšti išsigimėle!

Senė prapliupo kvatoti, kad net visas kambarys aidėjo, paskui suriko:

— Tad sėdėk sau čia ir lauk galo, o man laikas imtis darbo, nes aš čia turiu ir kitokių reikalų.

Ji nusibloškė juodą savo apsiaustą ir pasirodė visu bjauriu nuogumu, paskui ėmė suktis ratu, ir dideli foliantai įniko kristi žemyn, o ji plėšė iš jų pergamento lapus, mikliai ir greitai juos kabino vieną su kitu ir vyniojosi apie kūną, kol netrukus atrodė apsirengusi keistais margais žvynų šarvais. Iš rašalinės, stovinčios ant rašomojo stalo, iššoko juodas katinas ir kniauktelėjo senės pusėn, o ši iš džiaugsmo garsiai suriko ir kartu su juo išlėkė pro duris. Anzelmas pastebėjo, kad jie nudūmė žydrojo kambario link, ir greitai išgirdo tolumoje kažką šnypščiant, ūžiant, sode ėmė rėkti paukščiai, papūga sušvokštė:

— Turėk, turėk, plėšia, plėšia!

Tą akimirką senė atlėkė atgal į kambarį, nešina auksiniu puodu, bjauriai vaipydamasi ir laukiniu balsu šaukdama:

— Laimė su mumis! Laimė su mumis! Sūneli, užmušk tą žaliąją gyvatę! Skubėk, skubėk, greičiau!

Anzelmui pasirodė, kad girdi sunkų dejavimą, kad girdi Serpentinos balsą. Jį apėmė siaubas ir neviltis. Vaikinas sukaupė visas jėgas, iš paskutiniųjų įsitempė ir trenkė į stiklą; per kambarį nužvangėjo ausį rėžiantis garsas, ir duryse pasirodė archyvaras, apsivilkęs savo blizgančiu damastiniu ryto palaidiniu.

— Ei, ei, pasturlakai! Kvaiši kerai — raganų darbai, čionai, čionai! — suriko jis.

Juodi senės plaukai pasišiaušė, raudonos akys suliepsnojo pragaro ugnimi; sukandusi aštrius plačių nasrų dantis, ji prašvokštė:

— Šalin, šalin, marš lauk, nelauk! — ir kad ims kikenti, mekenti,

niekinamai šaipytis ir, stipriai spausdama auksinį puodą prie savęs, pilnomis rieškučiomis berti iš jo blizgančias žemes į archyvarą; bet vos palietę palaidinį, grumsteliai virto gėlėmis, kurios krito ant grindų. Staiga supleveno suliepsnojo palaidinio lelijos, ir archyvaras pradėjo svaidytis tomis traškiai degančiomis gėlėmis į raganą; iš skausmo ši ėmė staugti; kai tik ji šasteldavo į viršų ir papurtydavo pergamentinį šarvą, lelijos gesdavo ir virsdavo pelenais.

— Pulk jį, sūneli! — sukliko ragana, ir juodas katinas liuoktelėjo durų link tiesiai ant archyvaro, bet pilkoji papūga atplasnojo priešais ir taip sugriebė jį kumpu savo snapu už sprando, kad iš jo pasruvo raudonas ugninis kraujas, o Serpentinos balsas sušuko:

— Išgelbėtas, išgelbėtas!

Nirtulio ir nevilties pagauta senė metė žemėn puodą ir puolė prie archyvaro, taikydamasi išskėstais ilgais savo sudžiūvusių letenų pirštais jį sugriebti, bet šis greitai nusiplėšė palaidinį ir sviedė juo į senę. Sušnypštė, suūžė, suspragsėjo žydros liepsnos, aštriais liežuviais besiveržiančios iš pergamento lapų, o senė voliojosi, blaškėsi kaukdama iš skausmo ir stengėsi pasigriebti iš puodo kuo daugiau žemių, kuo daugiau pergamento lapų išplėšti iš knygų, norėdama jais užslopinti degančias liepsnas, ir kai tik jai pasisekdavo užsipilti ant savęs žemių arba užsimesti pergamento lapų, ugnis tose vietose gesdavo; bet štai tartum iš archyvaro vidaus sumirguliavo sušnypštė spinduliai į senę.

— Ei, ei! Į ją! Paskui ją! Salamandro viršus! — griaudėjo archyvaro balsas per kambarį, ir tūkstančiai žaibų pasipylė ugnies ratu apie klykiančią bobą. Daužėsi, šniokštė, blaškėsi mirtinai susikibę katinas ir papūga, bet pagaliau ši stipriais sparnais partrenkė katiną žemėn ir persmeigusi nagais jį laikė, kol tas baigdamasis bjauriai kniaukė ir dejavo; galiausiai papūga aštriu snapu kaptelėjo jam į žaižaruojančias akis, ir iš ten švirkšle pasipylė degantis skystis.

Tiršti dūmai veržėsi aukštyn toje vietoje, kur senė sudribo po palaidiniu, jos stūgavimas, baisūs, laukiniai, širdį veriantys šauksmai aidėjo toli toli. Dūmai, sklidę su bjauriu dvoku, netrukus išsivadėjo, archyvaras pakėlė palaidinį — po juo gulėjo šlykšti šunropė.

— Gerbiamas pone archyvarai, štai jums nugalėtas priešas,— tarė papūga, duodama snapu archyvarui Lindhorstui juodą plauką.

— Labai puiku, mielasis,— atsakė archyvaras.— Štai čia guli ir mano nugalėta priešininkė. Malonėkite dabar pasirūpinti tuo, kas liko; dar šiandien gausite kaip mažą *duoceur*[1] šešis kokoso riešutus ir naujus akinius, nes, kaip matau, jūsiškius tas begėdis katinas sudaužė.

— Amžinai jums atsidavęs, didžiai gerbiamas drauge ir globėjau! —

[1] Dėmesio ženklas (*pranc.*).

labai apsidžiaugė papūga, paėmė snapu šunropę ir nuplasnojo su ja pro langą, kurį archyvaras Lindhorstas ką tik buvo atidaręs.

Archyvaras čiupo auksinį puodą ir garsiai sušuko:

— Serpentina, Serpentina!

Kai studentas Anzelmas, labai nudžiugęs, kad žuvo ta niekšiška boba, stūmusi jį pražūtin, pažvelgė į archyvarą, tai vėl išvydo aukštą didingą dvasių kunigaikštį, neapsakomai meiliai ir oriai žiūrintį į jį.

— Anzelmai,— kreipėsi dvasių kunigaikštis,— ne tu, o tas priešiškas pradas, kuris stengėsi pragaištingai prasiskverbti į tavo sielą ir sudvejinti tavo asmenybę, yra kaltas dėl tavo netikėjimo. Tu įrodei savo ištikimybę, tad būk laisvas ir laimingas.

Blykstelėjo žaibas Anzelmo viduje, nuostabusis krištolo varpelių tribalsis suskambo stipriau ir galingiau negu bet kada; Anzelmo nervai virpėte virpėjo, sąskambis aidėjo per kambarį vis stipriau ir stipriau, pagaliau Anzelmą gaubiantis stiklas sprogo, ir vaikinas krito į glėbį mielajai, nuostabiajai Serpentinai.

VIENUOLIKTOJI VIGILIJA

Konrektoriaus Paulmano nepasitenkinimas dėl jo šeimoje netikėtai pasireiškusios beprotybės.— Kaip registratorius Herbrandas tapo rūmų tarėju ir per didžiausią šaltį atėjo apsiavęs pusbačiais ir šilkinėmis kojinėmis.— Veronikos prisipažinimas.— Sužadėtuvės prie garuojančios sriubos puodo.

— Betgi sakykite man, didžiai gerbiamas registratoriau, kaip tas prakeiktas punšas galėjo vakar taip susukti mums galvas ir priversti mus šitaip kvailioti? — prašneko konrektorius Paulmanas, kitą rytą įžengęs į kambarį, kuris vis dar buvo pilnas šukių ir kurio viduryje punše tebeplaukiojo nelaimingasis perukas, išsileidęs į pradines dalis.

Vakar, kai studentas Anzelmas išbėgo pro duris, konrektorius Paulmanas ir registratorius Herbrandas įniko lakstyti ir svirduliuoti po kambarį, rėkaudami lyg piktosios apsėsti, kaktomis atsitrenkdami vienas į kitą, ir tol šėlo, kol Frencchen vargais negalais savo apsvaigusį tėvelį paguldė į lovą, o registratorius visiškai nusikamavęs susmuko ant sofos, nuo kurios Veronika buvo ką tik pabėgusi į miegamąjį. Dabar registratorius Herbrandas, apsirišęs mėlyna nosine galvą, labai išblyškęs ir apimtas melancholijos, dejavo:

— Ak, brangusis konrektoriau, ne punšas, kurį mamzelė Veronika taip puikiai paruošė, o tik tas prakeiktas studentas kaltas dėl viso to siautulio. Argi jūs nepastebit, kad jis jau seniai yra *mente captus*[1]? Ir argi nežinote, kad beprotybė užkrečiama? Su kvailiu susidėjęs, pats kvailas liksi; atleiskit — tai sena patarlė; ypač kai išgeri stiklelį su tokiu, tai lengvai persiimi jo kvailiojimu ir pradedi netyčia mėgdžioti visas *exercitia*[2], kurias patrakėlis išdarinėja. Ar patikėsite, konrektoriau, kad man dar dabar galva sukasi, kai tik pagalvoju apie tą pilkąją papūgą?

— Kas per niekai! — atšovė konrektorius.— Juk tai buvo tas mažas seneliukas — archyvaro tarnas; jis, apsivilkęs savo pilku apsiaustu, atėjo ieškoti studento Anzelmo.

— Galimas daiktas,— atsakė registratorius Herbrandas,— bet aš turiu prisipažinti, kad man labai nejauku: kiaurą naktį čia kažkas taip keistai vargonavo ir švilpė.

— Tai mano darbas,— atkirto konrektorius,— aš baisiai knarkiu.

— Na, tegul bus ir taip,— nesiliovė registratorius.— Bet, konrektoriau, konrektoriau! Ne be reikalo aš vakar stengiausi padaryti šiokių tokių pramogų, tik tas Anzelmas viską sugadino... Jūs nežinot... O, konrektoriau, konrektoriau! — Registratorius Herbrandas pašoko, nusiplėšė nosinę nuo galvos, apkabino konrektorių, karštai paspaudė jam ranką, dar sykį širdį veriančiu balsu suriko „O, konrektoriau, konrektoriau!“, čiupo skrybėlę su lazda ir greitai išbėgo.

„Anzelmo nė per slenkstį neįsileisiu,— tarė konrektorius Paulmanas pats sau,— nes dabar aiškiai matau, kad jis tuo savo nepataisomu pakvaišimu ir geriausiems žmonėms sumaišo protelį; registratorius va jau ir pakliuvo; aš tai ligi šiol dar laikausi, bet tas nelabasis, kuris taip smarkiai beldėsi į duris per vakarykštį įkaušimą, gali galų gale įsibrauti ir pradėti velniavą krėsti. Tad *apage, satanas!*[3] Šalin tą Anzelmą!

Veronika buvo susimąsčiusi, nekalbi, tik kartais labai keistai šypsojosi, visų šalinosi.

— Ir šita ant Anzelmo sąžinės,— su pagieža tarė konrektorius.— Bet gerai, kad jis visai nesirodo; žinau, kad manęs bijo — tas Anzelmas, užtat ir neateina.

Pastaruosius žodžius konrektorius Paulmanas pasakė visai garsiai, ir Veronikai, kuri buvo čia pat, akys pasruvo ašaromis, ji atsidusus pasakė:

— Ak, argi Anzelmas gali ateiti? Juk jis jau seniai užkimštas stikliniame butelyje.

---

[1] Nepilnaprotis (*lot.*).

[2] Išdaigos, pratimai (*lot.*).

[3] Šalin, šėtone! (*lot.*).

— Kaip kaip? — suriko konrektorius Paulmanas.— Ak, dieve, dieve! Jau ir ji paisto kaip registratorius; netruks ir laukais lakstyti. O tu prakeiktas, bjaurus Anzelmai! — Jis tuoj pat išbėgo daktaro Ekšteino; tas nusišypsojo ir vėl pasakė: „Na, na!“, bet nieko neprirašė, tik išeidamas pridūrė prie to, ką buvo sakęs:

— Nervų priepuolis, savaime praeis; į orą — važiuokite į užmiestį — prasiblaškyti, nueiti į teatrą: „Sekmadienio vaiką“, „Seseris iš Prahos“[1] — praeis!

„Niekada daktaras nebuvo toks kalbus,— pagalvojo konrektorius Paulmanas,— tiesiog plepus.“ Praėjo daug dienų, savaičių, mėnesių, Anzelmas dingo, bet ir registratorius Herbrandas nesirodė, bet šit netikėtai, vasario ketvirtąją vidurdienį lygiai dvyliktą valandą, apsirengęs naujais drabužiais, madingai pasiūtais iš geriausios gelumbės, apsiavęs pusbačiais ir šilkinėmis kojinėmis, nors lauke net tvoros pokšėjo nuo šalčio, su didžiule gyvų gėlių puokšte rankoje įėjo į konrektoriaus Paulmano kambarį ir savo puošnumu gerokai nustebino draugą. Registratorius Herbrandas iškilmingai žengė konrektoriaus Paulmano link, priėjęs labai mandagiai apkabino ir sako:

— Šiandien, jūsų mielosios ir gerbiamosios dukters madmuazelės Veronikos gimimo dieną, aš noriu atvirai iškloti visa, kas man seniai ant širdies guli! Tada, tą nelaimingą vakarą, kai savo ilgo švarko kišenėje atnešiau tai, ko reikėjo tam pražūtingam punšui, ketinau pasidalyti su jumis džiaugsminga žinia ir linksmai atšvęsti tą laimingą dieną; jau tada žinojau, kad esu pakeltas rūmų tarėju, šiandien jau turiu kišenėje šį paaukštinimą patvirtinantį patentą *cum nomine et sigillo principis*[1].

— Ak, ak! Ponas registratoriau... ponas rūmų tarėjau Herbrandai, norėjau pasakyti,— prastenėjo konrektorius.

— Tačiau tik jūs, gerbiamas konrektoriau,— toliau kalbėjo šviežiai iškeptas rūmų tarėjas Herbrandas,— tik jūs vienas galite ligi viršaus pripilti mano laimės taurę. Jau seniai slapta myliu mamzelę Veroniką ir galiu pasigirti susilaukęs ne vieno žvilgsnio, kuriais ji teikėsi mane apdovanoti ir kurie aiškiai rodo, kad jai nesu ne prie širdies. Žodžiu, gerbiamas konrektoriau, aš, rūmų tarėjas Herbrandas, prašau jūsų mielosios dukrelės demozelės Veronikos rankos ir ketinu su ja, jeigu neturite nieko prieš, netrukus susituokti.

Konrektorius Paulmanu labai nustebęs suplojo rankomis ir sušuko:

— Oi oi oi, ponas registr... ponas rūmų tarėjau, norėjau pasakyti, kas galėjo pagalvoti! Na, jeigu Veronika iš tiesų jus myli, aš iš savo pu-

---

[1] Pjesių pavadinimai.

[2] Su valdovo parašu ir antspaudu (*lot.*).

sės neturiu nieko prieš; galimas daiktas, kad ir dabartinė bloga jos nuotaika tik slepia meilę jums, gerbiamas rūmų tarėjau? Žinom mes tuos pokštus.

Tą akimirką įėjo Veronika, išblyškusi ir sutrikusi, kaip paprastai. Rūmų tarėjas Herbrandas priėjo prie jos, gražiai surikiuotais žodžiais paminėjo jos gimimo dieną ir įteikė jai kvepiančių gėlių puokštę su maža dėžute, kurioje, kai ją atidarė, sužėrėjo pora blizgančių auskarų.

Staiga jos skruostai raustelėjo, akys gyvai sublizgo, ir ji sušuko:

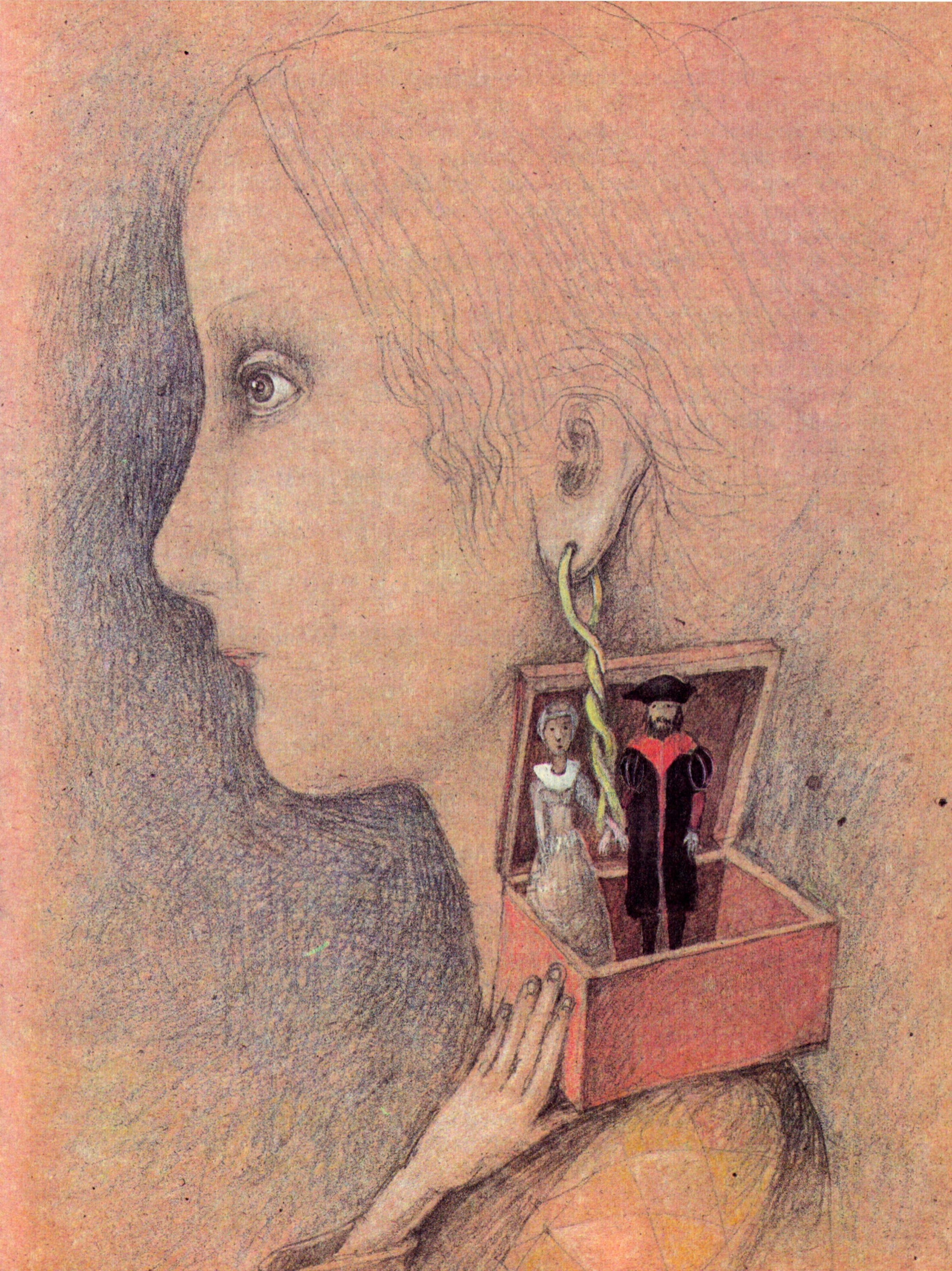
— Dievulėliau tu mano, juk tai tie patys auskarai, kuriuos jau buvau įsisegusi ir jau prieš keletą mėnesių gėrėjausi!

— Bet kaip čia gali būti! — įsiterpė rūmų tarėjas Herbrandas, šiek tiek suglumęs ir įsižeidęs,— juk aš tuos papuošalus tik prieš valandą Pilies skerstgatvyje nupirkau už niekingą pinigą?

Bet Veronika nebesiklausė, ji jau stovėjo prieš veidrodį, įsisegusi papuošalus į savo auseles, kad pamatytų, kaip tinka. Konrektorius Paulmanas iškilminga išraiška ir rimtu tonu pranešė apie draugo Herbrando paaukštinimą ir jo pasiūlymą.

Veronika veriančiu žvilgsniu pasižiūrėjo į rūmų tarėją ir pasakė:

— Aš seniai žinojau, kad jūs norite mane vesti. Ką gi, tegul taip ir bus! Prižadu jums širdį ir ranką, bet turiu tuojau pat jums abiem — tėvui ir sužadėtiniui — šį tą atskleisti, kas man tikrai slegia širdį, iškloti tai dabar, tuojau pat, nors dėl to ir atšaltų sriuba, kurią, kaip matau, Frencchen stato ant stalo.— Ir nelaukdama konrektoriaus ir rūmų tarėjo atsakymo, nors buvo aišku, kad jiems žodžiai jau ant liežuvio galo, Veronika dėstė toliau: — Patikėkit man, gerasis tėveli, kad aš visa širdimi myliu Anzelmą, ir kai registratorius Herbrandas, kuris dabar pats tapo rūmų tarėju, įtikinėjo, jog Anzelmas gali pasiekti tokią pat padėtį, aš nutariau, kad tik jis, ir niekas daugiau, bus mano vyras. Bet netikėtai pasirodė, kad svetimos priešiškos jėgos nori jį iš manęs išplėšti, ir aš bėgau pagalbos pas senąją Lizą, kuri kadaise buvo mano auklė, o dabar yra žiniuonė, didelė burtininkė. Ji pažadėjo man padėti ir atiduoti Anzelmą stačiai į mano rankas. Mes nuėjome rudens lygiadienio vidurnaktį į kryžkelę; ten ji šaukėsi pragaro dvasių; padedamos juodo katino, mes pagaminome mažą metalinį veidroduką, į kurį man užteko, įdėmiai galvojant apie Anzelmą, tik pasižiūrėti, kad užvaldyčiau jo jausmus ir mintis. Bet dabar iš visos širdies gailiuosi taip dariusi ir atsižadu visų tų šėtoniškų gudrybių. Salamandras nugalėjo senę, aš girdėjau jos aimanas, bet nieko negalėjau padėti; kai papūga ją, kaip šunropę, sulesė, mano metalinis veidrodukas šaižiai susprogo.— Veronika išėmė iš siuvamosios dėžutės sudužusio veidroduko šukes su kuokštu plaukų ir, duodama viena ir kita rūmų tarėjui Herbrandui, kalbėjo toliau: — Štai jums,

mylimas rūmų tarėjau, veidrodžio gabalai; išmeskit juos šiąnakt dvyliktą valandą nuo Elbės tilto, nuo ten, kur stovi kryžius, į upę, kuri toje vietoje neužšalusi, o šią garbaną laikykit ant ištikimos savo krūtinės. Aš dar sykį atsižadu visų šėtono išmonių ir nuoširdžiai linkiu Anzelmui laimės, nes jis dabar jau susituokęs su žaliąja gyvate, kuri daug gražesnė ir turtingesnė už mane. O aš jus, mielas rūmų tarėjau, mylėsiu ir gerbsiu kaip dora žmona.

— O dieve, dieve,— sušuko konrektorius Paulmanas skausmo draskoma širdimi,— ji išsikraustė iš proto, ji pablūdo, ji niekuomet negalės tapti ponia rūmų tarėjiene, ji beprotė!

— Nė kiek,— atkirto rūmų tarėjas Herbrandas.— Aš gerai žinau, kad mamzelė Veronika jautė šiokį tokį palankumą tam pamišusiam Anzelmui ir galimas daiktas, kad ji, pervertindama tą savo jausmą, kreipėsi į žiniuonę, kuri, kaip man atrodo, bus ne kas kitas, kaip ta ties Ežero vartais gyvenanti būrėja, spėjanti ateitį iš kortų ir kavos tirščių,— senė Rauerin. Na ir nėra ko neigti, kad iš tiesų esama tikrai slaptingų išmonių, galinčių žmogų net labai negerai paveikti; apie tai skaitome jau senovės raštuose; o tai, ką mamzelė Veronika pasakojo apie salamandro pergalę ir apie Anzelmo ryšius su žaliąja gyvate, žinoma, tėra poetinė alegorija — kažkas panašaus į poemą, kurioje ji apdainavo savo galutinį atsisveikinimą su studentu.

— Laikykite tai, kuo jums patinka, mielas rūmų tarėjau,— pasakė Veronika,— kad ir visiškai paiku sapnu.

— Anaiptol taip nemanau,— atkirto rūmų tarėjas Herbrandas,— nes gerai žinau, kad tas Anzelmas taip pat apsėstas paslaptingų jėgų, kurios jį erzina ir spiria krėsti visokiausias beprotiškas išdaigas.

Ilgiau konrektorius Paulmanas nebeištvėrė ir prapliupo:

— Liaukitės, dėl dievo, liaukitės! Negi mes vėl to prakeikto punšo padauginom? O gal Anzelmo beprotybe užsikrėtėm? Ponas rūmų tarėjau, kokius niekus jūs čia vėl šnekat? Aš, beje, manyčiau, kad tik meilė, o ne kas kitas, jums smegenis drumsčia; na bet po vestuvių viskas greitai susitvarkys, kitaip man būtų baugu, kad ir jus, didžiai gerbiamas rūmų tarėjau, bus ištikęs šioks toks pamišimas, galintis atsiliepti palikuonims. Na tiek to — aš tėviškai laiminu džiaugsmingą jūsų sąjungą ir leidžiu jums, kaip sužadėtinei ir sužadėtiniui, pasibučiuoti.

Antro raginimo neprireikė, ir dar nė sriubai nespėjus ataušti, sužadėtuvės buvo baigtos. Praėjus kelioms savaitėms, ponia rūmų tarėjienė Herbrand iš tikrųjų, kaip kad anksčiau vaizdavosi, sėdėjo Noimarkte uždarame gražių namų balkone ir šypsodama iš viršaus žvelgė į puošeivas, kurie, eidami pro šalį ir žiūrėdami į ją pro lornetus, kalbėjo: „Dieviško grožio moteris ta rūmų tarėjienė Herbrand!“

DVYLIKTOJI VIGILIJA

Žinia apie dvarą, atitekusį studentui Anzelmui, kaip archyvaro Lindhorsto žentui, ir apie tai, kaip jis ten su Serpentina gyvena.— Pabaiga.

Kaip puikiai širdies gilumoj jutau, koks laimingas buvo studentas Anzelmas, kai visiškai susijungęs su meiliąja Serpentina persikėlė į tą paslaptingą, nuostabią karalystę, kurią jis pripažino kaip savo tėvynę ir kurios taip seniai ilgėjosi jo krūtinė, pilna keistos nuojautos. Bet perniek ėjo visos mano pastangos nors šiaip taip žodžiais perteikti tau, palankusis skaitytojau, visas tas grožybes, kuriomis gėrisi Anzelmas. Koktu man buvo įsitikinti, kad kiekvienas pasakymas čia visiškai bejėgis. Aš jaučiausi pavergtas smulkmeniškos kasdienybės skurdumo, mane engte engė kankinantis nepasitenkinimas, slankiojau kaip koks lunatikas,— žodžiu, patekau į tą studento Anzelmo būseną, kurią tau, palankusis skaitytojau, aprašiau ketvirtojoje vigilijoje. Aš labai graužiausi, greitosiomis peržiūrinėdamas tas vienuolika vigilijų, kurias pasisekė užbaigti, ir jau galvojau, kad man tikrai nebelemta kada nors pridurti prie jų dvyliktąją kaip pabaigą, nes kas kartas, kai tik naktį prisėsdavau, norėdamas baigti kūrinį, atrodydavo, kad kažkokios dvasios (visai galimas daiktas, kad tai tos nugalabintosios raganos giminaitės, gal jos *cousins germains*) tuoj pakiša man po akių iki blizgesio nusvidintą metalą, kuriame pamatydavau savo aš — išblyškusį, nuvargusį ir liūdną, kaip registratorius Herbrandas po tų punšo gertynių. Tada mesdavau plunksną ir skubėdavau į lovą, tikėdamasis bent pasapnuoti apie laimingąjį Anzelmą ir mieląją, maloniąją Serpentiną. Šitaip jau buvo daugybę dienų ir naktų, kol pagaliau visai netikėtai gavau iš archyvaro Lindhorsto laiškutį, kuriame jis rašė:

„Jūsų kilnybe, kaip sužinojau, vienuoliktoje vigilijoje jūs aprašėte keistus mano gerojo žento, buvusio studento, dabar poeto Anzelmo likimo vingius, o dabar plūkiatės, norėdamas dvyliktojoje ir paskutinėje vigilijoje šį tą papasakoti apie jo laimingą gyvenimą Atlantidoje, į kurią jis su mano dukterimi persikėlė ir gyvena gražiame dvare, kurį aš ten turiu. Nors ir ne visai esu patenkintas, kad atskleidėte skaitančiajai visuomenei tikrąją mano prigimtį, nes tai, ko gero, gali man, einančiam slaptojo archyvaro pareigas, sukelti daugybę nemalonumų tarnyboje ir net privesti valstybės tarnyboje prie ginčo: ar gali salamandras būti priimamas į tokią valstybės tarnybą, kuri susijusi su priesaika ir tam tikrais teisiniais dalykais, ir apskritai ar galima jam

patikėti rimtus reikalus, nes, kaip aiškina Gabalis ir Svedenborgas, gaivalų dvasiomis iš viso nėra ko pasikliauti; nors dabar gal ir geriausi mano draugai vengs mano glėbio, bijodami, kad aš iš staigaus išdykumo neblykstelčiau ir neuždegčiau jų perukų ir frakų,— nepaisant visa to, vis dėlto noriu padėti jūsų kilnybei užbaigti kūrinį, nes jame daug gera pasakyta apie mane ir apie mano mieląją ištekėjusią dukterį (norėčiau, kad kitos dvi irgi neužsibūtų pas mane). Tad jeigu norite parašyti dvi-liktąją vigiliją, tai meskite tą savo kambarėlį, nulipkit iš to prakeikto penktojo aukšto apačion ir ateikite pas mane. Žydrajame palmių kambaryje, kurį jūs jau pažįstate, rasite visus rašymo reikmenis ir galėsite paskui keletu žodžių pranešti skaitytojams, ką būsite pats matęs — išeis kur kas geriau, negu plačiai aprašinėjant gyvenimą, kurį žinote juk tik iš nuogirdų.

Su pagarba jūsų kilnybei

salamandras Lindhorstas,
slaptasis karaliaus archyvaras“

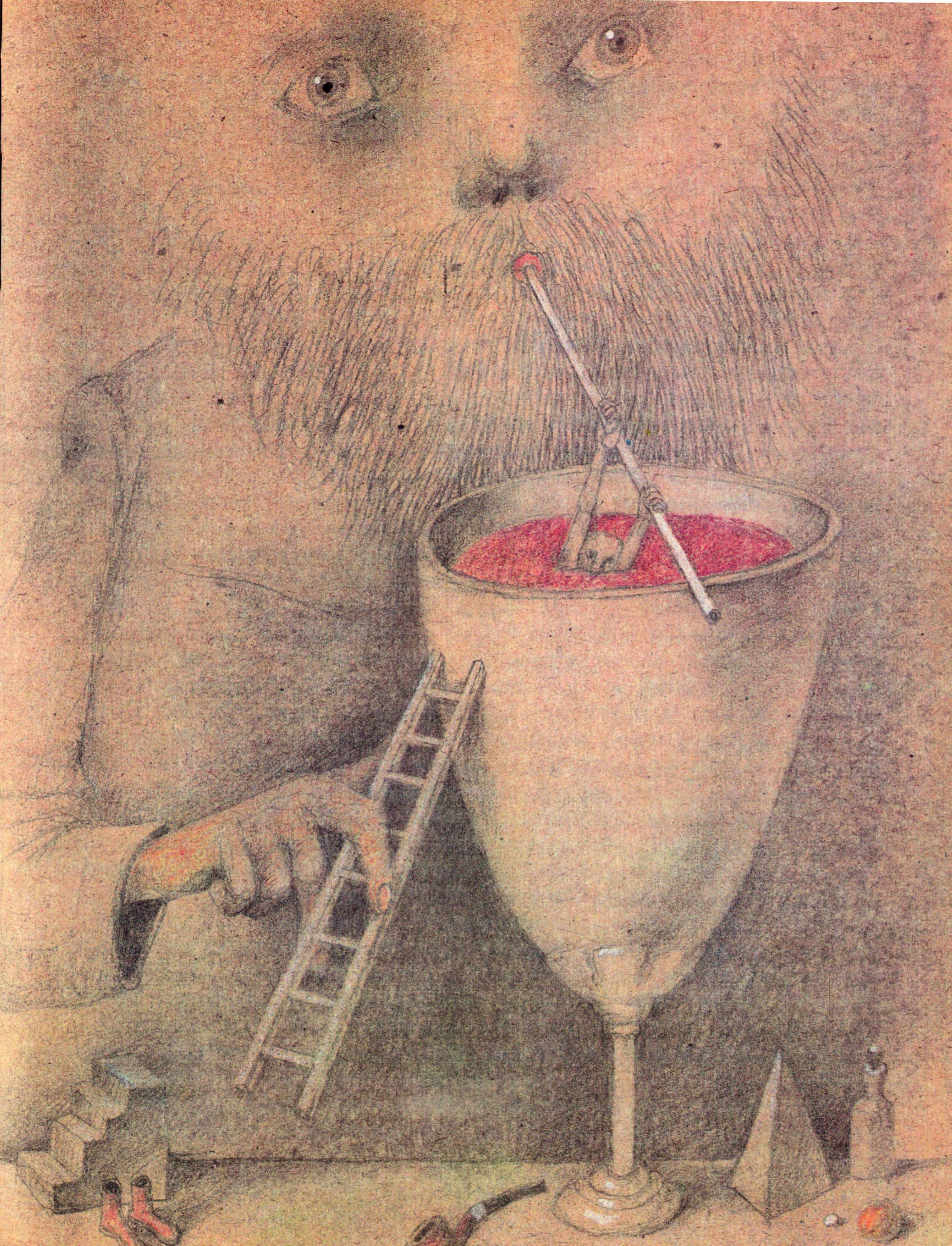
Šituo truputį netašytu, bet vis dėlto draugišku laiškeliu labai apsidžiaugiau. Nors atrodė neabejotina, kad keistuolis senis žino, kokiu nepaprastu būdu patyriau jo žento likimo vingius (to būdo negaliu atskleisti nė tau, palankusis skaitytojau, nes esu įsipareigojęs laikyti tai paslaptyje), jis to taip piktai nepaėmė į širdį, kaip kad aš galėjau nuogąstauti. Juk pats padavė man pagalbos ranką, kad baigčiau savo kūrinį, iš to aš visiškai pamatuotai sumečiau, jog jis apskritai sutinka, kad jo keista būtis dvasių pasaulyje būtų pagarsinta per spaudą. Galimas daiktas, maniau sau, kad jis tikisi šitaip greičiau savo likusias dvi dukteris išleisti už vyrų: galgi įkrisianti į kokio jaunikaičio širdį kibirkštėlė, įžiebsianti joje meilės žaliajai gyvatei ilgesį, kuris paskui skatins jį ieškoti žalsvaauksės per sekmines šeivamedžio kere ir padės ten ją surasti. O Anzelmą ištikusi nelaimė, tas jo įkalinimas stikliniame butelyje, būsiąs jam įspėjimas rimtai saugotis bet kokių abejonių, bet kokio netikėjimo.

Lygiai vienuoliktą valandą užpūčiau savo lempą ir nusigavau pas archyvarą Lindhorstą, kuris manęs jau laukė prieangyje.

— A, tai jūs, gerbiamasis! Na, man labai malonu, kad nenumojote ranka į mano gerus ketinimus. Eime!

Sulig tais žodžiais jis nusivedė mane per sodą, pilną akinančio blizgesio, į žydrąjį kambarį; jame pamačiau violetinį rašomąjį stalą, prie kurio andai dirbo Anzelmas. Archyvaras Lindhorstas išnyko, bet tuojau vėl pasirodė nešinas gražia aukso taure, iš kurios stiepėsi ilgas mėlynos spragsinčios liepsnos liežuvis.

— Štai,— tarė jis,— atnešiau jums jūsų draugo kapelmeisterio Johano

Kreislerio mėgstamo gėrimo. Tai uždegtas arakas, į kurį įmečiau keletą gabaliukų cukraus. Gurkštelėkit truputėlį; aš tuojau pat nusimesiu palaidinį ir, kol jūs sėdėsite, dairysitės ir rašysite, savo malonumui ir džiaugdamasis jūsų draugija nardysiu taurėje.

— Kaip jums patinka, gerbiamas pone archyvarai,— atsakiau aš,— bet jeigu aš iš tos taurės gersiu, tai jūs ne...

— Nesirūpinkit, mielasis,— sušuko archyvaras, greitai nusimetė palaidinį ir, gerokai nustebindamas, įlipo į taurę ir dingo ugnyje. Šiek tiek pūsdamas liepsną į šoną, aš drąsiai paragavau gėrimo — jis buvo nuostabus!

Ar tik nešlama, tykiai neošia smaragdiniai palmių lapai, lyg juos glamonėtų ryto vėjo dvelksmas? Pabudę iš miego, jie spurda juda, paslaptingai kuždėdami apie stebuklus, kuriuos lyg iš tolo skelbia malonūs arfos garsai. Žydris atsiskiria nuo sienų ir tartum kvapus rūbas gumulais čia kyla, čia leidžiasi; bet štai akinantys spinduliai prasišauna pro miglą, ir ši kaip krykštaujantis iš džiaugsmo kūdikis ima suktis verpetais, pakyla į neišmatuojamą aukštį ir susiskliaučia viršum palmių. Bet vis labiau akį verdami telkiasi spindulys prie spindulio, kol skaistus saulės tvieksmas atskleidžia neaprėpiamą giraitę, kurioje pamatau Anzelmą. Liepsnojantys hiacintai, tulpės, rožės kelia gražias savo galvas, ir jų kvapai itin maloniais garsais šaukia laimingajam: „Būk tarp mūsų, mylimasis, tu mus supranti, mūsų kvapas — meilės ilgesys, mes mylim tave, mes tavo amžinai!“ Auksiniai spinduliai dega liepsningais garsais: „Mes — ugnis, įžiebta meilės. Kvapas yra ilgesys, o ugnis — geismas, ir argi negyvename mes tavo krūtinėje? Mes juk tavo paties geismas!“ Šlama šnabžda tamsūs krūmai, aukšti medžiai: „Eikš pas mus, laimingasis, mylimasis! Ugnis yra geismas, o viltis — vėsus mūsų paunksnis. Mes su meile kuždėsim tau aplink galvą, nes tu mus supranti, nes meilė gyvena tavo krūtinėje.“ Šaltiniai verda, upeliai čiurlena: „Mylimasis, neskubėk taip, pažvelk į mūsų veidrodį — tavo paveikslas gyvena mumyse, mes su meile saugom jį, nes tu mus supratai!“ Džiaugsmingu choru čiulba gieda paukšteliai: „Klausykis mūsų, klausykis mūsų, mes — meilės džiaugsmas, jos palaima, jos žavesys!“ Bet Anzelmas ilgesingai žiūri į nuostabiai gražią šventyklą, dunksančią tolumoje. Dailios kolonos atrodo lyg medžiai, o kapiteliai ir karnizai — akanto lapai, puikiausiomis girliandomis ir figūromis nuostabiai puošiantys pastatą. Anzelmas žengia šventyklos link, su vargiai tramdomu džiugesiu apžiūrinėja labai gražiai išmargintą, raštuotą laiptų pakopų marmurą. „Ak,— sušunka jis, nebesitverdamas džiaugsmu,— ji jau nebe toli!“ Ir štai iš šventyklos išeina didingai graži ir žavi Serpentina, ji neša auksinį puodą, kuriame auga nepaprastai graži lelija. Nuostabios Serpentinos akys dega neapsakomu

begalinio ilgesio džiaugsmu — taip ji žvelgia į Anzelmą ir sako: „Ak, mylimasis, lelija išskleidė savo taurelę — kas visų aukščiausia — įvyko; tad ar yra palaima, prilygstanti mūsiškei?“ Pagautas karšto geismo, Anzelmas apkabina ją, lelija žaižaruoja liepsnos spinduliais viršum jo galvos. Ir garsiau sujuda sušlama medžiai ir krūmai, skaisčiau ir džiaugsmingiau ima trykšti šaltiniai, paukščiai, visokiausi margaspalviai vabzdžiai pagreitina savo šokį ribančiame ore, visa tik džiūgauja, krykštauja, alma padangėje, vandenyse — visa žemė švenčia meilės šventę! Blyksi žaibai, švysčioja pro krūmus, lyg žibančios akys iš po žemės žvelgia deimantai; aukštų čiurkšlių spinduliais trykšta fontanai; nuostabūs kvapai visur dvelkia, šiušendami sparnų mostais — tai gaivalų dvasios garbsto leliją ir skelbia Anzelmo laimę. Jis pakelia galvą, lyg palaimos spindesiu vainikuotą. Ar tai žvilgsnis? Ar tai žodžiai? Ar tai himnas? Bet aiškiai skamba: „Serpentina! Tikėjimas tavimi, meilė atskleidė man gamtos paslaptis. Tu atnešei man tą leliją, kuri išaugo iš aukso, iš pirmapradės žemės galios dar prieš tai, kai Fosforas įžiebė mintį,— ši gėlė yra švento visų būtybių sąskambio pažinimas, ir su juo aš visada gyvensiu didžiausioje palaimoje. Taip, aš, laimingų laimingiausias, supratau, kas aukščiausia — aš turiu amžinai mylėti tave, Serpentina! Niekada nenublanks auksiniai lelijos spinduliai, nes pažinimas kaip tikėjimas ir meilė yra amžinas.“

Už viziją, per kurią pamačiau Anzelmą gyvą jo dvare Atlantidoje, turiu būti dėkingas tik salamandro burtams, ir nuostabu buvo tai, kad aš, kai tik reginys lyg migloje išblėso, radau jį visą dailiai ir tiksliai užrašytą popieriuje, gulinčiame ant violetinio stalo, ir užrašytą tartum mano paties ranka. Bet štai dabar mane persmelkė ir ėmė kankinti aštrus skausmas: „Ak, koks tu laimingas, Anzelmai! Tu nusimetei kasdienybės naštą drąsiai pakilai meilės sparnais pas maloningąją Serpentiną ir dabar džiugiai, laimingai gyveni savo dvare Atlantidoje! O aš, vargšas! Greitai, tiesiog po keleto minučių, net iš šitos puikios salės, kuriai toli gražu iki dvaro Atlantidoje, turėsiu nešdintis į savo pastogės kambarėlį, ir mano protą užgoš skurdūs gyvenimo nepritekliai, o žvilgsnį lyg tiršta migla užstos tūkstančiai nelaimių, ir aš tikriausiai niekada nepamatysiu lelijos.“ Tuo metu archyvaras Lindhorstas švelniai patapšnojo man per petį ir pasakė:

— Liaukitės, užteks, gerbiamasis! Ko čia taip skųstis! Argi patys nebuvote ką tik Atlantidoje ir argi neturite ten bent jau kokios gražios fermos, kaip poetinės savo proto nuosavybės? Ir ar Anzelmo palaima ne tas pats, kas gyvenimas poezijoje, kuriai šventas visų būtybių sąskambis atsiskleidžia kaip didžiausia gamtos paslaptis?

MEISTRAS MARTYNAS KUBILIUS IR JO PAMEISTRIAI

Tikriausiai ir tau, mielas skaitytojau, širdį apima graudus liūdesys, kai vaikščioji po tokias vietas, kur puikūs senovės vokiečių meno paminklai lyg iškalbingi liudytojai byloja apie gražios praeities spindesį, uolų jos žmonių triūsą, jų kūrinių tikroviškumą. Ar neatrodo, kad įžengei į apleistus namus? Ant stalo tebeguli maldų knyga, skaityta šeimos galvos, tebekabo puošnių raštų audiniai — šeimininkės rankų darbas; visokiausios rinktinės meistriško darbo dovanos, gautos iškilmingomis dienomis, tebestovi aplinkui sudėstytos dailiose spintose. Taip ir tikiesi — beregint įeis kas iš namiškių ir nuoširdžiai, svetingai tave priims. Bet veltui lauktum tų, kuriuos nusitempė amžinai riedantis laiko ratas; tad geriau atsiduok gražiai svajonei, kuri prikels tau senovės meistrus, ir jie prabils į tave taip karštai ir įtaigiai, kad tau visas kūnas pagaugais nueis. Tik tada suvoksi gilią jų darbų prasmę, nes tapsi jų amžininku ir perprasi epochą, pagimdžiusią ir meistrą, ir jo kūrinį. Bet, deja, argi nepasitaiko ir taip, kad miela svajonė, kurią buvai jau bepagaunąs, tiesiog iš po nosies išlekia su skaisčiais ryto debesimis, pabūgusi trankių dienos žingsnių, ir tu karčių ašarų pilnomis akimis žiūri į vis labiau blankstantį jos vaizdo mirgėjimą? Taip tu, kunkuliuojančio apie tave gyvenimo kietai niuktelėtas, staiga pabundi iš gražaus sapno, ir tau lieka didis ilgesys, saldžiu šiurpuliu virpinantis krūtinę.

Šitokius jausmus patyrė ir tas, kuris tau, mielas skaitytojau, rašo šiuos puslapius, ir patyrė kiekvieną sykį, kai tik jam pasitaikydavo keliauti per pasaulyje garsų miestą Niurnbergą. Čia stoviniuodamas priešais nuostabų fontano statinį turgaus aikštėje, čia apžiūrinėdamas šventojo Zebaldo antkapį, šventojo Lauryno bažnyčios cimboriją, čia gilindamasis į Albrechto Diurerio labai įspūdingus šedevrus pilyje arba rotušėje, jis taip maloniai įsisvajodavo, kad nejučiom lyg ir pats atsidurdavo nuostabioje to imperijos miesto senovėje, prisimindavo atviraširdiškas paterio[1] Rozenbliuto eiles:

O Niurnberge, taiklus šauly,
Šlove tu skųstis negali —
Išmintimi paleidęs strėlę
Tiesos įskėlei kibirkštėlę.

[1] Tėvas (*lot.*).

Vaizduotėje jam iškildavo ryškūs paveikslai, kuriuose širdį ypač džiugindavo ir sielą linksmai nuteikdavo šaunus darbščių miestiečių gyvenimas tais laikais, kai menas ir amatas veržliai žygiavo koja kojon. Tad teikis, mielas skaitytojau, leisti dabar vieną tų paveikslų tau parodyti. Gal tau nebus nemalonu pažvelgti į jį, gal ir nuoširdžiai nusišypsosi žiūrėdamas, net pats pasijusi kaip namie pas meistrą Martyną ir mielai pasėdėsi tarp jo kubilų ir šulių. Na, tebūnie taip, nes to kaip tik iš visos širdies linki tas, kurs šiuos puslapius rašo.

Kaip ponas Martynas buvo išrinktas cecho seniūnu ir kaip už tai dėkojo

Tūkstantis penki šimtai aštuoniasdešimtųjų metų gegužės pirmąją pagal seną laisvojo imperijos miesto Niurnbergo paprotį buvo sušaukta iškilminga garbingo kubilių cecho sueiga. Visai neseniai buvo palaidotas vienas jo seniūnų, arba vadinamųjų žvakės nešėjų, todėl reikėjo kito. Juo buvo išrinktas meistras Martynas. Iš tikrųjų vargu ar kas galėjo prilygti jam mokėjimu daryti tvirtas ir dailias statines, nebuvo už jį geresnio vyndario, ir kaip tik dėl to patys kilmingiausi ponai buvo jo klientai, o jis gyveno visa ko pertekęs, net galima sakyti — turtuose vartėsi. Štai kodėl, išrinkus meistrą Martyną, orusis magistrato narys Jakobas Paumgartneris, kuris prižiūrėjo miesto amatus, pasakė:

— Jūs labai gerai padarėte, mano draugai, kad seniūnu išsirinkote meistrą Martyną, nes patikimesnio žmogaus šioms pareigoms nė negalėtumėte surasti. Visi, kas tik meistrą Martyną pažįsta, labai jį gerbia už didelę vyndarystės patirtį, už meistrišką sugebėjimą daryti ir brandinti vyną. Šaunus jo stropumas, doras gyvenimas, nors jis toks turtingas žmogus, tebūnie visiems jums geras pavyzdys. Tad būkite kuo nuoširdžiausiai pasveikintas, mano mielas meistre Martynai, didžiai gerbiamas mūsų seniūne!

Sulig tais žodžiais Paumgartneris atsikėlė ir išskėtęs rankas žengė keletą žingsnių, tikėdamasis, kad meistras Martynas eis jo pasitikti. Šis abiem rankom įsitvėrė į krėslo atramas ir iš lėto, sunkiai atsistojo, lygiai kaip, būnant tokios kūno apimties, ir derėjo, paskui taip pat pamažu žengė į nuoširdų Paumgartnerio glėbį, pats beveik nė nesistengdamas jo apkabinti.

— Na,— tarė Paumgartneris, šiek tiek dėl to nustebęs,— meistre Martynai, gal jums ne prie širdies, kad išrinkom jus savo žvakės nešėju?

Meistras Martynas loštelėjo, kaip buvo pratęs, galvą atgal, susinėrė rankas ant storo pilvo ir, atkišęs apatinę lūpą, išplėstomis akimis apžvelgė susirinkusius. Paskui, kreipdamasis į Paumgartnerį, prabilo šitaip:

— Na jau, mielasis garbusis mano pone, kaip man gali būti ne prie širdies, kad gaunu tai, kas man pridera? Kas atsisakys priimti užmokestį už sąžiningą darbą, kas neįsileis užkietėjusio skolininko, kai tas pagaliau ateina grąžinti pinigų. Na, mielieji vyručiai (taip Martynas kreipėsi į meistrus, sėdinčius aplinkui), na, vyručiai, tai galų gale vis dėlto sumojot, kad *aš*, o ne kas kitas, *turiu* būti mūsų garbingojo cecho seniūnu? O kokį gi jūs norėtumėte matyti seniūną? Jis turėtų būti geriausias savo amato meistras, ar ne? Eikite ir pasižiūrėkite mano dvifudrės statinės, suręstos be ugnies, geriausio mano darbo, ir tada pasakykite, ar kuris iš jūsų gali pasigirti padaręs ką nors, kas galėtų prilygti jai stiprumu ir dailumu. O gal manot, kad seniūnas turi turėti pinigų ir kitokio gero? Ateikit pas mane, aš atrakinsiu savo skrynias skrynutes, ir jūs neatsigėrėsite aukso ir sidabro spindesiu. Gal seniūną turi gerbti ir kilmingieji, ir prastuoliai? Nagi paklauskite mūsų garbiuosius magistrato ponus, paklauskite kunigaikščius ir riterius, gyvenančius mūsų šlovingojo Niurnbergo apylinkėse, klauskite pagaliau jo ekscelenciją Brambergo vyskupą, klauskite visus, kokios jie nuomonės apie meistrą Martyną. Na, manau, kad nieko pikta neišgirsite! — Martynas labai patenkintas patapšnojo sau per storą pilvą ir, visiems aplinkui tylint, tik vienam kitam tai šen, tai ten įtartinai sukosint, prisimerkęs nusišypsojo ir drožė toliau: — Bet aš matau, aš gerai žinau, jog dabar turiu dar kuo gražiausiai jums padėkoti už tai, kad viešpats dievas per rinkimus pagaliau apšvietė jums protą. Ką gi, kai jau gaunu užmokestį už savo darbą, kai skolininkas atneša atiduoti kadaise gautus pinigus, aš juk pasirašau sąskaitoje arba skolos raštelyje: „Dėkoju gavęs. Tomas Martynas, meistras kubilius!“ Tad iš visos širdies ačiū visiems jums už tai, kad, išrinkdami mane savo seniūnu ir žvakės nešėju, sumokėjot seną skolą. Beje, aš jums prižadu, kad savo pareigas eisiu uoliai ir sąžiningai. Ir cechui, ir kiekvienam jūsų, kai prireiks, padėsiu ir darbu, ir patarimu, kiek tik išgalėsiu. Aš tikrai pasirūpinsiu, kad garbingas mūsų amatas neprarastų gero vardo, kurį dabar turi. Kviečiu jus, didžiai gerbiamas amatų viršininke, ir visus jus, mielieji mano draugai ir meistrai, ateinantį sekmadienį ateiti pas mane į linksmą pokylį. Prie pilno stiklo hochheimerio, johanisbergerio arba kokio kito jūsų geidžiamo gero vyno iš mano turtingo rūsio mes apsvarstysim, kas dabar visų mūsų labui pravarčiausia daryti! Tad dar kartą nuoširdžiausiai prašom ateiti.

Oriųjų meistrų veidai, per pasipūtėlišką Martyno kalbą pastebimai apniukę, iš karto pragiedrėjo, ir po kurčios tylos prasidėjo linksmos

šnekos, kuriose galėjai nemaža nugirsti apie didelius pono Martyno nuopelnus ir rinktinį jo rūsį. Visi žadėjo sekmadienį ateiti ir davė naujai išrinktajam žvakės nešėjui ranką, kurią šis nuoširdžiausiai spaudė, o vieną kitą meistrą dar šiek tiek ir prie savo pilvo glaudė, tartum norėdamas apkabinti. Išsiskirstė visi linksmi ir gerai nusiteikę.

Kas toliau dėjosi meistro Martyno namuose

Atsitiko taip, kad magistrato narys Jakobas Paumgartneris, norėdamas parsigauti namo, turėjo eiti pro meistro Martyno namus. Kai abu jie, Paumgartneris ir Martynas, atsidūrė ties tų namų durimis ir Paumgartneris jau buvo toliau bežengiąs, meistras Martynas nusiėmė kepurėlę ir, pagarbiai lenkdamasis taip žemai, kaip tik leido pilvas, kreipėsi į magistrato poną:

— Kaip būtų malonu, jeigu jūs, didžiai gerbiamas mielas mano pone, nepalaikytumėte sau negarbe užsukti valandėlę į menkus mano namelius! Malonėkit neatsisakyti manęs pradžiuginti ir apšviesti savo išmintingais žodžiais.

— Ką jūs, mielas meistre Martynai,— atsakė šypsodamas Paumgartneris,— man smagu pas jus paviešėti, tik kodėl jūs tokius savo namus vadinate menkais nameliais? Aš juk žinau, kad puošnumu ir brangiu apstatymu jų nepranoksta nė turtingiausių miestiečių namai! Argi seniai čia baigėte jų apdailą, kuri padarė jūsų namus mūsų garsiojo imperijos miesto puošmena, o apie vidaus įrangą nėra ko nė kalbėti — jos nesigėdytų nė vienas patricijus.

Senis Paumgartneris teisybę sakė, nes, kai tik atsidarė durys, nuvaškuotos iki blizgesio ir išpuoštos misinginiais apkaustais, akiai atsivėrė erdvi priemenė, kuri dailiai išklotomis grindimis, gražiais paveikslais ant sienų, meniško darbo spintomis ir kėdėmis priminė iškilmingą menę. Ir kiekvienam buvo smagu laikytis taisyklių, pagal seną paprotį sueiliuotų lentelėje, pakabintoje prie pat durų:

Kai koją kelt vidun ketini,
Žiūrėk, ar batai nepurvini,
Arba prieš tai nusivalyk.
O viduje kaip elgtis dera,
Sumos, kas galvą turi gerą.

Diena buvo karšta, ir dabar, pradėjus temti, kambariuose pasidarė tvanku, todėl meistras Martynas nusivedė savo kilmingąjį svečią į erdvią,

vėsią svečių virtuvę. Šitaip tais laikais buvo vadinama turtingų miestiečių patalpa, įrengta kaip virtuvė, bet skirta ne valgiui gaminti, o pasipuikuoti prieš svečius visokiausiais brangiais namų apyvokos rykais ir prietaisais. Vos įėjęs meistras Martynas garsiai sušuko:

— Roza, Roza!

Tuojau atsidarė durys ir įėjo Roza, vienturtė meistro Martyno duktė.

Malonėk, didžiai mylimas skaitytojau, šią akimirką kaip galėdamas aiškiau prisiminti mūsų didžiojo Albrechto Diurerio šedevrus. Tegul tau prieš akis kaip gyvi iškyla tie nuostabūs mergaičių paveikslai, pilni didingo grožio, širdį glostančio švelnumo ir ramaus kuklumo, tokie, kokius galima pamatyti jo kūriniuose. Įsivaizduok dailų liekną stuomenį, gražiai skliaustą baltą kaip lelija kaktą, tartum rožės kvapo parausvintus skruostus, plonas vyšnių raudoniu degančias lūpas, drovias ilgesingas akis, žvelgiančias pro tamsias blakstienas lyg mėnulio spinduliai pro melsvus lapus, įsivaizduok šilkinius plaukus, dailiai supintus į gražias kasas, įsivaizduok visą dangišką tų mergaičių grožį, ir tu išvysi patraukliąją Rozą. O ir kaip gi kitaip pasakotojas galėtų tau pavaizduoti tą mielą dangišką kūdikį? Tačiau tebūnie leista čia prisiminti dar vieną šaunų jauną dailininką, kurio sielon įspindo skaisti tų gražių senų laikų šviesa. Tai vokiečių tapytojas Kornelijus, gyvenantis Romoje. „Nei aš panelė, nei dailiausia“ — tokia, kokią Kornelijaus piešiniuose didžiajam Getės „Faustui“ matome Margaritą, kai ji taria šiuos žodžius, reikėtų vaizduotis ir Rozą, kai ji jautėsi prispirta su tykiai tramdomu drovumu išsisukti nuo atkaklių jaunikių piršimosi.

Roza vaikiškai klusniai nusilenkė Paumgartneriui, paėmė jo ranką ir prigludo prie jos lūpomis. Blyškūs to seno pono skruostai labai paraudo, ir kaip vakaro saulė, paskutinį kartą savo blyksniu prieš nusileisdama paauksina tamsius lapus, taip jo akyse suspindo seniai praėjusios jaunystės liepsna.

— Na,— garsiai sušuko,— na, brangusis meistre Martynai, jūs esate visko pertekęs, turtingas žmogus, bet gražiausia dangaus dovana, kurios viešpats jums nepagailėjo, vis dėlto yra mieloji jūsų dukrelė Roza. Jeigu mums, seniams, tokiems, kurie jau taryboje posėdžiauja, apsąla širdis, ją pamačius, ir mes negalime atitraukti savo trumparegių akių nuo to mielo kūdikio, tai kas galėtų smerkti jaunikaičius už tai, kad jie sustoja ir lyg suakmenėja, kai gatvėje sutinka jūsų dukrelę, kai bažnyčioje spokso vien į ją, o ne į dvasiškąjį tėvą, kad jie Alervyzėje[1] arba kur nors kitur per vakarėlius, keldami visoms kitoms mergaitėms apmaudą, tik paskui jūsų dukterį dūsaudami sekioja, įsimylėjusių žvilgsniais į ją šaudo, sal-

[1] Alervyzė — niurnbergiečių pasivaikščiojimo ir pasilinksminimų vieta užmiestyje.

džiausiais žodeliais vaišina. Na, meistre Martynai, žentą galite išsirinkti iš mūsų jaunųjų patricijų arba iš kur tik jums patinka.

Meistro Martyno veidas apniuko, susiraukė; jis liepė dukrai atnešti gero seno vyno ir, kai ji, lyg žarija nukaitusi ir akis į žemę įbedusi, išėjo pro duris, tarė senajam Paumgartneriui:

— Klausykit, mielas ponuli, teisybė, kad mano dukteriai nepagailėta gražumo ir kad ir čia dangus manęs nenuskriaudė, bet kaip jūs galite apie tai kalbėti mergaitei girdint, o dėl žento patricijaus — tai tuščios kalbos.

— Tylėkit,— šypsodamas atkirto Paumgartneris,— tylėkite, meistre Martynai — ko širdis pilna, tam ir burna atvira! Argi jūs netikite, kad ir mano aptingęs kraujas ima dūkti, kai pamatau Rozą, ir jeigu atvirai iškloju tai, ką ir ji pati puikiausiai žino, nieko pikta dėl to nenutiks.

Roza atnešė vyno ir du didokus stiklus. Martynas pastūmė sunkų, nuostabiais drožiniais išpuoštą stalą į kambario vidurį. Vos spėjus seniams susėsti ir meistrui Martynui pripilti vyno, prie namų sutaukšėjo arklių kanopos. Matyt, raitelis sustojo; netrukus priemenėje pasigirdo jo balsas; Roza nuskubėjo žemyn ir tuojau grįžo su žinia: atvykęs senasis junkeris Heinrichas fon Špangenbergas ir norįs pasikalbėti su meistru Martynu.

— Na,— sušuko meistras Martynas,— išeitų, kad šiandien man gražus, laimingas vakaras, nes užsuko mano senas geras klientas. Tikriausiai jis su naujais užsakymais, matyt, teks imtis darbo.— Sulig tais žodžiais jis kiek įmanydamas greitai nuskubėjo pasitikti mielojo svečio.

Kaip meistras Martynas savo amatą iškėlė aukščiau visų kitų

Hochheimeris putojo gražiose, dailiose taurėse ir greitai atrišo tiems trims seniams liežuvius, atlapojo širdis. Lyg tyčia ponas Špangenbergas, nepaisant nebejaunų metų vis dar guvus ir linksmas, sugebėjo gražiai pasakoti juokingus savo nerūpestingos jaunystės nutikimus, nuo tų pasakojimų meistrui Martynui stiprokai šokinėjo pilvas, žmogus vis leipo juokais ir vos spėjo šluostytis ašaras. O ir ponas Paumgartneris labiau, negu šiaip jau buvo pratęs, pamiršo savo magistratišką orumą ir nesivaržydamas mėgavosi puikiu gėrimu ir nuotaikingu pašnekesiu. Bet kai vėl įėjo Roza, nešina po pažasčia švaria pintine, iš kurios išėmė staltiesę ir servetėles, akinamai baltas, tartum šviežias sniegas, kai dalykiškai, kaip tikra

šeimininkė trepsėdama aplinkui, dengė stalą ir statė ant jo valgį po valgio, uždarytus visokiais prieskoniais, kai pagaliau maloniai šypsodama paprašė svečius nepaniekti to, ką taip skubant jai tekę ruošti, kalbos ir juokai nutilo. Abu svečiai, Paumgartneris ir Špangenbergas, neatitraukė švytinčių žvilgsnių nuo tos mielos malonios mergaitės, o ir pats meistras Martynas, atsilošęs krėsle, susinėręs rankas, su patenkintu šypsniu sekė, kaip ji mikliai triūsia prie stalo. Roza buvo beišeinanti, bet staiga senis Špangenbergas pašoko lyg jaunuolis, čiupo mergaitę už pečių ir, riedant giedroms ašaroms jam iš akių, keletą kartų sušuko: „O tu kuklutis mielas angelėli, nuostabioji, šaunioji mergužėle", paskui du tris kartus pabučiavo jai į kaktą ir tartum giliai susimąstęs grįžo į savo vietą. Paumgartneris pasiūlė išgerti į Rozos sveikatą.

— Taip,— prašneko Špangenbergas, kai Roza išėjo,— taip, meistre Martynai, dangus apdovanojo jus tokia brangenybe, kurios vertės kaip reikiant nežinote. Ji dar labai jus išaukštins: kas, vis tiek kokio jis būtų luomo, nenorėtų tapti jūsų žentu?

— Matote,— įsiterpė Paumgartneris,— matote dabar, meistre Martynai, kad ir kilnusis ponas fon Špangenbergas mano visiškai taip pat kaip ir aš. Aš jau įsivaizduoju mieląją Rozą kaip patricijaus nuotaką su brangiais perlų papuošalais ant gražių šviesių kasų.

— Brangieji ponai,— šokosi jau visai supykęs meistras Martynas,— brangieji ponai, kaip jūs galite kalbėti ir kalbėti vis apie tą patį dalyką, apie kurį aš tuo tarpu dar visai negalvoju. Manoji Roza tik pradėjo aštuonioliktuosius metus, o tokio amžiaus mergaitei dar ne laikas dairytis jaunikio. Dėl ateities aš visiškai pasikliauju dievo valia, tačiau jau ir dabar man aišku, kad nei patricijus, nei koks kitas mano dukters rankos negaus, ji skirta tik kubiliui, ir tik tokiam, kuris įtikins mane, kad jis yra geriausias savo amato meistras. Žinoma, jeigu tik jis patiks mano dukteriai, nes savo mielo vaiko neversiu daryti nieko, o tuo labiau tekėti už tokio, kuris jai ne prie širdies.

Špangenbergas ir Paumgartneris susižvelgė, nustebę dėl tokių keistų meistro žodžių. Pagaliau kostelėjęs Špangenbergas vėl prašneko:

— Vadinasi, jūsų duktė negali rinktis ne jūsų luomo žmogaus?

— Tesaugo ją nuo to dievas! — atsakė Martynas.

— Bet,— nesiliovė Špangenbergas,— jeigu štai atsiranda jaunas šaunus gero amato meistras, sakykim, auksakalys arba net jaunas gabus dailininkas, ir prašo jūsų Rozos rankos, o jai jis iš visų kitų jaunikaičių labiausiai patinka, kaip tada?

— Parodyk man,— atsakė Martynas, loštelėjęs galvą atgal,— parodyk man, mielas jaunikaiti, sakyčiau aš jam, gražią šimto gorčių statinę, kurią padarei kaip savo šedevrą, ir jeigu jis to negalėtų padaryti, aš

jam gražiai atidaryčiau duris ir kuo mandagiausiai paprašyčiau pamėginti laimę kur nors kitur.

— O jeigu,— nenusileido Špangenbergas,— o jeigu jaunasis meistras atsakytų: „Tokio mažo darbelio aš negaliu jums parodyti, bet prašom su manimi į turgaus aikštę, pasižiūrėkite į šiuos įspūdingus namus, kurie grakščiu savo kraigu drąsiai dangų remia,— tai mano darbas meistro vardui gauti.“

— Ak, mielas pone,— nekantriai nutraukė Špangenbergo kalbą meistras Martynas,— ak, mielas pone, ir ko jūs taip stengiatės mane peršnekėti? Mano žentas turi būti mano amato žmogus, nes savo amatą aš laikau puikiausiu dalyku, koks tik pasaulyje gali būti. Nejaugi manote, kad užtenka lankus užvaryti ant šulų — ir jau gera statinė? Argi nenuostabu, negražu jau vien tai, kad mūsų amatas neįmanomas be mokėjimo taip laikyti ir brandinti tą nuostabią dangaus dovaną — taurųjį vyną, kad jis vis stiprėtų ir kaip tikra liepsninga gyvenimo dvasia, visa galia ir saldumu, mus kiaurai persmelktų? O statinių rentimas? Juk, kad darbas nusisektų, reikia pirma viską gerai skriestuvu išmatuoti, sužymėti. Mes turime mokėti gerai skaičiuoti ir tiksliai matuoti, nes kaipgi kitaip galėtume spręsti apie rykų proporcijas ir tūrį. O, ponuli, man širdis iš džiaugsmo šokinėja, kai kokią nors gerą statinę atvarau iki surinkimo stalo, kai jau šulai leistuvu puikiai suleisti, kai pameistriai pradeda tuksenti per pleištus trinkelėmis — tuk — tuk, tuk — tuk, o, kokia tai linksma muzika! Štai ir stovi nusidavęs statinys, ir aš išdidžiai dairausi brūkiklio, imu jį rankom ir rėžiu statinės dugne savo amato ženklą, kurį pažįsta ir gerbia visi šaunūs vyndariai. Jūs, brangus pone, užsiminėt apie architektą. Ką gi, gražūs namai — tikrai nuostabus dalykas, bet jeigu aš būčiau architektas ir eičiau pro savo kūrinį, o iš viršaus į mane žvelgtų koks nors nešvarios sąžinės padaras, koks sukčius nenaudėlis, nusipirkęs tuos namus, iš gėdos neturėčiau kur dingti, pyktis ir apmaudas sukeltų norą sugriauti tą savo paties kūrinį. O dėl mano kūrinių nieko panašaus man negali atsitikti. Juose visiems laikams apsigyvena tyriausia žemės dvasia — taurusis vynas. Laimink, viešpatie, mano amatą.

— Jūsų giriamasis žodis,— tarė Špangenbergas,— tikrai šaunus ir prasmingas. Jums tik garbė, kad taip labai vertinate savo amatą, bet nepradėkite nekantrauti, jeigu aš vis dar nuo jūsų neatstosiu. O jeigu iš tikrųjų ateitų pas jus koks patricijus piršis jūsų dukrai? Juk kai gyvenimas prispiria, daug kas susiklosto visai kitaip, negu buvo manyta.

— Ak,— gana šiurkščiai atrėžė suirzęs meistras Martynas,— ak, kas gi man liktų daryti, jeigu ne kuo mandagiausiai nusilenkti ir pasakyti: „Brangus ponaiti, jeigu jūs būtumėt koks šaunus kubilius, o šiaip tai...“

— Paklausykite dar,— nutraukė meistro kalbą Špangenbergas.— O

jeigu vieną gražią dieną atjotų ant puikaus žirgo šaunus, dailiai apsirėdęs junkeris su puošnia palyda ir nuliptų prie jūsų namų prašyti į žmonas jūsų dukters?

— Na ir kas! — dar šiurkščiau atkirto meistras Martynas.— Pulčiau galvotrūkčiais prie durų, užtrenkčiau jas, užsklęsčiau visais skląsčiais, užrakinčiau visais raktais ir taip sušukčiau, taip jam surikčiau: „Jokite sau toliau, jokite toliau, pasipūtėli pone junkeri, tokios rožės kaip manoji žydi ne jums; jums prie širdies mano rūsys, mano auksiniai, tai ir mergaitę dar norit gauti priedo. Jokite, jokite sau toliau!“

Senis Špangerbergas atsikėlė visas paraudęs lyg vėžys, abiem rankom įsirėmė į stalą ir nuleido akis.

— Na,— kiek patylėjęs vėl prašneko,— na, dar vienas, paskutinis klausimas, meistre Martynai. Jeigu tas junkeris, sustojęs prie jūsų namų, būtų mano paties sūnus, jeigu aš pats su juo sustočiau prie jūsų namų, ar ir tada užrakintumėte duris, ar ir tuo atveju manytumėte, kad mes atėjome tik dėl jūsų vyno rūsio, dėl jūsų aukso?

— Nieku gyvu,— atsakė meistras Martynas,— nieku gyvu, mielasis maloningasis pone, aš jums labai mielai atidaryčiau duris, viskas mano namuose būtų jūsų ir jūsų ponaičio paslaugoms, o dėl manosios Rozos — tai pasakyčiau: „Jeigu tik dangus būtų teikęsis lemti taip, kad jūsų šaunusis ponaitis junkeris galėtų pasidaryti tokiu pat šauniu kubiliumi, niekas pasaulyje negalėtų man būti toks geidžiamas žentas kaip jis, bet dabar!“ Tačiau, mielasis, kilnusis pone, ko jūs erzinat ir kankinat mane tokiais keistais klausimais? Tik pasižiūrėkit, kur mes, taip linksmai pradėję, nusišnekėjom, taurės stovi neliestos! Liaukimės apie žentą ir Rozos vestuves, geriu į jūsų ponaičio junkerio sveikatą; jis, kaip girdėjau, yra tikras gražuolis.

Meistras Martynas paėmė savo taurę, Paumgartneris pasekė jo pavyzdžiu ir sušuko:

— Baikim tą keblų pašnekesį, tegyvuoja šaunusis jūsų junkeris!

Špangenbergas susidaužė ir prisiverstinai šypsodamas pasakė:

— Jūs turėjote pagrindo manyti, kad aš juokais jus kamantinėju, nes tik visai netekęs dėl meilės galvos mano sūnus, kuriam rinktis žmoną dera tik iš kilmingiausių merginų, galėtų ryžtis pasipiršti jūsų dukrai nepaisydamas savo luomo ir kraujo. Bet vis dėlto galėjote šiek tiek švelniau man atsakyti.

— Ak, mielas pone,— atsiliepė meistras Martynas,— ir juokais negalėčiau kalbėti kitaip, negu turėčiau atsakyti, jeigu iš tikrųjų nutiktų toks keistas dalykas, kokį jūs čia pramanėt. Be to, nelieskite mano savigarbos, nes jūs patys negalite nepripažinti, kad aš labai plačioje apylinkėje esu geriausias kubilius, kad ir vyno reikaluose nusimanau, kad

griežtai ir sąžiningai laikausi Vyno statuto, išleisto mūsų amžiną atilsį imperatoriaus Maksimilijano, kad aš, kaip pamaldus žmogus, niekinu bet kokią bedievybę, kad savo šimtagorčėje statinėje niekada neišgarinu daugiau sieros, negu būtinai reikia ryko tvermei,— visa tuo jūs, mano brangieji aukštieji ponai, galite visiškai įsitikinti, paragavę mano vyno.

Vėl atsisėdęs, Špangenbergas bandė rodyti linksmesnį veidą, o Paumgartneris nukreipė kalbą į šalį. Bet kaip kartais pasitaiko, kad sykį išsiderinusios muzikos instrumento stygos vėl ir vėl atsileidžia, ir muzikantas veltui stengiasi iš naujo išgauti juo tokius pat švelnius sąskambius, kokie prieš tai aidėjo, taip dabar tiems trims seniams niekaip nebesirišo kalba. Špangenbergas pasišaukė tarnus ir it musę kandęs išėjo iš meistro Martyno namų, į kuriuos neseniai įėjo toks linksmas ir gerai nusiteikęs.

Senelės pranašystė

Meistras Martynas buvo šiek tiek sutrikęs, kad geras senas jo klientas išėjo toks surūgęs, ir kreipėsi į Paumgartnerį, kuris, baigęs paskutinę taurę, ruošėsi atsisveikinti:

— Bet man vis dėlto labai neaišku, ką tas senas ponas tokiomis savo kalbomis norėjo pasakyti ir ko galiausiai supyko.

— Mielas meistre Martynai,— pradėjo Paumgartneris,— jūs esate darbštus ir doras žmogus ir tikrai turite teisę branginti tai, kuo su dievo pagalba taip šauniai verčiatės ir kuo taip išgarsėjot, iš ko praturtėjot. Tik nedera tuo pagyrūniškai didžiuotis — tai nekrikščioniška. Jau cecho susirinkime šiandien negerai pasielgėt, iškeldamas save viršum visų kitų meistrų: tegul jūs ir iš tikrųjų geriau už kitus išmanot savo darbą, bet kai tiesiai į akis jiems tai drožiat, tai galite susilaukti tik apmaudo ir nepasitenkinimo. O paskui čia vakare! Juk ne toks jau jūs neįžvalgus, kad galėtumėte manyti, jog Špangenbergo žodžiuose slypi kas nors daugiau, negu noras ištirti, kaip toli gali nueiti jūsų užsispyrėliškas išdidumas. Negalėjo to garbaus pono giliai neįžeisti tai, kad kiekvieno junkerio piršimųsi jūsų dukteriai įžiūrite tik žemą gobšumą. Ir viskas dar būtų gerai baigęsi, jeigu jūs būtumėt nusileidęs, kai Špangenbergas ėmė kalbėti apie savo sūnų. Kas, jeigu būtumėt pasakęs: „Taip, mano brangusis kilnusis pone, jeigu jūs pats ateitumėt kaip savo sūnaus piršlys,— o tokios garbės aš niekada nesitikėjau,— tai ir mano tvirčiausias ryžtas galėtų susiūbuoti.“ Taip, jeigu būtumėt šitaip pasakęs, senasis Špangenbergas būtų nesunkiai pamiršęs nuoskaudą, linksmai nusišypsojęs ir atgavęs gerą nuotaiką.

— Barkit mane,— atsakė meistras Martynas,— smarkiai barkit, aš tikrai to nusipelniau, bet kai senis ėmė tokius niekus taukšti, man jie skersai gerklę atsistojo, ir kitaip negalėjau atsakyti.

— Be to,— kalbėjo toliau Paumgartneris,— ko verta ta jūsų neprotinga užmačia leisti savo dukteriai tekėti vien tik už kubiliaus! Juk sakėte, kad dukters likimą paliekate dangaus valiai, o patys su žemiškiausiu, kvailu užsispyrimu stengiatės užbėgti už akių viešpaties valiai, iš anksto aikštingai nustatydamas tą mažytį ratą, iš kurio tesutinkate priimti žentą. Tai gali pražudyti ir jus, ir jūsų Rozą. Meskite, meistre Martynai, meskite iš galvos tą tokią nekrikščionišką vaikišką paikystę, tegu visagalis išmokys dievobaimingą jūsų dukters širdį teisingai pasirinkti.

— Ak, kilnusis mano pone,— tarė meistras Martynas, visiškai nusiminęs,— tik dabar matau, kaip negerai padariau, kad iš karto visko nepasakiau. Manot, jog tik didelis savo amato branginimas kaltas, kad aš galutinai apsisprendžiau ištekinti Rozą tik už kubilų meistro? Ne, ne tik: yra dar viena, labai nepaprasta, paslaptinga priežastis. Negaliu jūsų išleisti, kol visko ligi galo nesužinosit, kad paskui nepyktumėt ant manęs kiaurą naktį. Sėskitės, iš visos širdies prašau, pabūkite dar valandėlę. Matot, tebestovi pilnas butelis labai seno vyno, kurio nebesiteikė gerti supykęs junkeris; pasisvečiuokite pas mane dar truputėlį.

Paumgartneris nustebo, kad meistras Martynas taip įsiteikdamas primygtinai prašo, nors šiaip jau tai buvo jam nebūdinga; atrodė, kad to žmogaus krūtinę slegia sunki našta, kurią jis nori nusimesti. Kai Paumgartneris atsisėdo ir išgėrė taurę vyno, meistras Martynas pradėjo šitaip:

— Jūs žinot, mielas garbingasis pone, kad geroji mano žmona netrukus po to, kai Roza atėjo į pasaulį, mirė nuo sunkaus gimdymo pasekmių. Tada mano ilgaamžė senelė dar tebegyveno, jeigu verta vadinti gyvenimu būseną, kai žmogus jau visiškai kurčias ir aklas, vargais negalais prataria žodį, dieną naktį paslikas guli lovoje, negalėdamas pajudėti. Manoji Roza buvo pakrikštyta, ir auklė sėdėjo su kūdikiu kambaryje, kuriame gulėjo senelė. Man buvo taip liūdna, o kai pasižiūrėjau į gražų vaikutį, pasidarė taip džiugu ir sykiu skaudu, aš taip susijaudinau, kad pasijutau nebegalįs imtis jokio darbo ir tik tylus, giliai susimąstęs stovėjau šalia lovos, kurioje tykiai gulėjo senelė — kaip man atrodė, dabar jau laiminga, nes nebekankinama jokių žemiškų skausmų. Žiūriu aš į jos blyškų veidą ir staiga matau, kad ji pradeda keistai šypsotis, raukšlės tartum išsilygina, bekraujai skruostai lyg parausta. Ji keliasi, tiesia, lyg paslaptingos jėgos netikėtai įkvėpta, paralyžiuotas rankas, kurių šiaip jau nebegalėjo pajudinti, ir tyliai bet aiškiai šaukia: „Roza, mano mieloji Roza!“ Auklė atsistoja ir neša jai vaiką, senelė ima jį ant rankų ir pradeda sūpuoti. Bet štai,

gerbiamas mano pone, įsivaizduokit, kaip aš nustembu, net išsigąstu, kai senoji moteriškė skambiu, stipriu balsu užtraukia džiugią dainą, sukurtą pono Hanso Berchlerio, Strasburgo „Dvasios" viešbučio šeimininko; štai jos žodžiai:

Mergužėle raudonskruoste,
Priesako klausyk:
Saugokis bėdų, negandų,
Dievą širdyje laikyk,
Iš kitų nesišaipyk
Ir paikystėm nesiguoski.

Atneš jis švytintį namelį,
Dūksmo sklidiną kvapaus,
Linksmutės angelų giesmelės,
Meilės skambesio smagaus,—
Klausykis to žmogaus,
Juk mylinti širdis išduot negali.

Kas namelį auksarinkį
Atgabens tau į namus,
Tą mielai tu apkabinki,—
Ir tėvužis bus ramus.
Juk jaunikis — kokio reikia,
Širdužėlė jei nepeikia.

Su nameliu sulauksi turtų,
Džiaugsmo, laimės ir sėkmės.
Mergužėle, būk budri,
Doro žodžio paklausyk.
Tada klestėsi tu,
Nes dievas tau padės.

Baigusi dainuoti šią dainą, ji atsargiai guldė kūdikį ant patalų ir, uždėjusi savo išdžiūvusią drebančią ranką jam ant kaktos, ima šnibždėti nesuprantamus žodžius, bet iš giedro veido visiškai aišku, kad ji meldžiasi. Staiga senelė vėl krinta į pagalves ir, auklei nešant vaiką šalin, giliai atsidūsta. Atsidūsta paskutinį kartą!

— Tai,— prašneko Paumgartneris, kai meistras Martynas nutilo,— tai tikrai nuostabus atsitikimas, bet aš vis dėlto nesuprantu, ką bendra turi ši pranašinga senelės daina su jūsų tokiu kietu nusistatymu leisti Rozai tekėti tik už kubilų meistro.

— Ak,— atsakė meistras Martynas,— kas gali būti aiškiau, kad senoji moteriškė, paskutinę savo gyvenimo akimirką visagalio maloningai apšviesta, pranašo balsu paskelbė, kaip reikia pasielgti su Roza, kad ji

būtų laiminga. Jaunikis, kuris su tuo švytinčiu nameliu atneš į namus turtą, laimę, džiaugsmą ir sėkmę,— kas gi kitas jis gali būti, jeigu ne kubilius, padaręs pas mane savo meistrystės įrodymą, savo šviesųjį namelį? Koks gi kitas namelis sklidinas kvapaus dūksmo, jei ne vyno statinė? O kai vynas vaikščioja, statinėje ne tik šniokščia, dūzgia, bet ir pliaukši — tai mielieji angelėliai traukia savo linksmą giesmelę, sūpuojami vyno bangų. Taip, taip! Apie jokį kitą jaunikį senelė ir nekalbėjo, vien apie kubilų meistrą, tad taip ir turi būti.

— Jūs,— tarė Paumgartneris,— brangus meistre Martynai, labai savotiškai aiškinat savo senelės žodžius. Man jūsų aiškinimas niekaip netelpa į galvą, ir aš tebemanau, kad jūs turite visiškai pasikliauti dangaus valia ir savo dukters širdimi, kuri tikrai sugebės teisingai pasirinkti.

— O aš,— nekantriai pertraukė meistras Martynas,— aš manau, kad mano žentu turi tapti ir taps tik nagingas kubilius, ir niekas kitas!

Paumgartneris buvo besupykstąs dėl Martyno užsispyrimo, bet susitvardė ir atsikėlė nuo kėdės sakydamas:

— Jau gana vėlu, meistre Martynai, geriau liaukimės gėrę ir kalbėję, nei viena, nei antra, rodos, dabar mums nebe į naudą.

Kai po to jie išėjo į priemenę, ten stovėjo jauna moteris su penkiais berniukais, kurių vyriausias vargu ar turėjo aštuoneris metus, jauniausias gal nebuvo nė pusės metų. Moteris raudojo pasikūkčiodama. Roza atskubėjo išeinančiųjų pasitikti ir pasakė:

— O viešpatie! Vis dėlto Valentinas numirė. Štai jo našlė su vaikais.

— Ką? Numirė Valentinas? — suriko meistras Martynas, visiškai priblokštas.— Vai kokia nelaimė, kokia nelaimė! Tik pagalvokit,— kreipėsi į Paumgartnerį,— tik pagalvokit, gerbiamas pone, Valentinas buvo nagingiausias iš visų mano pameistrių, be to, darbštuolis ir kuklus. Neseniai, dailindamas didžiulę statinę, jis pavojingai susižeidė kaišena, žaizda vis blogėjo ir blogėjo, žmogus ėmė smarkiai karščiuoti — ir štai pačiame žydėjime pasimirė.— Su lig tais žodžiais priėjo prie nepaguodžiamai nusiminusios našlės, kuri paplūdusi ašaromis skundėsi, kad dabar jai liko tik galą gauti nuo vargų ir skurdo.

— Ką? — tarė Martynas.— Ką gi jūs apie mane galvojat? Jūsų vyras pavojingai susižeidė pas mane dirbdamas, o aš turėčiau palikti jus bėdoje? Ne, nuo dabar visi jūs esate mano namiškiai. Rytoj arba kada panorėsite mes palaidosim jūsų velionį vyrą, o jūs su savo berniukais persikelkite į mano vienkiemį prie Moterų vartų; ten mano gražioji dirbtuvė po atviru dangum, ten aš kasdien su savo pameistriais dirbu. Ten jūs galėsite tvarkyti mano namų ūkį, o aš auklėsiu šauniuosius jūsų berniukus kaip savo paties sūnus. Ir žinote dar ką — imu į savo namus ir jūsų senuką tėvą. Geras buvo pameistrys, kol rankos buvo

tvirtos. Ką gi, jeigu nebenulaiko trinkos, rėžtuvo, veržtuvo arba nebegali dirbti leistuvu, tai tikrai dar pajėgia valdyti vedegą arba dailinti lankus. Jis, kaip ir jūs, turi būti priimtas į mano namus.

Jeigu meistras Martynas nebūtų tos moterėlės sugriebęs, iš gilaus skausmo ir didžiulio susijaudinimo ji būtų beveik be sąmonės susmukusi jam po kojų. Vyresnieji berniukai įsikibo jam į skvernus, o du jaunėliai, kuriuos Roza laikė ant rankų, ištiesė rankeles į jį, tartum ir jie būtų viską supratę. Senasis Paumgartneris pro ašaras šypsodamas pasakė:

— Meistre Martynai, ant jūsų negalima supykti,— ir išėjo namo.

Kaip susipažino jaunieji pameistriai Fridrichas ir Reinholdas

Ant gražios žalios kalvos po aukštais medžiais gulėjo jaunas dailios išvaizdos pameistrys, vardu Fridrichas. Saulė jau buvo nusileidusi, ir rausvos žaros plieskė iš dangaus pakraščio. Tolumoje galėjai aiškiai įžiūrėti garsųjį imperijos miestą Niurnbergą, plytintį klonyje ir drąsiai keliantį didingus savo bokštus į vakaro pašvaistę, auksinančią jų viršūnes. Jaunasis pameistrys, atsirėmęs alkūne į savo kuprinę, gulinčią šalia, ilgesingai žvelgė žemyn į klonį. Paskui nuskynė keletą gėlių, kyšančių iš žolės, ir sviedė jas į orą vakario gaiso link, po to vėl liūdnai žiūrėjo kažkur į tolį, ir jo akys pasruvo karštomis ašaromis. Pagaliau jis pakėlė galvą, išskėtė rankas, lyg norėdamas kažką mylimą apkabinti, ir skambiu maloniu balsu šitaip uždainavo:

Sveika, gimtine,
Aš vėl tave matau,
Vėl gieda himną tau
Džiugi krūtinė.
Rožėmis švieski, dangau,
Nereikia man nieko daugiau.
Meilės žiedeli, galvą artyn palenk
Švelniai glamonei.
O ko taip spurdi, širdele?
Džiaugsmai sutilpti negali.
O vakaro aukse,
Siųski spindulėlį —
Tenuneš jis merguželei

Ašaras, svajas,
O jei numirsiu,
Rožėms pasakyki:
Širdis iš ilgesio sunyko.

Baigęs dainuoti, jis išsiėmė iš kuprinės gabaliuką vaško, pašildė jį prie krūtinės ir ėmė meistriškai lipdyti dailią rožę su daugybe plonų lapelių. Dirbdamas niūniavo kai kuriuos ką tik dainuotus posmus ir taip užsimiršo, kad nepastebėjo gražaus vaikino, kuris jau geroką valandėlę stovėjo už jo nugaros ir atidžiai stebėjo Fridricho darbą.

— Oho, drauguži,— pagaliau prabilo jaunikaitis,— tikrai puikus daikčiukas jums išeina.

Fridrichas krūptelėjo ir atsigręžė, bet kai pamatė, kaip maloniai nepažįstamasis savo tamsiomis akimis žiūri, tas vaikinas jam pasirodė lyg kažkur matytas; šypsodamas atsakė:

— Ak, brangus pone, argi vertas jūsų dėmesio tas niekutis, kuris tik padeda man trumpinti laiką kelionėje.

— Na,— tarė nepažįstamasis,— jeigu jūs šią taip gražiai padarytą, tarsi gyvą gėlę vadinate niekučiu, tai tikriausiai esate nagingas ir labai patyręs lipdytojas. Jūs mane dvigubai nudžiuginot. Pirma griebė už širdies nuostabi jūsų daina, kurią taip jautriai ir visiškai kaip Martynas Hešeris padainavote, o dabar negaliu atsigėrėti jūsų menišku sugebėjimu lipdyti. O kur ketinate šiandien nukeliauti?

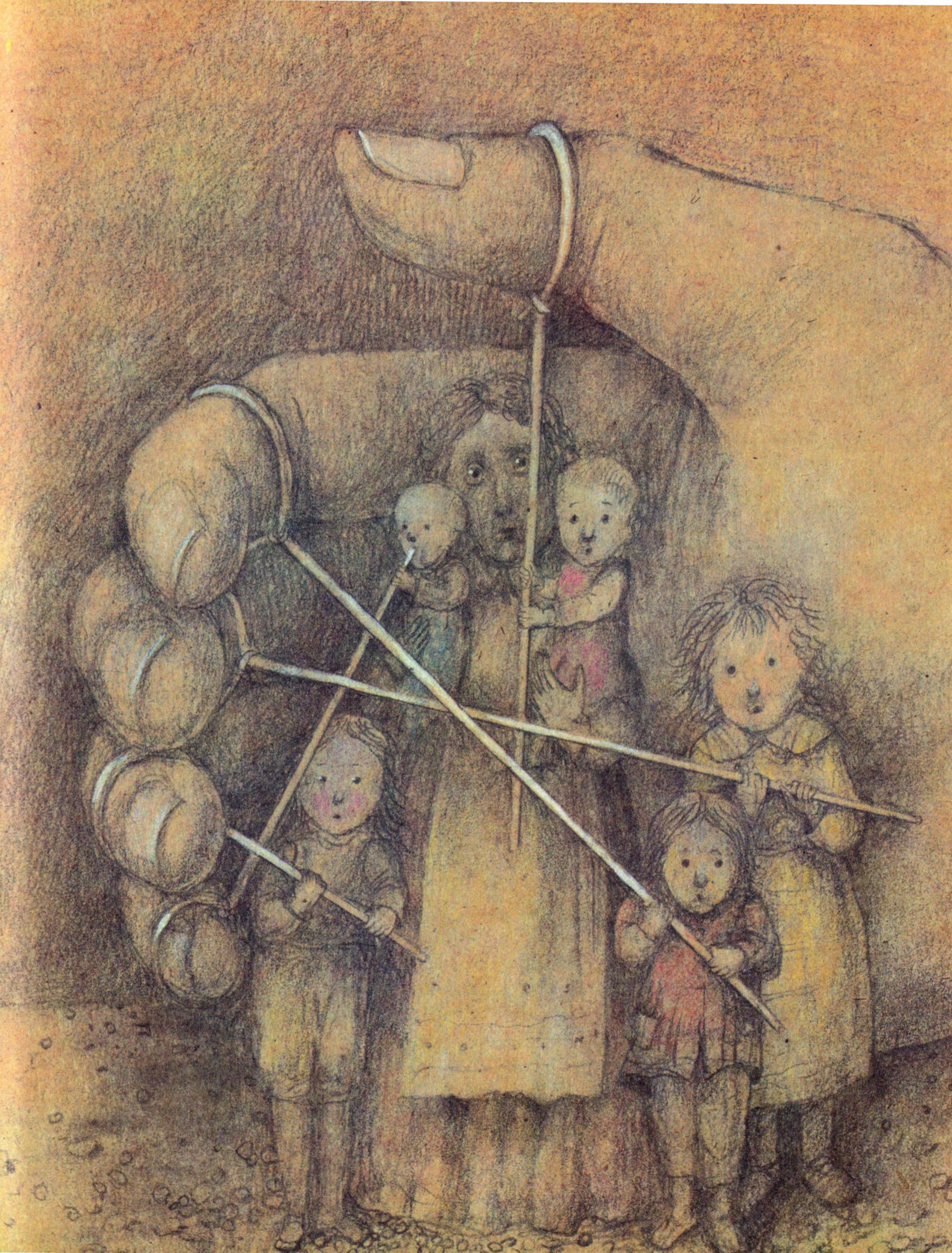
— Mano kelionės tikslas,— atsakė Fridrichas,— štai ten dunkso mums prieš akis. Einu į savo tėviškę, į gražųjį imperijos miestą Niurnbergą. Bet saulė jau nusileido, todėl ketinu pernakvoti ten apačioj, kaime, o rytoj anksti traukti toliau, ir vidurdienį būsiu Niurnberge.

— Štai kaip! — sušuko nudžiugęs vaikinas.— Labai puiku! Mums pakeliui, ir man reikia į Niurnbergą. Aš su jumis pernakvosiu kaime, o rytoj drošime toliau. Dabar pakalbėkim dar truputį.— Jaunikaitis, vardu Reinholdas, išsitiesė žolėje greta Fridricho ir kalbėjo toliau: — Ar tiesa, ar aš neklystu, jūs — šaunus liejikas? Taip atrodo iš jūsų sugebėjimo modeliuoti: o gal auksakalys ar sidabro meistras?

Fridrichas nuleido liūdnas akis, o paskui nusiminęs atsakė:

— Ak, ponuli, jums atrodo, kad aš geresnis ir didesnis, negu iš tikrųjų esu. Iš karto tiesiai pasakysiu: mokiausi kubiliaus amato ir einu į Niurnbergą pas vieną žinomą meistrą prašytis priimamas į darbą. Dabar tikriausiai esu smukęs jūsų akyse, nes nemoku nei lipdyti, nei lieti nuostabių grožybių, o tik lankus ant statinių ir kubilų užkalinėju.

Reinholdas garsiai nusikvatojo ir sušuko:

— Na, iš tiesų gražu! Man negerbti jūsų už tai, kad esate kubilius? Juk ir aš kubilius ir niekas daugiau!

Fridrichas įbedė akis į pašnekovą ir nežinojo, ką manyti, nes Reinholdo apdaras mažiausiai tiko keliaujančiam kubiliui. Liemenė plonos juodos gelumbės, su spaustinėmis aksomo aplikacijomis, puošni apykaklė, trumpas platus kardas, beretė su nukarusia plunksna bruko mintį, kad tai turtingas pirklys, o vaikino veidas, visa jo laikysena dvelkė kažkuo, kas visiškai nesiderino su tokiu spėjimu. Reinholdas pastebėjo Fridricho abejonę, atrišo savo kuprinę, išėmė staliaus prijuostę, įrankių rinkinį ir sušuko:

— Nagi pasižiūrėk, drauguži, pasižiūrėk! Ar ir dabar dar abejoji, kad aš tau darbo bendras? Žinau, tave stebina mano drabužiai, bet aš iš Štrasburgo, o ten kubiliai rėdosi taip pat kaip bajorai. Žinoma, kadaise aš kaip ir tu norėjau kažko kito, bet dabar kubiliaus amatas man nusveria visus kitus, ir jame visos gražiosios mano gyvenimo viltys. Ar tau ne taip pat klojasi, drauguži? Bet man beveik atrodo, kad nejučiom ant tavo linksmos jaunystės bus užslinkęs niūrokas debesis, kurio šešėlis neleidžia tau giedromis akimis žvelgti į pasaulį. Daina, kurią prieš tai dainavai, sklidina meilės, ilgesio ir skausmo, bet joje galėjai girdėti ir tokių garsų, kurie tartum būtų prasiveržę iš mano paties krūtinės, ir aš jaučiuosi taip, tarsi žinočiau visa, kas tavyje glūdi. Tuo labiau tau nėra ko manimi nepasitikėti — argi ir be to netapsime Niurnberge gerais draugais ir neliksime jais? — Reinholdas apkabino viena ranka Fridrichą ir meiliai pažiūrėjo į akis. Fridrichas atsakė:

— Kuo daugiau į tave žiūriu, šaunusis drauguži, tuo stipriau mane traukia prie tavęs; taip aiškiai girdžiu viduje nuostabų balsą, kuris nuolat lyg aidas atsiliepia draugiškos sielos šauksmui. Negaliu tau nepasipasakoti! Ne todėl, kad aš, vargšas žmogus, turėčiau kokių ypatingų paslapčių tau patikėti, o tik dėl to, kad ištikimo draugo širdyje atsiras vietos svetimam skausmui, o tave, nors mes ką tik susipažinom, aš jau nuo pirmųjų akimirkų laikau artimiausiu savo draugu. Dabar aš jau kubilius ir galiu pasigirti, kad savo amatą kaip reikiant išmanau, tačiau nuo pat vaikystės svajojau apie kur kas tauresnį meną. Aš norėjau tapti dideliu liejininkystės meistru arba sidabrakaliu, kaip Peteris Fišeris ar italas Benvenutas Čelinis. Karštai atsidavęs dirbau pas poną Johaną Holcšuerį, garsų mano tėvynės sidabrininką, kuris pats, tiesą sakant, nepraktikuodamas liejimo vis dėlto galėjo mane to darbo kaip reikiant mokyti. Į Holcšuerio namus neretai ateidavo ponas Tobijas Martynas, kubilius, su savo dukterimi, mieląja Roza. Nė pats nepajutau kaip įsimylėjau. Mečiau gimtinę ir nukeliavau į Augsburgą, ketindamas kaip reikiant išmokti liejininkystės, bet čia ir suliepsnojo mano širdyje meilės jausmas. Akyse

stovėjo vien Roza, tik ją aš tegirdėjau; bet koks polėkis, kiekviena pastanga, kuri neartino prie Rozos, kėlė man šleikštulį. Pasukau vieninteliu keliu, vedančiu į šį tikslą. Meistras Martynas leidžia savo dukteriai tekėti tik už kubiliaus, kuris jo namuose padarys puikų savo meistrystės darbą ir dar kaip reikiant patiks dukteriai. Mečiau savo amatą ir išmokau kubiliaus amato. Einu į Niurnbergą ir noriu tapti meistro Martyno pameistriu. Bet dabar, kai mano gimtasis miestas po nosim ir Rozos paveikslas spindėte spindi man akyse, aš gatavas galą gauti iš baimės, liūdesio ir nevilties. Dabar jau aiškiai matau, kokios beprotiškos mano pastangos. Argi aš žinau — myli mane Roza ar ne, ir ar kada nors pamils?

Reinholdas vis atidžiau klausėsi Fridricho pasakojimo. Dabar jis pasirėmė galvą ranka, o kitos delnu užsidengęs akis, dusliu, niūriu balsu paklausė:

— Argi Roza niekada kuo nors neparodė, kad myli tave?

— Ak,— atsakė Fridrichas,— kai aš išėjau iš Niurnbergo, Roza dar buvo greičiau mergytė negu mergina. Tiesa, jai patikdavo būti su manimi, ji labai maloniai man šypsodavosi, kai aš pono Holcšuerio sode nepavargdamas skindavau gėles ir pindavau vainikus, bet...

— Na tai dar yra vilties! — staiga suriko Reinholdas tokiu stipriu ir taip priešiškai skambančiu balsu, kad Fridrichas kone pasibaisėjo.

Reinholdas pašoko, kad net kardas sužvango prie šono, ir kai vaikinas išsitiesė visu ūgiu, tamsūs nakties šešėliai užklojo blyškų jo veidą ir taip bjauriai sudarkė švelnius jo veido bruožus, kad Fridrichas išsigandęs sušuko:

— Kas gi tau čia dabar pasidarė? — Tai sakydamas jis porą žingsnių atsitraukė ir netyčia paspyrė Reinholdo kuprinę.

— Ei tu, nelemtas bendre, nesudaužyk man kanklių!

Instrumentas buvo pririštas prie kuprinės. Reinholdas atrišo jį ir taip smarkiai brūkštelėjo per stygas, tartum norėtų jas nutraukti. Bet netrukus skambinimas pasidarė švelnus ir melodingas.

— Leiskimės,— prabilo vėl visai švelniu balsu kaip prieš tai,— leiskimės dabar, brolyti, žemyn į kaimą. Štai mano rankose gera priemonė atbaidyti piktoms dvasioms, kurios galėtų pakeliui pristoti, ypač prie manęs.

— Ką tu, brolau,— atsakė Fridrichas.— Ko toms piktosioms dvasioms prie mūsų kabinėtis? Bet groji tai tu tikrai gražiai; varyk toliau.

Tamsioje dangaus žydrumoje pasirodė auksinės žvaigždės. Nakties vėjas su dusliu šlamesiu glostė kvepiančias pievas. Garsiau sučiurleno upeliai, aplinkui ošė tamsūs tolimo miško medžiai. Fridrichas ir Reinholdas patraukė žemyn, dainuodami ir skambindami kanklėmis, o skambūs jų

svajingų dainų garsai plaukė oru, tartum nešami švytinčių sparnų. Kai pasiekė nakvynės vietą, Reinholdas greitai padėjo šalin kankles, nusimetė kuprinę ir smarkiai priglaudė prie krūtinės Fridrichą, kuris ant jo skruostų pajuto karštas ašaras.

Kaip jaunieji pameistriai Reinholdas ir Fridrichas buvo priimti į meistro Martyno namus

Pabudęs ryto metą, Fridrichas pasigedo savo naujojo draugo, kuris vakar buvo atsigulęs šalia jo ant šiaudų, o kadangi nebebuvo matyti ir kanklių su kuprine, jis pamanė, jog Reinholdas dėl nežinomų priežasčių bus jį palikęs ir pasukęs kitu keliu. Bet vos tik Fridrichas išėjo iš namų, jį pasitiko Reinholdas — su kuprine ant nugaros, kanklėmis po ranka, apsirengęs visai kitaip negu vakar. Plunksną iš beretės jau buvo ištraukęs, kardą nusijuosęs, o vietoj puošnios, aksomu apvedžiotos liemenės apsivilkęs paprasta, akies nerėžiančios spalvos liemene, kokią paprastai dėvi miestiečiai.

— Na, broluži,— šypsodamas linksmai sušuko jis nustebusiam draugui,— tai tu, reikia manyti, jau laikai mane tikru savo darbo bendru ir uoliu bendražygiu. Bet klausyk, kaip įsimylėjęs tai ar ne per daug šauniai į akį dėjai. Pasižiūrėk tik, kaip aukštai jau saulė. Na tad nebegaišuokim ir drožiam.

Fridrichas buvo tylus ir susimąstęs, jis vargais negalais prisivertė atsakinėti į Reinholdo klausimus, beveik nekreipė dėmesio į jo krečiamus juokus. Reinholdas išdykavo, puldinėjo tai šen, tai ten, džiūgavo, mosikavo berete. Bet pamažu, artėjant jiems prie miesto, ir jis darėsi vis tylesnis ir tylesnis.

— Man taip neramu, taip slogu, taip maloniai ilgu, kad nebegaliu paeiti, sustokim trupučiuką po šiais medžiais pailsėti,— pasakė Fridrichas, kai jie jau buvo beveik priėję Niurnbergo vartus, ir visiškai išsekęs krito į žolę. Reinholdas atsisėdo greta ir po valandėlės tarė:

— Tikriausiai, mielas brolyti, aš vakar pasirodžiau tau labai keistas. Bet kai tu papasakojai apie savo meilę ir aš supratau, kokie beviltiški tavo reikalai, man į galvą ėmė lįsti visokiausios nesąmonės, kurios išmušė mane iš vėžių ir galiausiai gal būtų ir iš proto išvariusios, jeigu ne gražus tavo dainavimas ir mano kanklės, išvaikiusios piktąsias dvasias. Šiandien, kai tik pirmieji ryto saulės spinduliai pažadino mane, pasijutau visiškai atgavęs gerą nuotaiką ir gyvenimo džiaugsmą, nes vakarykštis piktas

slogutis buvo dar prieš gulant dingęs. Išbėgau lauk. Beklaidžiojant po krūmus, į galvą man lindo visokiausios puikios mintys. Kaip aš tave tokį aptikau, kaip visa mano siela tau atsidavus! Prisiminiau vieną malonų įvykį, atsitikusį prieš kurį laiką Italijoje, kaip tik tada, kai ten buvau; papasakosiu apie jį tau, nes jis labai gyvai parodo, ką gali tikra draugystė. Kažkoks kunigaikštis, aistringas dailiųjų menų mėgėjas ir globėjas, paskyrė labai didelę premiją tam, kas nutapys paveikslą tiksliai apibrėžta, kilnia, bet labai sunkiai įveikiama tema. Du jauni tapytojai, labai geri draugai ir paprastai dirbantys drauge, ryžosi varžytis dėl tos premijos. Jie keitėsi eskizais ir daug kalbėjo apie tai, kaip nugalėti kompozicijos sunkumus. Vyresnysis, labiau patyręs piešėjas, geriau įgudęs išdėstyti grupes, greitai sukomponavo paveikslą, padarė eskizą ir ėmėsi padėti jaunesniajam, kuris, dar nė metmenų nebaigęs, visai nuleido rankas ir jau būtų metęs darbą, jeigu vyresnysis nebūtų jo nuolat drąsinęs ir davęs gerų patarimų. O kai jie pradėjo tapyti, tai jaunesnysis, sugebantis meistriškiau derinti spalvas, ėmė patarinėti vyresniajam, kuris gana sėkmingai tuo pasinaudojo; taip ir išėjo, kad jaunesnysis vienas niekada nebūtų geresnio paveikslo nupiešęs, o vyresnysis — niekada geresnio nutapęs. Kai paveikslai buvo baigti, dailininkai puolė vienas kitam į glėbį, kiekvienas jų nuoširdžiai džiaugėsi, žavėjosi kito darbu, kiekvienas pripažino, kad premiją gauti turi ne jis, o draugas. Bet išėjo taip, kad ji teko jaunesniajam, ir šis labai susigėdęs sušuko: „Kaipgi aš galėjau tą premiją laimėti, koks gi mano nuopelnas palyginti su draugo nuopelnu, kaip aš be jo patarimų, be nuoširdžios jo paramos būčiau galėjęs iš viso ką nors doro padaryti?“ Tada vyresnysis atsakė: „O tu ar nepadėjai man savo puikiais patarimais? Žinoma, mano paveikslas irgi neblogas, bet premiją gavai kaip ir pridera. Siekti to paties tikslo šauniai ir atvirai — tai tikrai draugiška; laurai, kuriuos gauna nugalėtojas, daro garbę ir nugalėtajam; dabar aš tave dar labiau myliu, nes tu taip narsiai rungeisi ir savo pergale išgarsinai, išaukštinai ir mane.“ Ar ne tiesa, Fridrichai, ar ne teisybę sakė tas dailininkas? Sąžiningos, neturinčios jokių užpakalinių minčių varžybos dėl tos pačios premijos turi tik dar labiau suvienyti tikrų draugų širdis, užuot jas sukiršinusios; kilniose širdyse niekad neras sau vietos smulkmeniškas pavydas arba klastinga neapykanta.

— Niekada,— atsakė Fridrichas,— iš tiesų niekada. Mudu pamilom vienas kitą kaip tikri broliai; greitu laiku įrodysime Niurnberge savo meistriškumą — padarysime po meistro darbą — šimtagorčę statinę, suveržtą be ugnies, bet tesaugo mane dangus net ir nuo mažiausio pavydo, jei tavoji, mielasis brolyti, išeis geresnė už manąją.

— Cha-cha-cha! — nusikvatojo Reinholdas.— Eik sau su ta savo statine, ją tu tikrai padarysi tokią, kad ir nagingiausieji kubiliai neatsi-

gėrės. Ir kad tu žinotum, pasigirsiu — dydžiui, proporcijoms skaičiuoti, gražioms apvalumoms skriesti aš tau pats tas žmogus. Ir apie medį neblogai nusimanau — čia irgi gali manimi pasikliauti. Medžiagą šulams parinksime iš ąžuolo, kieto kaip akmuo, nukirsto žiemą, kirmėlių neišvarpyto, be baltų ar raudonų dryžių, be skėtrų — čia mano akis tavęs irgi neapgaus. Aš visur tau padėsiu ir darbu, ir žodžiu. O dėl to ir mano meistrystės darbas neturėtų išeiti menkesnis.

— O dievuliau! — nutraukė draugo kalbą Fridrichas.— Ko mes čia tauškiame apie tai, kas padarys geresnį meistrystės įrodymą? Argi mes dėl to varžėmės? Puikų darbą — kad laimėtume Rozą! Kaip čia mums taip išėjo? Man galva sukasi.

— Ei, brolyti,— sušuko Reinholdas vis dar juokdamasis,— apie Rozą aš nė nepagalvojau. Tu esi svajotojas. Eime pagaliau, juk laikas į miestą.

Fridrichas atsikėlė ir visai sutrikęs žingsniavo toliau. Kai jie viešbutyje nusivalė dulkes, apsipraušė, Reinholdas kreipėsi į Fridrichą:

— Tiesą sakant, dėl savęs tai aš visai nenutuokiu, pas kurį meistrą man eiti darbo prašyti, nieko aš čia nepažįstu, tad ir pagalvojau, ar nepaimtum tu manęs, mielas brolau, iš karto pas meistrą Martyną! Gal ir man pasiseks gauti pas jį darbo.

— Tu nuimi,— atsakė Fridrichas,— man nuo širdies sunkią naštą: jei liksi su manimi, man bus lengviau įveikti baimę, nedrąsumą.

Ir abu jaunieji pameistriai drąsiai nužingsniavo garsaus kubilų meistro Martyno namų link. Lyg tyčia buvo tas sekmadienis, kai meistras Martynas kėlė puotą savo išrinkimo cecho seniūnu proga, ir pats vidurdienis. Ir šit, vos įėję į Martyno namus, Reinholdas ir Fridrichas išgirdo skambant stiklus, erzeliuojant įsilinksminusius svečius.

— Ak,— pratarė nusiminęs Fridrichas,— pataikėme visiškai nelaiku.

— Manau,— atsakė Reinholdas,— kad kaip tik laiku, nes per tokius linksmus pietus meistras Martynas negali būti blogai nusiteikęs ir tikriausiai neatsakys mums darbo.

Netrukus į priemenę atėjo ir meistras Martynas, kuriam juodu buvo prašę pranešti apie savo atvykimą. Apsirengęs jis buvo šventiškai, gerokai įraudusiais veidais ir nosimi. Pamatęs Fridrichą, jis garsiai sušuko:

— Žiūrėk tu man, Fridrichas! Tai tu sugrįžai, bernužėli? Puikiai padarei! Ir taip pat pasirinkai tą nuostabų kubiliaus amatą? Tiesa, kai tik užeina kalba apie tave, ponas Holcšueris bjauriai susiraukia ir sako, kad tavyje žlugęs labai didis menininkas, girdi, tu būtum galėjęs lieti tokias pat dailias statulėles ir turėklus, kaip tie, kuriuos matai šventojo Zebaldo bažnyčioje arba Augsburge, Fugerių rūmuose, bet tai tik paiki plepalai, gerai padarei, kad pasukai teisingu keliu. Iš visos širdies sveikinu tave atvykusį.

Sulig tais žodžiais ponas Martynas čiupo vaikiną už pečių ir nuoširdžiai džiaugdamasis prispaudė, kaip buvo pratęs, prie savęs.

Šitaip mielai meistro Martyno sutiktas, Fridrichas visai atkuto, lyg ranka kas nubloškė nuo jo visus rūpesčius, ir jis laisvai ir drąsiai išdėstė meistrui ne tik savo prašymą, bet rekomendavo priimti ir Reinholdą.

— Na,— tarė meistras Martynas,— ir pataikėt! Labiau laiku negu dabar nė negalėjot ateiti, nes darbo vis daugėja, o darbininkų lyg tyčia trūksta. Labai džiaugiuosi jumis abiem. Nusiimkit kuprines ir prašom vidun; pietūs, tiesa, eina į pabaigą, bet jūs vis dėlto sėskite prie stalo, Roza dar jumis pasirūpins.

Sulig tais žodžiais ponas Martynas su pameistriais įėjo į salę. Joje įraudusiais veidais sėdėjo garbingieji meistrai su amatų prižiūrėtoju Jakobu Paumgartneriu priešakyje. Ką tik buvo paduotas desertas, ir tauresnis vynas sužėrėjo dideliuose stikluose. Jau buvo prieita prie to, kad visi garsiai kalbėjo, bet niekas nieko nebesiklausė ir kiekvienas manė kad jo klausosi, o tarpais čia vienas, čia kitas imdavo garsiai kvatoti, pats nesižinodamas ko. Bet kai meistras Martynas, laikydamas už rankų jaunikaičius, garsiai pranešė, kad pas jį ką tik lyg pagal užsakymą prisistatė labai du jau reikalingi pameistriai, turintys gerus amatininkų pažymėjimus, visi nutilo ir nejučiom ėmė grožėtis dailiais vaikinais. Reinholdas žvaliai ir oriai dairėsi aplinkui, o Fridrichas nudelbęs akis sukinėjo rankose beretę. Meistras Martynas pasodino jaunikaičius nuošaliajame stalo gale, bet tai buvo lyg tyčia pačios geriausios vietos, nes tuoj atėjo Roza, atsisėdo tarp jų ir ėmė rūpestingai vaišinti rinktiniais valgiais ir geru vynu. Puikioji Roza, grakštutė, švytėte švytinti nenugalimu patrauklumu, tarp dviejų gražių lyg paveiksliukai jaunikaičių, vidur senyvų barzdotų meistrų — koks nuostabus tai buvo reginys, taip knietėjo palyginti ją su švytinčiu debesėliu, kuris vienišas plaukia niūriu dangumi, arba su gražutėmis pavasario gėlelėmis, kurios kelia savo skaisčias galveles iš dulksvos, bespalvės žolės. Fridrichas iš didžiulio džiaugsmo ir palaimos vos galėjo kvėpuoti ir tik retkarčiais vogčiomis žvilgčiojo į tą, kurios buvo pilna jo siela; jis spoksojo į savo lėkštę, niekaip negalėdamas nė kąsnelio praryti. Reinholdas, atvirkščiai, neatitraukė nuo tos žavios mergaitės savo spindinčių akių. Jis ėmė pasakoti apie savo tolimas keliones taip nuostabiai, kaip Rozai dar nebuvo tekę girdėti. Jai atrodė, kad visa, apie ką tik Reinholdas kalba, lyg gyva iškyla prieš akis tūkstančiais vienas kitą keičiančių paveikslų. Nieko kito ji nematė, nieko daugiau negirdėjo, tik jo žodžius, ir pati nežinojo, kas jai pasidarė, kai Reinholdas karštai užsikalbėjęs čiupo jos ranką ir prispaudė ją prie krūtinės.

— Bet ko gi tu,— staiga nutraukė savo žodžių srautą Reinholdas,—

bet ko gi tu, Fridrichai, sėdi be žado it mietą prarijęs? Kalbėti atpratai, ar ką? Eikš, susidaužkim į mielosios, maloniosios panelės, kuri taip nuoširdžiai mus vaišina, sveikatą!

Fridrichas drebančia ranka paėmė didelę taurę, kurią Reinholdas buvo pripylęs sklidiną ir primygtinai reikalavo išgerti ligi dugno.

— Dabar į mūsų šauniojo meistro sveikatą,— sušuko Reinholdas, vėl pripylė, ir Fridrichas turėjo išgerti dar taurę. Staiga vyno ugnies dvasios įsisuko jo viduje ir taip išjudino užsistovėjusį kraują, kad šis ėmė kunkuliuodamas šokinėti visomis gyslomis.

— Ak, man taip neapsakomai gera,— sušnibždėjo jis, ir jo veidas nukaito lyg ugnis,— ak, taip gera dar niekada man nebuvo.

Roza, tikriausiai supratusi jo žodžius visai kitaip, neišpasakytai maloniai jam nusišypsojo. Ir Fridrichas, visiškai atkutęs, tarė:

— Mieloji Roza, jūs, ko gero, manęs nė neprisimenate?

— Ką jūs, brangus Fridrichai,— atsakė Roza, nuleidusi akis,— ką jūs, argi galimas dalykas, kad aš taip greitai jūs būčiau pamiršusi. Pas senąjį poną Holcšuerį — o aš tada dar tebebuvau vaikas — jūs nesibodėjote žaisti su manimi ir visada sugalvojote ką nors gražaus ir įdomaus. O tą mažą dailutėlį, iš plonyčių sidabro vielelių nupintą krepšelį, kurį jūs man tuokart per kalėdas padovanojote, aš tebeturiu ir saugau kaip brangiausią prisiminimą.

Džiaugsmu netveriančio jaunuolio akyse sublizgo ašaros, jis norėjo kažką sakyti, bet iš jo krūtinės tartum gilus atodūsis tik prasiveržė žodžiai:

— O Roza, mieloji, mieloji Roza!

— Aš visada,— tęsė Roza,— aš visada visa širdimi troškau jus vėl pamatyti, bet kad jūs persimesit į kubiliaus amatą — to niekada nemaniau. Ak, kai pagalvoju apie tuos gražučius daiktelius, kuriuos jūs tada pas meistrą Holcšuerį darydavote, man vis dėlto gaila, kad jūs atsisakėte savojo meno.

— Ak, Roza,— pasakė Fridrichas,— juk aš tik dėl jūsų išdaviau savo pamėgtąjį meną.

Vos ištrūkus šiems žodžiams, Fridrichas iš baimės ir gėdos gatavas buvo skradžiai žemę prasmegti. Juk iš jo lūpų ištrūko visiškai neapgalvotas prisipažinimas. Roza, tartum viską nujausdama, nusisuko nuo jo, o jis niekaip nesurado ką pasakyti. Tuo metu ponas Paumgartneris trinktelėjo peiliu į stalą ir paskelbė, kad ponas Folradas, garbingasis meistersingeris[1], padainuos dainą. Ponas Folradas tuojau pat atsistojo, kostelėjo ir užtraukė Hanso Fogelgesango auksabalse derme tokią gražią dainą, kad iš

[1] Viduramžių vokiečių dainininkas iš miestiečių luomo.

džiaugsmo visiems ėmė spurdėti krūtinėje širdis, net ir Fridrichas vėl atitoko iš savo nelemto suglumimo. Padainavęs dar keletą gražių dainų kitomis nuostabiomis dermėmis, o būtent: saldžiabalse, triūbuojamąja, žydinčiąja rojaus, naująja pomarančiaus ir dar kitomis, ponas Folradas pasakė, kad jeigu čia, prie stalo, tarpe sėdinčiųjų yra kas nors, kam nesvetimas nuostabusis meistersingerių menas, tai tegul dabar jis padainuoja. Tada atsistojo Reinholdas ir pareiškė, kad jeigu jam būtų leista italų pavyzdžiu pritarti sau kanklėmis, tai jis irgi norėtų padainuoti, laikydamasis vokiečių dermės. Kadangi niekas neprieštaravo, jis atsinešė savo instrumentą ir, paėmęs keletą gražių akordų kaip preliudiją, užtraukė šitokią dainą:

Kur šulinėlis tas,
Kvapiu vynu trykštąs?
Į gilų rūsį
Nulipk ir būsi
Nustebintas linksmai
Auksinės jo verdenės.
O kas padarė jį?
Kas taip su meile,
Be galo dailiai
Jį visą išdabino?
Tą linksmą šulinėlį,
Gražų darbų darbelį
Tiktai
Kubilius padaryti gali.
Tauraus užgėręs vyno,
Pagautas jausmo gryno,
Kubilius deda
Visur
Karštos širdies dalelę.

Daina visiems labai patiko, bet labiausiai meistrui Martynui — iš džiaugsmo ir susižavėjimo jam net akys sublizgo. Nepaisydamas Folrado, kuris, tiesą sakant, gal ir per daug postringavo apie Hanso Miulerio dusliąją gelmių dermę, kurią pameistrys gana tiksliai atkūrė, meistras Martynas atsistojo ir, pakėlęs savo dailią taurę, suriko:

— Eikš čionai, šaunusis kubiliau ir meisterzingeri, eikš čionai, turi išlenkti šią taurę su manimi, su savo meistru Martynu!

Reinholdas padarė kaip lieptas. Grįžęs į savo vietą, sukuždėjo didžiai susimąsčiusiam Fridrichui į ausį:

— Dabar tavo eilė — padainuok tą dainą, kurią traukei vakar vakare.

— Ar pasiutai? — piktai atsakė Fridrichas. Tada Reinholdas, kreipdamasis į visus, garsiai pasakė:

— Gerbiamieji ponai ir meistrai! Mano mielas brolis Fridrichas, kuris štai čia sėdi, moka daug dar gražesnių dainų ir turi kur kas malonesnį balsą negu aš, bet jam tebeperši gerklė nuo kelionės dulkių, todėl jis savo kuo gražiausių dermių dainomis pagerbs jus kitą sykį.

Dabar visi šokosi aukštinti Fridrichą, tartum jis jau būtų dainavęs. Kai kurie meistrai galiausiai nusikalbėjo ligi to, kad jo balsas iš tikrųjų esąs malonesnis už Reinholdo balsą, o, sakysim, ponas Folradas, ištuštinęs dar vieną taurę, buvo įsitikinęs, kad Fridrichui gražios vokiečių dermės geriau išeinančios negu Reinholdui, kuris dainuojąs per daug itališkai. Bet meistras Martynas loštelėjo galvą atgal, pliaukštelėjo sau per apskritą pilvą taip, kad šis net sukliuksėjo, ir sušuko:

— Dabar tai mano pameistriai, mano, sakau aš, kubilų meistro Tobijo Martyno niurnbergiečio pameistriai!

Visi kiti meistrai ėmė linkčioti galvomis ir, baigdami gerti paskutiniuosius lašus iš aukštų taurių, pritarinėjo: — Taip, taip, jūsų, šaunūs, puikūs meistro Martyno pameistriai!

Pagaliau visi išsivaikščiojo ilsėtis. Reinholdui ir Fridrichui meistras Martynas paskyrė savo namuose po gražų, šviesų kambarį.

Kaip į meistro Martyno namus atėjo trečiasis pameistrys ir kas toliau atsitiko

Kai pameistriai Reinholdas ir Fridrichas išdirbo keletą savaičių meistro Martyno dirbtuvėje, pastarasis pastebėjo, kad, prireikus ką išmatuoti liniuote ar skriestuvu, apskaičiuoti arba spręsti iš akies, Reinholdui ne bet kas gali prilygti, bet visai kitaip jam sekasi dirbti leistuvu, kaltu arba trinkele: tada jis labai greitai pavargsta, ir darbas nesiseka, kad ir kaip vaikinas stengtųsi. O Fridrichas, atvirkščiai, guviai sau obliuoja, taukši plaktuku ir nelabai pavargsta. Bet kas jiems abiem buvo bendra — tai doras elgesys, kuriame, daugiausia Reinholdo dėka, nestokojo nerūpestingo linksmumo ir geraširdiško džiaugsmo. Be to, ir per patį darbo įkarštį, ypač kai čia pat buvo mieloji Roza, jie nesigailėjo savo gerklės ir maloniais balsais, kurie labai tiko vienas prie kito, dainuodavo nuostabias dainas. Ir jeigu kada Fridrichui, skersakiuojančiam į Rozą, užeidavo noras užtraukti liūdną motyvą, Reinholdas tuoj griebdavosi šaipokiškos dainelės, kurią pats sugalvojo ir kuri prasidėjo taip: „Statinė —

ne citra, citra gi — ne statinė“, ir senasis ponas Martynas dažnai nuleisdavo trinką, jau pakeltą smūgiui, ir griebdavosi už pilvo, šokinėjančio nuo nesulaikomo juoko. Apskritai abu pameistriai, o ypač Reinholdas, nusipelnė visiško Martyno palankumo: nesunku buvo pastebėti, kad ir Roza ieškodavo dingsties dažniau ir ilgiau pabūti dirbtuvėje, negu šiaip jau buvo pratusi ten užtrukti.

Vieną dieną ponas Martynas labai susimąstęs įėjo į savo prie miesto vartų esančią dirbtuvę, kurioje buvo dirbama visą vasarą. Kaip tik tuo metu Reinholdas ir Fridrichas tvėrė nedidelę statinę. Meistras Martynas, sunėręs rankas ant krūtinės, sustojo prie jų ir tarė:

— Negaliu nė apsakyti, mielieji pameistriai, kaip aš jumis patenkintas, bet vis dėlto turiu dabar didelį rūpestį. Nuo Reino man rašo, kad vyndariams šie metai būsią tokie palankūs, kokių seniai nėra buvę. Vienas žyniuonis pasakė, kad danguje pasirodžiusi kometa, kuri savo nuostabiais spinduliais apvaisinsianti žemę, o iš šios gelmių imsiąs srūti ir garuoti karštis, virinantis tauriuosius metalus, ir patenkinsiąs ištroškusius vynuogienojus, o šie vešėdami brandinsią kekę po kekės ir tą skystą ugnį, kurios būsią iš žemės prisigėrę, per vynuoges perduosią vynui. Kita tokia žvaigždynų konfigūracija vėl susidarysianti tik maždaug po trijų šimtų metų. Išeitų, kad darbo mums bus ligi kaklo. O čia dar garbingasis ponas Bambergo vyskupas parašė man, kad užsako didelę statinę. Viso to vieni mes neįveiksime, ir man būtinai reikia dairytis dar vieno uolaus pameistrio. Bet aš taip pat nenorėčiau imti mūsų draugėn pirmą gatvėje pasitaikiusį žmogų, o darbas tai nelaukia. Jeigu žinote kur gerą pameistrį, kurio nesibodėtumėte, tai sakykit, ir aš jį beregint atgabensiu čia, kad ir kažin kokį pinigą man tai kainuotų.

Vos spėjus meistrui Martynui tai pasakyti, kažkoks jaunas aukštas stipraus sudėjimo vyriškis garsiai iš pašalės sušuko:

— Ei, klausykit! Ar tai meistro Martyno dirbtuvė?

— Dirbtuvė tai ta pati,— atsakė meistras Martynas, žengdamas klausiančiojo link,— bet ko taip baisiai per pusę lauko ir lyg patamsy šūkauti? Argi taip pas žmones einama?

— Cha-cha-cha,— nusikvatojo žaliūkas.— Jūs pats tikriausiai ir būsite meistras Martynas, nes kaip tik man ir nupasakojo jus tokį: su storu pilvu, didoku paliaukiu, primerktomis akimis, raudona nosimi. Leiskit jus gražiai pasveikinti, meistre Martynai.

— O ko jums reikia iš meistro Martyno? — visai suirzęs paklausė šis.

— Aš esu pameistrys kubilius,— atsakė jaunikaitis,— ir norėjau tik paklausti, ar negalėčiau pas jus gauti darbo.

Meistras Martynas iš nustebimo, kad lyg tyčia tuo metu, kai ryžosi ieškoti pameistrio, šis pats prisistato, atsitraukė porą žingsnių atgal ir

nužvelgė vaikiną nuo galvos ligi kojų. O šis įžūliai įsispoksojo į jį žibančiomis akimis. Pamatęs, koks petingas, kokio stipraus sudėjimo, kokių tvirtų rankų tas vaikinas, meistras Martynas pagalvojo: „Juk kaip tik tokio man ir reikia“, ir tuojau paklausė, ar turi šis amatininko pažymėjimą.

— Prie savęs neturiu,— atsakė vaikinas,— bet netrukus pristatysiu, o dabar duodu jums garbės žodį, kad dirbsiu uoliai ir sąžiningai; to, rodos, turėtų jums užtekti.

Sulig tais žodžiais jaunasis pameistrys, nelaukdamas, ką atsakys meistras Martynas, įėjo į dirbtuvę, nusiėmė beretę ir kuprinę, nusivilko liemenę, pasirišo odinę prijuostę ir tarė:

— Sakykit, meistre Martynai, negaišuodamas, ką reikia daryti.

Meistras Martynas, visiškai suglumęs dėl to nepažįstamo jaunikaičio įžūlumo, minutę pagalvojo, paskui tarė:

— Na, drauguži, įrodykit čia pat, kad jūs esat ne iš kelmo spirtas kubilius: imkite, kas reikia, ir padarykite tai statinei, kuri štai ten guli ant tvertuvo, volę.

Nepažįstamasis pameistrys, mikliai, greitai ir kaip reikiant padaręs visa, kas buvo sakyta, garsiai nusijuokė ir suriko:

— Na, meistre Martynai, ar vis dar abejojat, kad aš esu geras kubilius? Bet,— kalbėjo jis toliau, vaikščiodamas po dirbtuvę ir apžiūrinėdamas įrankius ir medienos atsargas,— bet ar turite padorių įrankių ir... o kas ten per trinkelė? Tikriausiai vaikams žaisti. O šis drožtuvėlis tai, matyt, mokiniams?

Tai sakydamas jis stvėrė didžiulę trinką, kurios Reinholdas nė nepakeldavo ir kuria Fridrichas tik vargais negalais pakaldavo, sunkų drožtuvą, kuriuo meistras Martynas pats dirbdavo, ir kad ims jais švaistytis, mojuoti. Paskui nuritino porą didžiulių statinių lyg kokius sviedinukus į šalį ir čiupo vieną storą, dar neapdorotą šulą.

— Na,— sušuko jis,— na, meistre Martynai, tai gera ąžuolinė lenta — aš ją sudaužysiu kaip stiklą!

Sulig tais žodžiais jis taip trenkė šulą į galąstuvą, kad ąžuolas triokšt ir perlūžo pusiau.

— O, ar tik nečiupsit,— tarė meistras Martynas,— ar tik nečiupsit, mielas pameistry, ir neišmesit lauk štai anos šimtakibirės statinės arba, ko gero, net ir visos dirbtuvės nesudaužysit! Kaip trinką galit vartoti aną, va ten gulintį, rąstą, o kad ir drožtuvą pagal savo ranką turėtumėt — parnešiu iš rotušės trijų uolekčių ilgio kardą.

— Tai būtų man kaip tik,— sušuko vaikinas ir sužaibavo akimis; bet tuoj pat jas nuleido ir tykiu balsu tarė: — Aš tik maniau, brangusis meistre, kad dideliems jūsų darbams reikalingi ir stiprūs pameistriai, tad ir pasigyriau savo jėga, tik gal kiek perdėdamas, per daug nekukliai. Bet

jūs vis dėlto priimkit mane į darbą, aš uoliai darysiu visa, ko bus reikalaujama.

Meistras Martynas pasižiūrėjo vaikinui į akis ir turėjo pats sau prisipažinti, kad dar niekada nebuvo matęs kilnesnių ir doresnių bruožų veido. Meistrui net pasirodė, kad jis, pažvelgęs į šį jaunuolį, lyg per miglą prisimena kažkokį žmogų, seniai jo mylimą ir labai gerbiamą, o kas tas žmogus — taip ir negalėjo suprasti, užtat vaikino norą tuojau patenkino, tik liepė greičiau patikimais liudijimais įrodyti savo priklausymą amatui. Reinholdas ir Fridrichas tuo metu baigė tverti statinę ir jau kalė ant jos pirmuosius lankus. Tai darydami, jie visada dainuodavo; taip buvo ir šį kartą — jie užtraukė Adamo Pušmano margojo dagilio dermės dainą. Bet staiga Konradas (tai naujojo pameistrio vardas) kad sušuks nuo leistuvo, prie kurio meistras Martynas pastatė jį obliuoti:

— Kas čia per treliavimas? Lyg pelės dirbtuvėje cypsėtų. Norite dainuoti, tai dainuokit, kad žmogui širdis atsigautų ir kiltų noras griebtis darbo. Taip tai kartais ir aš užplėšiu.

Ir jis tuoj pat užtraukė nutrūktgalvišką medžiotojų dainą su visokiais šūkavimais, ūkavimais, veriančiu, kurtinančiu balsu taip pamėgdžiodamas šunų lojimą, šaižius medžiotojų siundymus, kad aidėjo didžiosios statinės, drebėjo visa dirbtuvė. Meistras Martynas abiem rankomis užsiėmė ausis, o frau Martos (Valentino našlės) vaikai, žaidę dirbtuvėje, iš baimės palindo po lentomis. Tuo metu įėjo Roza, nustebusi ir persigandusi dėl tokio baisaus riksmo, kurio niekaip nepavadinsi dainavimu. Vos pamatęs Rozą, Konradas tuojau nutilo, atsitraukė nuo leistuvo, priėjo prie jos ir kuo mandagiausiai pasveikino. Šviesiai rudos jo akys užsiplieskė, ir jis tykiu balsu tarė:

— Mieloji panele, lyg rožinė ryto aušra nušvietė šią skurdžią darbo pastogę, kai tik jūs įžengėt! O, kad būčiau anksčiau jus pamatęs, tikrai nebūčiau įžeidęs jautrios jūsų klausos ta savo laukine medžiotojų daina! Oi,— sušuko jis, kreipdamasis į meistrą Martyną ir pameistrius,— oi, liaukitės gi pagaliau taip bjauriai stuksenę! Kol mieloji panelė teikiasi gerbti mus savo pasirodymu, trinkos ir pleištai tegu patyli. Tik jos mielo balso nulenkę galvas klausysimės, kad laiku išgirstume, ką ji mums, klusniems tarnams, įsako.

Reinholdas ir Fridrichas labai nustebę susižvalgė, o meitras Martynas linksmai nusijuokė ir sušuko:

— Na, Konradai, dabar tai jau aišku, kad jūs esat keisčių keisčiausias juokdarys, kuris kada nors ryšėjo kubiliaus prijuostę. Iš pradžių ateinat ir norit man viską lyg netašytas galiūnas išdaužyti, paskui taip užriaumojat, kad mums visiems ausyse spengia, o kad deramai užbaigtumėt

visas tas paikystes, palaikot mano dukrelę Rozą kilminga panele ir elgiatės kaip įsimylėjęs junkeris!

— Jūsų nuostabiąją dukterį,— nė kiek nesutrikęs atsakė Konradas,— aš labai gerai pažįstu, mielas meistre Martynai, bet dar kartą sakau jums, kad ji yra gražiausia panelė visame pasaulyje, ir tegu dangus malonėja pasirūpinti, kad ji leistų visų kilniausiam junkeriui riteriškai ją pamilti ir tapti ištikimu jos paladinu.

Meistras Martynas susiėmė šonus, kad neuždustų, kol pagaliau, aikčiodamas ir kosčiodamas, prapliupo juokais. Vos atgaudamas žadą, pramiksėjo:

— Na gerai, labai gerai, meiliausias drauguži, laikyk ir toliau kiek tinkamas manąją Rozą kilmingąja panele, neprieštarauju, bet vis dėlto būk malonus grįžti prie leistuvo.

Konradas nudelbęs akis pastovėjo lyg įkaltas, pasitrynė kaktą, tyliai pratarė „teisybė" ir padarė, kaip lieptas.

Roza, kaip ir visada, kai ateidavo į dirbtuvę, atsisėdo ant mažos statinaitės, kurią Reinholdas rūpestingai nuvalė, o Fridrichas jai atritino. Abu jie, meistro Martyno paliepti, vėl uždainavo gražią dainą, nutrauktą siautulingojo Konrado, kuris dabar, tylus ir didžiai susimąstęs, toliau triūsė prie leistuvo.

Dainą pabaigus, meistras Martynas pasakė:

— Nepagailėjo jums dangus nuostabios dovanos, mielieji pameistriai! Nepatikėsite, kaip man brangus žavingas dainavimo menas. Juk ir aš kadaise norėjau tapti meistersingeriu, bet, kad ir kažin kaip stengiausi, nieko neišėjo. Perniek buvo visas mano įkarštis — be pašaipų, nieko daugiau nepelnydavau. Laisvajame dainavime, būdavo, čia pridedu skiemenį, kur nereikia, čia man jo, pritrūksta, čia ritmas sušlubuoja, čia žodis nesirimuoja arba visiškai supainioju melodiją. Ką padarysi. Užtat jums gražiai išeina, žodžiu, kaip sakoma: ko meistras negali, padaro pameistriai. Ateinantį sekmadienį, kaip visada, po pamokslo šventosios Katarinos bažnyčioje bus meistersingerių varžybos; jose abu jūs, Reinholdai ir Fridrichai, galite savo nuostabiu dainavimu nusipelnyti pagyrimų ir garbės, nes prieš pagrindines varžybas bus laisvasis dainavimas, kuriame jūs, kaip ir kiekvienas prašalaitis, mokantis dainuoti, galite dalyvauti. Na, drauguži Konradai,— tais žodžiais meistras Martynas taikė leistuvo pusėn,— na, drauguži Konradai, gal ir jums ne pro šalį būtų įlipti į katedrą ir užtraukti savo gražiąją medžiotojų dainą?

— Nesišaipykit,— atsiliepė Konradas, nepakeldamas akių,— nesišaipykit, brangusis meistre! Kiekvienam savo vieta. Kol jūs gėrėsitės dainavimo varžybomis, aš papramogausiu Alervyzėje.

Išėjo taip, kaip meistras Martynas tarė. Reinholdas įlipo katedron ir padainavo keletą dainų įvairiomis dermėmis, pradžiuginusiomis visus meistersingerius, nors jie ir sakė, kad, nepaisant to, jog dainininkui ir negalima esą prikišti ką suklydus, jo dainavimo maniera esanti kažkokia užsienietiška, bet kokia — jie ir patys negalį pasakyti. Tuoj po to į katedrą pakilo Fridrichas, nusiėmė beretę ir, keletą sekundžių pažiūrėjęs kažkur priešais save, o paskui metęs į susirinkusius žvilgsnį, lyg deganti strėlė pataikiusį į širdį dailiajai Rozai ir privertusį ją giliai atsidusti, užtraukė švelniu Heinricho Frauenlobo tonu tokią nuostabią dainą, kad visi meistrai sutartinai pripažino, jog nė vienas iš jų negalėtų to jaunojo pameistrio pranokti.

Kai atėjo vakaras ir dainavimo varžybos pasibaigė, meistras Martynas, norėdamas kaip reikiant pasigėrėti gražia diena, labai linksmai nusiteikęs patraukė su Roza į Alervyzę. Abiem pameistriams — Reinholdui ir Fridrichui — buvo leista eiti kartu. Roza žingsniavo tarp jų. Fridrichas, švytintis nuo meistrų pagyrimų, apsvaigęs nuo palaimos, ryžosi tarti keletą drąsių žodžių, kurių Roza, droviai nuleidusi akis, dėjosi nenugirdusi. Ji bevelijo kreiptis į Reinholdą, kuris savo papratimu plepėjo visokius linksmučius niekus ir nesivaržydamas paėmė Rozą už parankės. Jau iš tolo jie išgirdo džiugų erzelį Alervyzėje. Atėję į vietą, kurioje jaunikaičiai pramogavo visokiais, iš dalies ir kariniais žaidimais, jie išgirdo, kaip žmonės vis šūkavo: „Nugalėjo, nugalėjo... ir vėl jis, tas stipruolis! Taip, taip, jo niekas neįveiks!“ Meistras Martynas, šiaip taip prasispraudęs pro žmones, pamatė, kad visi tie pagyrimai, visi nuostabos šūksniai buvo taikomi ne kam kitam, o jo pameistriui Konradui. Bėgimu, kumštynėmis, ieties metimu jis visus pranoko. Kaip tik tuo metu, kai meistras Martynas priėjo, Konradas sušuko, ar nenorėtų kas linksmai pasikapoti su juo bukais kardais. Į jo iššūkį atsiliepė keli drąsūs jauni patricijai, pratę prie tokių riteriškų rungtynių. Tačiau neilgai truko, ir Konradas be didelių pastangų ir įtampos ir čia visus savo priešininkus nugalėjo, ir jo vikrumo ir stiprumo liaupsinimui nebuvo galo.

Saulė nusileido, vakaro žaros išblėso, ir sutemos greitai tirštėjo. Meistras Martynas, Roza ir abu pameistriai įsitaisė prie čiurlenančio šaltinio. Reinholdas vieną po kito pasakojo nuostabius dalykus apie tolimą Italiją, o Fridrichas laimingas tyliai žiūrėjo Rozai į akis. Netikėtai pasirodė Konradas; jis žengė iš lėto, neryžtingai, lyg ir svyruodamas, sėsti jam prie kitų, ar ne. Meistras Martynas šūktelėjo jam:

— Eikšekit, Konradai! Narsiai laikėtės pievoje, patinka man tokie pameistriai, taip dera. Nesivaržykit, drauguži, sėskitės prie mūsų, aš leidžiu!

Konradas metė veriantį žvilgsnį į meistrą, maloningai jam mojantį galva,

ir dusliai pasakė:

— Jūsų tai aš visiškai nesivaržau, dar nė neklausiau, galiu čia sėstis ar ne, ir apskritai ateinu visai ne pas jus. Visus savo priešininkus linksmoje riteriškoje kovoje patiesiau ant žemės, ir dabar tik norėčiau maloniąją panelę paklausti, ar nesiteiktų ji manęs pagerbti ir padovanoti kaip linksmų rungtynių prizo tos gražios puokštelės, kuri puošia jos krūtinę.— Sulig tais žodžiais Konradas priklaupė ant vieno kelio priešais Rozą, pažvelgė savo tyromis rudomis akimis jai į veidą ir ėmė prašyti: — Duokite man, brangioji Roza, tą gražią puokštę kaip pergalės prizą, juk neišeina kitaip, negalite neduoti.

Roza tuojau nusisegė gėleles, padavė Konradui ir šypsodama pasakė:

— Taip, aš juk žinau, kad tokiam šauniam riteriui kaip jūs dera gauti tokį garbės ženklą iš damos, tad prašom, imkite sau šias jau apvytusias gėles.

Konradas pabučiavo jam atkištą puokštę ir prisisegė ją prie savo beretės, o meistras Martynas keldamasis sušuko:

— Kas per paiki pokštai!.. Bet laikas jau ir namo, naktis užeina.

Ponas Martynas patraukė pirmas, o Konradas labai mandagiai ir pagarbiai paėmė Rozą už parankės, Reinholdas su Fridrichu nepatenkinti žingsniavo iš paskos. Žmonės, sutikti pakeliui, sustodavo, žvelgdavo jiems įkandin ir sakydavo: — Žiūrėkit, žiūrėkit, tai turtingasis kubilius Tobijas Martynas su savo dailiąja dukrele ir šauniaisiais pameistriais. Gražūs žmonės, ar ne?

Kaip Marta kalbėjosi su Roza apie tris pameistrius. Konrado kivirčas su meistru Martynu

Jaunos mergaitės visas šventės linksmybes paprastai tik rytojaus rytą kaip reikiant protu ir širdimi supranta, ir ta antroji džiaugsmų virtinė tada atrodo joms beveik dar gražesnė už pačią šventę. Taip ir dailioji Roza sėdėjo kitą rytą savo kambaryje, sunėrus rankas ant kelių, nuleidusi galvelę, paskendusi mintyse, ir nelietė verpsto nei siuvinio. Visiškai galimas daiktas, kad ji čia girdėjo Reinholdo ir Fridricho dainas, čia matė, kaip vikrusis Konradas nugali savo priešininkus, kaip gauna iš jos nugalėtojo prizą, čia niūniavo posmą iš kažkokios dainelės, čia šnabždėjo: „Jūs norite mano puokštės?“, ir tada skaisčiai nukaito jai skruostai, pro nuleistas blakstienas sužibo akys, iš krūtinės gelmių vogčiomis prasigavo keletas atodūsių. Tuo metu įėjo Marta, ir Roza

apsidžiaugė, kad dabar galės smulkiai papasakoti, kaip ir kas dėjosi šventosios Katarinos bažnyčioje ir Alervyzėje. Kai Roza baigė, Marta šypsodama tarė:

— Na, brangioji Roza, netrukus turėsit pasirinkti, kuris iš tų trijų gražuolių jaunikių jums labiausiai prie širdies.

— Dėl dievo,— šokosi Roza, išsigandusi ir paraudusi lyg žarija,— dėl dievo, Marta, ką jūs čia kalbat? Aš... iš trijų jaunikių?

— Tik nenuduokit,— toliau kalbėjo Marta,— tik nenuduokit, brangioji Roza, visiškai nieko nežinanti, nieko nenujaučianti. Reikia iš tikrųjų visai neturėti akių, būti visiškai aklam, kad nematytum, jog mūsų pameistriai Reinholdas, Fridrichas ir Konradas — visi trys yra baisiausiai jus įsimylėję.

— Ką jūs čia prasimanot, Marta? — pralemeno Roza, užsidengdama rankomis akis.

— Liaukis,— kalbėjo toliau Marta, sėsdamasi priešais Rozą ir viena ranka apkabindama ją,— liaukis, mielasis, drovusis vaikeli, atitrauk rankas, žiūrėk man tiesiai į akis ir pamėgink nuneigti, kad jau seniai aiškiai pastebėjai, jog pameistrių galvos ir širdys vien tavim gyvena. Ar gali? — Na mat, neišeina! Ir būtų ko stebėtis, jeigu mergaitės akys tokių dalykų tuojau pat nepastebėtų. Kaip jų žvilgsniai iš karto šoka nuo darbo prie tavęs, vos tik įžengi į dirbtuvę, kaip visi trys pagyvėja. Kaip Reinholdas su Fridrichu ima traukti gražiausias savo dainas, kaip net ir tas padūkėlis Konradas pasidaro tykutėlis ir malonus, kaip kiekvienas jų stengiasi atsidurti kaip galima arčiau tavęs, kaip nušvinta veidas tam, į kurį teikeisi maloniai pažvelgti, kuriam meilų žodelį tari! Klausyk, dukrele, argi ne puiku, kad tokie gražūs vyrai dėl tavęs varžosi? Ar tu apskritai vieną kurį iš tų trijų pasirinksi ir kurį, šiandien aš negaliu pasakyti, nes tu visiems jiems esi maloni ir gera, nors aš... na, geriau apie tai nekalbėti. Bet jeigu tu pati ateitum pas mane ir sakytum: „Patarkit man, Marta, kuriam iš tų man besimeilinančių jaunikaičių atiduoti savo širdį ir ranką“, tai aš, žinoma, atsakyčiau: „Jeigu tau širdis aiškiai ir garsiai nesako — štai šis, tai tegu jie visi eina kas sau.“ Šiaip jau tai man labai patinka Reinholdas, bet ir Fridrichas, ir Konradas visai prie širdies, tik visiems turiu ir ką prikišti. Iš tiesų, brangioji Roza, kai žiūriu į taip šauniai dirbančius tuos jaunus pameistrius, visada prisimenu savo mielą vargšą Valentiną, ir čia negaliu vis dėlto nepasakyti, kad gal jis daug ko geriau už juos ir negalėjo padaryti, bet visur, kur tik ką veikė, jutai visai kitokį polėkį, kitokį nusiteikimą. Buvo matyti, kad jis į tai, ką daro, įdeda visą savo sielą, o kai žiūriu į tuos jaunus pameistrius, man vis atrodo, kad jie tik nuduoda atsidėję tam, ką daro, o galva užimta visai kitais da-

lykais, ne darbu, kad šis jiems tartum tik našta, kurią jie savo noru užsivertė ir dabar guviai tempia. Su Fridrichu man lengviausia sutarti — jis tokio ištikimo ir nuoširdaus būdo. Jis tarsi ir artimiausias mums, aš suprantu viską, ką jis kalba, o tai, kad jis taip tyliai jus myli lyg drovus vaikas, kad tik vargais negalais išdrįsta į jus pažvelgti, kad parausta, kai tik pasakote jam kokį žodį,— dėl viso to šis jaunikaitis man labiausiai patinka.

Rozos akyse lyg ir pasirodė ašara, kai Marta šitaip pasakė. Ji atsistojo ir nusisukusi į langą tarė:

— Fridrichas man irgi labai patinka, tik nekalbėk nieko bloga ir apie Reinholdą.

— Kaip aš galėčiau? — atsakė Marta.— Reinholdas, aišku, gražiausias iš jų. Kokios akys! Jeigu jis į ką įbeda savo spindintį žvilgsnį, sunku jį ištverti! Bet Reinholdas turi savyje ir kažką keista, kas mane gerokai gąsdina ir stumia nuo jo. Manau, kad ponas Martynas, matydamas Reinholdą dirbant jo dirbtuvėje ir vis liepdamas jam atnešti tai šį, tai tą, turėtų jaustis taip, kaip kad aš jausčiausi, jeigu man kas padėtų virtuvėje indą, žibantį auksu ir brangiaisiais akmenimis, ir aš turėčiau vartoti jį kaip paprastą namų ūkio ryką — juk aš jo nė liesti nedrįsčiau. Kai Reinholdas ima ką pasakoti, tai kalba ir kalba, ir jo žodžiai skamba kaip švelni muzika, kuri tave visiškai užvaldo, bet kai paskui rimtai pagalvoji apie tai, ką jis pasakė, tai galiausiai pasidaro aišku, kad nė žodelio nesupratai. O jeigu jis kartais ir mūsiškai pajuokauja ir aš pagalvoju, jog jis vis dėlto toks pat kaip ir mes, staiga vėl ims ir pasižiūrės taip neprasčiokiškai, kad aš net išsigąstu. Ir vis dėlto negaliu sakyti, kad iš pažiūros jis būtų panašus į kokį pasipūtusį junkerį ar patricijų. Ne, čia visai kas kita. Žodžiu, man atrodo, dievai žino kodėl, tartum jis bendrautų su kažkokiomis aukštesnėmis dvasiomis, tartum apskritai priklausytų kitam pasauliui. Konradas — padūkęs ir išpuikęs vaikinas, bet turi savyje ir kažką nežmoniškai didinga, kas nelabai derinasi su amatininko prijuoste. Ir laikosi jis taip, tarsi vienas galėtų įsakinėti, o kiti turėtų jo klausyti. Juk per tą trumpą laiką, kai jis čia dirba, jau pasiekė, kad meistras Martynas, griausmingu balsu Konrado užriktas, paklūsta jam. Bet Konradas kartu ir toks geraširdis, toks doras, kad ant jo visai negalima supykti. Greičiau turiu pasakyti, kad, nors audringo būdo, man jis beveik mielesnis už Renholdą; tiesa, ir jis dažnai kalba baisiai painiai, bet vis dėlto jį gerai supranti. Kertu lažybų, kad šitas vaikinas, tegu jis kuo nori dedasi, yra buvęs kariškis. Dėl to jis taip gerai valdo ginklą, turi kažką riteriško, ir tai jam neblogai tinka. Na tad sakykit, mieloji Roza — tik be jokio apsimetimo,— kuris iš tų trijų pameistrių jums labiausiai patinka?

— Neklausinėkit,— atsakė Roza,— neklausinėkit, brangioji Marta, manęs tokių keblių dalykų. Žinau tik tiek, kad man su Reinholdu išeina visai ne taip kaip jums. Tiesa, kad jis visai kitoks negu jo bendrai, kad kai jis pasakoja, man toks įspūdis, tarsi staiga atsivertų puikus sodas, pilnas labai gražių gėlių, žiedų ir vaisių, kokių žemėje nė nerasi, bet man malonu žiūrėti pro tuos vartus vidun. Nuo to laiko, kai Reinholdas čia, kai kurie dalykai man atrodo visai kitaip, o kai kurie, glūdėję iki tol mano sieloje blausūs ir migloti, dabar pasidarė tokie šviesūs ir aiškūs, kad juos labai gerai atpažįstu.

Marta atsikėlė, išeidama pagrūmojo Rozai pirštu ir pasakė:

— Na, na, Roza. Išeina, kad tavo išrinktasis bus Reinholdas. To tai nemaniau, nė neįtariau!

— Labai prašyčiau,— atsakė Roza, lydėdama ją durų link,— labai prašyčiau, mieloji Marta, nieko nemanyti, nieko nespėlioti; palikit visa tai ateičiai. Ką ji atneš, bus dangaus lemtis, kuriai kiekvienas turi nuolankiai paklusti.

Tuo tarpu meistro Martyno dirbtuvėje prasidėjo tikras sujudimas. Kad galėtų susidoroti su visais užsakymais, jis priėmė dar keletą parankinių ir mokinių, ir dabar ten taip pokšėjo trinksėjo, kad buvo girdėti toli aplinkui. Reinholdas baigė matuoti metmenis didžiulei statinei, kurią reikėjo padaryti Bambergo vyskupui, ir su Fridrichu bei Konradu ją taip mikliai sustatė, kad meistrui Martynui netvėrė džiaugsmu širdis krūtinėje, ir jis keletą kartų sušuko: „Tai bent darbas, tai bus statinaitė, tokios aš dar nesu padaręs, jei neskaitysim mano meistrystės įrodymo.“ Visi trys pameistriai stati taip kalė lankus ant dailiai suleistų šulų statinio, kad nuo trinkų smūgių drebėjo visa aplinkui. Senelis Valentinas uoliai gramdė kaišena šulus, Marta, laikydama du mažiausius savo vaikus ant kelių, sėdėjo visai arti, už Konrado nugaros, o kiti guvūs berniūkščiai rėkaudami ir žvangindami lankais dūko aplinkui. Gaudė tokia linksma maišalynė, kad niekas beveik nė nepastebėjo, kaip į dirbtuvę įėjo senasis ponas Johanas Holcšueris. Meistras Martynas žengė jo pasitikti ir mandagiai paklausė, ko jam reikia.

— Nagi štai,— atsakė Holcšueris,— panorau vėl pamatyti savo mielą Fridrichą, kuris ten taip šauniai pluša. O paskui, mielas meistre Martynai, mano vyno rūsiui reikia geros statinės, kurią aš ir norėjau prašyti, kad padarytumėt. Bet žiūrėkit, ten kaip tik tveriama tokia statinė, kokios man reikia; galėtumėt ją man ir perleisti, tik sakykit kainą.

Reinholdas, kuris, pavargęs nuo darbo, keletą minučių ilsėjosi ir buvo vėl belipąs ant pastolių, nugirdo Holcšuerio žodžius ir pasukęs galvą tarė:

— Ei, brangus pone Holcšueri, apie mūsų statinaitę geriau nė nes-

vajokit, ją mes darome didžiai gerbiamam ponui Bambergo vyskupui!

Meistras Martynas, susinėręs rankas už nugaros, atkišęs kairę koją į priekį, atmetęs galvą, primerktomis akimis pasižiūrėjo statinės pusėn ir išdidžiai išdrožė:

— Mielas mano meistre, jau iš rinktinės medžiagos, dailaus darbo galėjote suvokti, kad toks puikus dalykas dera tik kunigaikščio rūsiui. Mano pameistrys Reinholdas teisybę pasakė, apie tokį daiktelį nėra ko jums nė svajoti; na, kai pasibaigs vynuogių rinkimas, aš liepsiu padaryti jums gerą paprastą statinaitę, tokią, kokia jūsų rūsiui tinka.

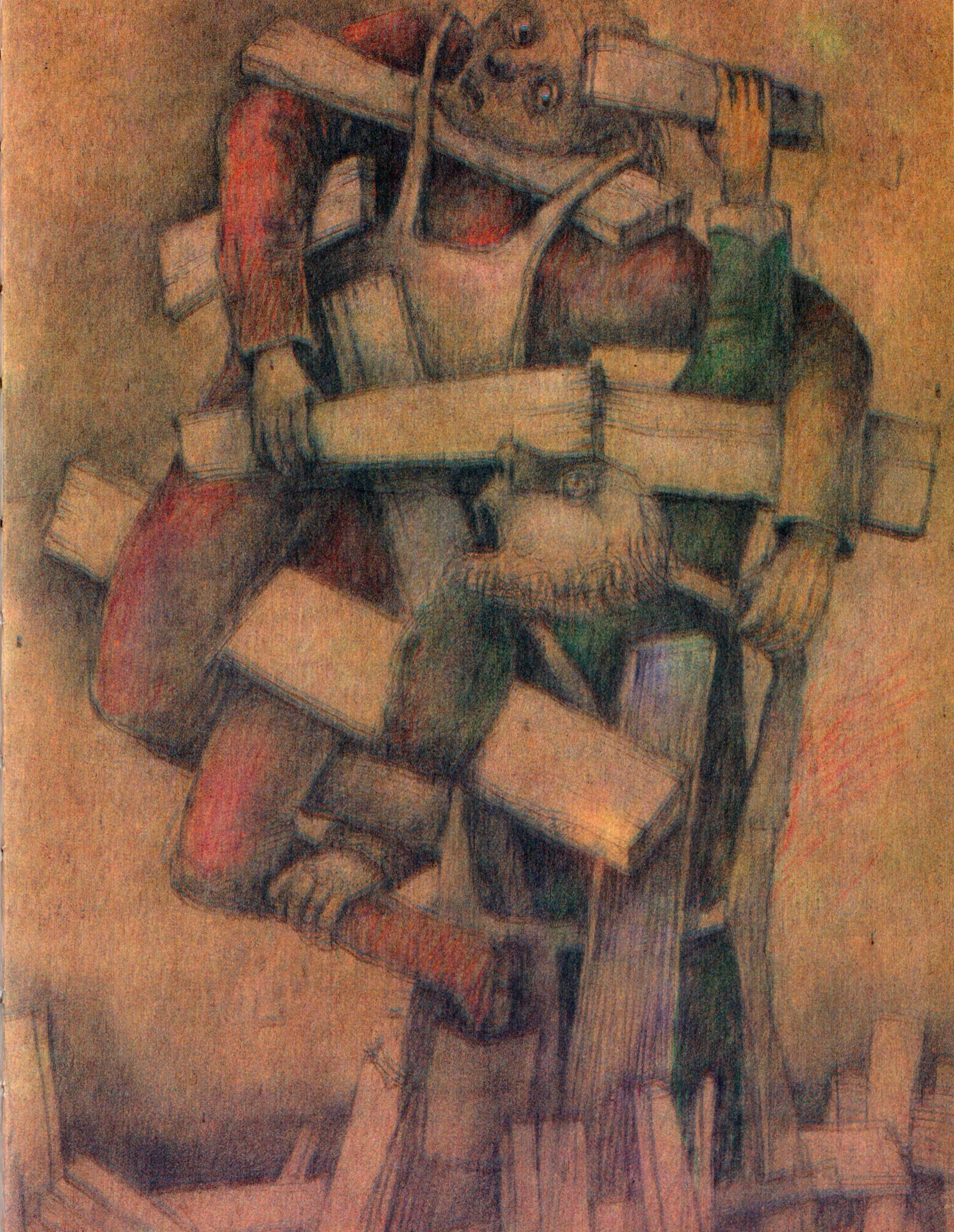
Senis Holcšueris, įsižeidęs dėl meistro Martyno tokio nepagarbaus puikavimosi, atšovė, kad jo auksiniai sveria lygiai tiek pat kaip ir Bambergo vyskupo ir kad jis už gryną pinigą gausiąs ne blogesnio darbo daiktą ir kitur. Meistras Martynas, pagautas siuto, vos tvardėsi, kad dar labiau neįžeistų to pono Holcšuerio, labai gerbiamo magistrato ir visų miestiečių. Bet tą pat minutę Konradas ėmė taip smarkiai kalti trinka, kad viskas pradėjo drebėti, treškėti. Meistras Martynas, nebegalėdamas sutramdyti viduje susikaupusio pykčio, garsiai prapliupo:

— Konradai, pusgalvi, ko taip trankais lyg apspangęs, bene statinę nori man sudaužyti?

— Oho,— suriko Konradas, atsigręžęs ir įžūliai apžiūrinėdamas meistrą.— Oho, juokingas meistriūkšti! O ko man jos nedaužyti? — Ir sulig tuo žodžiu taip baisiai trenkė į statinę, kad stipriausias jos lankas žvangėdamas sprogo ir nubloškė Reinholdą nuo siauros pastolių lentos, o iš kurtaus triokštelėjimo buvo aišku, kad bus įlūžęs ir koks šulas. Nebesitverdamas pykčiu, meistras Martynas prišoko prie Valentino, ištraukė iš jo rankų šulą, kurį tas dailino, ir garsiai surikęs: „O tu prakeiktas šunie!“, iš visų jėgų vožė Konradui per nugarą. Pajutęs smūgį, šis greitai atsisuko ir akimirką stovėjo lyg apdujęs, bet paskui jo akys plykstelėjo nesutramdomu įniršiu, jis sugriežė dantimis ir suriko: „Mušiesi?“ Paskui liuoktelėjo nuo pastolių žemėn, griebė šalia gulinčią kaišeną ir taip smogė ja meistrui, kad šiam galva būtų pusiau perskilus, jei Fridrichas nebūtų spėjęs truktelėti meistro į šalį, tad įrankis kliudė tik jo ranką, iš kurios vis dėlto tuojau pat šoko kraujas. Martynas, storas ir nevikrus, neteko pusiausvyros, užkliuvo už leistuvo, prie kurio dirbo mokinys, ir griuvo ant žemės. Dabar visi puolė laikyti Konrado, kuris, mojuodamas kruvina kaišena, baisiu balsu riaumojo:

— Keliauk pragaran, pragaran!

Milžiniška jėga nubloškęs visus nuo savęs, jis užsimojo antram kirčiui, kuris vargšui meistrui, šnopuojančiam ir dejuojančiam ant žemės, tikrai būtų padaręs galą, bet staiga dirbtuvės tarpduryje pasirodė Roza, nuo siaubo išblyškusi lyg numirėlė. Pamatęs ją, Konradas su aukštai iškelta

kaišena tartum suakmenėjo. Paskui sviedė toli šalin įrankį, susiėmė rankas ant krūtinės ir kad suriks tokiu balsu, kuris kiekvienam griebė už širdies: „O dievuliau, dievuliau, ką gi aš padariau!“, ir išbėgo iš dirbtuvės. Niekas nė negalvojo jo vytis.

Dabar visi supuolę vargais negalais pakėlė vargšą meistrą Martyną; tuoj paaiškėjo, kad kaišena vis dėlto prakirto tik rankos minkštimą ir žaizda ne tokia jau pavojinga. Senąjį poną Holcšuerį, kurį griūdamas Martynas parvertė, dabar irgi ištraukė iš po medžio drožlių ir kiek galėdami apramino Martos vaikus, kurie be paliovos klykė verkė, nusigandę dėl gerojo dėdulės Martyno. O šis buvo visai suglumęs ir sakė, kad tik tas velnio pameistrys nebūtų pagadinęs puikiosios statinės, o žaizda tai niekis.

Seniesiems ponams parūpino neštuvus, nes ir Holcšueris griūdamas gerokai užsigavo. Jis plūdo amatą, kuriam reikalingi tokie žudikiški įrankiai, ir maldavo Fridrichą grįžti — ir kuo greičiau, tuo geriau — prie dailiosios liejininkystės, prie tauriųjų metalų.

Kai sutemos užtraukė visą dangų, Fridrichas, o su juo ir Reinholdas, kurį lankas gerokai pritrenkė ir kuris dabar jautėsi visas lyg sulamdytas, dūlino suirzę į miestą namo. Netikėtai jie išgirdo už gyvatvorės kažką tyliai dūsaujant ir dejuojant. Jie sustojo, ir nuo žemės tuoj pakilo kažkokia aukšta žmogysta, kurią jie iš karto atpažino ir atšoko — tai buvo Konradas.

— Ak, brangieji,— verksmingu balsu sušuko Konradas,— tik nebijokit taip baisiai manęs! Jūs laikote mane prakeiktu žudiku!.. Ak, aš visai ne toks, visai ne toks... Aš kitaip negalėjau... *turėjau* nudėti tą storulį, tiesą sakant, *dar* turėčiau grįžti su jumis ir padaryti tai, jeigu tik būtų galima! .. Bet ne, ne... viskas baigta, daugiau jūs manęs nebematysit! .. Pasveikinkit mieląją Rozą, kurią aš be galo myliu! Pasakykit jai, kad jos gėles kol gyvas prie širdies nešiosiu, jomis dabinsiuos, kai... bet gal ji dar kada išgirs apie mane! Likit sveiki, likit sveiki, šaunieji mano draugužiai! — Tai pasakęs, Konradas tekinas pasileido laukais.

Reinholdas pasakė:

— Kažkas nepaprasta darosi tam vaikinui, jo poelgio negalime sverti ar matuoti įprastu mastu. Laikui bėgant gal ir atsiskleis paslaptis, slegianti jo krūtinę.

Reinholdas išeina iš meistro Martyno namų

Kaip anksčiau buvo linksma meistro Martyno dirbtuvėje, taip dabar pasidarė liūdna. Reinholdas, negalėdamas dirbti, tūnojo užsidaręs savo

kambaryje. Martynas, pasirišęs sužeistąją ranką, be paliovos dėjo į šuns dienas nesėkmę pasisamdžius tą nelemtą, nežinia iš kur atsibasčiusį pameistrį. Roza, net pati Marta su savo vaikais vengė to baisaus nutikimo vietos, tik vienišai, lyg medkirtys žiemą tuščiame miške, dunksėjo Fridrichas, kuris dabar be kitų pagalbos stengėsi vargais negalais baigti didžiulę statinę.

Netrukus didis liūdesys prislėgė Fridricho krūtinę, nes dabar jis tarėsi aiškiai pamatęs, ko jau seniai baiminosi. Jam nebeliko abejonės, kad Roza myli Reinholdą. Maža to, kad visas meilumas, visi švelnūs žodeliai jau ir anksčiau būdavo skiriami tik Reinholdui; dabar štai prisidėjo — ar bereikia ko daugiau? — tai, kad, negalint Reinholdui eiti į dirbtuvę, ir Roza apie tai nė nebegalvoja, jai geriau likti namie, tikriausiai tam, kad galėtų mylimuoju rūpintis, jį slaugyti. Sekmadienį, kai visi linksmai gužėjo užmiestin, kai meistras Martynas, žaizdai gerokai apgijus, pakvietė jį drauge su Roza kilti į Alervyzę, jis atsisakė išvykos ir, skausmo ir baisių meilės kančių visai priblokštas, vienui vienas išbėgo link to kaimo, ant tos kalvos, kurioje pirmą kartą susitiko su Reinholdu. Krito į aukštą, pilną gėlių žolę, o kai pagalvojo apie tai, kad gražioji vilties žvaigždė, visą kelią švietusi jam grįžtant į tėviškę, dabar, pasiekus kelionės tikslą, staiga dingo nakties tamsybėse, kad dabar jis su savo siekiais panašus į beviltišką svajotoją, tiesiantį savo ilgesingas rankas į tuščią miražą, ašaros pabiro jam iš akių į gėles, kurios palenkė savo galveles, tartum gedėdamos dėl žiaurios jaunojo pameistrio dalios. Fridrichas nė pats nesuvokė, kaip atsitiko, kad gilūs atodūsiai, veržęsi iš jo sugniaužtos krūtinės, pavirto garsiais žodžiais. Jis uždainavo:

Kur tu dingai,
Vilties žvaigždele?
Kitam jau kelio
Miglose be vėjo
Šviesti nuskubėjai.

Suūžkit, kraujo audros,
Draskykit man krūtinę,
Te skausmas paskutinis
Sužadins geismą nebūties,
Te širdžiai jis padės
Susprogt iš nevilties.

Ko šlamate taip tykiai,
Medžiai, naktį nykią?
Ko šypsot, aukso žaros?
Lyg čia kas gera daros?

Vienintelė paguoda
Man gult į duobę juodą.
Parodykit man vietą,
Kurioj gulėt nekieta.

Kaip neretai pasitaiko, kad ir didžiausia širdgėla, jeigu tik ji pratrūksta ašaromis ir žodžiais, pavirsta graudžiu liūdesiu, tokiu, kad sieloje sušvinta net šioks toks vilties spindulėlis, taip ir Fridrichas, padainavęs šią dainą, pasijuto nuostabiai sustiprėjęs ir pažvalėjęs. Vakariai vėjai, naktį ošiantys medeliai, į kuriuos jis dainoje kreipėsi, dabar šlamėjo, šnibždėjo tarsi jį guosdami, ir lyg šviesios svajos apie tolimus džiaugsmus, apie vargiai pasiekiamą laimę tamsiu dangumi aukštyn sliuokė auksiniai gaisų dryžiai. Fridrichas atsikėlė ir ėmė leistis nuo kalvos kaimo link. Staiga jam pasivaideno, kad šalia žingsniuoja Reinholdas, kaip tą kartą, kai pirmą sykį čia jį sutiko. Atmintyje jam iškilo visi tie žodžiai, kuriuos tada kalbėjo Reinholdas. Bet kai prisiminė Reinholdo pasakojimą apie dviejų draugų tapytojų varžybas, jam tartum kas akis atrišo. Pasidarė visiškai aišku, kad Reinholdas jau anksčiau bus Rozą matęs ir ją pamilęs. Tik ta meilė jį ir traukė į Niurnbergą pas meistrą Martyną, ir pasakodamas apie tų dviejų tapytojų varžybas, jis turėjo galvoje ne ką nors kitą, o jų — Reinholdo ir Fridricho — pastangas laimėti dailiosios Rozos širdį. Fridrichui vėl pasigirdo žodžiai, kuriuos Reinholdas tada sakė: „Sąžiningos, neturinčios jokių užpakalinių minčių varžybos dėl tos pačios premijos turi tik dar labiau suvienyti tikrų draugų širdis, užuot jas sukiršinusios; kilniose širdyse niekada negali rasti sau vietos smulkmeniškas pavydas arba klastinga neapykanta."

— Taip,— garsiai sušuko Fridrichas,— taip, mielas drauguži, į tave patį kreipsiuosi visai atvirai, tu pats man pasakysi, ar nebeliko man jokios vilties.

Jau buvo nebeankstyvas rytas, kai Fridrichas pasibeldė į Reinholdo kambario duris. Kadangi niekas neatsiliepė, jis atidarė jas, nes nebuvo užrakintos, kaip kad paprastai būdavo, ir įėjo. Bet tą pat akimirką jis sustingo į statulą. Priešais jį kaip gyva stovėjo Roza, visu savo patraukliu grakštumu, visu žavesiu plieskianti iš puikaus natūralaus dydžio portreto, stovinčio ant molberto ir labai gražiai apšviesto ryto saulės spindulių. Ant stalo buvo numesta prilaikomoji lazdelė, šlapi dažai ant paletės rodė, kad ką tik tapyta. „O Roza... Roza... o dievuliau mielas..." — atsiduso Fridrichas. Tuo metu jam per petį patapšnojo Reinholdas, priėjęs iš užpakalio, ir šypsodamas paklausė:

— Na, Fridrichai, ką pasakysi apie mano paveikslą?

Fridrichas prispaudė jį prie savo krūtinės ir sušuko:

— O, tu nuostabus žmogus! Tu — didis menininkas! Taip, dabar man viskas aišku! Tu, tu laimėjai premiją, dėl kurios drįsau varžytis aš, vargšelis!.. Kas gi aš prieš tave, kas gi mano menas palyginti su tavuoju? Ak, ir aš buvau šį tą užsimojęs! Tik nesijuok iš manęs, brangus Reinholdai! Mat aš svajojau, kaip puiku būtų nulipdyti dailią Rozos statulą ir nulieti iš gryno sidabro; bet juk tai buvo tik vaikiška užmačia! O tu! Tu! Kaip maloniai, visu kerinčiu savo grožiu ji tau šypsosi! Ak, Reinholdai, Reinholdai, koks tu laimingas žmogus! Taip, kaip tada sakei, taip dabar tikrai ir išėjo: mudu varžėmės, tu nugalėjai, tu turėjai nugalėti, bet aš lieku visa širdimi tavo. Vis dėlto turiu palikti šiuos namus, tėviškę, juk negalėčiau ištverti, juk turėčiau galą gauti, jeigu dabar vėl tektų pamatyti Rozą. Atleisk man už tai, nuostabus mano drauge. Dar šiandien, šią pat minutę bėgu iš čia, kur akys veda, kur kojos neša, kur tremia begalinė mano meilės kančia, beviltiškas mano sielvartas.

Sulig tais žodžiais Fridrichas buvo beišeinąs iš kambario, bet Reinholdas jėga sulaikė jį, švelniai sakydamas:

— Tu neišeik, nes dar viskas gali susiklostyti kitaip, negu tu manai. Atėjo laikas papasakoti tau ir tai, ką ligi šiol nutylėjau. Kad aš ne kubilius, o tapytojas, tau dabar jau aišku, ir, tikiuosi, iš paveikslo matai, kad ne be pagrindo galiu priskirti save ne prie paskutiniųjų dailininkų. Ankstyvoje jaunystėje išvykau į Italiją, tą meno šalį; ten man pasisekė patekti pas didžiuosius tapybos meistrus, kurie gyvąja savo ugnimi ir išpuoselėjo manyje žybsinčią kibirkštį. Taip ir išėjo, kad aš greitai iškilau, kad mano paveikslai išgarsėjo visoje Italijoje ir galingasis Florencijos kunigaikštis pasikvietė mane į savo rūmus. Tais laikais aš nė girdėti negirdėjau apie vokiečių meną ir, net nematęs jų Diurerių, jų Kranachų paveikslų, daug plepėdavau apie jų sausumą, blogą piešinį, negrabumą. Bet kartą kažkoks prekiautojas meno dalykais atgabeno į kunigaikščio galeriją vieną senojo Albrechto madonos paveikslėlį, kuris taip nepaprastai mane sukrėtė, kad aš visai nustojau žavėtis italų paveikslų prašmatnumu ir iš karto nusprendžiau grįžti į gimtąją Vokietiją savo akimis pasižiūrėti tapybos šedevrų, kurie dabar mane ir teviliojo. Atvykau čionai, į Niurnbergą, o kai pamačiau Rozą, pasijutau taip, tartum regėčiau gyvą po žemę vaikštinėjant tą Diurerio Mariją, kuri taip nuostabiai švytėjo mano sieloje. Man atsitiko tas pats, kas ir tau, brangusis Fridrichai, visa mano siela užsiplieskė skaisčia meilės liepsna. Kad tik matyčiau Rozą, galvojau sau, visa kita dingo man iš galvos, net menas liko dar šio to vertas tik dėl to, kad paveikslas po paveikslo šimtus kartų galėjau piešti, tapyti Rozą. Aš maniau galėsiąs susipažinti ir suartėti su ta mergaite įžūloka itališka maniera, tačiau kaip tik dėl to visos mano pastangos liko bergždžios. Nebuvo jokios dingsties patekti į meistro Martyno namus ir susipažinti. Ga-

liausiai ryžausi tiesiog pasipiršti Rozai, bet netikėtai nugirdau, kad meistras Martynas nusprendė išleisti savo dukterį tik už labai nagingo kubiliaus. Tada man šovė į galvą keista mintis — išmokti Štrasburge kubiliaus amato, o paskui eiti į meistro Martyno dirbtuvę. Visa kita, tariau, tebunie, kaip dievas duos. Kaip aš tą savo sumanymą įgyvendinau — tu žinai, bet dar turi sužinoti, kad meistras Martynas man prieš keletą dienų pasakė, jog iš manęs išeisiąs puikus kubilius ir kad aš būsiąs jam tikrai malonus geras žentas, nes jis pastebėjęs, jog aš siekiąs Rozos palankumo ir jai patinkąs.

— Ar gali būti kitaip? — geliama širdimi sušuko Fridrichas.— Taip, taip, Roza bus *tavo*! Ir kaip aš, vargšas žmogelis, galėjau tokios laimės tikėtis?

— Tu pamiršti,— kalbėjo toliau Reinholdas,— brangus broli, kad pati Roza anaiptol dar nepatvirtino to, ką gudrusis meistras Martynas tariasi pastebėjęs. Tiesa, kad Roza ligi šiol su manimi elgėsi labai maloniai ir draugiškai, bet mylinti širdis išsiduoda visai kitaip! Pažadėk man, broluži, dar tris dienas būsi ramus ir triūsi dirbtuvėje kaip paprastai. Galėčiau dabar ir aš vėl dirbti, bet nuo to laiko, kai pradėjau uoliai šį paveikslą tapyti, tas pasigailėjimo vertas kubiliaus amatas man kelia neišpasakytą pasišlykštėjimą. Aš nebegaliu imti rankon trinkos, tebūnie, kas bus. Trečią dieną aš tau atvirai pasakysiu, kokie mano reikalai su Roza. Jeigu iš tikrųjų būčiau tas laimingasis, kurį Roza myli, tai galėtum sau keliauti ir pats patirti, kad laikas gydo giliausias žaizdas.

Fridrichas pažadėjo laukti savo lemties sprendimo.

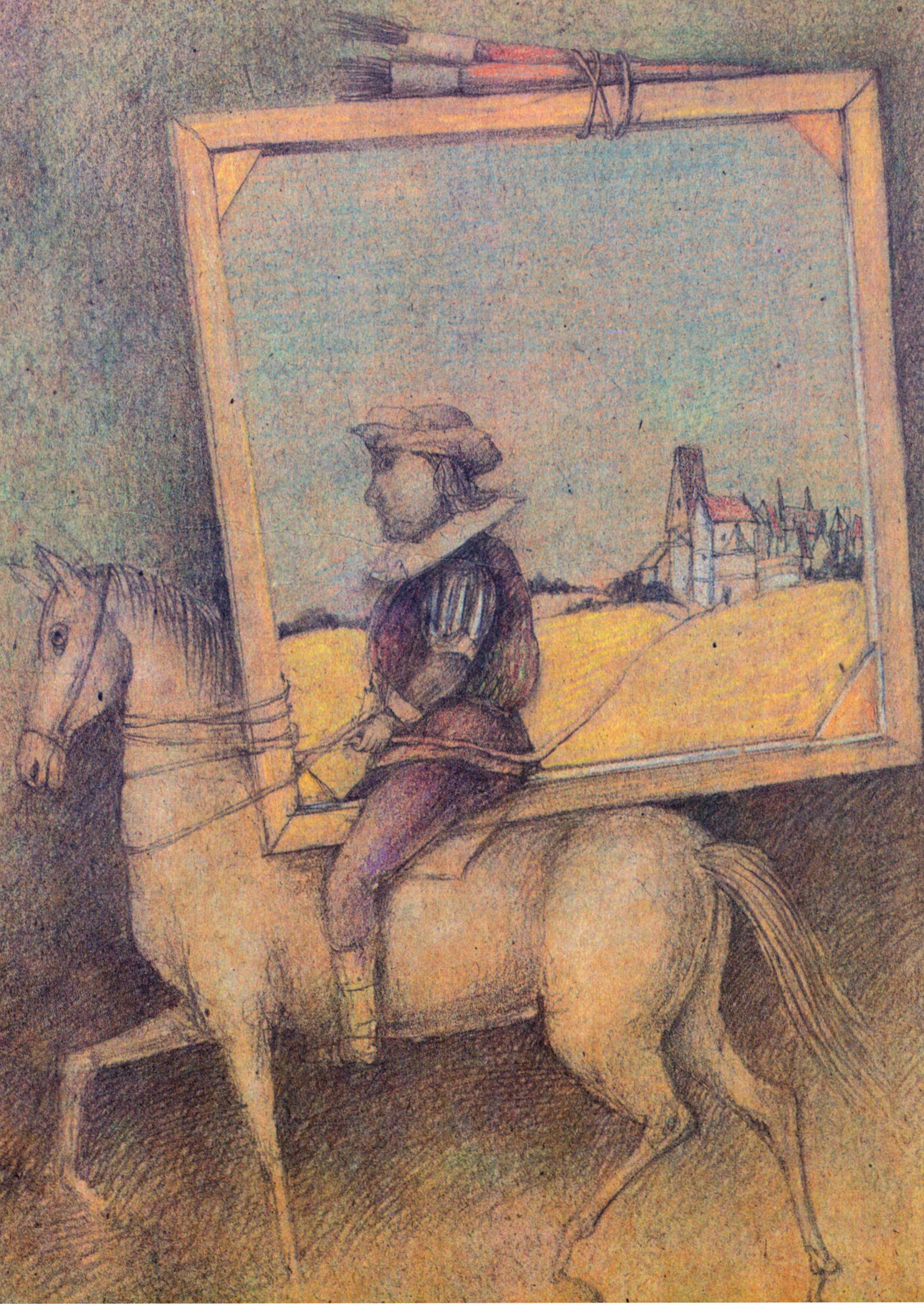
Trečią dieną (visą tą laiką Fridrichas kruopščiai vengė Rozos) jam širdis virpėjo iš baimės ir nerimastingo laukimo. Slankiojo lyg lunatikas po dirbtuvę, ir jo negrabumas tikrai davė pagrindo meistrui Martynui niurgzliai bartis, nors šiaip jau tokios mados neturėjo. Matyt, meistrui bus nutikę kažkas nepaprasta, kad taip viskas atgriso. Jis daug kalbėjo apie niekšišką klastą ir nedėkingumą, neaiškindamas, apie ką šneka. Kai pagaliau atėjo vakaras ir Fridrichas išsiruošė atgal į miestą, netoli vartų priešais atjojo raitelis, kurį jis be vargo atpažino — tai buvo Reinholdas. Pamatęs Fridrichą, Reinholdas sušuko:

— A, štai ir sutikau tave, kaip norėjau.

Jis nušoko nuo arklio, užsimovė pavadžius ant dilbio ir paėmė draugą už rankos.

— Paėjėkim,— tarė jis,— trupučiuką drauge. Dabar jau galiu pasakyti, kas išėjo iš mano meilės.

Fridrichas pastebėjo, kad Reinholdas vilki tais pačiais drabužiais kaip ir per pirmą susitikimą ir kad ant arklio pririštas kelionmaišis. Reinholdas atrodė išblyškęs ir sutrikęs.

— Būk laimingas,— su šiokiu tokiu niršuliu sušuko Reinholdas,— būk laimingas, broleli. Dabar gali sau uoliai stuksėti prie tų savo statinių, užleidžiu tau savo vietą, ką tik atsisveikinau su gražuole Roza ir garbinguoju meistru Martynu.

— Ką,— tarė Fridrichas, visas tartum elektros nukrėstas,— ką, tu išeini, nors Martynas nori, kad tu taptum jo žentu, ir Roza tave myli?

— Taip,— atsakė Reinholdas,— brangus broli, tau atrodo tik todėl, kad tave pavydas žlibina. Dabar aišku kaip dieną, kad Roza būtų tekėjusi už manęs tik iš klusnumo tėvui, bet nė kibirkštėlės meilės nėra jos ledinėje širdyje. Cha, cha! O aš kad kiek galėjau tapti nagingu kubiliumi. Dieną po dienos per visą savaitę būčiau su mokiniais drožęs lankus, obliavęs šulus, sekmadieniais su gerbiamąja šeimininke traukęs pas šventąją Katariną arba šventąjį Zėbaldą, o vakarais ėjęs į Alervyzę, ir taip metai po metų.

— Nesišaipyk,— sustabdė Fridrichas bepradedantį garsiai kvatoti Reinholdą,— nesišaipyk iš paprasto darbštaus miestiečio gyvenimo. Jeigu Roza iš tikrųjų tavęs nemyli, tai juk ne ji dėl to kalta, o tu taip pyksti, taip dūksti.

— Teisybę sakai,— tarė Reinholdas,— tai tik kvailas mano įprotis — kai jaučiuosi įžeistas, imu triukšmauti kaip išpaikintas vaikas. Tu galėjai suprasti, kad aš pasakiau Rozai apie savo meilę ir jos tėvo pritarimą. Jai iš karto pabiro ašaros iš akių, jos ranka sudrebėjo manojoje. Nusisukus į šalį ji sušnabždėjo: „Aš turiu daryti, kaip tėvas nori!“ Man to pakako. Keistas mano suirzimas turėtų tau, brangus Fridrichai, padėti pažvelgti į mano sielą; tu turi suprasti, kad aš stengiausi gauti Rozą tik dėl to, jog kaip reikiant nesupaisiau savo jausmų. Kai tik pabaigiau Rozos portretą, siela nurimo, ir pats, žinoma, stebiuosi, kad dabar dažnai man atrodo, tartum Roza — tai portretas, o portretas — tai tikroji, gyvoji Roza. Apgailėtinas amatas pasidarė man bjaurus, ir kai tas prastuoliškas gyvenimas su meistro titulo įsigijimu ir vedybomis prirėmė prie sienos, pasijutau tartum sodinamas į kalėjimą ir kaustomas grandinėmis. Tad kaipgi gali tas angelėlis, kurį širdyje nešioju, tapti mano žmona? Ne! Amžinai jauna, miela ir graži ji turi puikuotis paveiksluos, kuriuos sukurs mano nerimstanti dvasia. O, kaip aš to trokštu! Ir kaip galėčiau išduoti tą dieviškąjį meną! Netrukus vėl pasinersiu į karštas tavo kvapų bangas, puikioji, nuostabioji šalie, menų tėvyne!

Draugai priėjo tą vietą, kur Reinholdo pasirinktas kelias suko į kairę.

— Čia mes ir išsiskirsim,— sušuko Reinholdas, stipriai priglaudė Fridrichą prie savo krūtinės, po to šoko ant arklio ir nudūmė. Fridrichas tylus žiūrėjo jam įkandin, paskui, keistų jausmų apniktas, nukiūtino namo.

Kitą dieną meistras Martynas paniuręs ir tylėdamas dirbo tą didžiulę statinę, skirtą Bambergo vyskupui, o ir Fridrichas, tik dabar skaudžiai pajutęs išsiskyrimo su Reinholdu kartėlį, negalėjo išspausti iš savęs nė žodžio, tuo labiau uždainuoti. Pagaliau Martynas metė šalin trinką, susinėrė rankas ir tarė:

— Štai ir Reinholdo nebėra. Jis didelis tapytojas ir vedžiojo mane už nosies, apsimetęs kubiliumi. Kad būčiau nors nujautęs, kai jis su tavimi atėjo į mano namus ir rodėsi esąs toks sumanus, och būčiau parodęs duris. Toks atviras ir tyras veidas, o kiek melo ir apgaulės širdyje! Na, jo nebėra, o tu liksi man ir mano amatui ištikimas ir sąžiningas. Kas žino, gal kaip nors pasidarysi ir dar artimesnis man. Jeigu tapsi puikiu meistru ir Roza tave pamils... na, tu supranti, ką noriu pasakyti, tad pasistenk įsigyti jos palankumą.

Sulig tais žodžiais jis vėl čiupo trinką ir ėmė uoliai dirbti toliau. Fridrichas nė pats nesuvokė, kaip čia pasidarė, kad Martyno žodžiai draskė jam krūtinę, kad joje kilo keista baimė, lyg migla slopinanti kiekvieną vilties spindulį. Roza po ilgos pertraukos pirmą sykį vėl atėjo į dirbtuvę, bet visiškai savyje prapuolusi ir kaip Fridrichas su širdgėla pastebėjo, paraudusiomis nuo ašarų akimis. „Ji verkė jo, vis dėlto myli jį",— kuždėjo jam kažkas viduje, ir jis negalėjo pakelti akių į tą, kurią taip neapsakomai mylėjo.

Didžioji statinė pagaliau buvo baigta, it tik dabar meistras Martynas, apžiūrinėdamas tą gerai nusisekusį dirbinį, vėl pralinksmėjo ir atgavo gerą nuotaiką.

— Taip, sūnau,— prašneko jis, tapšnodamas Fridrichui per petį,— taip, sūnau, tebūnie kaip pasakiau: jeigu tau pasiseks įsigyti Rozos palankumą ir tu padarysi puikų darbą meistro vardui gauti, tai tapsi mano žentu. O tada galėsi stoti į kilniųjų meisterzingerių cechą ir pelnyti didžią garbę.

Darbo meistrui Martynui susikaupė begalės, ir jis turėjo priimti dar du pameistrius. Tai buvo geri darbininkai, bet netašyti bernai, per ilgas keliones visai pasileidę. Vietoj anksčiau skambėjusių malonių ir linksmų kalbų dabar meistro Martyno dirbtuvėje girdėjai vien nešvankybes, vietoj gražių Reinholdo ir Fridricho dainų — nepadorius raliavimus. Roza vengė dirbtuvės, ir Fridrichas tik retkarčiais ir probėgšmais ją matydavo. O kai pasitaikė su niūriu ilgesiu į ją pažvelgti, kai jis, giliai atsidusęs, pratarė: „Ak, mieloji Roza, jeigu tik aš vėl galėčiau su jumis kalbėtis, jeigu tik jūs vėl būtumėte tokia maloni, kaip tada, kai dar Reinholdas pas mus buvo", ji droviai nuleido akis ir sušnibždėjo: „Jūs norite man kažką

pasakyti, brangus Fridrichai?“ Fridrichas tartum sustingo, negalėjo nė žodžio pratarti, ir gražiosios akimirkos kaip nebuvę: ji švystelėjo kaip žaibas, kuris plyksteli vakaro gaisuose ir dingsta beveik nepastebėtas.

Meistras Martynas ėmė reikalauti, kad Fridrichas pradėtų savo darbą meistro vardui gauti. Jis išrinko iš savo medienos atsargų gražiausią, švariausią ąžuolą, be mažiausių dryžių ir skėtrų, išgulėjusį rietuvėje jau daugiau kaip penketą metų, ir niekas kitas neturėjo Fridrichui padėti, išskyrus senąjį Valentiną. Bet jeigu dėl tų netašytų pameistrių kaltės kubiliaus amatas jau ir anksčiau darėsi Fridrichui vis mažiau ir mažiau pakenčiamas, tai dabar vien pagalvojus, kad darbas meistrystei įroduti visiems laikams nulems jo gyvenimą, jam tiesiog užgniauždavo gerklę. Ta keista baimė, kuri prasidėjo, kai meistras Martynas gyrė jo atsidavimą savo amatui, dabar vis ryškėjo ir nepaprastai stiprėjo. Buvo aišku, kad jis gėdingai žlugs, jeigu atsiduos amatui, kuris vien menu gyvenančiai jo sielai yra labai priešingas, tiesiog nepriimtinas. Reinholdas, Rozos portretas jam niekaip nėjo iš galvos. O ir jo paties menas vėl ėmė rodytis labai garbingas. Kai bedirbant imdavo kankinti mintis, koks apgailėtinas jo užsiėmimas, dažnai, prisidengdamas negalavimu, mesdavo dirbtuvę ir bėgdavo į šventojo Zebaldo bažnyčią. Ten ištisas valandas spoksodavo į nuostabų Peterio Fišerio darbo paminklą ir susižavėjęs šaukdavo: „O dievuliau! Tokį kūrinį apmesti ir padaryti — ar yra kas pasaulyje gražiau?“ Ir kai po to prisiversdavo grįžti prie savo šulų ir lankų ir pagalvodavo, kad tik šitaip galima laimėti Rozą, pasijusdavo taip, tartum ligi raudonumo įkaitinti geležiniai nagai smigtų į kraujuojančią krūtinę ir jam belikę tik žūti nuo tos baisios kankynės. Per sapną dažnai pasirodydavo Reinholdas ir atnešdavo meninio liejimo darbams keistų piešinių, kuriuose Rozos atvaizdas būdavo keistai įpintas čia gėlės, čia angelėlio su sparniukais pavidalu. Tačiau juose kažko trūkdavo, ir jis pastebėdavo, kad Reinholdas, vaizduodamas Rozą, pamiršo širdį, ir pats ją pripiešdavo. Tada atrodydavo, kad visi piešinio lapai ir gėlės sujunda, ima dainuoti, maloniau kvepėti, o taurieji metalai lyg veidrodis atspindi Rozos paveikslą; vaikinas pasijusdavo ilgesingai tiesiąs rankas į mylimąją, paveikslas tarsi dingdavo tirštoje migloje, ir ji pati, dailioji Roza, apimta palaimos geismo, spausdavo jį prie savo mylinčios krūtinės.

Nykus kubiliaus darbas vis labiau ir labiau slėgė Fridrichą, ir jis ėmė ieškoti paguodos ir pagalbos pas savo senąjį meistrą Johaną Holcšuerį. Šis sutiko, kad jo dirbtuvėje Fridrichas pradėtų dirbti kūrinėlį, kurį buvo sumanęs ir kuriam jau ilgą, laiką taupė iš meistro Martyno gaunamą užmokestį, kad galėtų įsigyti tam reikalui būtino sidabro ir aukso. Ir atsitiko taip, kad Fridrichas, kurio numirėliškai išblyškęs veidas darė visiškai įtikinamą dingstį, girdi, esąs kankinamas sunkios ligos, beveik

visai liovėsi dirbęs pas meistrą Martyną, slinko mėnuo po mėnesio, o darbas meistro vardui gauti — ta didžiulė šimto kibirų statinė — labai maža tejudėjo į priekį. Meistras Martynas kietai mygo, kad jis bent tiek, kiek jėgos leidžia, dirbtų, ir Fridrichui, žinoma, neliko nieko kito, kaip vėl stoti prie ožio ir imtis kaišenos. Jam bedirbant priėjo meistras Martynas ir ėmė žiūrinėti apdorotus šulus. Staiga jis paraudo ir suriko:

— Kas gi tai, Fridrichai? Kas čia per darbas? Ar tuos šulus dailino pameistrys, kuris ketina tapti meistru, ar nenuojėgus mokinys, prieš trejetą dienų įsitrynęs dirbtuvėn? Atsitokėk, Fridrichai! Koks velnias tave apsėdo? Mano gražioji ąžuolo mediena! Meistro darbas! Ach tu negrabusis lengvabūdi!

Priveiktas visų tų kančių, kurios lyg pragare jį degino, Fridrichas nebepajėgė ilgiau tvardytis, sviedė kaišeną toli į šalį ir sušuko:

— Meistre, dabar viskas baigta. Net jeigu ir galą gaučiau neapsakomame skurde — daugiau nebegaliu. Nebeliko jėgų šiam apgailėtinam amatui, nes mane be galo traukia nuostabusis mano menas. Ak, aš neapsakomai myliu jūsų Rozą, taip myliu, kaip niekas kitas pasaulyje, tik dėl jos čia vilkau to priklaus darbo jungą... Dabar jo netekau; žinau, kad netrukus turėsiu krimstis dėl to, bet kitaip neišeina, grįžtu prie savojo mielojo meno, pas savo garbingą senąjį meistrą Johaną Holcšuerį, nuo kurio taip gėdingai pabėgau.

Meistro Martyno akys sužibo lyg degančios žvakės. Iš siuto beveik netekęs žado, jis mikčiodamas sumurmėjo:

— Ką? Ir tu? Melavai ir apgaudinėjai? Už nosies mane vedžiojai? Kubiliaus darbas — apgailėtinas amatas? Šalin iš akių, begėdi! Nešdinkis!

Sulig tais žodžiais meistras Martynas čiupo vargšą Fridrichą už pečių ir išstūmė lauk iš dirbtuvės. Nevalyvieji pameistriai ir mokiniai palydėjo jį šaipiu kvatojimu. Tik senasis Valentinas susinėrė rankas ant krūtinės, susimąstęs pažvelgė kažkur į tolį ir pasakė:

— Aš tai pastebėjau, kad šito gerojo pameistrio galva užimta aukštesniais dalykais negu mūsų statinės.

Marta karčiai pravirko, o jos berniukai ėmė bliaute bliauti, gailėdami Fridricho, kuris su jais ir maloniai pažaisdavo, ir dažnai atnešdavo skanėstų.

Kad ir kaip meistras Martynas pyko ant Reinholdo ir Fridricho, vis dėlto negalėjo pats sau nepripažinti, kad sykiu su jais iš dirbtuvės dingo džiaugsmas ir visos linksmybės. Naujieji pameistriai kasdien jam kėlė tik pyktį ir apmaudą. Kiekviena smulkmena dabar pats turėjo rūpintis, ir reikėjo didelių pastangų ir vargo, kad bent šis tas būtų padaryta taip, kaip jis norėjo. Visai prislėgtas dienos rūpesčių, dabar dažnai atsidusdavo: „Ak, Reinholdai, ak, Fridrichai, kaip būtų puiku, jeigu nebūtumėte taip begėdiškai manęs apgavę, jeigu vis dėlto būtumėte likę šauniais kubiliais!“ Prieita net ligi to, kad jis dažnai kovojo su mintimi visai mesti savo darbą.

Vieną vakarą, šitaip niūriai jam besėdint namie, visai netikėtai įėjo ponas Jakobas Paumgartneris ir meistras Johanas Holcšueris. Meistras Martynas suprato, kad jie atvyko dėl Fridricho; ir iš tikrųjų ponas Paumgartneris labai greitai pradėjo kalbą apie jį, o meistras Holcšueris tuoj ėmėsi kaip įmanydamas vaikiną girti. Jis aiškino, jog nesą abejonės, kad su tokiu darbštumu ir tokiais gabumais Fridrichas ne tik tapsiąs puikiu auksakaliu, bet ir kaip nuostabus menininkas tiesiai nueisiąs Peterio Fišerio pėdomis. Tada ponas Paumgartneris pradėjo smarkiai peikti tą nepagarbų elgesį, per kurį vargšas pameistrys nukentėjo nuo meistro Martyno, ir abu spirte spyrė Martyną leisti Rozai tekėti už Fridricho, kai šis taps geru auksakaliu ir meninio liejimo meistru, žinoma, jeigu tik ligi ausų Rozą įsimylėjęs Fridrichas jai irgi esąs prie širdies. Meistras Martynas netrukdė jiems išsikalbėti, paskui nusiėmė kepuraitę ir šypsodamas pasakė:

— Jūs, mielieji ponai, piestu stojate už tą pameistrį, kuris kuo begėdiškiausiai mane apgavo. Sutinku jam tai atleisti, tačiau nereikalaukit, kad dėl jo keisčiau savo tvirtą nusustatymą,— tegu amžinai pamiršta Rozą.

Tą akimirką įėjo Roza, išblyškusi, užmerktomis akimis, ir tylėdama pastatė ant stalo taures ir vyną.

— Na ką gi,— pradėjo Holcšueris,— tada aš turiu nusileisti vargšui Fridrichui, kuris nori visiems laikams palikti gimtinę. Jis padarė pas mane puikų daiktelį ir ketina jį, jeigu jūs, brangus meistre, leisite, padovanoti Rozai, kad ji turėtų ką prisiminti. Tik pasižiūrėkit.

Sulig tais žodžiais meistras Holcšueris ištraukė meniškai padarytą sidabro taurę ir padavė meistrui Martynui, kuris, būdamas didelis brangių rykų mėgėjas, tuoj paėmė ją ir pradėjo pasimėgaudamas iš visų pusių apžiūrinėti. Iš tikrųjų vargu ar būtų buvę galima surasti gražesnį sidabrinį dirbinį už šį mažutį indą. Dailios vynuogių lapų ir rožių girliandos vinguriavo pakraščiu, o iš rožių, iš sprogstančių žied-

pumpurių meiliai žvelgė, glamonėjosi nuostabiai gražūs angelėliai, išradingai išgraviruoti ant auksuoto dugno. Pilant į šią taurę skaidrų vyną, atrodė, tartum tie angelėliai linksmai žaisdami čia paneria, čia vėl iškyla.

— Daikčiukas,— tarė meistras Martynas,— iš tiesų dailaus darbo, ir aš jį pasiliksiu, jeigu Fridrichas priims iš manęs grynu auksu dvigubai tiek, kiek taurė verta.

Tai sakydamas meistras Martynas prisipylė taurę ir pakėlė ją prie lūpų. Tą pat akimirką tyliai atsidarė durys ir įėjo Fridrichas, kurio išblyškusiame, lyg be kraujo lašo veide atsispindėjo sielvartas, smaugiantis jį dėl to, kad reikia amžinai išsiskirti su ta, kuri jam žemėje visų brangiausia. Vos jį pamačiusi, Roza širdį veriančiu balsu suriko:

— O mano brangusis Fridrichai! — ir puolusi pusiau be sąmonės prisiglaudė jam prie krūtinės.

Meistras Martynas pastatė taurę ant stalo ir pamatęs Rozą Fridricho glėbyje išplėtė akis, tarsi vaiduoklį išvydęs. Paskui tylėdamas vėl pakėlė taurę ir ėmė žiūrėti vidun. Staiga jis pašoko nuo kėdės ir stipriu bosu sušuko:

— Roza, Roza, tu myli Fridrichą?

— Ak,— sušnabždėjo Roza,— nebegaliu daugiau nuslėpti, myliu jį kaip savo gyvybę, man širdis kone plyšo, kai išvarėte jį lauk.

— Tai apkabink savo nuotaką, Fridrichai. Taip, taip, savo nuotaką! — sušuko meistras Martynas.

Paumgartneris ir Holcšueris susižvalgė, visai pasimetę iš nuostabos, o meistras Martynas, laikydamas rankoje taurę, kalbėjo toliau:

— O dievuliau, dievuliau, argi ne taip atsitiko, kaip išpranašavo senelė? „Atneš jis švytintį namelį, dūksmo sklidiną kvapaus, linksmutės angelų giesmelės, meilės skambesio saldaus,— klausykis to žmogaus, juk mylinti širdis išduot negali. Kas namelį auksarinkį atgabens tau į namus, tą mielai tu apkabinki — ir tėvužis bus ramus: juk jaunikis — kokio reikia, širdužėlė jei nepeikia!“ ...O, koks aš kvailys! Štai tas švytintis namelis, angelai, jaunikis... Na, mielieji ponai, dabar viskas gerai, viskas gerai, žentas surastas!

Tas, kieno sąmonę kada nors drumstė toks blogas sapnas: žmogus tiki gulįs juodoje kapo nakties tamsoje ir staiga pabunda šviesią pavasario dieną, pilną kvapų, saulės spindesio ir paukščių čiulbesio, ir toji, kuri jam pasaulyje brangiausia, atėjo ir laiko jį apkabinusi, o jis žiūri į jos malonų dangišką veidą,— kam tai pasitaikė patirti, tas supras, kaip jautėsi Fridrichas, stengdamasis suvokti beribę savo palaimą. Negalėdamas nė žodžio pratarti, jis stipriai laikė rankose Rozą, lyg pasiryžęs niekada jos nepaleisti, kol ji švelniai išslydo iš jo glėbio ir atsivedė jį prie tėvo. Tada Fridrichas sušuko:

— O, brangusis mano meistre, ar iš tikrųjų tai tiesa? Jūs leidžiate tekėti Rozai už manęs, ir aš galiu grįžti prie savojo meno?

— Taip, taip,— patvirtino meistras Martynas,— tikėk mano žodžiu! Argi galiu aš kitaip pasielgti, kai tu išpildei senelės pranašystę?nebekvaršink sau galvos dėl to meistrystės darbo.

Fridrichas nušvito iš laimės ir džiaugsmingai šypsodamas tarė:

— Ne, brangus meistre. Jeigu jūs sutinkat, tai dabar aš su noru ir džiaugsmu baigsiu daryti tą didžiąją statinę kaip paskutinį kubiliaus amato dirbinį ir tik tada grįšiu prie liejimo krosnies.

— O gerasis, šaunusis mano sūnau,— sušuko meistras Martynas, ir jo akys nušvito iš džiaugsmo,— taip, pabaik savo meistrystės dirbinį, ir tada — vestuvės.

Fridrichas sąžiningai tesėjo savo žodį, pabaigė tą šimto kibirų talpos statinę, ir visi meistrai pripažino, kad geresnį už jo dirbinį nelengva padaryti; tuo meistras Martynas iš visos širdies džiaugėsi ir pasakė, kad dangus atsiuntęs jam žentą, už kurį geresnio nė būti negalį.

Pagaliau atėjo vestuvių diena. Fridricho meistrystės statinė, pripilta tauraus vyno, apipinta gėlių vainikais, stovėjo namų priemenėje, meistrai kubiliai, vedami magistrato tarėjo Jakobo Paumgartnerio, atgužėjo su savo žmonomis, o po jų — meistrai auksakaliai. Kai vestuvininkų eisena jau buvo betraukianti į šventojo Zebaldo bažnyčią, kur turėjo įvykti jaunosios poros sutuoktuvės, staiga gatvėje ties Martyno namais sugaudė trimitai, ėmė žvengti ir trypti arkliai. Meistras Martynas nuskubėjo prie lango. Prie namų sustojo ponas Heinrichas Špangenbergas, apsitaisęs puošniais šventiškais drabužiais, o per keletą žingsnių toliau už jo ant eiklaus žirgo — jaunas labai gražus riteris: prie šono spindintis kardas, ant galvos — aukštomis margomis plunksnomis dabinta berete, nusagstyta žibančiais brangakmeniais. Šalia riterio ponas Martynas pamatė nuostabiai gražią damą, taip pat labai puošniai apsirėdžiusią, sėdinčią ant žirgo eidininko, tokio balto, kaip ką tik iškritęs sniegas. Aplinkui juos — ratas pažų ir tarnų, vilkinčių margais blizgančiais švarkais. Trimitai nutilo, ir senasis ponas Špangenbergas sušuko:

— Ei, ei, meistre Martynai, ne dėl jūsų vyno rūsio, ne dėl jūsų raudonujų aš čia atjojau, o tik į jūsų Rozos vestuves, ar įsileisit, mielas meistre?

Meistras Martynas prisiminė savo žodžius, truputį susigėdo ir nuskubėjo žemyn junkerio priimti. Senasis ponas nulipo nuo arklio ir sveikindamasis įėjo į namus. Prišoko pažai, ir dama jų padedama nusliuokė nuo arklio, riteris pasiūlė jai savo ranką, ir abu nuėjo paskui senąjį poną. Bet vos žvilgtelėjęs į jaunąjį riterį, meistras Martynas atšoko tris žingsnius atgal, suplojo rankomis ir sušuko:

— O dievuliau tu mano! Konradas!

Riteris šypsodamasis tarė:

— Taip, brangus meistre, aš iš tiesų jūsų pameistrys Konradas. Atleiskit man už tai, kad jus sužeidžiau. Tiesą sakant, mielas meistre, aš turėjau jus užmušti; tai jums nesunku suprasti, bet štai išėjo visai kitaip.

Meistras Martynas visai sumišęs atsakė, kad vis dėlto esą geriau, kad jis likęs gyvas, o į tą mažą drykstelėjimą kaišena jis nė dėmesio nekreipęs.

Kai Martynas su naujaisiais svečiais įėjo į kambarį, kuriame buvo susirinkę jaunieji su palyda, visi džiugiai nustebo, pamatę gražiąją damą, tokią panašią į mieląją nuotaką, tarsi jos būtų dvynukės. Riteris su jo luomui deramu mandagumu priėjo prie nuotakos ir tarė:

— Leiskite, mieloji Roza, Konradui dalyvauti jūsų vestuvėse. Ar ne tiesa, kad jūs nebepykstat ant to padūkusio, neapdairaus pameistrio, kuris vos nepadarė jums didžiulio skausmo?

Kai nuotaka, jaunikis ir meistras Martynas, labai nustebę ir sutrikę, ėmė žvilgčioti vienas į kitą, senasis ponas Špangenbergas sušuko:

— Matau, kad turiu padėti jums atsipeikėti. Štai mano sūnus Konradas, o čia štai jūs matote mieląją jo žmoną, kurios vardas toks pat, kaip ir dailiosios nuotakos,— Roza. Prisiminkite, meistre Martynai, mūsų pokalbį. Kai aš klausiau, ar jūs ir už mano sūnaus savo Rozos neleistumėt, turėjau tam ypatingą pagrindą. Vaikis ligi ausų buvo įsimylėjęs jūsų Rozą, ir jis privertė mane, metus visas abejones, eiti pas jus piršliu. O kai aš pasakiau, kaip apgailėtinai baigėsi mano žygis, jis pametęs galvą įsitrynė pas jus į pameistrius, norėdamas įsigyti Rozos palankumą ir ją paskui iš jūsų pagrobti. Na, bet jūs išgydėte jį tuo smarkiu kirčiu per nugarą! Ačiū jums už tai, juo labiau kad jis susirado kilmingą panelę, kuri galiausiai sugebėjo tapti tąja Roza, kuri, tiesą sakant, iš pat pradžių jo širdyje buvo.

Dama tuo tarpu labai gražiai ir maloniai pasveikino nuotaką ir užkabino jai ant kaklo labai brangius perlų karolius kaip vestuvių dovaną.

— Žiūrėk, mieloji Roza,— tarė ji paskui, atsikirdama iš žydinčių gėlių, puošiančių jos krūtinę, visiškai sudžiūvusių žiedų puokštę,— žiūrėk, mieloji Roza, tai tos gėlės, kurias tu kadaise davei mano Konradui kaip nugalėtojo prizą; jis ištikimai jas saugojo, kol mane pamatė; tada sulaužė ištikimybę tau ir padovanojo jas man, tu nepyk dėl to!

Roza nukaito lyg žarija, droviai nuleido akis ir atsakė:

— Ak, kilnioji ponia, kaip jūs galite taip sakyti? Argi junkeris galėjo kada nors mane, vargo mergaitę, mylėti? Tik jūs viena ir buvote jo širdyje, o kadangi mano vardas — irgi Roza ir aš į jus, kaip čia jie sako, esanti šiek tiek panaši, tai jis ir norėjo manęs, galvoje turėdamas tik jus.

Eisena antrą kartą buvo bepajudanti bažnyčion, bet netikėtai įėjo jaunikaitis, apsirengęs, kaip italai pratę, visiškai juodais siuvinėto aksomo drabužiais, su labai puošnia mezginių apykakle ir brangia aukso grandine ant

kaklo.

— O, Reinholdai, mano Reinholdai! — sušuko Fridrichas ir puolė jam į glėbį.

Nuotaka ir meistras Martynas irgi džiūgavo:

— Reinholdas atvyko, šaunusis mūsų Reinholdas!

— Ar aš tau nesakiau,— prabilo Reinholdas, karštai apkabindamas Fridrichą,— ar aš tau nesakiau, mielas dauguži, kad viskas gali dar labai puikiai tau susiklostyti? Leisk ir man kartu švęsti tavo vestuves, iš toli aš dėl jų čia atvykau, o amžinam atminimui pasikabink savo namuose šį paveikslą, kurį tau nutapiau ir atgabenau.

Tai pasakęs, jis šūktelėjo pro duris, ir du tarnai įnešė didelį, puošniais auksiniais rėmais paveikslą, vaizduojantį meistrą Martyną, kuris pluša su savo pameistriais — Reinholdu, Fridrichu ir Konradu — prie didžiulės statinės dirbtuvėje, ir jon beįžengiančią Rozą. Visi nustebo, koks tas meno kūrinys tikroviškas ir kokios puikios spalvos.

— A,— šypsodamas tarė Fridrichas,— tai tikriausiai tavo darbas kubiliaus meistrystei įrodyti; manasis tai guli ten, priemenėje, bet aš netrukus padarysiu visai kitokį.

— Viską žinau,— atsakė Reinholdas,— ir manau, kad tu laimingas. Tik tvirtai laikykis savojo meno; jį juk lengviau suderinti su šeimyniniu gyvenimu ir dar kai kuo negu manąjį.

Per vestuvių puotą Fridrichas sėdėjo tarp dviejų Rozų, o priešais jį meistras Martynas tarp Konrado ir Reinholdo. Ponas Paumgartneris pripylė Fridricho taurę sklidiną puikaus vyno ir išgėrė į meistro Martyno ir jo šauniųjų pameistrių sveikatą. Paskui taurė ėjo ratu: pirmiausia kilnusis junkeris Heinrichas fon Špangenbergas, o po jo — orieji meistrai, iš eilės, kaip buvo susėdę prie stalo, vienas po kito ją lenkė į meistro Martyno ir jo šauniųjų pameistrių sveikatą.

RITERIS GLIUKAS

1809 metų prisiminimai

Vėlų rudenį Berlyne paprastai pasitaiko dar keletas gražių dienų. Saulė maloniai išlenda iš už debesų, ir oro dvelksmas, traukiantis gatvėmis, kaipmat išgarina drėgmę. Tada pamatai jose margaspalvę virtinę — puošeivos, biurgeriai su žmonomis ir mielais mažyliais, visi išsipustę, dvasininkai, žydės, referendarai, laisvo elgesio merginos, profesoriai, modistės, šokėjai, karininkai ir t. t. pramaišiui taip ir traukia Unter den Linden gatve zoologijos sodo link. Netrukus, žiūrėk, visos vietos pas Klausą ir Veberį jau ir užimtos. Garuoja morkų kava, puošeivos užsidega cigarus, eina kalbos ir ginčai apie karą ir taiką, apie madam Betman batelius, kuriais ji paskutinį kartą avėjo, kokie jie buvo — pilki ar žali, apie uždaros prekybos valstybę, apie tuos prakeiktus grašius ir t. t., kol viskas paskęsta arijoje iš „Fanšon“, kuria pradeda save ir klausytojus kankinti išklerusi arfa, pora nesuderintų smuikų, džiovininkė fleita ir astmatikas fagotas. Prie pat baliustrados, kuri Veberio valdas skiria nuo judrios gatvės, stovi daug apskritų staliukų; čia gali laisviau atsikvėpti, stebėti ateinančius ir išeinančius, ne taip skaudžiai girdi to prakeikto orkestro kakofonišką triukšmą; čia aš atsisėdu ir atsiduodu lengvam savo fantazijos žaismui, kuris pristato man malonius siluetus; su jais kalbuosi apie mokslą, apie meną, apie viską, kas žmogui turėtų būti brangiausia. Vis margesnis ir margesnis vilnija man pro šalį vaikštinėtojų srautas, bet niekas man netrukdo, niekas negali nubaidyti mano įsivaizduojamos draugijos. Tik prakeiktas vieno labai nuvalkioto valso trio išplėšia fleitos garsus bei grebluojantį pagrindinį fagoto bosą; jie kyla ir leidžiasi, tvirtai laikydamiesi ausį rėžiančių lygiagrečių oktavų, ir aš nejučiomis, lyg deginančio skausmo kankinamas, sušunku:

— Kokia velnioniška muzika! Tos šlykščios oktavos!

Šalia manęs kažkas sumurma:

— Prakeiktas mano likimas! Vėl vienam užkliuvo.

Pakeliu galvą ir tik dabar pamatau, kad prie to paties staliuko sėdi nepažįstamas žmogus; jis prisispyręs žiūri į mane, ir aš negaliu nukreipti nuo jo savo akių.

Niekada dar nepasitaikė matyti tokios galvos, tokio veido, kuris iš karto būtų padaręs tokį gilų įspūdį. Truputėlį kumpa nosis be ryškaus vingio pereina į plačią kaktą su pastebimomis iškilumomis viršum vešlių pusiau žilų antakių, iš po kurių žiba akys, blyksi kažkokia kone šėlstančia, jaunuoliška

ugnimi (iš pažiūros jam galėjo būti per penkiasdešimt). Švelnios formos smakras labai nederėjo prie kietai sučiauptų lūpų, o juokdariška šypsena, kylanti dėl keisto įdubusių skruostų raumenų žaismo, tartum kivirčijosi su dideliu melancholišku rimtumu, kuriuo dvelkė kakta. Tik keletas žilų garbanėlių raitėsi už didelių, nuo galvos atsiknojusių ausų. Labai platus, madingo sukirpimo durtinis gaubė didžiulę padžiūvusią figūrą. Kai tik pažvelgiau į tą žmogų, jis nuleido akis ir vėl ėmėsi to darbo, kurį, matyt, buvo nutraukęs dėl mano šūksnio. Su aiškiu pasitenkinimu bėrė tabaką iš įvairių mažų maišelių į didelę priešais pasistatytą tabokinę ir drėkino jį raudonuoju vynu iš nedidelio butelio. Muzika nutilo; aš pajutau, kad reikia jį užkalbinti.

— Gerai, kad nebegroja,— tariau aš,— tos muzikos negalima ištverti.

Senis žvilgtelėjo į mane ir ėmė kratyti paskutinį maišelį.

— Būtų geriau, kad iš viso negrotų,— dar sykį pratariau.— Ar jūs kitaip manot?

— Aš niekaip nemanau,— atsakė jis.— Jūs turbūt muzikas, nusimanot, ką sakot...

— Klystat; aš nei muzikantas, nei muzikos žinovas. Kadaise mokiausi skambinti pianinu ir harmonijos, kaip dalyko, kuris reikalingas geram išsilavinimui, ir tada tarp kita ko man buvo aiškinama, kad niekas kitas nedaro tokio bjauraus įspūdžio, kaip bosas su viršutiniuoju balsu, einantys oktavos skirtumu. Tada be niekur nieko patikėjau tuo tvirtinimu ir paskui visada įsitikindavau, kad iš tikrųjų taip.

— Iš tikrųjų? — nutraukė jis mano aiškinimą, atsistojo ir susimąstęs, neskubėdamas nužingsniavo muzikantų link, tarpais pakeldamas akis aukštyn ir delnu tapšnodamas sau per kaktą, tarsi norėtų kažką prisiminti. Pamačiau jį kalbant su muzikantais: jiems jis įsakmiai, oriai kažką pasakė. Sugrįžo, ir vos tik vėl atsisėdo, orkestras ėmė groti „Ifigenijos Aulidėje" uvertiūrą.

Pusiau prisimerkęs, sunertomis rankomis atsirėmęs į stalą jis klausėsi *andante*, vos pastebimais kairės kojos judesiais žymėdamas balsų įstojimą; bet štai pakėlė galvą, greitai apsidairė, kairiąją ranką su išskėstais pirštais padėjo ant stalo, tartum imdamas akordą rojalio klaviatūroj, o dešiniąją iškėlė į viršų,— taip kapelmeisteris rodo orkestrui pereiti į kitą tempą,— dešinioji ranka krinta, ir prasideda *allegro*! Blyškius skruostus nuplieskia skaistus raudonis; antakiai susitraukia, kakta susiraukšlėja, vidinis siutas įžiebia šėlstančiame žvilgsnyje ugnį, kuri vis labiau ir labiau ryja šypseną, vis dar žaidžiančią apie šiek tiek pravirą burną. Štai jis atsilošia, antakiai pakyla, raumenų žaismas skruostuose vėl sugrįžta, akys nušvinta, gilus užgniaužtas sielvartas virsta džiugesiu, nuo kurio mėšlungiškai suvirpa kiekviena gysla, iš krūtinės gelmių išsiveržia atodūsis, kakta sublizga lašais; jis rodo, kur įstoja *tutti*, ir kitus svarbiausius momentus; dešiniąja ranka be

paliovos muša taktą, kairiąja išsitraukia nosinę ir perbraukia ja veidą. Šitaip jis apvelka kūnu ir spalvomis skeletą, kurį uvertiūrai duoda tie du smuikai. Girdžiu, kaip išsidūkus smuikams su bosais ir nutilus litaurų trenksmui, kyla švelnus, tirpstantis fleitos skundas; kaip tyliai suskamba violončelės, fagoto balsai, užliejantys širdį nenusakomu liūdesiu; štai ir vėl *tutti*, tarsi milžinas didingai ir galingai eina unisonas, ir duslus skundas nuščiūva po jo triuškinančiais žingsniais.

Uvertiūra pasibaigė; žmogus nuleido abi rankas ir sėdėjo užsimerkęs, kaip sėdima netekus jėgų nuo per didelio įtempimo. Jo butelis buvo tuščias; aš pripyliau jo stiklinę burgundiškojo, kurį tuo tarpu buvau užsisakęs. Jis giliai atsiduso, tartum pabudęs iš miego. Aš paraginau jį išgerti; jis be atsikalbinėjimų vienu mauku išmetė pilną stiklą ir sušuko:

— Aš patenkintas atlikimu! Orkestras šauniai grojo!

— Ir vis dėlto,— pasakiau aš,— jis tik nužymėjo neryškius to labai spalvingo šedevro kontūrus.

— Ar neapsirinku? Jūs ne berlynietis!

— Tikra teisybė; tik retkarčiais čia atvažiuoju.

— Burgundiškasis puikus, bet darosi vėsu.

— Tad eime į kambarį ir išgerkim dar butelį.

— Geras pasiūlymas. Aš jūsų nepažįstu, bet ir jūs manęs nepažįstat. Nėra ko klausinėti, kas kuo vardu; vardai kartais varžo. Aš išgersiu burgundiškojo, man jis nieko nekainuos; vienam šalia kito mums gera — tad ko daugiau norėti!

Visa tai jis pasakė labai nuoširdžiai. Įėjom į kambarį; sėsdamasis jis atsilapnojo durtinį, ir aš nustebau, pamatęs, kad po apačia jis vilki siuvinėta liemene su ilgais skvernais, juodo aksomo kelnėmis, prisijuosęs labai mažą sidabrinę špagą. Jis vėl rūpestingai užsisegiojo durtinį.

— Kodėl klausėte, ar aš ne berlynietis? — pradėjau aš.

— Todėl, kad tuo atveju būčiau turėjęs palikti jus vieną.

— Skamba mįslingai.

— Nė trupučio, kai tik pasisakysiu, kad aš... na, kad aš kompozitorius.

— Vis dar nesumoju.

— Tada atleiskit man aną šūktelėjimą, nes matau, kad jūs visiškai nieko nenutuokiate apie Berlyną ir berlyniečius.

Jis atsistojo ir keletą kartų sparčiu žingsniu perėjo per kambarį; paskui sustojo prie lango ir vos girdimai ėmė traukti vaidilučių chorą iš „Ifigenijos Tauridėje“; retkarčiais, kai turėdavo įstoti *tutti*, terkšteldavo į lango stiklą. Nustebau, kai supratau, kad jis kai kur taip vairuoja melodijas, kad jos daro daug stipresnį įspūdį ir skamba visai kitaip. Bet nutylėjau, kad netrukdyčiau. Jis baigė ir sugrįžo ant savo kėdės. Priblokštas keistos to žmogaus laikysenos ir fantastiškų jo reto muzikinio talento apraiškų,

tylėjau. Po valandėlės jis prašneko:

— Jūs niekada nekomponavot?

— Kur ne; esu mėginęs savo jėgas šio meno srityje; tik visa, ką, rodos, įkvėpimo pagautas parašydavau, paskui man atrodydavo negyva ir nuobodu; galų gale visai lioviausi.

— Negerai padarėt; jau vien tai, kad savo paties bandymus atmesdavot, rodo, jog muziko talentas jums nesvetimas. Vaikas būdamas mokaisi muzikos todėl, kad taip nori tėvelis su mama; barškini, brūžini, kad tik brūžintum, bet ausis nepastebimai darosi vis jautresnė melodijai. Gal ir pusiau pamiršta dainelės tema, kurią paskui kiek kitaip padainavai, buvo pirmoji tavo paties muzikinė mintis, ir tas gemalas, uoliai puoselėtas svetimų jėgų, ilgainiui išauga į milžiną, kuris ima viską aplinkui ryti ir versti savo smegenimis, savo krauju. Ką ten! Argi galima bent suminėti visus tuos kelius, kuriais ateinama į muzikos kūrybą! Tai plati gatvė, kuria visi aplinkui tik duodasi, džiūgauja, rėkia: „Mes pateptieji! Mes atėjom!“ O į svajų karalystę einam pro dramblio kaulo vartus; retam tepavyksta juos nors pamatyti, dar mažiau tų, kurie pro juos įžengia! Keistas čia vaizdas. Šen ten dūluoja šmėklos, ir kiekviena kitokia. Gatvėje jų nepamatysi, sutikti jas gali už dramblio kaulo vartų Sunku iš tos karalystės ištrūkti; kelią lyg į Alcinos pilį pastojo pabaisos: viskas mirga, sukasi; dugelis prasapnuoja savo svajonę toje svajų karalystėje — praskysta svajonėje, netenka šešėlio, nebepastebi spindulio, lekiančio per karalystę; tik vienas kitas, pabudęs iš sapno, kyla aukštyn ir žengia ieškoti jos ribų, prieina tiesą — aukščiausią vietą: tai sąlytis su amžinybe, su tuo, kas nenusakoma! Pažvelkite į saulę — tai trigarsis, iš kurio lyg žvaigždės iš dangaus byra akordai ir apipina jus ugnies gijomis. Jūs tūnote ugnies kokone tol, kol Psichėja nuplasnoja aukštyn į saulę.

Tardamas pastaruosius žodžius, jis pašoko, pakėlė akis į viršų, išmetė aukštyn ranką. Paskui vėl atsisėdo ir greitai išgėrė pripiltą stiklinę. Užėjo tyla, kurios nedrįsau trikdyti, kad neišmuščiau to nepaprasto žmogaus iš vėžių.

Pagaliau jis prašneko ramiau:

— Kai aš buvau svajų karalystėje, mane kankino aibės kančių ir siaubų! Tai buvo naktis, ir mane gąsdino išsiviepę siaubūnai, jie urmu puolė mane ir čia bloškė jūros gelmėn, čia kėlė padangėn. Staiga nakties tamsą perskrodė šviesa, ir jos spinduliai buvo garsai, kurie mane apsiautė maloniu skaidrumu. Pabudau iš savo skausmų negandų ir pamačiau didžiulę šviesią akį; ji žiūrėjo į vargonus, ir nuo jos žvilgsnio iš to instrumento sklido garsai, mirguliavo pynėsi į tokius puikius akordus, kurių niekada nė neįsivaizdavau. Melodijos liejosi bangomis, jos supo liūliavo mane, ir aš norėjau, kad nugramzdintų mane; akis atsigręžė į mane, ir aš likau viršum šniokščiančių bangų. Vėl užėjo naktis, ir aš

pajutau, kad artėja du milžinai spindinčiais šarvais: pagrindinis tonas ir kvintos intervalas. Jis ėmė tempti mane aukštyn, bet akis šyptelėjo: „Žinau, ko ilgisi tavo krūtinė; tarp šių milžinų stos malonus, švelnus, jaunikaitis-tercijos intervalas, ir tu išgirsi saldų jo balsą, vėl pamatysi mane, ir mano melodijos pasidarys tavo.

Jis stabtelėjo.

— Ir jūs vėl pamatėt akį?

— Taip, aš vėl ją pamačiau! Metų metus dūsavau svajų karalystėje — ten, kaip tik ten! Sėdėjau nuostabiame klonyje ir klausiausi, kaip gėlės viena po kitos dainuoja. Viena tik saulėgrąža tylėjo ir liūdnai lenkė savo neišsiskleidusią taurelę prie žemės. Nematomi saitai traukė mane prie jos — ji pakėlė savo galvą, taurelė išsiskleidė, ir iš jos į mane sušvito akis. Garsai lyg šviesos spinduliai pažiro iš mano galvos į gėles, o šios ėmė godžiai juos gerti. Vis didesni ir didesni darėsi saulėgrąžos žiedlapiai: iš jų pasruvo karščio gūsiai, užliejo mane, akis dingo, o aš atsidūriau žiedo taurelėje.

Sulig tais žodžiais jis pašoko ir greitais, jaunuoliškais žingsniais išskubėjo iš kambario. Veltui laukiau jo sugrįžtant; pagaliau ryžausi eiti į miestą.

Jau buvau netoli Brandenburgo vartų, kai prieblandoje pamačiau žingsniuojant aukštą žmogystą ir tuoj pažinau, kad tai mano keistuolis. Aš jam šūktelėjau:

— Ko jūs taip greitai pabėgot nuo manęs?

— Pasidarė per karšta, ir Eufonas[1] suskambo.

— Nesuprantu!

— Tuo geriau.

— Tuo blogiau, nes norėčiau jus kaip reikiant suprasti.

— Nejau nieko negirdit?

— Nieko.

— Štai ir po visko! Eime kartu. Šiaip tai nemėgstu draugijos; bet jūs nekuriat muzikos, na, ir neberlynietis.

— Negaliu suprasti, kuo tie berlyniečiai jums taip neįtinka. Atrodytų, kad čia, kur menas taip gerbiamas ir taip plačiai praktikuojamas, jums, tokios meniškos sielos žmogui, turėtų būti ypač gera!

— Klystat! Aš pasmerktas kankintis — klajoti čia po dykumą vienui vienas, lyg siela be kūno.

— Po dykumą, čia, Berlyne?

— Taip, aplink mane visiškai tuščia — nesutinku nė vienos giminingos sielos. Aš visiškai vienas.

— O menininkai! Kompozitoriai!

— Tegul juos galas! Jie tik kabinėjasi ir kabinėjasi, nori ir smulkme-

[1] Euphon (*gr.*) — sąskambis, darna. Čia — muzikos įkvėpimas.

nėles pasverti, išnaršo viską iki panagių, stengdamiesi surasti kokią vieną, kad ir menkiausią mintelę; per tuos savo plepalus apie meno prasmę ir dar dievai žino apie ką jie negali ligi kūrybos nė prisikasti, ir jeigu kada pasijunta išstenėję ką nors prasminga, tai baisus to jų vaisiaus šaltumas tik parodo, kaip toli jis nuo saulės — tai laplandiškas darbas.

— Man atrodo, kad jūs samprotaujate per daug griežtai. Bent jau tie puikūs pastatymai teatre turėtų jus patenkinti.

— Kartą prisiverčiau vėl nueiti į teatrą, norėdamas pasiklausyti savo jauno draugo operos... kaipgi čia ji vadinasi? O, toje operoje — ištisas pasaulis! Per margą išsipusčiusią žmonių maišatį braunasi Orkaus dvasios — visa čia turi savo balsą ir skamba labai galingai... Velniai rautų, tai „Don Žuanas". Bet neištvėriau nė uvertiūros, kurią atpylė *prestissimo*, be jokio jausmo ir prasmės; o rengiausi tam žygiui pasniku ir malda, nes žinau, kad tokie dideli dalykai Eufoną per smarkiai veikia, ir jis prabyla netyrai.

— Negaliu nepripažinti, kad su genialiais Mocarto kūriniais čia kažkodėl elgiamasi be deramos pagarbos, užtat Gliuko veikalai vis dėlto kaip reikiant įkūnijami.

— Jūs taip manot? Kartą man užėjo noras pasiklausyti „Ifigenijos Tauridėje". Įeinu į teatrą ir girdžiu, kad groja „Ifigenijos Aulidėje" uvertiūrą. Hm, apsirikau, manau sau: šiandien eina *ši* „Ifigenija"! Nustembu, kai išgirstu *andante*, kuria prasideda „Ifigenija Tauridėje", paskui tuoj eina audra. O tuos kūrinius skiria dvidešimt metų! Visas įspūdis, visa kruopščiai apgalvota tragedijos ekspozicija dingsta be pėdsakų. Tyki jūra, audra, graikai išmetami į krantą,— visa opera čia! Ką? Išeina, kad kompozitorius įterpė uvertiūrą kur papuolė, jeigu ją, lyg kokią pjesiukę dūdom, galima atpūsti kaip ir kur kam ant seilės užeina?

— Sutinku, kad tai apmaudus apsirikimas. Ir vis dėlto daroma viskas, kad Gliuko kūriniai kaip reikiant skambėtų.

— Kurgi ne! — burbtelėjo ir ėmė nemaloniai šypsotis, kuo toliau, tuo karčiau.

Staiga jis leidosi šalin, ir niekas nebūtų galėjęs jo sulaikyti. Beregint dingo iš akių, ir keletą dienų aš veltui ieškojau jo Tirgartene...

Praėjus keletui mėnesių, vieną šaltą lietingą vakarą aš, gerokai užtrukęs tolimoje miesto dalyje, skubėjau į Fridrichštrasę, namo. Reikėjo eiti pro teatrą; išgirdau triukšmingą muziką, dūdas ir litaurus ir prisiminiau, kad dabar eina Gliuko „Armida", buvau bežengiąs vidun, bet sulaikė keistas monologas, aidintis nuo pat langų, iš kur galėjai skirti kone kiek-

vieną orkestro garsą.

— Dabar ateina karalius — jie groja maršą. Trenkite, trenkite, litaurai... Taip, taip, gyviau... gerai! Šiandien jie turi nuaidėti vienuolika kartų — kitaip eisena nebus pakankamai įspūdinga. Oho! *Maestoso* — stenkitės, vaikučiai. Žiūrėk, figūrantas užkliuvo už kažko batraiščiu. Teisingai, dvyliktas kartas! Ir vis trenkia, vis ties dominante. O visagali, ar bus kada galas! Dabar jis sako komplimentą, Armida nuolankiai dėkoja. Dar sykį? Taip ir yra — dar ne visi kareiviai — dviejų trūksta! Dabar jie bilda į rečitatyvą... Koks velnias čia mane prikaustė savo kerais?

— Kerų nebėra! — sušukau aš.— Eime!

Greitai čiupau savo keistuolį iš Tirgarteno — nes monologą sakė ne kas kitas, o jis — už parankės ir nusitempiau šalin. Jis, matyt, nespėjo atsipeikėti ir tylėdamas leidosi vedamas. Jau įėjom į Fridrichštrasę, kai jis staiga sustojo.

— Aš jus pažįstu,— tarė jis.— Susitikom Tirgartene... Daug kalbėjom... Aš gėriau vyną, įsikarščiavau, po to Eufonas skambėjo kiauras dvi dienas... Daug prisikentėjau, bet praėjo!

— Džiaugiuosi, kad vėl pasitaikė proga jus sutikti. Susipažinkim arčiau. Aš čia netoliese gyvenu; imkim ir...

— Negaliu ir neturiu pas nieką svečiuotis.

— Ne, nuo manęs nepaspruksit. Einu su jumis.

— Tai turėsite dar porą šimtų žingsnių su manimi paėjėti. Bet jūs norėjote eiti į teatrą!

— Norėjau pasiklausyti „Armidos“, bet dabar...

— *Dabar* jūs ir išgirsite „Armidą“! Eime!

Tylėdami žingsniavome Fridrichštrase; staiga jis pasuko į skerstgatvį, ir aš vos spėjau paskui jį — taip greitai jis ėjo; pagaliau sustojo prie neišvaizdžių namų. Ilgokai stukseno, kol galų gale prisibeldė. Apčiuopomis patamsyje prisiyrėm ligi laiptų, paskui jais užkopėm į antrąjį aukštą ir prisigrabaliojom iki kambario. Mums įėjus, jis gerai užrakino duris. Išgirdau atidarant dar vienas duris; netrukus jis pasirodė nešinas uždegta žvake, ir aš gerokai nustebau, pamatęs, kaip keistai kambarys apstatytas. Senamadiškai gausiai išpuoštos kėdės, sieninis laikrodis paauksintame korpuse ir platus, sunkus veidrodis teikė visam kambariui niūrų pasenusios prabangos vaizdą. Viduryje stovėjo mažas pianinas, ant jo — didelė porceliano rašalinė, o šalia jos gulėjo keletas lapų natoms suliniuoto popieriaus. Tačiau atidžiau pasižiūrėjęs į tuos komponavimo reikmenis, įsitikinau, kad jau daug laiko jais nieko nebuvo rašyta: popierius visiškai pageltęs, o rašalinė aptraukta tankiu voratinkliu. Žmogus priėjo prie kambario kampe stovinčios spintos, kurios

dar nebuvau pastebėjęs, ir, kai atitraukė užuolaidą, pamačiau ištisą eilę gražiai įrištų knygų su auksiniai įrašais: „Orfėjus“, „Armida“, „Alcestas“, „Ifigenija“ ir taip toliau, žodžiu, išvydau visą genialių Gliuko kūrinių rinkinį.

— Jūs turite visus Gliuko veikalus? — šuktelėjau nustebęs.

Jis neatsakė, bet jo burną suraukė mėšlungiška šypsena, o raumenų žaismas įdubusiuose skruostuose iš karto pavertė veidą kraupia kauke. Įsmeigęs niaurų žvilgsnį į mane, jis čiupo vieną iš tų knygų — tai buvo „Armida“ — ir iškilmingai žengė pianino link. Aš greitai jį atidariau, išskleidžiau ir pastačiau piupitrą; žmogus to ir laukė. Jis atvertė knygą, ir — kas aprašys mano nuostabą! — pamačiau suliniuotus natoms lapus, bet juose nebuvo įrašyta nė vienos natos.

Jis pradėjo:

— Dabar aš skambinsiu uvertiūrą! Vartykite lapus, tik žiūrėkit — kada reikia!

Aš pažadėjau, ir jis puikiai, meistriškai, sodriais akordais ėmė skambinti didingąjį *Tempo di marcia,* kuriuo prasideda uvertiūra; grojo beveik visiškai pagal originalą, bet *allegro* atspindėjo tik pagrindines Gliuko mintis. Skambintojas darė tiek daug naujų genialių variacijų, kad aš vis labiau stebėjausi. Ypač įspūdingos, ryškios, bet nė kiek nerėžiančios ausies buvo jo moduliacijos, ir jis sugebėjo suteikti tiek daug melizmų paprastoms pagrindinėms mintims, kad šios atrodė atsikartojančios vis nauju, jaunesniu pavidalu. Jo veidas švytėjo; čia raukėsi antakiai ir ilgai tramdytas pyktis nesulaikomai veržėsi lauk, čia akys sruvo ašaromis iš gilaus sielvarto. Kai abi rankos būdavo užimtos išradingais melizmais, temą jis dainuodavo maloniu tenoru; ta proga balsu nepaprastai gerai mėgdžiojo duslius litaurų garsus. Aš uoliai verčiau lapą po lapo, sekdamas jo žvilgsnį. Uvertiūra pasibaigė, ir jis užmerktomis akimis, bejėgiškai atsirėmė nugara į krėslo atkaltę. Bet greitai vėl atsitiesė ir, skubriai versdamas tuščius knygos lapus, dusliu balsu pasakė:

— Visa tai aš parašiau, grįžęs iš svajų karalystės. Bet tai, kas šventa, atskleidžiau nešventiesiems, ir ledinė ranka čiupo už mano karštos širdies! Ji nesudužo, ir aš likau pasmerktas klajoti tarp tų, kurie nežino šventumo paslapties, klajoti kaip siela be kūno, be išvaizdos, kad niekas manęs neatpažintų, kol saulėgrąža vėl iškels mane prie amžinybės! Na, dabar sudainuokim Armidos sceną!

Ir jis padainavo baigiamąją Armidos sceną taip raiškiai, kad tas sukrėtė mane ligi pat širdies gelmių. Ir čia jis pastebimai nukrypo nuo originalo; bet ta jo modifikuota muzika buvo taip pat gliukiška, tik kur kas galingesnė. Visa, kas kuo ryškiausiai atspindi neapykantą, meilę, nusivylimą, nirtulį, jis valdingai perteikė garsais. Jo balsas skambėjo kaip

jaunuolio, nuo žemiausio duslumo kilo ligi stipriausio skardumo. Visos mano gyslos virpėjo — aš buvau lyg nesavas. Kai jis baigė, aš puoliau jo apkabinti ir surakinta gerkle sušukau:

— Kas gi tai? Kas jūs toks?

Jis atsistojo ir permetė mane rimtu skvarbiu žvilgsniu; bet kai buvau bekartojąs klausimą, jis šmurkštelėjo su žvake pro duris ir paliko mane tamsoje. Praėjo bemaž ketvirtis valandos; nebetekau vilties jį vėl pamatyti ir mėginau, orientuodamasis pagal pianiną, atidaryti tas duris, tik staiga jis, nešinas žvake, vėl pasirodė — apsivilkęs išsiuvinėtu paradiniu švarku, brangia liemene, prisisegęs kardą prie šono.

Aš apstulbau; jis iškilmingai priėjo, švelniai paėmė už rankos ir keistai šypsodamas tarė:

— Aš esu riteris Gliukas!

TURINYS

Hofmanas E.T.A.

Ho-77

Aukso puodas ir kitos istorijos: Vid. mokykl. amž. /Iš vok. k. vertė A. Laigonaitė; Iliustr. S. Eidrigevičius.— V.: Vyturys, 1985.— 144 p., 10 iliustr. lap.

Į rinkinį įeina keletas vokiečių rašytojo ir kompozitoriaus romantiko E. T. A. Hofmano pasakų. Jų neįprasti, fantastiški reiškiniai atsiranda iš tikrovės, kasdieninis gyvenimas gimdo stebuklus, o jie atskleidžia kitą puikų gyvenimą — žmogaus jausmų, svajų, idealų pasaulį.

H 4803020000—042 / M856(08)—85 U—85

BBK 84.4 Vok
U (vok)

VIDUTINIAM MOKYKLINIAM AMŽIUI

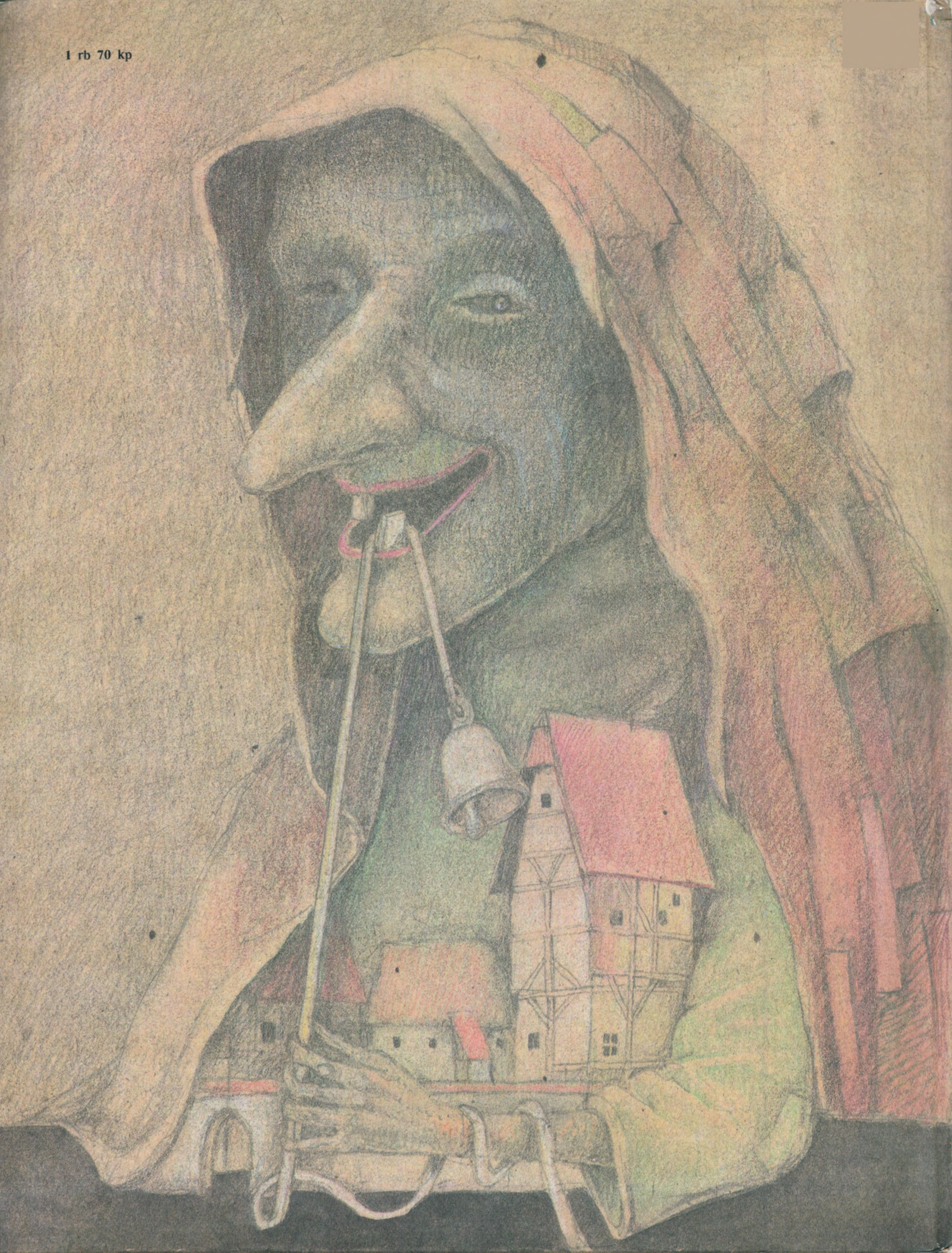
Эрнст Теодор Амадей Гофман. ЗОЛОТОЙ ГОРШОК И ДРУГИЕ ИСТОРИИ. На литовском языке. Перевела с немецкого Аделе Лайгонайте. Иллюстрировал Стасис Эйдригявичюс. Издательство «Витурис», 232600, Вильнюс, пр. Ленина 50

ИБ № 254

Ernstas Teodoras Amadėjus Hofmanas. AUKSO PUODAS IR KITOS ISTORIJOS. Redaktorius T. Četrauskas. Men. redaktorius S. Chlebinskas. Techn. redaktorė G. Ramanauskaitė. Korektorė A. Galdikienė.

Duota rinkti 84.06.28. Pasirašyta spaudai 85.07.17. Leidinio Nr. 42 Formatas 84×108$^1/_{16}$. Popierius ofsetinis Nr. 1. Garnitūra „Taims", 14 punktų. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda. 15,12 sąl. sp. l. 60,9 sąl. spalv. atsp. 12,52 apsk. leid. l. Tiražas 100.000 egz. Užsakymas Nr. 1043. Kaina 1 rb 70 kp

Leidykla „Vyturys", 232600, Vilnius, Lenino pr. 50. Spaudė K. Poželos spaustuvė, 233000, Kaunas, Gedimino 10.

1 rb 70 kp